Rud. Duliker.
V. D. M.

TITI LUCRETII CARI
DE RERUM NATURA
LIBRI SEX

AD OPTIMAS EDITIONES COLLATI

ACCEDIT VARIETAS LECTIONIS

CUM INDICE RARIORIS ET OBSOLETAE LATINITATIS

STUDIIS SOCIETATIS BIPONTINAE

EPICURUS.

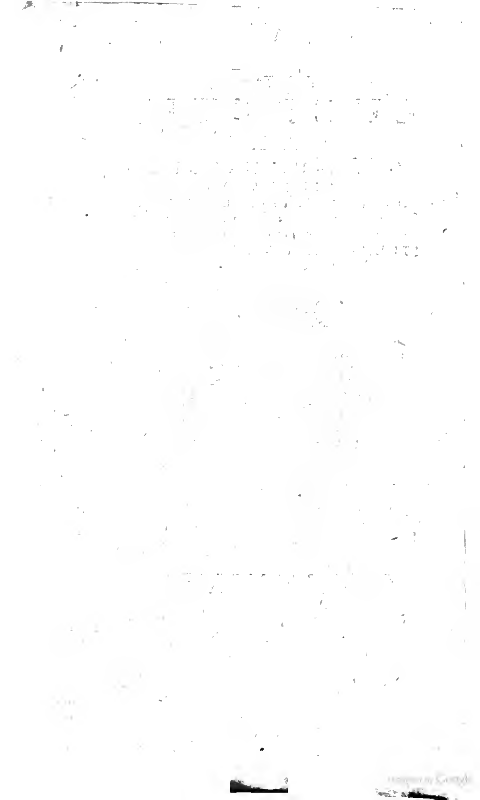

EDITIO ACCURATA

BIPONTI

Ex Typographia Societatis

CIƆIƆCCLXXXII

TITUS
LUCRETIUS CARUS.

TITI LUCRETII CARI

PATRIA, GENUS, VITÆ STUDIUM, INGENIUM, MORTIS GENUS ET TEMPUS, LIBRORUM NUMERUS, CONSILIUM POETÆ.

D. LAMBINO AUCTORE.

DE Patria T. LUCRETII CARI constat inter omnes; idque vel ex ipsius poëtæ testimonio intelligere licet, eum Romanum esse. Itaque quod de T. Pomponio Attico scripsit Cornelius Nepos, munus Fortunæ fuisse, quod in ea potissimum urbe natus est, in qua domicilium orbis terrarum esset imperii, ut eandem patriam haberet, & dominam &c. hoc idem de T. Lucretio dicere licet, eandem urbem ejus patriam fuisse, & gentium dominam; siquidem Roma patria ejus est, ut est. Atque hæc quidem de patria.

De genere autem, gentis Lucretiæ fuisse T. Lucretium; nomen ipsum declarat. Porro autem gens Lucretia quam clara atque antiqua fuerit, argumento sunt Lucretii Tricipitini, Triones, Ofellæ, Vespillones, Galli. Quod vero ad cognomen attinet, tametsi rarius in Fastis, & ceteris monumentis compareat, Romanum esse tamen & ex Elegiis nonnullis

P. Ovidii, & ex Epigrammatis M. Valerii Martialis, intelligere licet. Sed credibile est hujus familiæ Lucretios, equestri ordine contentos, populi honores non magnopere expetiisse: quod nemo mirabitur, qui legerit C. Mæcenatem Vipsanium, cum & Cæsari Augusto, & M. Agrippæ carissimus, atque adeo intimus esset, ideoque amplissimos honores capere, atque ad Senatorium ordinem pervenire posset, angusto tamen clavo contentum fuisse. Licet etiam dicere, Lucretium nostrum e Vespillonum aut Ofellarum familia fuisse, duoque cognomina habuisse; cum ad commune totius familiæ cognomen aut Vespillonis, aut Ofellæ, cognomen Cari accessisset, vel propter ingenii magnitudinem ac præstantiam, vel propter morum suavitatem & comitatem, vel propter aliquid tale.

Quod ut facilius credam, facit vel Q. Lucretius Vespillo, jurisperitus, quem commemorat M. Tullius in Bruto: vel Q. Lucretius Ofella, quem idem ibidem scribit aptiorem fuisse concionibus, quam judiciis; de quo fortasse & Vellejus Paterculus lib. 2 verba facit: vel potius alter Lucretius Vespillo, cujus M. Tullius mentionem facit lib. 8 ad Attic. epist. 5. & C. Cæsar lib. 1 & 3 de bello civili; ut credibile sit, Lucretium poëtam horum alicujus fratrem germanum, aut patruelem fuisse. Neque me movet, quod Cæsar lib. 1 de bello civili, Lucretium illum Senatorem appellat. fieri enim poterat, ut ex eadem familia alius esset equestris, aut etiam plebeii ordinis, alius senatorii.

Quod si cui mirum videatur, consideret M. Tullium

Ciceronem, & Q. Tullium ejus fratrem, equestri loco esse natos. Finge igitur ex his duobus fratribus alterum se ad honores petendos, & rempublicam gerendam contulisse: alterum luce populari carere, suum negotium agere, intra pelliculam se continere voluisse, (quod tamen secus factum est;) sed finge ita evenisse, procul dubio is, qui ædilitatem majorem, præturam, consulatum adeptus esset, ut Marcus, Senatorii ordinis factus esset: ille alter, qui nullum magistratum gessisset, in equestri ordine mansisset. Hoc idem de nostro Tito dicere licet, eum equestri ordine contentum fuisse, cum ejus propinqui, quod se ad rempublicam administrandam, & ad magistratus gerendos contulerant, Senatores facti essent. Quo posito & concesso, licebit eum referre in familiam aut Vespillonum, aut Ofellarum, ut præter prænomen Titi, & nomen Lucretii, & cognomen Cari, vel sic appelletur T. Lucretius Vespillo Carus; vel sic, T. Lucretius Ofella Carus. De duobus cognomentis autem dubitari non debet. Nullum enim dubitandi locum relinquunt P. Cornelius Lentulus Sura, P. Cornelius Lentulus Spinther, Q. Fabius Maximus Verrucosus, L. Cornelius Sylla Felix, L. Calpurnius Piso Frugi; & alii, quos longum sit enumerare.

Hæc sunt, quæ de T. Lucretii genere comperta sunt. Eusebius autem Pamphili F. eum natum esse tradidit Olympiade CLXXI, hoc est, Cn. Domitio Ahenobarbo, & C. Cassio Longino Coss. an. ab U. C. IↃCLVII. Alii, Olympiade CLXXII, hoc est, L. Licinio Crasso, & Q. Mucio Scævola Coss. an. U. C. IↃCLVIII. Ex quo apparet, eum M. Tullio

Cicerone annis XII aut XI natu minorem fuisse; siquidem M. Tullius natus est Q. Servilio Cæpione, & C. Attilio Sarano Coss. Et ita T. Lucretium Carum, C. Julium Cæsarem, Q. Tullium Ciceronem, C. Valerium Catullum, T. Pomponium Atticum, & horum æquales non longe admodum inter se ætatibus distitisse.

Quod ad vitæ studium attinet, credibile est Lucretium, cum ad poëticam & philosophiam natus esset, ingenioque suo indulgens, & naturam suam ducem secutus, philosophiam Epicuream approbasset, ut solutiore animo & commodius philosophari posset, sese Athenas contulisse, ibique Zenonem illum, Epicureorum Coryphæum, audivisse, atque hoc pacto totam Epicuri disciplinam accurate cognovisse atque perdidicisse.

Cum esset igitur Lucretius ad poëticam factus natura, ingeniique acumine excelleret, contemtis popularibus honoribus, qui non solum equestri ordini, verum etiam plebeio patebant (certe majoribus ejus & propinquis patuerant,) sive quod a populari levitate abhorreret natura, sive quod vitam suam ei disciplinæ, quam sequeretur, quamque amplexus esset, consentaneam esse vellet, (sapientem enim ad rempublicam accessurum negabat Epicurus,) constituit se intra fortunam suam continere, perpetuoque equestrem dignitatem retinere, neque longius progredi, idque multorum bonorum & clarorum virorum exemplo. Quamvis autem essent hi numero complures, unus Pomponius tamen multorum instar ei esse poterat; qui, cum ei honores amplissimos in sua civitate consequi liceret, ita

privatus, quamdiu mansit in vita, vixit tamen, ut viris totius civitatis Romanæ amplissimis, & ornatissimis, & nobilissimis carissimus fuerit.

Quantus autem poëta sit Lucretius, quam acuto & acri ingenio, quanta sit carminis ab eo scripti gravitas ac majestas, quantus ornatus, quam pulchri & præclari versus, quanta sermonis elegantia, integritas, atque, ut ita dicam, sanitas, cum omnes eruditi, qui hodie vivunt, intelligunt; tum qui patrum nostrorum ætate floruerunt, eo maxime declararunt, quod hunc poëtam inprimis amabant & lectitabant. Sed ultima illa & maxime veneranda, utpote nondum peregrinis sordibus oblita, antiquitas non obscure id significavit.

Satis vero interdum mirari non possum, quæ tanta fuerit in Quintiliano judicii perversitas, ut primum cum Macro Lucretium, hoc est, cum musca elephantum, compararit, cum sint inter se maxime dispares ac dissimiles. Macrum autem eum significo, quem Quintilianus noverat. Nam is, qui hodie est in manibus, non est Macer germanus, sed alius quidam pseudomacer, in antiqui & veri Macri locum subditus. Deinde scripserit, utrumque esse quidem legendum, sed non ut phrasin, id est corpus eloquentiæ, faciant. Postremo subjunxerit, elegantem esse utrumque in sua materia; sed alterum humilem, alterum difficilem. Nam primum Lucretius non fuit cum Macro comparandus, propterea quod nihil habent inter se simile. Deinde quod negat, Lucretii lectionem oratori prodesse posse ad corpus eloquentiæ constituendum; nihil unquam Quinti-

lianus minus vere locutus est. Nam sive verba simplicia, ac propria, & elocutionem ipsam spectes, paucis admodum verbis exceptis, quæ poëta aut suo jure finxit, aut ab Ennio & aliis ficta usurpavit, potest orator ex sermonis genere, quo Lucretius est usus, orationem suam efficere primum puriorem atque elegantiorem, deinde uberiorem ac nitidiorem: sive te ad rerum tractandarum rationem convertas, habet, unde facere possit orationem elatiorem, grandiorem, excelsiorem.

Quemadmodum enim M. Tullius Periclem illum, qui fulgurare, tonare, permiscere Græciam dicebatur, eo ceteris oratoribus præstitisse dicit, quod Anaxagoræ Physici auditor fuisset: & Demosthenem illum, quem Longinus scribit, ignis instar, eorum, quos afficere velit, animos incendere atque inflammare, tanto majorem evasisse, quod Platonem in Academia de rebus a sensu populari remotis disputantem audivisset: ita arbitror, eum oratorem, qui studiose Lucretium legat, multo majores in dicendo sonitus editurum, multoque vehementius animos auditorum quasi percussurum, &, quocunque volet, impulsurum. Neque tamen hoc ita accipi velim, quasi hoc sentiam, disputationem de Atomis, & de earum concursione fortuita, & de earum motu triplici, & similibus rebus, ad eloquentiæ incrementum ac pondus acquirendum oratori profuturam: sed hoc sentio, hoc dico, detracta certorum librorum materia, ejus tractandæ rationem ac figuras oratori magnos & uberes fructus allaturas, magnoque adjumento ad eloquentiam omnibus suis partibus absolutam comparandam futuras; & oratorem ab hujus poëmatis lectione profectum,

orationem confecturum longe grandiorem, magis sonoram, magis arduam, & excelsam, magis denique, ut ita dicam, exstructam, atque exaggeratam.

Jam quod idem Quintilianus ait, Lucretium esse difficilem, quid diceret, si his temporibus natus esset, quibus a certis hominibus ita depravatus est, ut vix ejus pristina facies agnoscatur, cum & ætati Lucretii pæne vicinus, & Lucretii exemplaria integra & emendata, aut certe quam minime corrupta & mendosa habens, hæc scripserit tamen? Atqui nihil est in Lucretio magnopere difficile homini tolerabiliter erudito, & in disciplina Epicuri non omnino hospiti: quia pleraque in eo sunt, quæ non debet ignorare homo honesto loco natus, & liberaliter educatus, & bonis artibus eruditus, nedum is, qui est orator aliquando futurus, & apud pontifices, apud imperatores, apud reges, apud populos opulentos ac potentes magnis de rebus verba facturus.

Tali igitur ingenio præditus atque ornatus, talibusque adjumentis partim a natura, partim a studio & doctrina instructus Lucretius sese ad scribendum de natura rerum contulit, scribendi quidem genus & figuras & grandiloquentiam Empedoclis secutus; materiam vero, & res ab Epicuro, cujus disciplinam & decreta adamarat, mutuatus.

Quo mortis genere exstinctus sit Lucretius, difficile dictu est; neque multo facilius est dicere, quoto suæ ætatis anno e vita discesserit. Plerique mortuum esse ferunt anno ætatis

XLIII, Cn. Pompejo Magno III, Cæcilio Metello Pio Coff. an. ab U. C. IↃCLI. eodem die quo P. Virgilium Maronem natum esse nonnulli scriptum reliquerunt. Nolunt autem eum, aut sua sponte mortem obiisse, aut alicujus morbi vi, ut fit, consumtum esse, sed, ut ejus obitum τραγικώτερον faciant, scribunt eum sibi ipsum manus attulisse. Alii tædio vitæ, quod patriam suam ambitione, avaritia, luxuria, discordia, & similibus civitatum, quæ diu floruerunt, & jam senescunt, morbis æstuare atque afflictari videret. Alii ægritudine animi, quod Memmii sui, qui in exsilium pulsus erat, tristem casum æquo animo ferre non posset. Alii furore percitum, in quem Lucilla, sive uxor, sive amica, amatorio poculo porrecto, eum imprudens adegerat, cum ab eo amari, non ei necem inferre, aut bonam mentem adimere vellet.

Quoniam autem de numero librorum a Lucretio scriptorum nonnulli dubitarunt, & levissimis argumentis adducti, plures quam sex ab eo scriptos esse existimarunt, videtur hic error minuendus, atque hæc dubitatio tollenda. Omnino igitur sex libros dumtaxat de natura rerum scripsit T. Lucretius Carus. Cujus rei cum sint mihi illa quoque argumenta non imbecilla; primum, quod grammatici veteres, aliique scriptores, Festus, Nonius, Diomedes, Priscianus, Probus, Carisius, Donatus, Servius, Tertullianus, Arnobius, Lactantius, nullum Lucretii librum ultra sextum commemorant. Deinde, quod ex his sex libris solis tota Epicuri ratio, sententia ac doctrina, quæ quidem ad naturæ explicationem pertineat, continetur; neque quidquam amplius, quod quis de ea dicere queat, reli-

quum eſt. Et tamen multa de continentia, & parcimonia in victu, de honoribus contemnendis, de luxuria & mollitie aſpernanda, & de ceteris rerum ad philoſophiam moralem pertinentibus accedunt.

Conſilium denique Lucretii eſt, animi tranquillitatem, & ἀταξίαν illam, quam crebro habebat in ore Epicurus, hominibus afferre. Quoniam autem duæ res inprimis homines ſollicitant & conturbant, ut ille putabat, Religio, hoc eſt, timor Deorum inanis, vitæque beatæ inimicus atque infeſtus; & metus mortis: his duobus animorum quaſi peſtibus & crucibus conatur eos liberare, oſtendendo primum, nullam eſſe Deorum providentiam, deinde nullum ſenſum poſt vitam remanere, animoſque eſſe mortales. Quibus vehementer errat Epicurus, & nos Chriſtiani ab eo valde diſſentimus.

Quoniam igitur neutrum horum facile expedire poterat Lucretius, niſi natura rerum perſpecta & cognita, omnem operam ſuam in explicanda ratione Naturæ ponit. Itaque docet mundum ſine conſilio Deorum, Atomorum concurſu fortuito eſſe factum; & Mundos eſſe innumerabiles, eodem modo creatos, eoſque omnes eſſe interituros. Ac totum quidem librum tertium in diſputatione de anima conſumſit: ceteros vero in diverſis ac variis quæſtionibus, quas lector ex indice earum rerum, quæ in ſingulis libris tractantur, facile cognoſcet.

NOTITIA LITERARIA

DE

T. LUCRETIO CARO

Ex Io. Alb. Fabricii Bibliotheca Latina a Io. Aug. Ernesti auctius edita Tom. I, cap. 4.

Lucretii aetas.

Titus Lucretius Carus, patria ut videtur Romanus, natus est, teste Eusebio, Olymp. 171, 2. anno U. C. 659. ante Christum 95. *Postea amatorio poculo* 1 *in furorem versus, cum aliquot libros per intervalla insaniae* 2 *conscripsisset, quos postea Cicero emendavit, propria se manu interfecit anno aetatis quadragesimo quarto*, U. C. 703 3, ante Christum 51. Philosophus de Epicuri schola acutissimus, quem qui legunt, videntur, ut IX, 3 ait Vitruvius, cum eo velut coram de rerum natura disputare: Poëta sublimis, idemque elegans & multae artis luminibus pictus, ac latinae linguae auctor egregius. De hoc Caspar Barlaeus lib. 2 Miscell.

1. Euseb. Chron. Prosper in Chron. Pomponius Sabinus ad Virg. G. III, 202, hippomanem bibisse ait.

2. Hoc vix credibile mihi videtur. Neque eo respicere putem Statium lib. 2 Silva 7 in verbis v. 76 *& docti furor arduus Lucretii* Poëtarum enim furor laudabilis, ἐνθουσιασμός. Pro arduo *difficilem* ait Quintilianus X, 1. quo sensu etiam Statium intelligit Barthius, qui ad ejus verba conferendus, T. I, p. 260 seqq. ubi veterum loca eum laudantium vel testimonio ejus libenter utentium.

3. Triennio citius mortem Lucretii assignat If. Vossius p. 83 ad Catullum, e Scriptore vitae Virgilii.

Hic Phoebi furiis, furiisque exarsit Orestis.
Quam praestat solis versiculis furere.

Scriptor vitae Virgilii eo die, quo togam virilem sumsit Maro, periisse Lucretium testatur (A. U. C. 698.) *Alii eodem die, quo natus est Virgilius, obiisse ferunt: & aliquis Pythagoreus credat Lucretii animam in Maronis corpus transiisse, ibique longo usu & multo studio exercitatum Poëtam perfectissimum obiisse. An sibi ipsi manus attulerit incertum: interiit anno aetatis suae 43, & miserrimam, quam olim ludibrio habuerat, nimis cito expertus est immortalitatem.* Haec Thom. Creech.

Libri Sex de rerum natura.

Exstant ejus *libri VI de rerum natura*, ad C. Memmium Gemellum [1] Heroico poëmate, versibus jucundo antiquitatis sapore conditis, Epicuri de rebus naturalibus sententiam, sed & impios ejus errores disertissime explicantes. Non plures a Lucretio libros [2] hujus argumenti scriptos esse, ut male conjiciebat Gyraldus dialog. IV de poëtis T. 2 Opp. p. 197, secutus Philippus Beroaldus & Barthius LII, 4 Adverf. Lucretio ipsi testi credimus, qui libro sexto v. 91 *supremae praescripta ad candida calcis spatium* currere se affirmat. Exordium operis idem quoque, quod nos hodie, legit olim Ovidius 2 Trist. v. 261.

Sumserit Æneadum genetrix, ubi prima requiret.
Æneadum genetrix, unde sit alma Venus.

1. De hoc consulenda Gifanii prolegomena & Lambini.

2. Aliud certe opus, ni Lucretius alius, de quo Varro lib. IV de lingua Lat. p. 9. *Lucretius suorum unius & viginti librorum initium fecit hoc: Ætheris & terrae genitabile quaerere tempus.* Pro Lucretio *Lucilium* legit Gifanius. Alius Lucretius Episcopus, cui Feriolus Regulam Monachorum inscripsit. Vide Menardum ad Comoediam regularum p. 97.

Hoc eſt, ſi in manus ſumſerit Lucretium, cujus prima haec ſunt verba: *Æneadum genetrix, hominum divumque voluptas*: quem Ovidii ſenſum eſſe, jam pridem notavit Ludovicus Carrio lib. I. emendationum cap. VIII. Uſitatum enim fuiſſe veteribus, ut vocibus initialibus ſcripta ipſa denotarent, pluribus exemplis docet Io. Ionſius II, 5 de Scriptoribus Hiſt. Philoſ. p. 136 ſeq. & Scaliger ad Euſeb. num. M DCCCCLX. Quod vero in limine Operis invocat Venerem Lucretius, homo Epicureus, qui a Diis omnia humana ſuſque deque putabat haberi, ſatis ſe duxiſſe exiſtimandus eſt excuſari more vulgato Poëtarum, neque alia opus eſſe reſponſione arbitror ad dubitationem hanc diſſolvendam, quam multos viros doctos exercuiſſe docet, praeter interpretes Lucretii, Creechium, aliosque, Petrus Baelius, vir ingenioſiſſimus, in dictionario Hiſtorico pag. 1923, editionis ſecundae, quem de Poëta lector, ubi volet, conſulet. *Memmium*, cui poëma ſuum Lucretius inſcripſit, ſcripſiſſe & ipſum verſus, colligas ex Plinii lib. V. Epiſt. 3. Eundem Maecenatibus ac liberalibus ſtudiorum Patronis accenſet Martialis XII, 36.

Piſones, Senecaſque, Memmioſque
Et Criſpos mihi redde . . . . . .

Quae vero a recentiore aetate in Gallia etiamnum claret illuſtris Memmiorum gens, Gallice *des Meſmes*, ſi Bernhardum Monetam audimus, Latine Maximorum potius nomine appellanda erat. vide Menagiana T. IV, p. 175. De illius gentis laudibus Caſp. Gevartius praefatione ad tres electorum libros editos Pariſ. 1619, 4. Franciſcus Vavaſſor in elogio Claud. Memmii, Hadr. Valeſius in dedicatione diatribae de baſilicis, aliique laudati a Graevio in Epiſt. ad Nic. HeinſiumT. IV. Syll. Burmann. p. 610.

Lucretii placita Epicurea, carmine confutanda ſibi ſumſerunt, Latino Heroico quidem, *Aonius Palearius*, *Scipio Capicius*,

Polignacus Cardinalis & *Thomas Ceva* S. I. Anglico *Henricus Morus* & *Richardus Blackmore*, Gallico *Carolus Claudius Geneſtus*, & Italico *Alex. Marchetti. Scipionis Capicii* lib. II. de rerum principiis, Venet. 1546, 8 prodiere, & *Palearii* libri tres pro animae immortalitate, Lucretio oppoſiti, ex merito laudantur a Sadoleto Epp. V, pag. 200, quos a Paleario ſcriptos eſſe, ſine idonea cauſa dubitat Rob. Titius ex Welſeri Opp. p. 878. Cardinalis *Polignaci* libri IX de Deo auctore univerſi cupide exſpectati poſt ſpecimen eorum editum, lucem viderunt, poſt mortem ejus, primum Pariſiis cura Abbatis *Caroli Rothelini*, in cujus praefatione hiſtoria libri traditur, deinde Lipſiae 1748, 8 cura *Gotſchedii*, addita Diatribe de Poëtis Philoſophis. *Cevae* Philoſophia nov-antiqua, qua confutavit Lucretium, excuſa eſt Mediolani 1704, 12. & merita laude celebratur in Diario Veneto, Giornale de' letterati d' Italia, tom. VII, pag. 114, ſeq. *Henrici Mori* poëmata Philoſophica, in quibus praecipue multa pro animorum immortalitate, praelum evaſere Cantabrigiae 1647, 8. *Blackmorii*, Equitis & Medici Londinenſis, poëma inſigne de creatione, ſeptem conſtans libris, quo Providentiam Numinis adverſus Lucretium defendit, jam tertium prodiit Londini an. 1714. *Geneſti* poëma pulcherrimum Pariſiis primum, deinde Amſtelodami an. 1717, 12 excuſum hoc titulo eſt: *principes de philoſophie, ou preuves naturelles de l'exiſtence de Dieu & de l'immortalité de l'ame.* Idem cum ampliſſimi Bertholdi Henrici Brockeſii metaphraſi feliciſſima Germanica Hamburg. 1728, 8. Sed *Marchetti* (ejuſdem, cuius metaphraſin Lucretii Italicam infra memorabo) Poëma Philoſophicum imperfectum ab auctore relictum, nec luci datum eſt, cujus initium exſtat in Diario Veneto Tom. XXI, pag. 258-260. Nec Germanis noſtris deeſt, quem ingenioſis hiſce Religionis aſſertoribus Poëtis accenſere cum laude, & Lucretio opponere poſſimus, laudatus *Brockeſius*, cuius carmina ſuaviſſima vernacula de Crea-

toris & rerum creatarum admirandis iam saepius post primam an. 1723 Hamburgi vulgatam editionem recusa quatuor voluminibus *in* 8.

Si quis titulum modo consulat, facile putet Lucretio etiam oppositum esse librum Belgica prosa Amst. 1710, 8 ab Henrico Wyermarsio vulgatum hoc titulo: *de ingebeelde chaos, en gevaande verels vording der oude en hedendaagze vysgeeren, verdelt en veerlegt, byzonder de gevoelens hier omtrent* van T. Lucretius Carus *en Dirk Santvoort,* [1] *betoonende dat ze de beginzelen der Werelt, dat is, vording van Zon, Maan, Aardklot enz volgens hin eygen gronden niet vel asgeleyden betrogt hebben. Ment een verstandige verklaring vegen Gods inblyvende en overgaande verking.* Sed qui scriptum ipsum evolverunt, putidum Spinosae asseclam, derisorem sacrarum literarum impium, & religionis contemtorem Lucretio ipso haud meliorem illo prodi observant.

Substantiam & Corpus aeque late patere, omne extensum esse corporeum (cum suo consectario, Spiritus nusquam esse) nihil fieri posse nisi ex praejacenti materia: vel, quod idem est, nihil posse creari. Omne corpus motum ab alio corpore moveri. Omnia mundi phaenomena rationibus pure mechanicis posse explicari. Cohaerentiam corporum, atomorum hamatarum unione contineri, & id genus alia fere infinita, praesertim apud Democriti *&* Epicuri *sectatores, apud* Lucretium *prae ceteris: quem cum admodum adolescens evolverem, putabam profecto subinde, me satyrum quempiam simiumve ferem e sylphis philosophantem audire, adeo omnia ex solo sensu externo, crassaque imaginatione deducebantur.*

1. De Santvoortii libro de orsaak van de bewegingen de Beginsein der vaste lichamen, & de scripto Wyermarsii vide Christoph. Aug. Heumanni Acta Philosophorum edita Germanice, parte VII, pag. 121 seq. Unschuldige Nachrichten von theologischen Sachen an. 1717, p. 424 seq.

Quod genus Philosophos innumeros e lustris locisque desertis credibile est jamdudum confluxuros fuisse, si Deus ac Natura brutis animalibus loquendi scribendique facultatem concessissent. Ipsa enim facile potuissent prolixas crassarum imaginationum concatenationes sive carmine sive soluta oratione, ornate & copiose deducere & enarrare. Hoc vero proprie philosophari non est, sed materialia αἰσθήματα καὶ φαντάσματα inani opera recensere. Haec Henricus Morus, Theologus & Philosophus Anglus in Confutatione Cabbalae Aëtopaedomelissaeae T. 1, Opp. Philosoph. pag. 527.

Invocationem Veneris, in limine libri primi Lucretii, exposuit Gallicis versibus pluribus Poëtria ingeniosissima Deshoulieria Tom. 2 carminum, editorum Gallice Bruxell. 1708, 8. p. 80. *imitation de Lucrece, en galimatias fait exprès.* De invocatione illa videndus etiam Petrus Victorius, Epistola ad Joannem Casam. Jo. Clerico viro doctissimo T. XXVI. Bibl. selectae p. 154 rectius facturus fuisse videtur Lucretius, si Rationem sive Mentem tanquam Deum in limine poëmatis potius, quam Venerem implorasset. Sed Lucretius sensibus plus quam rationi tribuens, & generationem rerum cupiens exponere, nullum magis physicum numen quam Venerem appellare se posse existimavit. In Lucretium scripserat olim *Velius Longus*, cujus commentarii citati a Charisio p. 187 edit. Putsch. jam pridem intercidere.

VERSIONES Lucretii.

Versiones Lucretii plures exstant. Francica prima est *Guil. des Autels*, de qua v. Fr. a Cruce Cenom. Bibl. Gall. p. 138. sed clarior est versio *Mich. Marolles*, quae Paris. 1650, 8. prodiit, melius 1663, 8. addito L. X Laërtii francice verso. Laudant eam Carolus Sorellus in Bibl. Gallica, Rolandus Ma-

resius Epp. p. 364. Patinus in Epp. a Jo. Brantio editis & Jac. Costard Epp. T. I, p. 811. ut adeo iniquior videatur censura Jo. Capellani, in Miscell. liter. Francice editis Paris. 1726 p. 76 & 201, ubi auctorem vocat *l'Antipode du bon sens:* nec non Marvillii Melang. litter. T. I, p. 150. Vidit & lucem Metaphrasis versibus Francicis, incerti auctoris, a. 1677, 4. Altera nobilior est prosaria: *Les Oeuvres de Lucrece, contenant sa philosophie sur la Physique, ou l'origine de toutes choses, traduites en François, avec des remarques sur tout l'Ouvrage, par M. le Baron des Coutures. Derniere Edition avec l'original latin & la vie de Lucrece. II tom.* à Paris 1692, 12. (primum prodiit Paris. 1685, 12.) & ex secundis curis Paris. 1708, 12. adjunctis notis novis, quibus priores vel emendantur vel defenduntur. v. Ephemerides liter. Paris. 1709, p. 468. Dicitur & *Petrus Moliere* admovisse manum novae Metaphrasi, sed eam nondum absolutam Vulcano tradidisse. v. Vitam ejus p. 198. Initium Libri primi versibus elegantibus expressum ab *Henault* exstat in Diario Hagensi, Journal littéraire T. IV, p. 418. Addimus novissimam versionem: *Lucrece avec une traduction françoise & des Notes, par M. L. G.* Paris 1768, 8.

Valde laudant quidam Italicam Metaphrasin: *Tito Lucrezio Caro della natura delle cose trad. in versi da Alessandro Marchetti* Mathem. Prof. apud Senenses. Specimen ejus dedit Leibnitius in Essais de Theodicée p. 512, f. Ea edita post est Lond. 1717 & Amst. 1754, 2. voll. 8. cum figg. v. *la Roche*, Bibl. Angl. T. I, p. 332. de ipso Nigronum in Hist. Script. Flor. p. 18, & Giornale de' litterati d'Italia T. XXI, p. 213 f. Exstat & Italica versio prosaica auctore *Hieron. Franchetta* Venet. 1589, 4. judice Maffeo tamen expositio magis doctrinae Lucretianae quam versio. v. Maff. traduttori Italiani p.

62. nec vero titulus libri aliud promittit.—Petr. Victorius ad Cic. Epp. XVI, 19 Lucretium politissimis versibus, ait, expressum esse a *Franc. Mario Molsa.*

Anglico carmine Lucretium feliciter expressit *Th. Creech : T. Lucretius Carus of the nature of Things, in six Books, translated into English verses, by Tho. Creech. in two Volumes. Explain'd and illustrated with Notes and Animadversions ; Being a complet system of the Epicurean Philosophy.* London. ed. III. 1683, 8. item emendata & suppleta passim 1715, 8. In notis ei subjectis censorem Lucretii agit, ejus errores refellit, etiam interdum sententiam ejus a malignis interpretationibus vindicat. Hic liber ad intelligendas res in Lucretio plurimum prodest, etiam plus editione latina. *Belgice* versibus expressit Lucretium Jerem. *Dekker*, cujus specimen est apud Pet. Rabum in Boeckfaal van Europe a. 1693 T. II, p. 251 & 1699. T. I, p. 91. Versio prosaica *Jo. de Wit* prodiit Amst. 1701, 8. Libri sunt divisi in Capita, praemissis argumentis; totique operi praemissae breves animadversiones, quibus praecipui errores poëtae refelluntur : accessit & Carm. *Adr. Relandi* venustum in poësin Lucretii.

EDITIONES promissæ, observationes &c.

Non paucis Lucretii locis multum lucis attulit *P. Gassendus* in Opere de Philosophia Epicuri: quanquam eum subinde reprehendunt illi ipsi, qui eum alias libenter sequuntur, ut *Creech.* & *des Coutures.* Vide tamen Epistolam Ad. Preigeri ad Havercampum, in qua dicit Gassendum interdum aliter afferre loca, quam sint in textu, non e MSS. vel emendandi causa, sed memoriae lapsu, docto tamen illo & nihil alienum affingente Lucretio. Franc. Gacono credat, qui volet, (praef. ad metaphr. Gall. Anacr. p. 31.) Gassendum singulis diebus mane memoriter recitasse centuriam versuum e Lucretio.

In Lucretium infinita se notata habere scribit C. Barthius in Stat. T. 3, p. 81. *Tollius* scripserat notas in Lucretium. Eas moriens tradidit *Gerardo de Uries*, qui Lucretium commentariis philosophicis illustrare volebat. v. Henninium ad Toll. Epp. itiner. p. 77. *Isaaci Vossii* notas ineditas memorat Graevius f. ad Callim. p. 174. cuius pater promisit novam editionem ad Catull. p. 249. In Massoni Hist. Crit. lit. a. 1713. T. 2, p. 284. medicus clarus in Anglia, *Garthius*, dicitur molitus esse novam Lucretii editionem, quae & prodiit Lond. 1714. *Vinc. Alsarium a Cruce*, Prof. Med. Patavinum se a. 1632 occupatum vidisse commentario Lucretiano, narrat Gabr. Naudaeus Epp. p. 231. Ante hos *Luc. Fruterius* dicitur in Lucretium affecta habuisse, quibus adjuti sint, qui post Lambinum illustrare collectaneis tentarunt Lucretium. v. Swertii Athen. Belg. p. 518. Val. Andreae Bibl. Belg. p. 579. *Titi Joannis Scandimensis* Commentarii doctissimi commemorantur a Bernhardino Realino, Carpensi, c. 14. annot. in varia script. loca. Lampad. Grut. T. 2, p. 367. *Andreae Riveti* notas MSS. in Lucr. laudat Servatius Gallaeus ad Lactant. II, 1. Voluit etiam edere *Jo. Barbeyrac* castigatum ad MSS. & edd. vett. metaphr. Creechii & suis aliorumque notis. v. *le Clerc*, Bibl. Choif. T. XVII, p. 242. Sed institutum abjecit, sine jactura magna literarum, ut putamus. De Britanni *Rich. Burridge* promissis in Lucretium Animad. v. Act. Erud. 1716, p. 64. Etiam textum Lucretii cum MSS. contulerat & emendarat *Franc. Medices*, teste P. Victorio Castigg. poster. ad Cicer. Epp. XV, 19. ubi & exemplum correctionis e L. II affert, quae in omnes post editiones recepta est. MSS. Codices passim exstant in Bibliothecis, ut e Catalogis MSS. impr. Montefalconii patet: duo membranacei in Leidensi inter Vossianos. Codex antiquissimus est in Bibliotheca Gottorpiensi. Nic. Heinsius in ep. ad Scheferum (T. V Syllog. Burm. p. 21.) tria

ſe Lucretii exemplaria ſupra annos 800 ſcripta dicit evolviſſe, ſed ſine magno fructu. Exſtat & in Bibl. Leid. ed. Antv. 1565 cum MSS. collata a *Fr. Nanſio* & *Iſ. Voſſio*, & ed. Lugd. 1576 notata *Caſauboni* manu.

P O E T Æ quos Lucretius imitatus fuit.

Poëtas imitatus eſſe Lucretius cumprimis videtur, e Graecis Homerum & Empedoclem, e Latinis Ennium. Lucretii veſtigia non puduit legere Virgilium in Georgicis: neque ſemper eum vicit aut poſt ſe reliquit, ut judicat Alexander Roſſaeus, qui loca Lucretii nonnulla cum Virgilianis contulit libro tertio Virgilii triumphantis, capite VI. Obſcuritatem in Lucretio reprehendit Pallavicinus. Non opus eſt monere eruditos, commentitiam eſſe inſcriptionem Caeſenatem, obviam in Aldi Manutii Orthographia p. 129 & Fulvii Urſini imaginibus, atque apud Gruterum p. CCCCXXXII, 2. laudatamque a Mabillonio itineris Italici p. 42. & Bernardo Manzonio in Chronologia Caeſenae p. 126. T. IX theſauri Italiae parte VIII. *A. Lucretii Hiſtorici ac Poëtae Conditoris veriſſimi, cui ob excellentiam ingenii ſtatua condonata, ac Civitati Caeſenae, Roman. Coloniae deductae in hoc ſacro monte dedicata.*

Claudant praeſens de Lucretio caput hi verſus Marulliani:

Amor Tibulle, Mars tibi Maro debet,
Terentio ſoccus levis.
Cothurnus olim nemini ſatis multum,
Horatio ſatira & chelys.
Natura magni verſibus Lucretii
Lepore muſeo illitis.

INDEX EDITIONUM T. LUCRETII CARI

AUCTIOR FABRICIANO ET IN TRES AETATES DIGESTUS.

AETAS I *NATALIS*.

Auctores habet post editionem principem, Petrum *Candidum*, Io. Bapt. *Pium*, Andr. *Naugerium*, & Gryphianam ed.

1486 *Editio princeps*. T. Lucretii Cari de rerum primordia natura libri VI (cum argumentis rerum) fol. in fin.

Paulus hunc impressit Fridenberger in Verona,
Qui genitus est in Patavia (Passow) *Alae magnae*
(Alemaniae, *i. e.* Germaniae)
Ab incarnatione Christi M. CCCC. LXXXVI.
Die vigesimo octavo Septembris Calen. Octobris, *

* Scilicet suam Lucretii editionem ad calcem deduxit die XXVIII Septembris, an 1486. frontem vero libri in Calendas Octobris distulit; id moris enim apud typographos plerumque usurpatur, ut librorum frontes, s. initia, novissima excudant. Frustra vero Vulpius scrupulos de antiquitate huius edit. movet, tanquam annus 1486 natalis fuerit artificis.

Havercamp. huius editionis titulum sequentem affert: T. Lucretii Cari poetae philosophici antiquissimi de rerum natura liber.

1491 cum comment. Omniboni Vicentini per Uldaric. *Scinzenzeller*. fol. Mediol.

1495 Venet. 4. ex ed. C. Lycinii lit. unc. per Theodorum de Ragazonibus de Azula, dictum *Bresanum*.

1499 Venet. 4.

1500 Venet. 4. apud Aldum, ex Hieron. *Avantii* Vero-

nensis editione (rarissima,) Sed *Avantius* interpolationis reus habetur.

——per *Theodor. de Ragazonibus de Azula*, Venet.

1511 Phil. Junt. Florent. 8, cum praefat. & castigg. Petri *Candidi*, qui ex Joviani *Pontani* & Mich. *Marulli* castigatione & MStis Florentinis Lucretium emendatiorem se dare profitetur. Petrus Victorius ad Cic. L. XI ad diverf. Ep. 20 valde conquestus est, ut & Scaliger ad Catull. pag. 93, de audacia Marulli.

——cum commentario Jo. Bapt. *Pii* fol. Bonon. ap. Ascensium. Castigg. praeceptoris sui, *Beroaldi*, & quibusdam MSS. usus est.

1512 Florent. 8.

——Venet. c. praef. Pet. *Candidi*, ex ed. Aldi, 8.

1514 In Carum Lucretium poëtam commentarii a Jo. Bapt. *Pio* editi: codice Lucretiano diligenter emendato: nodis omnibus & difficultatibus apertis. —— in chalcographia Ascensiana ad III Idus Augusti. fol. cum praef. Nic. *Beroaldi*.

. . . . *Vicentina*.

1515 ad veterum exemplarium fidem castigati & recensiti ab Andr. *Naugerio*, Venet. ap. Ald. 8. Rep. ed. 1500.

1531 Basil. ap. Henr. Petri, 8. Editor nescitur.

1534 Lugd. 8.

1536 Lugd. ap. Seb. Gryph. 8.

1540 Lugd. ap. Seb. Gryph. 8. rep. ed. 1536.

1542 Lovaniensis, 4.

1546 Lugd. ap. Seb. Gryph. form. min. rep. ed. 1540.

1558 Lugd. ap. Seb. Gryph. form. min. rep. ed. 1546.

AETAS II *LAMBINIANA*.

Auctores: Dion. *Lambinus*, Obert. *Gifanius*, Dan. *Pareus*.

1563 cum commentariis Dion. *Lambini*, Parif. 4. XV Codd. MSS. & Andr. Turnebi atque Jo. Aurati consilio usus, octingenta Lucretii loca restituisse se profitetur.

1564 eadem. refertur in Catal. Bibl. Ludewig.

——Lugd. ap. Seb. Gryph. 8. rep. ed. 1558.

1565 *Lambini* II, sine commentariis, cum brevibus tamen scholiis coniectis ad calcem, & emendationibus Andr. *Turnebi*. Parif. 12.

1566 Lugd. 8.

1566 de rerum natura libri VI. emendati & ex manuscriptis restituti ab Oberto *Gifanio*, Burano; addita sunt vita Lucretii, & gentis Memmiae descriptio; notae marginales; epitome seu compendium Epicuri de rerum natura, Lucretio accommodatum, graece; capita quaedam philosophiae Epicureae de natura, ex M. Tullii collecta libris, item verbis Titi composita; collectanea ad antiquitatis notitiam; Thucydidis verba e libro secundo de pestilentia Athen. Graece; variae lectiones & castigationes. Antverpiae, Chr. Plantin. 8. Gifanius non semper optimas lectiones praetulit. Lambinus eum accusat, optima ex ipsius comm. sumsisse.

1570 —— de rerum natura, libri VI. a Dionys. *Lambino* —— olim locis innumerabilibus ex auctoritate quinque codicum manuscriptorum emendati, ac fere redintegrati, & praeterea brevibus, ac perquam utilibus commentariis illustrati: nunc ab eodem recogniti, & longe meliores facti, planeque iam in suam pristinam integritatem restituti: cum iisdem commentariis, plus quarta parte auctis. Accesserunt haec praeterea, Vita Lucretii, eodem Lambino auctore. Praeter eum indicem, qui in omnibus aliis libris ante impressis poni solitus est---indices alii duo, Unus, rernm, quae sunt in contextu Lucretii, & vocum, elocutionumque fere omnium Lucretianarum: alter, earum rerum, quae sunt in commentariis Lambini. Lutetiae, ap. Jo. Benenatum, 4. Lambini III. Commentarius Lambini, non solum optimis in Lucretium, sed generatim optimis commentariis annumeratur.

1576 Lugd. ap. Seb. Gryph. 12. rep. edit. 1564.

1583 Francof. ap. Wechel. 8. repet. edit. Lamb. 1570.

1589 Antverp. 12 (ex Turn. & Lamb. recogn.)

1595 ad postremam Ob. Gifanii emendationem restitutus. Lugd. Bat. ap. Plant. 8.

1596 Lugd. 12 (ex Turn. & Lamb. recogn.)

1597 ap. Raphelengium, 12. (Barthio laudata, qui eam a *Lipsio* curatam ait.)

1606 ap. Rapheleng. 12. repet. edit. 1597.

—— c. emendatt. D. Lambini & Adr. Turnebi. Lugd. ap. Huguetan. 16.

1611 Lugd. Bat. ap. Rapheleng. 12. rep. edit. 1597.

1611 Genevae, in corpore poëtar. Latt. 4.
1612 ad optimorum exempl. fidem recensitus. Lond. fol.
1613 Amst. 12.
1616 Amst. 12.
———Lugd. in corp. poëtar. Latt. ab Alex. *Ficheto*, Jesuita, edito, 4.
1620 Amst. Jansson. 24.
1626 Amst. 24.
1627 Genevae, in Corp. poëtar. Latt. 4.
1631 ed. Dan. *Pareus*, (Gifanii vestigia tegens, qui & eodem anno lexicon Lucretianum edidit) Francof. 8. Subiecta sunt Scipionis Capicii & Palearii carmina.
———Amst. 12.
1647 Florent. 4. una cum explanatione paraphrastica, & notis Jo. Nardi Florentini. Sed is parum feliciter versatus est hoc in negotio.
1650 Parif. c. verf. Gall. Mich. de Marolles, 8.
1660 de R. N. libri VI. additis coniecturis & emendationibus Tanaquilli *Fabri*, cum notulis perpetuis. Salmurii, Jo. Lencrius. 4. Editio praestans.
1662 Salmurii, cum brevibus notis Tan. *Fabri*, 4.
1663 Parif. c. gall. verf. Mich. de Marolles, addito libro decimo Laertii gallice translato, 8.
1666 Antv. 8.
1675 Cantabr. 12. (repet. edit. *Fabri* 1660.)
1680 in usum Delphini. interpretatione latina & notis illustravit Mich. *Fayus*, Parif. 4. Pareum & Nardum compilavit, homo parum idoneus ad hoc negotium.
1685 Parif. c. gall. verf. Baronis *des Coutures*, 12.
1686 Cantabr. 12. repet. edit. Fabri 1660.
1692 Amst. c. gall. verf. Baronis *des Coutures*. 2 voll. 12.
———Parif. *Les Oeuvres de Lucrece en latin & franç. avec des remarques par M.* des Coutures, 2 Tom. 8.
1693 Neapoli, c. notis Tan. *Fabri*, & argumm. *Fayi*, 12.

AETAS III *CREECHIANA.*

Auctor: Thom. *Creech.*
1695 de R. N. libri VI. interpretatione & notis illustrati a Thoma *Creech*. Oxonii, e theatro Sheldon. 8. Lucretium totum imbiberat Creech. Editio praestans.
1701 Amst. c. Belgica verf. Jo. *de Wit*, ap. Seb. Pezoldum. 8.

1708 Parif. c. gall. verf. Bar. *des Coutures*, 12.
1709 Lond. 4.
1712 de rerum natura libri VI. Londini, J. Tonfon, fol. Additae funt varr. lectt. e MSS. collatis a Nic. Heinfio, Jac. Sufio, Munkero, If. Voffio, & Th. Creech. item e commentariis.
——eadem editio. 4 mai. c. imagg. elegant.
——eadem editio fol.
1713 Lond. 12. ed. Mich. *Maittarius*. Secutus eft edit. Lond. 1712, una cum edit. Creech.
. . . . eadem editio in Corpore poëtarum Latinorum, edente Mich. *Maittario*.
1717 Londini. repet. edit. Tan. *Fabri* 1660. parum emendata.
——cum interpret. & not. Th. *Creech*. Lond. 8.
1721 Lond. in corp. poëtt. latt. ap. *If. Vaillant*, fol.
——Patavii, 8. a Jo. Ant. *Vulpio*. Secutus eft textum Creechian. additis variis lectt.
1725 de R. N. libri fex, cum notis integris Dion. *Lambini*, Oberti *Gifanii*, Tanaquilli *Fabri*, Thom. *Creech*, & felectis Jo. Bapt. *Pii*, aliorumque, curante Sigeberto *Havercampo*, qui & fuas & Abrah. *Preigeri* adnotationes adiecit. Accedit interpretatio Thom. *Creech*, variae lectiones ex notulis If. Voffii; atque ex plus quam viginti quinque Codd. tam impreff. quam MSS. ut et complures iique locupletiffimi indices. Cum figuris artificiofiffimis atque venuftiffimis. Lugd. Bat. ap. Janffonios van der Aa, 2 Voll. 4.
1744 de rerum natura libri fex. Accedunt felectae lectiones dilucidando poëmati appofitae. Curante Steph. Andr. *Philippe*. Lutet. Parif. fumtibus Ant. *Couftelier* typ. C. F. *Simon*, 12. c. figg. elegantiff. Editio nitida.
1749 ex ed. Th. Creech. Glafgoiae. 8.
1751 Patavii. excudebat Jof. Cominus. rep. editionis 1721.
1754 Bafileae, cum notis Th. Creech. 8. ap. Thurnifium. In fronte dicitur Londin.
——ap. *Barbou*, Parif. 12.
1772 Birmingham. ap. Baskerville. 4.
1773 Ibid. ap. eund. 12.
1776 cum interpretatione & notis Th. *Creech*, 8. Lipf.

DIONYSII LAMBINI JUDICIUM DE T. LUCRETIO CARO

In Epiſtola Dedicatoria ad Carolum IX. Regem Chriſtianiſſimum.

Si quod eſt in his paucis ſcriptorum veterum, tanquam ex naufragio reliquiis, literarum genus, unde multae magnaeque utilitates ad nos permanarint, Poëmata ſunt. Poëtae enim, qui iidem Philoſophi fuerunt, primos illos homines rudes, impolitos, feros, erudierunt, expoliverunt, a feritate ad hunc humanum & civilem victum cultumque traduxerunt. Iidem & melius, quam plerique minuti Philoſophi, virtutis pulchritudinem deſcripſerunt, eiuſque amore nos inflammarunt, & gravius a vitiorum turpitudine nos abſterruerunt: iidem non, ut hiſtorici, ex veris rerum geſtarum narrationibus, ſingulariumque perſonarum dictis, factis, eventis: ſed Philoſophorum more, rebus veriſimilibus excogitatis, perſonis fictis, caſibus cuique perſonae conſentaneis ad extremum ſubiunctis, nos & praeceptis utiliſſimis inſtituerunt, & moribus optimis imbuerunt. Cum autem Poëtarum non ſit unum genus; alii enim ſunt Epici, alii Tragici, alii Comici, alii Lyrici, ac Melici, alii Dithyrambici, alii iamborum & elegorum, & epigrammatum ſcriptores, & ſi qui ſunt alii: omnium & vetuſtiſſimi & laudatiſſimi ſunt epici. Philoſophi enim & Theologi illi antiqui res tum divinas, tum humanas eas, quibus hominum vita exculta, & ad humanitatem conformata eſt, heroico potiſſimum carminis genere perſecuti, poſteris tradiderunt: quo in numero ſunt apud Graecos Orpheus, Muſaeus, Homerus, (nam ſuperiorum non ſolum ſcripta, verum etiam nomina, temporis diuturnitas oblivione ſempiterna obruit, penituſque delevit) Heſiodus, Tyrtaeus, Phocylides, Xenophanes, Pythagoras, Empedocles, Parmenides, aliique complures: apud Latinos, Ennius, Furius, LUCRETIUS, Varius, Virgilius. Epicos ſubſecuti ſunt Tragici, qui clarorum virorum, publicarumque perſonarum actiones atque eventus numeris & modis imitantur: quo in genere ſunt Æſchylus, Sophocles, Euripides, Pacuvius, Attius: Comici, qui obſcurorum & privatorum hominum vitam, facta, caſus exprimunt; quales ſunt, Eupolis, Cratinus, Ariſtophanes, Menander, Epicharmus, Caecilius, Plautus, Terentius: Di-

thyrambici, qui in Bacchi numine praedicando, laudibusque efferendo, atque in eius rebus gestis ac victoriis canendis toti fere sunt occupati; quorum omnium primum Glaucum quendam fuisse, ab Herodoto traditum est. Jamborum scriptores, qui in eos, a quibus laesi sunt, acerbius invehuntur: ut Archilochus, Hipponax, & interdum Catullus, & Horatius: Elegorum opifices, quo in numero sunt Callimachus, Mimnermus, Philetas, Tibullus, Propertius, Ovidius. Horum igitur omnium cum Epici, meo quidem iudicio, plurimum prosint, longe ceteris auctoritate antecellant: hi studiose nobis sunt legendi. In Epicis porro non eos tantum numerandos esse duco, qui res fortiter & praeclare gestas, bellaque cecinerunt: ut Homerus, Apollonius, Ennius, Varius, Virgilius, Lucanus: aut qui de agricultura scripserunt, ut Hesiodus: aut qui de piscibus, & venatione, ut Oppianus: verum etiam, multoque adeo magis eos, qui rerum caussas occultas, atque a natura involutas, longis versibus explicarunt, ut Empedocles, & *Lucretius*; & qui de affectibus animi comprimendis, de virtutibus expetendis, de vitiis fugiendis, heroico carmine praecepta reliquerunt, ut Pythagoras, ut Phocylides, ut Horatius. Nam cum e rerum naturalium cognitione, morumque ac virtutum explicatione, homines efficiantur nescio quo modo maiores atque elatiores; & cum ex utraque re animi magnitudo contra fortunae impetus, rerumque humanarum imbecillitatem, fortitudo contra mortis timorem, temperantia contra libidinem, constantia contra superstitionem comparetur; Poëtis autem hoc maxime propositum esse debeat, ut lectorem reddant meliorem: secundo loco, ut delectent: absurdum sit profecto, eum, qui talia argumenta heroico carmine pro rerum dignitate tractarit, indignum Poëtae nomine iudicari: bellorum, aut rerum rusticarum, & similium scriptorem solum in Poëtarum numero coetuque collocari. Magnopere etiam ab iis dissentio, (quamvis graves sint auctores) qui Empedoclem, & ceteros huius generis scriptores e Poëtarum choro sustulerunt, nihilque eos neque Poëtae proprium, neque cum Homero commune, praeter numeros, habere pronuntiarunt. Iis libentius assentior, qui illum & Philosophum praestantem, & optimum Poëtam fuisse censuerunt. Non enim poësin imitatione sola, sed numeris & figuris, & virtutibus poëticis metiendam puto: neque Poëtam imitatorem quendam statuo tantum, sed ingenio excellentem virum, & mente concitatum, & paene dicam divinum: verbis non semper utentem usitatis, &

popularibus, & de medio sumtis, sed interdum, & quidem saepius, novatis, priscis, longe arcessitis: res magnas, res admirabiles, res abstrusas ac reconditas in lucem proferentem. Denique ei, cui sit ingenium, cui mens divinior, atque os magna sonaturum, do nominis huius honorem, ut iubet Flaccus. Verum, dicet aliquis, hoc in Homero maxime laudabile est, quod non solum virtute praestantium fortiorumque virorum actiones honestas, & cum virtute coniunctas, sed etiam improborum, ignavorum, amentium, libidinosorum, iratorum, invidentium, metuentium dicta factaque optime exprimit, atque ob oculos proponit: quod quando neque Empedocles, neque *Lucretius* facere curarunt, Poëtarum nomen non merentur. Immo vero hoc ipsum est, quod in Homero reprehendunt cum alii multi, tum Philosophorum princeps Plato; eumque hoc nomine, neque in civitatem bene moratam, bonisque legibus temperatam recipit: & ex sua Republica non vi expellit ille quidem, aut ignominiose exturbat, sed certe verecunde deducit, atque honorifice dimittit. Quare non continuo si Empedocles & *Lucretius* personarum sic affectarum orationem atque actionem non imitantur, Poëtarum nomen eis adimere nos oportet. At *Lucretius* animorum immortalitatem oppugnat, Deorum providentiam negat, religiones omnes tollit, summum bonum in voluptate ponit. Sed haec Epicuri, quem sequitur *Lucretius*, non *Lucretii* culpa est. Poëma quidem ipsum propter sententias a religione nostra alienas, nihilominus poëma est. tantumne? immo vero poëma venustum, poëma praeclarum, poëma omnibus ingenii luminibus distinctum, insignitum, atque illustratum. Hasce autem Epicuri rationes insanas ac furiosas, ut & illas absurdas de atomorum concursione fortuita, de mundis innumerabilibus, & ceteras, neque difficile nobis est refutare, neque vero necesse est: quippe cum ab ipsa veritatis voce, vel tacentibus omnibus, facillime refellantur. At debuit ingenii sui vim ad modestiorem probatioremque disciplinam, atque ad gravius argumentum conferre. Debuit, quis negat? Sed dolere, & queri hoc licet: corrigere non licet. At Epicurus & *Lucretius* impii fuerunt. Quid tum postea? num idcirco nos quoque, qui eos legimus, impii sumus? Primum, quam multa sunt in hoc poëmate cum aliorum Philosophorum sententiis ac decretis consentanea? quam multa probabilia? quam multa denique praeclara, ac prope divina? Haec sumamus, haec arripiamus, haec approbemus. Illa, quae sunt commentitia, quae absurda, quae cum religione Christiana pugnantia, reiiciamus, aspernemur,

improbemus. Deinde adeone faciles & creduli sumus, ut, quae sunt a quibuslibet scriptoribus memoriae prodita, literisque mandata, ea vel tanquam ex Apollinis oraculo edita, vera esse iudicemus, vel tanquam ab Archimede descripta pro certis habeamus? Quod si multa quotidie fabulosa, incredibilia, falsa denique legimus, vel ut animos relaxemus, vel ut in iis, quae sine controversia vera sunt, libentius acquiescamus, constantiusque maneamus: quid est, quod *Lucretium*, elegantissimum, cultissimumque Poëtam, aspernemur? Atqui non ita fuerunt nec inepte religiosi, nec superbe fastidiosi, veteres illi Christiani, sanctissimi viri, Iustinus Martyr, Gregorius Nazianzenus, Basilius Magnus, Iohannes Chrysostomus, Clemens Alexandrinus, Athenagoras, Eusebius, Cyprianus, Tertullianus, Arnobius, Firmianus, Augustinus, Hieronymus, ut scriptorem, nisi Christianum, & omni ex parte gravem, castum, ac verum, neminem lectione dignum iudicarent. Quin & Empedoclem, & Democritum, & Epicurum, & *Lucretium*, & ceteros Philosophos ac Poëtas (ut Oratores & Historicos taceam) tum Graecos, tum Latinos, quamvis profanos, quamvis mendaces, quamvis impios, studiose legebant. Neque id temere, aut frustra. Nam quemadmodum apes ex singulis floribus, quod est ad mel conficiendum utilissimum atque aptissimum, limare ac depasci consueverunt: quod est inutile, non attingunt, aut certe non degustant, ita sanctissimi illi & Christianissimi homines ex Poëtis Graecis ac Latinis, ex scriptoribus profanis, atque a pietate Christiana remotissimis, quae ad religionem nostram propagandam atque ornandam valere existimarent, ea diligenter & accurate carpebant ac seligebant, quae repugnare sentirent, ea aut praeteribant, aut respuebant, &c.

Idem ibidem paulo post.

Ad *Lucretium* nostrum revertor, Poëtam egregium ac praestantem, scriptoremque omnium Latinorum politissimum, vetustissimum, elegantissimum; ex quo Virgilius & Horatius non solum dimidiatos, sed integros saepe versus mutuari solent. Hic ubi de rerum primordiis, seu corpusculis individuis, de eorum motu & figuris, de inani, de imaginibus sive simulacris, quae e summo rerum corpore mittuntur, de animorum natura, de ortu obituque siderum, de Solis & Lunae defectu, de fulminis natura, de arcu coelesti, de avernis, de caussis morborum, & multis aliis rebus disputat; subtilis, argutus,

enucleatus, limatus est. In librorum prooemiis, in nonnullis similitudinibus, in exemplis, in disputationibus de morte contemnenda, de amore fugiendo, de somno & insomniis, gravis, copiosus, amplus, magnificus, elatus, ornatus est. Quem si quis casus ad graviorem & probabiliorem aliquam disciplinam, puta Platonicam, aut Peripateticam, aut Stoicam detulisset: Dii immortales, quantum ex eo fructum, quantam utilitatem caperemus! quantam sui admirationem hominibus excitaret! quanta sui studia commoveret! Nam, si tam infelici argumento sibi proposito ac suscepto, poëma tamen edidit tam praeclarum, tam illustre, tam luculentum; quid eum censemus fuisse facturum, si vel rerum Platonicarum magnitudinem ac majestatem, vel Aristotelis acumen atque ubertatem, vel Zenonis gravitatem, ac severitatem, versibus materiae consentaneis expressisset? quantum nomen, quantam laudem, quantam gloriam consecutus esset? Quamobrem sic agamus potius: id, quod adest, laudemus, eoque fruamur: eo, quod abest, aequo animo, patienterque careamus: hoc est, hujus Poëmatis elegantiam, venustatem, pulchritudinem amemus atque amplectamur: argumenti melioris sortem in eo desideremus. Quid enim? eos Poëtas, ex quibus solam curarum nostrarum oblivionem, solamque oblectationem quaerimus, cupidissime legere solemus: Poëtam non modo nostros animos delectantem, verum etiam obscurissimas de rerum natura quaestiones pulcherrimis versibus explicantem, negligemus? Homerum, propterea quod in quibusdam fabularum partim turpium, partim absurdarum involucris omnium rerum naturalium atque humanarum cognitionem inclusam continere existimatur, non solum legimus, verum etiam ediscimus: *Lucretium*, sine fabularum, taliumque nugarum integumentis, de principiis & causis rerum, de mundo, de mundi partibus, de vita beata, de rebus coelestibus ac terrenis, non vere illum quidem, neque pie, sed tamen simpliciter, & aperte, & ut Epicureum, ingeniose, & acute, & erudite, & purissimo sermone loquentem non audiemus? Non enim, si multis locis a Platone dissidet, non si multa cum religione nostra pugnantia dicit: idcirco ea etiam, quae cum illorum & Christianorum sententia congruunt, spernere debemus. Quam praeclare de coërcendis cupiditatibus, de sedandis animorum motibus, de mentis tranquillitate comparanda, disputat? Quam subtiliter & argute eos, qui nihil percipi, nihilque sciri posse affirmant, qui sensus omnes fallaces esse dicunt, coarguit ac refellit? quam

copiose sensus defendit? quam probabiliter, &, paene dicam, vere ostendit, sensuum fide labefactata atque eversa, actiones omnes humanas eodem motu conquassatas concidere & corruere? Quot, & quam firmis argumentis demonstrat, sensuum veritate sublata, rationem quoque ipsam, atque adeo vitam ac salutem funditus interire? quam pulchrae sunt apud eum descriptiones? quam venusta (ut Graeci appellant) episodia? quam bellae de coloribus, de speculis, de magnete, de avernis, disputationes? quam graves ad continenter, juste, moderate, innocenter vivendum, cohortationes? Quod si quis plus aequo severus totam hujus poëmatis sententiam ac materiam vituperabit, atque aspernabitur, solo fortassis Epicuri, quem *Lucretius* exprimere conatus est, nomine offensus: quid de eius sermone statuemus? quo quid purius, quid incorruptius, quid nitidius, quid elegantius dici, aut excogitari potest? Equidem hoc non dubitanter affirmabo, nullum in tota lingua Latina scriptorem *Lucretio* Latine melius esse locutum: non M. Tullii, non C. Caesaris orationem esse puriorem. Itaque, si ita commodum est, totam sane *Lucretii*, hoc est, Leucippi, Democriti, Empedoclis, Aristippi, Epicuri, quos secutus est *Lucretius*, Philosophiam improbemus: at incredibilem verborum nitorem, at singularem sermonis elegantiam, at incorruptam Latine loquendi facilitatem admiremur, amplectamur, aemulemur.

Idem Lambinus, ad lectorem tertiae suae Editionis Lucretianae.

Omnium Poëtarum Latinorum, qui hodie exstant, & qui ad nostram aetatem pervenerunt, elegantissimus, & purissimus, idemque gravissimus atque ornatissimus *Lucretius* est.

TITI
LUCRETII
CARI
DE
RERUM NATURA
LIBER PRIMUS

T. LUCRETII CARI
DE
RERUM NATURA
LIBER PRIMUS.

ARGUMENTUM.

In ipso operis principio Venerem invocat. II. Deinde a v. 45 ad v. 159 libros suos de Rerum Natura *dedicat* Memmio : *Epicurum, cuius rationes sequitur, laudat; ab illius doctrina Impietatis invidiam amolitur, & huius & sequentium librorum argumenta breviter proponit. III. Tum rem ipsam aggreditur, docetque a v. 160 ad v. 265.* ex Nihilo nihil fieri, & in Nihilum nihil reverti posse. *IV. a v. 265 ad v. 329, Minuta esse quaedam Corpora, quae, licet sub sensum non cadant, mente tamen possunt concipi, & e quibus Res omnes componuntur. V. His corpusculis a v. 330 ad v. 430 subiungit Vacuum seu Inane spatium: & VI. a v. 430 ad v. 483. probat Nihil esse praeter Corpus & Inane, reliqua autem, quae videntur esse, ut Pondus, Calor, Paupertas, Bellum &c. esse tantum Coniuncta vel Eventa, Proprietates seu Accidentia Corporis & Inanis. VII. Docet a v. 483 ad v. 528, Prima corpuscula esse perfecte solida, ideoque a v. 528 ad v. 635, Insecabilia esse, Minima (neque enim Corpus in infinitum dividi potest) & aeterna. VIII. Deinde, a v. 635 ad v. 712, refutat* Heraclitum, *qui Ignem, Aliosque qui Aerem, Aquam, aut Terram Rerum omnium principium esse statuerunt. IX. Tum a v. 712 ad v. 829, contra* Empedoclem *demonstrat, Res non componi e quatuor Elementis. X. Demum a v. 829. ad v. 919,* Anaxagoram *re-*

fellit. XI. Postremo a v. 919 ad v. 1050 docet, Universum esse ex omni parte Infinitum, Corpuscula esse numero infinita, & Inane nullis terminis comprehendi posse: XII. Et a v. 1050 ad 1110 deridet illos, qui existimant, esse aliquod Centrum in Universo, quo Gravia omnia deorsum tendant, dum Levia sponte sua sursum ferantur.

ÆNeadum genetrix, hominum divumque voluptas,
Alma Venus, cœli subter labentia signa
Quæ mare navigerum, quæ terras frugiferenteis
Concelebras; per Te quoniam genus omne animantum
Concipitur, visitque exortum lumina solis:
Te, Dea, te fugiunt venti, te nubila cœli,
Adventumque tuum: tibi suaveis dædala tellus
Summittit flores, tibi rident æquora ponti,
Placatumque nitet diffuso lumine cœlum.
Nam simul ac species patefacta'st verna diei,
Et reserata viget genitalis aura Favoni;
Aëriæ primum volucres te, Diva, tuumque
Significant initum, percussæ corda tua vi:
Inde feræ pecudes persultant pabula læta,
Et rapidos tranant amneis; ita capta lepore,
Illecebrisque tuis omnis natura animantum
Te sequitur cupide, quo quamque inducere pergis:
Denique per maria, ac monteis, fluviosque rapaceis,
Frundiferasque domos avium, camposque virenteis,
Omnibus incutiens blandum per pectora amorem,
Efficis, ut cupide generatim sæcla propagent.
Quae quoniam rerum Naturam sola gubernas,
Nec sine Te quidquam dias in luminis oras
Exoritur, neque fit lætum, neque amabile quidquam;

Te fociam ftudeo fcribundis verfibus effe,
Quos ego de RERUM NATURA pangere conor
Memmiadæ noftro: quem tu, Dea, tempore in omni
Omnibus ornatum voluifti excellere rebus.
Quo magis æternum da dictis, Diva, leporem:
Effice, ut interea fera mœnera militiaï
Per maria ac terras omneis fopita quiefcant.
Nam Tu fola potes tranquilla pace iuvare
Mortaleis, quoniam belli fera mœnera Mavors
Armipotens regit, in gremium qui fæpe tuum fe
Rejicit, æterno devinctus volnere amoris;
Atque ita fufpiciens tereti cervice repofta
Pafcit amore avidos inhians in te, Dea, vifus:
Eque tuo pendet refupini fpiritus ore.
Hunc tu, Diva, tuo recubantem corpore fancto
Circumfufa fuper, fuaveis ex ore loquelas
Funde, petens placidam Romanis, Incluta, pacem.
Nam neque Nos agere hoc patriaï tempore iniquo
Poffumus æquo animo: neque Memmî clara propago
Talibus in rebus communi de'ffe faluti.
Quod fupereft, vacuas aureis mihi, Memmiada, & te
Semotum a curis adhibe veram ad rationem,
Nec mea dona tibi ftudio difpofta fideli,
Intellecta prius quam fint, contemta relinquas.
Nam tibi de fumma Cœli ratione, Deûmque,
Differere incipiam, & rerum primordia pandam;
Unde omneis Natura creet res, auctet, alatque:
Quove eadem rurfum Natura peremta refolvat;
Quæ nos Materiem, & Genitalia Corpora rebus
Reddunda in ratione vocare, & Semina rerum
Appellare fuemus, & hæc eadem ufurpare

Corpora Prima, quod ex illis ſunt omnia primis.
  Omnis enim per ſe Divûm natura neceſſe 'ſt
Immortali ævo ſumma cum pace fruatur,
Semota ab noſtris rebus, ſejunctaque longe;
Nam privata dolore omni, privata periclis,
Ipſa ſuis pollens opibus, nihil indiga noſtri,
Nec bene promeritis capitur, nec tangitur ira.
  Humana ante oculos fœde cum vita jaceret
In terris oppreſſa gravi ſub Relligione,
Quæ caput a cœli regionibus oſtendebat,
Horribili ſuper aſpectu mortalibus inſtans;
Primum GRAJUS homo mortaleis tollere contra
Eſt oculos auſus, primusque obſiſtere contra:
Quem nec fama Deûm, nec fulmina, nec minitanti
Murmure compreſſit Cœlum, ſed eo magis acrem
Virtutem irritat animi, confringere ut arcta
Naturæ primus portarum clauſtra cupiret.
Ergo vivida vis animi pervicit, & extra
Proceſſit longe flammantia mœnia Mundi;
Atque Omne immenſum peragravit mente animoque:
Unde refert nobis victor quid poſſit oriri,
Quid nequeat; finita poteſtas denique quoique
Quanam ſit ratione, atque alte terminus hærens.
Quare Relligio pedibus ſubjecta viciſſim
Obteritur, nos exæquat victoria Cœlo.
  Illud in his rebus vereor, ne forte rearis
Impia te rationis inire elementa, viamque
Endogredi ſceleris: Quod contra ſæpius olim
Relligio peperit ſceleroſa atque impia facta:
Aulide quo pacto Triviaï virginis aram
Iphianaſſaï turparunt ſanguine fœde

Ductores Danaûm, delecti, prima virorum.
Cui simul infula virgineos circumdata comtus
Ex utraque pari malarum parte profusa 'st,
Et mœstum simul ante aras adstare parentem
Sensit, & hunc propter ferrum celare ministros;
Aspectuque suo lacrimas effundere civeis:
Muta metu terram genibus summissa petebat:
Nec miseræ prodesse in tali tempore quibat,
Quod Patrio princeps donarat nomine Regem.
Nam sublatá virûm manibus tremebundaque ad aras
Deducta 'st, non ut, solenni more sacrorum
Perfecto, posset claro comitari Hymenæo:
Sed casta inceste nubendi tempore in ipso
Hostia concideret mactatu mœsta parentis,
Exitus ut classi felix faustusque daretur.
Tantum Relligio potuit suadere malorum.
  Tutemet a nobis iam quovis tempore Vatum
Terriloquis victus dictis descíscere quæres?
Quippe etenim quam multa tibi iam fingere possum
Somnia, quæ vitæ rationes vertere possint,
Fortunasque tuas omneis turbare timore.
Et merito: nam si certam finem esse viderent
Ærumnarum homines, aliqua ratione valerent
Relligionibus, atque minis obsistere Vatum:
Nunc ratio nulla 'st restandi, nulla facultas,
Æternas quoniam pœnas in morte timendum.
Ignoratur enim, quæ sit natura animaï,
Nata sit, an contra nascentibus insinuetur,
Et simul intereat nobiscum morte diremta,
An tenebras Orci visat, vastasque lacunas,
An pecudes alias divinitus insinuet se,

Ennius ut noſter cecinit, qui primus amœno
Detulit ex Helicone perenni fronde coronam,
Per genteis Italas hominum quæ clara clueret.
Etſi præterea tamen eſſe Acheruſia templa
Ennius æternis exponit verſibus, edens:
Quo neque permanent animæ, neque corpora noſtra;
Sed quædam ſimulacra modis pallentia miris:
Unde ſibi exortam ſemper-florentis Homeri
Commemorat ſpeciem, lacrumas & fundere ſa'ſas
Cœpiſſe, & rerum naturam expandere dictis.
Quapropter bene, cum, Superis de rebus habenda
Nobis eſt ratio, Solis Lunæque meatus
Qua fiant ratione; & qua vi quæque genantur
In terris: tum, cum primis, ratione ſagaci,
Unde Anima, atque Animi conſtet natura, videndum;
Et quæ res nobis vigilantibus obvia menteis
Terrificet, morbo affectis, ſomnoque ſepultis,
Cernere uti videamur eos, audireque coram,
Morte obita quorum tellus amplectitur oſſa.
Nec me animi fallit, GRAJORUM obſcura reperta
Difficile inluſtrare LATINIS verſibus eſſe,
(Multa novis verbis præſertim cum ſit agendum,)
Propter egeſtatem linguæ, & rerum novitatem:
Sed tua me Virtus tamen, & ſperata voluptas
Suavis Amicitiae, quemvis perferre laborem
Suadet, & inducit noćteis vigilare ſerenas,
Quærentem, dictis quibus, & quo carmine demum
Clara tuæ poſſim præpandere lumina menti,
Res quibus occultas penitus conviſere poſſis.
Hunc igitur terrorem animi, tenebrasque neceſſe 'ſt
Non radii Solis, neque lucida tela Diei

Diſcutiant, ſed Naturæ ſpecies, Ratioque:
Principium hinc cujus nobis exordia ſumet,
NULLAM REM E NIHILO GIGNI DIVINITUS UNQUAM.
Quippe ita formido Mortaleis continet omneis,
Quod multa in Terris fieri, Cœloque tuentur,
Quorum operum cauſas nulla ratione videre
Poſſunt, ac fieri divino Numine rentur.
Quas ob res, ubi viderimus, nil poſſe creari
De nihilo, tum, quod ſequimur, jam rectius inde
Perſpiciemus, & unde queat res quæque creari,
Et quo quæque modo fiant opera ſine Divûm.
  Nam ſi de Nihilo fierent, ex omnibu' rebus
Omne genus naſci poſſet; nil Semine egeret:
E mare primum homines, e terra poſſet oriri
Squamigerum genus, & volucres; erumpere cœlo
Armenta, atque aliæ pecudes: genus omne ferarum
Incerto partu culta, ac deſerta teneret:
Nec fructus iidem arboribus conſtare ſolerent,
Sed mutarentur: ferre omnes omnia poſſent.
Quippe, ubi non eſſent genitalia Corpora quoique,
Qui poſſet mater rebus conſiſtere certa?
At nunc Seminibus quia certis quidque creatur,
Inde enaſcitur, atque oras in luminis exit,
Materies ubi ineſt cujusque & Corpora prima:
Atque hac re nequeunt ex omnibus omnia gigni,
Quod certis in rebus ineſt ſecreta facultas.
  Præterea, cur Vere roſam, frumenta Calore,
Viteis Autumno fundi ſudante videmus:
Si non, certa ſuo quia tempore Semina rerum
Cum confluxerunt, pateſit, quodcunque creatur,
Dum tempeſtates adſunt, & vivida tellus

Tuto res teneras effert in luminis oras?
Quod ſi de Nihilo fierent, ſubito exorerentur
Incerto ſpatio, atque alienis partibus anni:
Quippe ubi nulla forent primordia, quæ genitali
Concilio poſſent arceri tempore iniquo.
Nec porro Augendis rebus Spatio foret uſus
Seminis ad coïtum, e Nihilo ſi creſcere poſſent.
Nam fierent juvenes ſubito ex infantibu' parvis:
E terraque exorta repente arbuſta ſalirent.
Quorum nil fieri manifeſtum eſt, omnia quando
Paulatim creſcunt (ut par eſt) Semine certo:
Creſcendoque genus ſervant; ut noſcere poſſis
Quæque ſua de Materia grandeſcere, alique.
Huc accedit, uti ſine certis imbribus anni
Lætificos nequeat fœtus ſummittere tellus:
Nec porro ſecreta cibo natura animantum
Propagare genus poſſit, vitamque tueri:
Ut potius multis communia Corpora rebus
Multa putes eſſe, ut verbis Elementa videmus,
Quam ſine Principiis ullam rem exiſtere poſſe.
Denique cur Homines tantos natura parare
Non potuit, pedibus qui pontum per vada poſſent
Tranſire, & magnos manibus divellere monteis,
Multaque vivendo vitalia vincere ſæcla:
Si non Materies quia rebus reddita certa 'ſt
Gignundis, e qua conſtat quid poſſit oriri?
NIL igitur fieri de NILO poſſe fatendum 'ſt:
Semine quando opus eſt rebus, quo quæque creatæ
Aëris in teneras poſſint proferrier auras.
Poſtremo, quoniam Incultis præſtare videmus
Culta loca, & manibus meliores reddere fœtus:

Esse videlicet in terris Primordia rerum,
Quæ nos, fœcundas vertentes vomere glebas,
Terraïque solum subigentes, cimus ad ortus.
Quod si nulla forent, nostro sine quæque labore
Sponte sua multo fieri meliora videres.
Huc accedit, uti quidque in sua Corpora rursum
Dissolvat Natura, neque ad Nihilum interimat res.
Nam, si quid mortale e cunctis partibus esset,
Ex oculis res quæque repente erepta periret;
Nulla vi foret usus enim, quæ partibus eius
Discidium parere, & nexus exsolvere posset.
At nunc, æterno quia constant Semine quæque,
Donec vis obiit, quæ res diverberet ictu,
Aut intus penetret per inania, dissolvatque,
Nullius exitium patitur Natura videri.
Præterea, quæcunque vetustate amovet ætas,
Si penitus perimit consumens Materiem omnem,
Unde animale genus generatim in lumina vitæ
Redducit Venus? aut redductum dædala tellus
Unde alit, atque auget, generatim pabula præbens?
Unde mare ingenui fontes, externaque longe
Flumina suppeditant? unde æther sidera pascit?
Omnia enim debet, mortali Corpore quæ sunt,
Infinita ætas consumse, anteacta diesque.
Quod si in eo spatio, atque anteacta ætate fuere,
E quibus hæc Rerum consistit Summa refecta:
Immortali sunt natura prædita certe.
Haud igitur possunt ad Nilum quæque reverti.
Denique res omneis eadem vis caussaque volgo
Conficeret, nisi Materies æterna teneret
Inter se nexas minus aut magis endopedite.

Tactus enim lethi satis esset causa profecto:
Quippe, ubi nulla forent æterno Corpore, eorum
Contextum vis deberet dissolvere quæque.
At nunc, inter se quia nexus principiorum
Dissimiles constant, æternaque materies est,
Incolumi remanent res corpore, dum satis acris
Vis obeat pro textura cujusque reperta.
Haud igitur redit ad Nihilum res ulla, sed omnes
Discidio redeunt in corpora materiaï.
 Postremo pereunt imbres, ubi eos pater Æther
In gremium matris Terraï præcipitavit.
At nitidæ surgunt fruges, ramique virescunt
Arboribus; crescunt ipsæ, fœtuque gravantur:
Hinc alitur porro nostrum genus, atque ferarum:
Hinc lætas urbeis pueris florere videmus,
Frundiferasque novis avibus canere undique sylvas.
Hinc fessæ pecudes pingues per pabula læta
Corpora deponunt, & candens lacteus humor
Uberibus manat distentis; hinc nova proles
Artubus infirmis teneras lasciva per herbas
Ludit, lacte mero menteis perculsa novellas.
Haud igitur penitus pereunt quæcunque videntur:
Quando alid ex alio reficit Natura, nec ullam
Rem gigni patitur, nisi morte adjutam aliena.
 Nunc age, res quoniam docui non posse creari
De Nihilo, neque item genitas ad Nil revocari:
Ne qua forte tamen cœptes diffidere dictis,
Quod nequeunt oculis rerum Primordia cerni;
Accipe præterea, quæ Corpora Tute necesse 'st
Confiteare esse in rebus, nec posse videri.
 Principio, VENTI vis verberat incita pontum,

Ingenteisque ruit naveis, & nubila differt;
Interdum rapido percurrens turbine campos
Arboribus magnis sternit, monteisque supremos
Silvifragis vexat flabris: ita perfurit acri
Cum fremitu, sævitque minaci murmure pontus.
Sunt igitur VENTI nimirum corpora cæca,
Quæ mare, quæ terras, quæ denique nubila cœli
Verrunt, ac subito vexantia turbine raptant.
Nec ratione fluunt alia, stragemque propagant,
Ac cum mollis aquæ fertur natura repente
Flumine abundanti, quod largis imbribus auget
Montibus ex altis magnus decursus aquaï,
Fragmina conjiciens sylvarum, arbustaque tota;
Nec validi possunt pontes venientis aquaï
Vim subitam tolerare: ita magno turbidus imbri
Molibus incurrens validis cum viribus amnis,
Dat sonitu magno stragem; volvitque sub undis
Grandia saxa, ruit qua quidquid fluctibus obstat.
Sic igitur debent VENTI quoque flamina ferri:
Quæ, veluti validum flumen, cum procubuere
Quamlibet in partem, trudunt res ante, ruuntque
Impetibus crebris; interdum vertice torto
Corripiunt, rapidoque rotantia turbine portant.
Quare etiam atque etiam sunt VENTI Corpora cæca:
Quandoquidem factis ac moribus, æmula magnis
Amnibus inveniuntur, aperto Corpore qui sunt.

Tum porro varios rerum sentimus ODORES,
Nec tamen ad nareis venienteis cernimus unquam:
Nec calidos ÆSTUS tuimur, nec FRIGORA quimus
Usurpare oculis, nec VOCES cernere suemus;
Quæ tamen omnia Corporea constare necesse 'st

Natura: quoniam ſenſus impellere poſſunt.
TANGERE ENIM ET TANGI, NISI CORPUS, NULLA POTEST RES.
Denique fluctifrago ſuſpenſæ in litore Veſtes
Uveſcunt, eædem diſpanſæ in Sole ſereſcunt;
At neque quo pacto perſederit humor aquaï
Viſu'ſt, nec rurſum quo pacto fugerit æſtu;
In parvas igitur parteis diſpergitur Humor,
Quas oculi nulla poſſunt ratione videre.
Quin etiam multis Solis redeuntibus annis
Annulus in digito ſubtertenuatur habendo:
Stillicidî caſus lapidem cavat: uncus aratri
Ferreus occulte decreſcit Vomer in arvis:
Strataque jam volgi pedibus detrita viarum
Saxea conſpicimus: tum portas propter ahena
Signa manus dextras oſtendunt attenuari
Sæpe ſalutantum tactu, præterque meantum.
Hæc igitur minui, cum ſint detrita, videmus;
Sed quæ Corpora decedant in tempore quoque,
Invida præcluſit ſpeciem Natura videndi.
Poſtremo, quæcunque Dies Naturaque rebus
Paulatim tribuit, moderatim creſcere cogens,
Nulla poteſt oculorum acies contenta tueri;
Nec porro quæcunque ævo macieque ſeneſcunt:
Nec mare quæ impendent veſco ſale Saxa peреſa,
Quid quoque amittant in tempore, cernere poſſis.
Corporibus cæcis igitur Natura gerit res.
Nec tamen undique Corporea ſtipata tenentur
Omnia natura; namque eſt in rebus INANE.
Quod tibi cognoſſe in multis erit utile rebus:
Nec ſinet errantem dubitare, & quærere ſemper

De Summa rerum, & noſtris diffidere dictis.
Quapropter locus eſt intactus, INANE, vacansque.
Quod ſi non eſſet, nulla ratione moveri
Res poſſent; namque, officium quod Corporis exſtat,
Officere atque obſtare, id in omni tempore adeſſet
Omnibus: Haud igitur quidquam procedere poſſet,
Principium quoniam cedendi nulla daret res.
At nunc per maria, ac terras, ſublimaque cœli,
Multa modis multis varia ratione moveri
Cernimus ante oculos; quæ, ſi non eſſet INANE,
Non tam ſollicito motu privata carerent,
Quam genita omnino nulla ratione fuiſſent:
Undique Materies quoniam ſtipata quieſſet.
Præterea quamvis Solidæ res eſſe putentur,
Hinc tamen eſſe licet Raro cum corpore cernas:
In ſaxis ac ſpeluncis permanat Aquarum
Liquidus humor, & uberibus flent omnia guttis:
Diſſupat in corpus ſeſe Cibus omne animantum:
Creſcunt arbuſta, & fœtus in tempore fundunt,
Quod Cibus in totas uſque ab radicibus imis
Per truncos, ac per ramos diffunditur omneis:
Inter ſepta meant Voces, & clauſa domorum
Transvolitant: rigidum permanat Frigus ad oſſa.
Quod, niſi INANIA ſint, qua poſſent Corpora quæque
Tranſire, haud ulla fieri ratione videres.
Denique cur alias aliis præſtare videmus
Pondere res rebus, nihilo majore figura?
Nam, ſi tantundem 'ſt in Lanæ glomere, quantum
Corporis in Plumbo 'ſt, tantundem pendere par eſt;
Corporis officium eſt quoniam premere omnia deorſum:
Contra autem natura manet ſine pondere INANIS.

Ergo quod Magnum 'ſt æque, Leviuſque videtur
Nimirum plus eſſe ſibi declarat INANIS:
At contra Gravius plus in ſe CORPORIS eſſe
Dedicat, & multo VACUI minus intus habere.
Eſt igitur nimirum id, quod ratione ſagaci
Quærimus, admiſtum rebus quod Inane vocamus.

Illud in his rebus, ne te deducere vero
Poſſit, quod quidam fingunt, præcurrere cogor;
Cedere ſquamigeris latices nitentibus ajunt,
Et liquidas aperire vias; quia poſt loca Piſces
Linquant, quo poſſint cedentes confluere undæ:
Sic alias quoque res inter ſe poſſe moveri,
Et mutare locum; quamvis ſint omnia plena:
Scilicet id falſa totum ratione receptum 'ſt.
Nam quo Squamigeri poterunt procedere tandem,
Ni ſpatium dederint latices? concedere porro
Quo poterunt undæ, cum piſces ire nequibunt?
Aut igitur motu privandum 'ſt corpora quæque;
Aut eſſe admiſtum dicendum 'ſt rebus INANE;
Unde initium primum capiat res quæque movendi.

Poſtremo duo de concurſu Corpora lata,
Si cita diſſiliant, nempe aër omne neceſſe 'ſt,
Inter corpora quod fuvat, poſſidat INANE.

Is porro, quamvis circum celerantibus auris
Confluat, haud poterit tamen uno tempore totum
Complere ſpatium: Nam primum quemque neceſſe 'ſt
Occupet ille locum, deinde omnia poſſideantur.

Quod ſi forte aliquis, cum Corpora diſſiluere,
Tum putat id fieri, quia ſe condenſeat aër,
Errat; nam VACUUM tum fit, quod non fuit ante;
Et repletur item, VACUUM quod conſtitit ante:

Nec tali ratione poteſt denſerier aër,
Nec, ſi iam poſſet, ſine INANI poſſet, opinor,
Se ipſe in ſe trahere, & parteis conducere in unum.
Quapropter, quamvis cauſando multa moreris,
Eſſe in rebus INANE tamen fâteare neceſſe 'ſt.
Multaque præterea tibi poſſum commemorando
Argumenta, fidem dictis conradere noſtris;
Verum animo ſatis hæc veſtigia parva ſagaci
Sunt, per quæ poſſis cognoſcere cetera Tute:
Namque Canes ut montivagæ perſæpe ferai
Naribus inveniunt intectas frunde quietes,
Cum ſemel inſtiterunt veſtigia certa viaï:
Sic alid ex alio per te Tute ipſe videre
Talibus in rebus poteris, cæcasque latebras
Inſinuare omneis, & Verum protrahere inde:
Quod ſi pigraris, paulumve abſceſſeris ab re,
Hoc tibi de plano poſſum promittere, MEMMI,
Uſque adeo largos hauſtus de fontibu' magnis
Lingua meo ſuavis diti de pectore fundet,
Ut verear, ne tarda prius per membra Senectus
Serpat, & in Nobis Vitaï clauſtra reſolvat,
Quam tibi de quavis una re verſibus omnis
Argumentorum ſit copia miſſa per aureis.
Sed nunc iam repetam cœptum pertexere dictis.
Omnis, ut eſt, igitur, per ſe, Natura, duabus
Conſiſtit rebus; nam CORPORA ſunt, & INANE,
Hæc in quo ſita ſunt, & qua diverſa moventur:
Corpus enim per ſe communis deliquat eſſe
Senſus; quo niſi prima fides fundata valebit,
Haud erit occultis de rebus quo referentes
Confirmare animi quidquam ratione queamus.

Tum porro Locus, ac Spatium, quod INANE vocamus,
Si nullum foret, haud uſquam ſita Corpora poſſent
Eſſe, neque omnino quaquam diverſa meare;
Id quod jam ſupera tibi paulo oſtendimus ante:
Præterea nihil eſt, quod poſſis dicere ab omni
CORPORE ſejunctum, ſecretumque eſſe ab INANI:
Quod quaſi tertia ſit rerum natura reperta.
Nam quodcunque erit, eſſe aliquid debebit id ipſum
Augmine vel grandi, vel parvo denique, dum ſit;
Cui ſi Tactus erit quamvis levis, exiguusque,
Corporum augebit numerum, ſummamque ſequetur;
Sin Intactile erit, nulla de parte quod ullam
Rem prohibere queat per ſe tranſire meantem:
Scilicet hoc id erit Vacuum, quod Inane vocamus.
Præterea per ſe quodcunque erit, aut faciet quid;
Aut aliis fungi debebit agentibus ipſum;
Aut erit ut poſſint in eo res eſſe, gerique:
At facere & fungi ſine CORPORE nulla poteſt res:
Nec præbere locum porro, niſi Inane, Vacanſque.
Ergo præter INANE, & CORPORA, tertia per ſe
Nulla poteſt rerum in numero natura relinqui;
Nec, quæ ſub ſenſus cadat ullo tempore noſtros,
Nec ratione animi quam quiſquam poſſit apiſci.
Nam quæcunque cluent, aut his CONJUNCTA duabus
Rebus ea invenies; aut horum EVENTA videbis.
Conjunctum 'ſt id, quod nunquam ſine perniciali
Diſcidio potis eſt ſejungi, ſeque gregari:
Pondus uti ſaxis, Calor ignibu', Liquor aquāī,
Tactus Corporibus cunctis, Intactus Inani.
Servitium contra, Libertas, Divitiæque,
Paupertas, Bellum, Concordia, cetera, quorum

Adventu manet incolumis natura, abituque,
Hæc ſoliti ſumus, ut par eſt, EVENTA vocare.
Tempus item per ſe non eſt, ſed Rebus ab ipſis
Conſequitur ſenſus, tranſactum quid ſit in ævo,
Tum quæ Res inſtet; quid porro deinde ſequatur:
Nec per ſe quemquam TEMPUS ſentire fatendu 'ſt
Semotum ab rerum motu, placidaque quiete.
Denique Tyndaridem raptam, belloque ſubactas
Trojugenas genteis cum dicunt eſſe, videndu 'ſt,
Ne forte hæc per ſe, cogant nos, eſſe fateri:
Quando ea ſæcla hominum, quorum hæc eventa fuere,
Irrevocabilis abſtulerit jam præterita ætas.
Namque aliud Rebus, aliud regionibus ipſis
EVENTUM dici poterit, quodcunque erit actum.
Denique Materies ſi rerum nulla fuiſſet,
Nec Locus, ac Spatium, res in quo quæque geruntur;
Nunquam Tyndaridis formæ conflatus amore
Ignis Alexandri Phrygio ſub pectore gliſcens
Clara accendiſſet ſævi certamina belli:
Nec clam durateus Trojanis Pergama partu
Inflammaſſet equus nocturno Grajugenarum;
Perſpicere ut poſſis Res Geſtas funditus omneis,
Non ita, uti CORPUS, per ſe conſtare, nec eſſe:
Nec ratione cluere eadem, qua conſtat INANE:
Sed magis ut merito poſſis EVENTA vocare
Corporis, atque Loci, res in quo quæque gerantur.
Corpora ſunt porro partim Primordia rerum,
Partim Concilio quæ conſtant principiorum.
Sed quæ ſunt rerum Primordia, nulla poteſt vis
Stringere; nam Solido vincunt ea corpore demum:
Etſi difficile eſſe videtur credere, quidquam

In rebus Solido reperiri corpore posse;
Transit enim Fulmen cœli per septa domorum,
Clamor ut, ac Voces: Ferrum candescit in igne:
Dissiliuntque fero ferventia Saxa vapore:
Conlabefactatus rigor Auri solvitur æstu:
Tum glacies Æris flamma devicta liquescit:
Permanat calor Argentum, penetraleque frigus,
Quando utrumque, manu retinentes pocula rite,
Sensimus infuso lympharum rore superne:
Usque adeo in rebus Solidi nihil esse videtur.
Sed quia vera tamen ratio, naturaque rerum
Cogit, ades, paucis dum versibus expediamus,
Esse ea, quæ Solido atque æterno corpore constent,
Semina quæ rerum, Primordiaque esse docemus:
Unde omnis Rerum nunc constet Summa creata.
Principio quoniam duplex natura duarum
Dissimilis rerum longe constare reperta 'st,
Corporis atque Loci, res in quo quæque geruntur;
Esse utramque sibi per se, puramque necesse 'st:
Nam quacunque vacat Spatium, quod Inane vocamus;
CORPUS ea non est: qua porro cunque tenet se
Corpus, ea vacuum nequaquam constat Inane.
Sunt igitur Solida, ac sine Inani Corpora prima.
Præterea quoniam genitis in rebus Inane 'st,
Materiem circum Solidam constare necesse 'st:
Nec res ulla potest vera ratione probari
Corpore Inane suo celare atque intus habere,
Si non, quod cohibet, Solidum constare relinquas.
Id porro nihil esse potest, nisi Materiai
Concilium, quod Inane queat rerum cohibere.
Materies igitur, Solido quæ corpore constat,

Esse æterna poteſt, cum cetera diſſolvantur.
Tum porro ſi nil eſſet, quod Inane vacaret,
Omne foret Solidum; niſi contra corpora cæca
Eſſent, quæ loca complerent, quæcunque tenerent:
Omne, quod eſt, Spatium vacuum conſtaret Inane.
Alternis igitur nimirum Corpus Inani
Diſtinctu 'ſt, quoniam nec Plenum naviter exſtat;
Nec porro Vacuum: ſunt ergo corpora cæca,
Quæ Spatium Pleno poſſint diſtinguere Inane.
Hæc neque diſſolvi plagis extrinſecus icta
Poſſunt: nec porro penitus penetrata retexi;
Nec ratione queunt alia tentata labare:
Id quod iam ſupera tibi paulo oſtendimus ante.
Nam neque conlidi ſine Inani poſſe videtur
Quidquam, nec frangi, nec findi in bina ſecando:
Nec capere humorem, neque item manabile frigus,
Nec penetralem ignem, quibus omnia conficiuntur.
Et quam quæque magis cohibet res intus Inane,
Tam magis his rebus penitus tentata labaſcit.
Ergo, ſi Solida, ac ſine Inani Corpora prima
Sunt, ita uti docui, ſint hæc Æterna neceſſe 'ſt.
Præterea, niſi Materies Æterna fuiſſet,
Antehac ad Nihilum penitus res quæque rediſſent;
De Nihiloque renata forent quæcunque videmus.
At quoniam ſupera docui NIL poſſe creari
De Nihilo, neque quod genitu 'ſt ad Nil revocari:
Eſſe immortali Primordia corpore debent,
Diſſolvi quo quæque ſupremo tempore poſſint;
Materies ut ſuppeditet rebus reparandis.
Sunt igitur Solida Primordia ſimplicitate,
Nec ratione queunt alia ſervata per ævum

Ex infinito jam tempore res reparare.
  Denique, si nullam finem Natura parasset
Frangendis rebus, jam Corpora materiaï
Usque redacta forent, ævo frangente priore,
Ut nihil ex illis a certo tempore posset
Conceptum, summum ætatis pervadere florem:
Nam quidvis citius dissolvi posse videmus,
Quam rursus refici. Quapropter longa diei
Infinitæ ætas anteacti temporis omnis
Quod fregisset adhuc, disturbans, dissolvensque,
Id nunquam reliquo reparari tempore posset:
At nunc nimirum frangendi reddita finis
Certa manet: quoniam refici rem quamque videmus,
Et finita simul generatim tempora rebus
Stare, quibus possint ævi contingere florem.
  Huc accedit, uti Solidissima materiaï
Corpora cum constant, possint tamen omnia reddi
Mollia, quæ fiant, Aër, Aqua, Terra, Vapores,
Quo pacto fiant, & qua vi cunque genantur,
Admistum quoniam simul est in rebus Inane.
At contra, si Mollia sint Primordia rerum,
Unde queant validi silices, ferrumque creari,
Non poterit ratio reddi. nam funditus omnis
Principio fundamenti Natura carebit.
Sunt igitur Solida pollentia simplicitate,
Quorum condenso magis omnia conciliatu
Arctari possunt, validasque ostendere vireis.
  Denique jam quoniam generatim reddita finis
Crescendi rebus constat, vitamque tuendi,
Et quid quæque queant per fœdera Naturaï
Quid porro nequeant, sancitum quandoquidem exstat;

Nec commutatur quidquam, quin omnia constant
Usque adeo, variæ volucres ut in ordine cunctæ
Ostendant maculas generaleis corpori inesse:
Immutabile materiæ quoque corpus habere
Debent nimirum. Nam si Primordia rerum
Commutari aliqua possent ratione revicta,
Incertum quoque jam constet, quid possit oriri,
Quid nequeat; finita potestas denique quoique
Quanam sit ratione, atque alte terminus hæreat;
Nec toties possent generatim sæcla referre
Naturam, motus, victum, moresque parentum.

Tum porro, quoniam extremum cujusque cacumen
Corporis est aliquod, nostri quod cernere sensus
Jam nequeunt, id nimirum sine partibus exstat,
Et Minima constat natura; nec fuit unquam
Per se secretum, neque posthac esse valebit;
Alterius quoniam est ipsum pars, primaque, & ima:
Inde aliæ, atque aliæ similes ex ordine partes
Agmine condenso naturam Corporis explent.
Quæ quoniam per se nequeunt constare, necesse 'st
Hærere, ut nequeant ulla ratione revelli.
Sunt igitur Solida Primordia simplicitate;
Quæ minimis stipata cohærent partibus arcte:
Non ex ullorum conventu conciliata,
Sed magis æterna pollentia Simplicitate:
Unde neque avelli quidquam, neque diminui jam
Concedit Natura reservans semina rebus.

Præterea, nisi erit Minimum, Parvissima quæque
Corpora constabunt ex partibus Infinitis;
Quippe ubi dimidiæ partis pars semper habebit
Dimidiam partem, nec res perfiniet ulla:

Ergo rerum inter summam, minimamque quid escit?
Non erit ut distent: nam quamvis funditus omnis
Summa sit Infinita, tamen Parvissima quæ sunt,
Ex Infinitis constabunt partibus æque.
Quoi quoniam ratio reclamat vera, negatque
Credere posse animum, victus fateare necesse 'st,
Esse ea, quæ nullis jam prædita partibus exstent,
Et Minima constent natura. Quæ quoniam sunt,
Illa quoque esse tibi Solida, atque Æterna fatendum.
 Denique ni Minimas in parteis cuncta resolvi
Cogere consuesset rerum Natura creatrix,
Jam nihil ex illis eadem reparare valeret:
Propterea quia, quæ multis sunt partibus aucta,
Non possunt ea, quæ debet Genitalis habere
Materies, varios Connexus, Pondera, Plagas,
Concursus, Motus, per quæ res quæque geruntur.
 Porro, si nulla 'st frangendis reddita finis
Corporibus, tamen ex æterno tempore quædam
Nunc etiam superare necesse 'st Corpora rebus,
Quæ nondum clueant ullo tentata periclo:
At quoniam fragili natura prædita constant,
Discrepat æternum tempus potuisse manere
Innumerabilibus plagis vexata per ævum.
 Quapropter, qui Materiem rerum esse putarunt
Ignem, atque ex igni Summam consistere solo,
Magnopere a vera lapsi ratione videntur.
HERACLITUS init quorum dux prœlia primus,
Clarus ob obscuram linguam magis inter inaneis,
Quamde graveis inter Grajos, qui vera requirunt.
Omnia enim stolidi magis admirantur, amantque
Inversis quæ sub verbis latitantia cernunt:

Veraque constituunt, quæ belle tangere possunt
Aureis, & lepido quæ sunt fucata sonore.
Nam cur tam variæ res possent esse, requiro,
Ex vero si sunt Igni, puroque creatæ?
Nil prodesset enim calidum denserier Ignem,
Nec rarefieri, si partes Ignis eandem
Naturam, quam totus habet super Ignis, haberent.
Acrior Ardor enim conductis partibus esset:
Languidior porro disjectis, disque supatis.
Amplius hoc fieri nihil est quod posse rearis
Talibus in causis, nedum variantia rerum
Tanta queat densis rarisque ex Ignibus esse.
Atque hi si faciant, admistum rebus Inane;
Denseri poterunt Ignes, rarique relinqui:
Sed, quia multa sibi cernunt contraria, mussant,
Et fugitant in rebus Inane relinquere purum, &,
Ardua dum metuunt, amittunt vera viai:
Nec rursum cernunt, exemto rebus Inani,
Omnia denseri, fierique ex omnibus unum
Corpus, nil ab se quod possit mittere raptim,
Æstifer Ignis uti lumen jacit, atque vaporem:
Ut videas non e stipatis partibus esse.
Quod si forte ulla credunt ratione potesse
Igneis in cœtu stingui, mutareque corpus;
Scilicet ex ulla facere id si parte reparcent,
Occidet ad Nihilum nimirum funditus Ardor
Omnis, & ex Nihilo fient quæcunque creantur.
Nam quodcunque suis mutatum finibus exit,
Continuo hoc mors est illius, quod fuit ante;
Proinde aliquid superare necesse 'st incolume olli,
Ne tibi res redeant ad Nilum funditus omnes,

De Nihiloque renata virescat copia rerum.

Nunc igitur, quoniam certissima corpora quædam
Sunt, quæ conservant naturam semper eandem,
Quorum abitu, aut aditu, mutatoque ordine, mutant
Naturam res, & convertunt corpora sese;
Scire licet non esse hæc Ignea corpora rerum.
Nil referret enim quædam decedere, abire,
Atque alia attribui, mutarique ordine quædam,
Si tamen Ardoris naturam cuncta tenerent.
Ignis enim foret omnimodis, quodcunque crearent.
Verum, ut opinor, ita 'st: Sunt quædam Corpora, quorum
Concursus, Motus, Ordo, Positura, Figuræ,
Efficiunt Ignes, mutatoque ordine mutant
Naturam; neque sunt Igni simulata, neque ullæ
Præterea reij, quæ corpora mittere possit
Sensibus, & nostros adjectu tangere tactus.

Dicere porro Ignem res omneis esse, neque ullam
Rem veram in numero rerum constare, nisi Ignem,
Quod facit HIC IDEM, perdelirum esse videtur.
Nam contra Sensus ab Sensibus ipse repugnat:
Et labefactat eos, unde omnia credita pendent:
Unde hic cognitus est ipsi, quem nominat Ignem.
Credit enim Sensus Ignem cognoscere vere,
Cetera non credit, nihilo quæ clara minus sunt:
Quod mihi cum vanum, tum delirum esse videtur.
Quo referemus enim? Quid nobis certius ipsis
Sensibus esse potest, quo vera ac falsa notemus?

Præterea, quare quisquam magis Omnia tollat,
Et velit Ardoris naturam linquere solam,
Quam neget esse Ignis, Summam tamen esse relinquat?
Æqua videtur enim dementia dicere utrumque.

Quapropter qui Materiem rerum esse putarunt
Ignem, atque ex Igni Summam consistere posse:
Et qui principium gignundis Aëra rebus
Constituere: aut Humorem quicunque putarunt
Fingere res ipsum per se: Terramve creare
Omnia, & in rerum naturas vertier omneis.
Magnopere a vero longeque errasse videntur.
Adde etiam, qui conduplicant primordia rerum,
Aëra jungentes Igni, Terramque Liquori:
Et qui Quatuor ex rebus posse omnia rentur,
Ex Igni, Terra, atque Anima procrescere, & Imbri:
Quorum Acragantinus cumprimis Empedocles est:
Insula quem Triquetris terrarum gessit in oris:
Quam fluitans circum magnis amfractibus æquor
Ionium glaucis adspergit virus ab undis:
Angustoque fretu rapidum mare dividit undis
Italiæ terraï oras a finibus ejus:
Hic est vasta Charybdis, & hic Ætnæa minantur
Murmura flammarum rursum se conligere iras,
Faucibus eruptos iterum ut vis evomat igneis:
Ad cœlumque ferat flammaï fulgura rursum:
Quæ cum magna modis multis miranda videtur
Gentibus humanis regio, visendaque fertur,
Rebus opima bonis, multa munita virum vi:
Nil tamen hoc habuisse Viro præclarius in se,
Nec sanctum magis, & mirum, carumque videtur.
Carmina quin etiam divini pectoris ejus
Vociferantur, & exponunt præclara reperta;
Ut vix humana videatur stirpe creatus.
Hic tamen, & supera quos diximus, inferiores
Partibus egregie multis, multoque minores,

Quamquam multa bene ac divinitus invenientes
Ex adyto tanquam cordis responsa dedere,
Sanctius, & multo certa ratione magis, quam
Pythia, quæ tripode ex Phœbi, lauroque profatur;
Principiis tamen in rerum fecere ruinas,
Et graviter Magni magno cecidere ibi casu:
Primum, quod motus, exemto rebus Inani,
Constituunt, & res molleis rarasque relinquunt,
Aëra, Solem, Ignem, Terras, Animalia, Fruges:
Nec tamen admiscent in eorum corpus Inane.
Deinde, quod omnino finem non esse secandis
Corporibus faciunt, neque pausam stare fragori;
Nec prorsum in rebus Minimum consistere quidquam:
Cum videamus, id extremum cujusque cacumen
Esse, quod ad sensus nostros Minimum esse videtur:
Conjicere ut possis ex hoc, quod cernere non quis,
Extremum quod habent, Minimum consistere rebus.
Huc accedit item, quod jam primordia rerum
Mollia constituunt, quæ nos nativa videmus
Esse, & mortali cum corpore funditus; atqui
Debeat ad Nihilum jam rerum Summa reverti,
De Nihiloque renata virescere copia rerum:
Quorum utrumque quid a vero jam distet, habebas.
Deinde inimica modis multis sunt, atque venena
Ipsa sibi inter se: Quare aut congressa peribunt,
Aut ita diffugient, ut, tempestate coorta,
Fulmina diffugere, atque Imbreis Ventosque videmus.
Denique Quatuor ex rebus si cuncta creantur,
Atque in eas rursum res omnia dissolvuntur,
Qui magis illa queunt rerum Primordia dici,
Quam contra res illorum, retroque putari?

Alternis gignuntur enim, mutantque colorem,
Et totam inter se naturam tempore ab omni:
Sin ita forte putas, Ignis, Terræque coire
Corpus, & Aërias auras, Roremque liquorum,
Nil in concilio naturam ut mutet eorum:
Nulla tibi ex illis poterit res esse creata,
Non Animans, non Exanimo quid corpore, ut Arbos:
Quippe suam quidque in cœtu variantis acervi
Naturam ostendet, mistusque videbitur Aër
Cum Terra simul, atque Ardor cum Rore manere:
At Primordia gignundis in rebus oportet
Naturam Clandestinam cæcamque adhibere,
Emineat ne quid, quod contra pugnet & obstet,
Quo minus esse queat proprie, quodcunque creatur.
  Quin etiam repetunt a cœlo, atque ignibus ejus,
Et primum faciunt Ignem se vertere in Auras
Aëris: hinc Imbrem gigni, Terramque creari
Ex Imbri, retroque a Terra cuncta reverti,
Humorem primum, post Aëra, deinde Calorem:
Nec cessare hæc inter se mutare, meare
De Cœlo ad Terram, de Terra ad Sidera mundi:
Quod facere haud ullo debent primordia pacto.
Immutabile enim quiddam superare necesse 'st;
Ne res ad Nihilum redigantur funditus omnes.
Nam quodcunque suis mutatum finibus exit,
Continuo hoc mors est illius, quod fuit ante.
Quapropter, quoniam quæ paulo diximus ante,
In commutatum veniunt, constare necesse 'st
Ex aliis ea, quæ nequeant convertier unquam:
Ne tibi res redeant ad Nihilum funditus omnes.
Quin potius tali natura prædita quædam

Corpora constituas, Ignem si forte crearint,
Posse eadem demtis paucis, paucisque tributis,
Ordine mutato, & motu, facere Aëris auras:
Sic alias aliis rebus mutarier omneis.

At manifesta palam res indicat, inquis, in auras
Aëris e Terra res omneis crescere, alique;
Et nisi tempestas indulget tempore fausto,
Imbribus, & tabe nimborum arbusta vacillant;
Solque sua pro parte fovet, tribuitque calorem:
Crescere non possunt Fruges, Arbusta, Animantes.
Scilicet: & nisi nos Cibus aridus, & tener Humor
Adjuvet, amisso jam corpore, vita quoque omnis
Omnibus e nervis atque ossibus exsolvatur:
Adjutamur enim dubio procul, atque alimur nos
Certis ab rebus, certis aliæ atque aliæ res.
Nimirum quia multa modis communia multis
Multarum rerum in rebus Primordia mista
Sunt, ideo variis variæ res rebus aluntur.
Atque eadem magni refert Primordia sæpe
Cum quibus, & quali positura contineantur:
Et quos inter se dent motus, accipiantque.
Namque eadem Cœlum, Mare, Terras, Flumina, Solem
Constituunt; eadem Fruges, Arbusta, Animanteis:
Verum aliis, alioque modo commista moventur.

Quin etiam passim nostris in Versibus ipsis
Multa Elementa vides multis communia verbis:
Cum tamen inter se Versus, ac verba necesse 'st
Confiteare & re, & sonitu distare sonanti:
Tantum Elementa queunt permutato ordine solo:
At rerum quæ sunt Primordia, plura adhibere
Possunt, unde queant variæ res quæque creari.

Nnnc & ANAXAGORÆ ſcrutemur Homœomeriam,
Quam Græci memorant, nec noſtra dicere lingua
Concedit nobis patrii ſermonis egeſtas:
Sed tamen ipſam rem facile 'ſt exponere verbis,
Principium rerum quam dicit Homœomeriam:
Oſſa videlicet e pauxillis atque minutis
Oſſibu': ſic & de pauxillis atque minutis
Viſceribus Viſcus gigni: Sanguenque creari,
Sanguinis inter ſe multis coëuntibu' guttis:
Ex Aurique putat micis conſiſtere poſſe
Aurum: & de Terris Terram concreſcere parvis:
Ignibus ex Ignem: Humorem ex Humoribus eſſe:
Cetera conſimili fingit ratione, putatque.
Nec tamen eſſe ulla parte IDEM in rebus Inane
Concedit, neque corporibus finem eſſe ſecandis:
Quare in utraque mihi pariter ratione videtur
Errare, atque ILLI, ſupera quos diximus ante.
Adde quod imbecilla nimis Primordia fingit,
Si Primordia ſunt, ſimili quæ prædita conſtant
Natura, atque ipſæ res ſunt; æqueque laborant,
Et pereunt, neque ab exitio res ulla refrænat:
Nam quid in oppreſſu valido durabit eorum,
Ut mortem effugiat lethi ſub dentibus ipſis?
Ignis? an Humor? an Aura? quid horum? Sanguen? an Oſſa?
Nil, ut opinor, ubi ex æquo res funditus omnis
Tam mortalis erit, quam quæ manifeſta videmus
Ex oculis noſtris aliqua vi victa perire.
At neque recidere ad Nihilum res poſſe, neque autem
Creſcere de Nihilo, teſtor res antè probatas.
Præterea quoniam Cibus auget corpus alitque:
Scire licet, nobis Venas, & Sanguen, & Oſſa,

Et Nervos alienigenis ex partibus esse:
Sive Cibos omneis commisto corpore dicent
Esse, & habere in se Nervorum corpora parva,
Ossaque, & omnino Venas, parteisque Cruoris;
Fiet, uti Cibus omnis & aridus, & Liquor ipse,
Ex alienigenis rebus constare putetur,
Ossibus, & Nervis, Venisque, & Sanguine misto.
  Præterea quæcunque e Terra corpora crescunt;
Si sunt in Terris, Terras constare necesse 'st
Ex alienigenis, quæ Terris exoriuntur.
Transfer item, totidem verbis utare licebit:
In Lignis si flamma latet, fumusque, cinisque:
Ex alienigenis consistant Ligna necesse 'st.
  Linquitur hic tenuis latitandi copia quædam:
Id quod Anaxagoras sibi sumit; ut omnibus omneis
Res putet immistas rebus latitare: sed illud
Apparere unum, cujus sint pluria mista,
Et magis in promtu, primaque in fronte locata:
Quod tamen a vera longe ratione repulsum 'st.
Conveniebat enim, Fruges quoque sæpe minutas,
Robore cum saxi franguntur, mittere signum
Sanguinis, aut alium, nostro quæ corpore aluntur:
Cum lapidi lapidem terimus, manare cruorem.
Consimili ratione Herbas quoque sæpe decebat,
Et laticis dulceis guttas, similique sapore
Mittere, lanigeræ quali sunt ubera lactis:
Scilicet & Glebis terrarum sæpe friatis
Herbarum genera, & fruges, frondeisque videri
Dispertita, atque in Terris latitare minute:
Postremo, in Lignis cinerem fumumque videri,
Cum præfracta forent, igneisque latere minutos.

Quorum nil fieri quoniam manifeſta docet rès,
Scire licet, non eſſe in rebus res ita miſtas:
Verum ſemina multimodis immiſta latere
Multarum rerum in rebus communia debent.
  At ſæpe in magnis fit montibus, inquis, ut altis
Arboribus vicina cacumina ſumma terantur
Inter ſe, validis facere id cogentibus Auſtris,
Donec fulſerunt flammæ fulgore coorto:
Scilicet: & non eſt lignis tamen inſitus Ignis,
Verum Semina ſunt Ardoris multa, terendo
Quæ cum confluxere, creant incendia ſylvis.
Quod ſi tanta foret ſylvis abſcondita flamma;
Non poſſent ullum tempus celarier Ignes:
Conficerent volgo ſylvas, Arbuſta cremarent.
  Jamne vides igitur, paulo quod diximus ante,
Permagni referre, eadem Primordia ſæpe
Cum quibus, & quali poſitura contineantur,
Et quos inter ſe dent motus, accipiantque;
Atque eadem paulo inter ſè mutata creare
Igneis e Lignis, quo pacto Verba quoque ipſa
Inter ſe paulo mutatis ſunt elementis,
Cum LIGNA, atque IGNEIS diſtincta voce notemus?
  Denique jam quæcunque in rebus cernis apertis,
Si fieri non poſſe putas, quin Materiaï
Corpora conſimili natura prædita fingas,
Hac ratione tibi pereunt Primordia rerum:
Fiet, uti riſu tremulo concuſſa cachinnent,
Et lacrimis ſalſis humectent ora, genasque.
  Nunc age, quod ſupereſt, cognoſce, & clarius audi.
Nec me animi fallit, quam ſint obſcura, ſed acri
Percuſſit thyrſo laudis ſpes magna meum cor,

Et simul incussit suavem mî in pectus amorem
Musarum: quo nunc instinctus, mente vigenti
Avia Pieridum peragro loca, nullius ante
Trita solo: juvat integros accedere fonteis,
Atque haurire: juvatque novos decerpere flores;
Insignemque meo capiti petere inde coronam,
Unde prius nulli velarint tempora Musæ:
Primum quod magnis doceo de rebus, & arctis
RELIGIONUM animos nodis exsolvere pergo:
Deinde quod obscura de re tam lucida pango
Carmina, Musæo contingens cuncta lepore;
Id quoque enim non ab nulla ratione videtur:
Sed veluti pueris absinthia tetra medentes
Cum dare conantur, prius oras pocula circum
Contingunt mellis dulci flavoque liquore,
Ut puerorum ætas improvida ludificetur
Labrorum tenus, interea perpotet amarum
Absinthî laticem, deceptaque non capiatur,
Sed potius tali facto recreata valescat:
Sic ego nunc, quoniam hæc Ratio plerumque videtur
Tristior esse, quibus non est tractata, retroque
Volgus abhorret ab hac, volui tibi suaviloquenti
Carmine Pierio Rationem exponere nostram,
Et quasi Musæo dulci contingere melle,
Si tibi forte animum tali ratione tenere
Versibus in nostris possem, dum perspicis omnem
Naturam rerum, qua constet comta figura.
Sed quoniam docui, Solidissima Materiaï
Corpora perpetuo volitare invicta per ævum;
Nunc age, Summaï ecquænam sit finis eorum,
Necne sit, evolvamus: item, quod Inane repertum 'st,

Seu locus, ac ſpatium, res in quo quæque genantur,
Pervideamus, utrum finitum funditus OMNE
Conſtet, an Immenſum pateat vel ad uſque profundum?
  OMNE, quod eſt, igitur, nulla regione viarum
Finitum 'ſt: namque Extremum debebat habere.
Extremum porro nullius poſſe videtur
Eſſe, niſi ultra ſit quod finiat, ut videatur,
Quo non longius hæc ſenſus natura ſequatur.
Nunc extra Summam quoniam nihil eſſe fatendum 'ſt,
Non habet Extremum: caret ergo fine, modoque:
Nec refert, quibus aſſiſtas regionibus ejus,
Uſque adeo quem quiſque locum poſſidit, iu omneis
Tantundem parteis infinitum Omne relinquit.
  Præterea, ſi jam finitum conſtituatur
Omne, quod eſt, ſpatium, ſi quis procurrat ad oras
Ultimus extremas, jaciatque volatile telum;
Id validis utrum contortum viribus ire,
Quo fuerit miſſum, mavis, longeque volare,
An prohibere aliquid cenſes, obſtareque poſſe?
Alterutrum fatearis enim, ſumaſque neceſſe 'ſt,
Quorum utrumque tibi effugium præcludit, & Omne
Cogit ut exemta concedas fine patere.
Nam ſive eſt aliquid, quod prohibeat officiatque,
Quo minu' quo miſſum 'ſt veniat, finique locet ſe,
Sive foras fertur, non eſt ea fini' profecto.
Hoc pacto ſequar, atque oras ubicunque locaris
Extremas, quæram, quid Telo denique fiat.
Fiet, uti nuſquam poſſit conſiſtere finis:
Effugiumque fugæ prolatet copia ſemper.
  Præterea ſpatium Summaï totius omne
Undique ſi incluſum certis conſiſteret oris,

Finitumque foret; jam copia Materiaï
Undique ponderibus solidis confluxet ad Imum;
Nec res ulla geni sub cœli tegmine posset:
Nec foret omnino Cœlum, neque lumina Solis:
Quippe ubi Materies omnis cumulata jaceret
Ex infinito jam tempore subsidendo.
At nunc nimirum requies data Principiorum
Corporibus nulla 'st: quia nil est funditus Imum,
Quo quasi confluere, & sedes ubi ponere possint;
Semper & assiduo motu res quæque genuntur
Partibus in cunctis, æternaque suppeditantur
Ex Infinito cita corpora Materiaï.
  Postremo ante oculos rem res finire videtur,
Aër dissepit Colleis, atque Aëra Montes;
Terra Mare, & contra Mare Terras terminat omneis.
OMNE quidem vero nihil est quod finiat extra:
Est igitur natura loci, spatiumque profundi,
Quod neque clara suo percurrere flumina cursu
Perpetuo possint ævi labentia tractu:
Nec prorsum facere, ut restet minus ire, meando:
Usque adeo passim patet ingens copia rebus,
Finibus exemtis in cunctas undique parteis.
  Ipsa modum porro sibi rerum Summa parare
Ne possit, Natura tenet: quia Corpus Inani,
Et quod Inane autem 'st, finiri Corpore cogit:
Ut sic alternis Infinita omnia reddat.
Aut etiam, alterutrum nisi terminet alterum eorum,
Simplice natura & pateat tantum Immoderatum:
Nec Mare, nec Tellus, nec Cœli lucida templa,
Nec Mortale genus, nec Divûm corpora sancta
Exiguum possent horaï sistere tempus.

Nam dispulsa suo de cœtu Materiai
Copia ferretur magnum per Inane soluta.
Sive adeo potius nunquam concreta creasset
Ullam rem, quoniam cogi disjecta nequisset.
 Nam certe neque consilio primordia rerum
Ordine se quæque, atque sagaci mente locarunt;
Nec quos quæque darent motus pepigere profecto:
Sed quia multimodis, multis, mutata, per Omne
Ex infinito vexantur percita plagis,
Omne genus motus, & cœtus experiundo,
Tandem deveniunt in taleis disposituras,
Qualibus hæc rebus consistit Summa creata;
Et multos etiam magnos servata per annos,
Ut semel in motus conjecta 'st convenienteis,
Efficit, ut largis avidum Mare fluminis undis
Integrent Amnes, & Solis Terra vapore
Fota novet fœtus, summissaque gens animantum
Floreat, & vivant labentes Ætheris ignes.
Quod nullo facerent pacto, nisi Materiai
Ex Infinito suboriri copia posset,
Unde amissa solent reparari in tempore quoque.
 Nam veluti privata cibo Natura animantum
Diffluit amittens corpus; sic omnia debent
Dissolvi, simul ac defecit suppeditare
Materies recta regione aversa viai.
 Nec Plagæ possent extrinsecus undique Summam
Conservare omnem, quæcunque 'st conciliata.
Cudere enim crebro possunt, partemque morari,
Dum veniant aliæ, ac suppleri Summa queatur.
Interdum resilire tamen coguntur, & una
Principiis rerum spatium, tempusque fugai

Largiri, ut poſſint a cœtu libera ferri.
Quare etiam atque etiam ſuboriri multa neceſſe 'ſt.
Et tamen ut Plagæ quoque poſſint ſuppetere ipſæ,
Infinita opus eſt vis undique Materiai.

Illud in his rebus longe fuge credere, Memmi,
In medium Summæ (quod dicunt) omnia niti,
Atque ideo Mundi naturam ſtare ſine ullis
Ictibus externis, neque quoquam poſſe reſolvi
Summa atque Ima, quod in Medium ſint omnia nixa,
(Ipſum ſi quidquam poſſe in ſe ſiſtere credis:
Et quæ pondera ſunt ſub Terris omnia ſurſum
Nitier, in Terraque retro requieſcere poſta:
Ut per aquas quæ nunc rerum ſimulacra videmus:)
Et ſimili ratione Animalia ſubtu' vagari
Contendunt, neque poſſe e Terris in loca Cœli
Recidere inferiora magis, quam corpora noſtra
Sponte ſua poſſint in Cœli templa volare:
Illi cum videant Solem, nos Sidera noctis
Cernere, & alternis nobiſcum tempora Cœli
Dividere, & nocteis parileis agitare dieſque.

Sed vanus Stolidis hæc omnia finxerit error,
Amplexi quod habent perverſe prima viai.
Nam medium nihil eſſe poteſt, ubi Inane, locuſque
Infinita: neque omnino, ſi jam Medium ſit,
Poſſit ibi quidquam hac potius conſiſtere cauſa,
Quam quavis alia longe regione manere.
Omnis enim locus, ac ſpatium, quod Inane vocamus,
Per Medium, per non Medium concedat oportet
Æquis ponderibus, motus quacunque feruntur.
Nec quiſquam locus eſt, quo corpora cum venere,

Ponderis amissa vi possint stare in Inani:
Nec quod Inane autem 'st, illis subsistere debet,
Quin, sua quod natura petit, concedere pergat.
Haud igitur possunt tali ratione teneri
Res in concilio, Medii cuppedine victæ.
Præterea quoque jam non omnia corpora fingunt
In Medium niti, sed Terrarum, atque Liquorum,
Humorem ponti, magnisque e montibus Undas,
Et quasi Terreno quæ corpore contineantur:
At contra tenues exponunt Aëris auras,
Et calidos simul a Medio differrier Igneis,
Atque ideo totum circumtremere Æthera signis,
Et Solis flammam per cœli cærula pasci,
Quod calor a Medio fugiens ibi colligat igneis.
(Quippe etiam vesci e Terra mortalia sæcla:
Nec prorsum arboribus summos frundescere ramos
Posse, nisi a terris paulatim cuique cibatum
Terra det) at supra circumtegere omnia Cœlum
Ne volucrum ritu flammarum, mœnia Mundi
Diffugiant subito magnum per Inane soluta,
Et ne cetera consimili ratione sequantur:
Neve ruant Cœli tonitralia templa superne,
Terraque se pedibus raptim subducat, & omnes
Inter permistas terræ cœlique ruinas
Corpora solventes, abeant per Inane profundum
Temporis ut puncto nihil exstet relliquiarum,
Desertum præter Spatium, & Primordia cæca.
Nam quacunque prius de parti corpora cêsse
Constitues, hæc rebus erit pars janua lethi:
Hac se turba foras dabit omnis Materiaï.

Hæc ſi pernoſces, parva perfunctus opella,
(Namque alid ex alio clareſcet,) non tibi cæca
Nox iter eripiet, quin ultima Naturaï
Pervideas: ita Res accendent lumina Rebus.

TITI
LUCRETII
CARI
DE
RERUM NATURA

LIBER SECUNDUS.

T. LUCRETII CARI
DE
RERUM NATURA
LIBER SECUNDUS.

ARGUMENTUM.

I. Ad studium Philosophiae, quae sola lenire curas, et animum metu liberare potest, Memmium suum a v. 1 ad v. 61 Lucretius hortatur. Inde II. de Seminum, seu Atomorum, affectionibus disputat, quarum prima est Motus. *Moveri Semina ex rerum generatione demonstratur. Motus vero hic est deorsum: Omnia enim Semina sunt Gravia; cum autem concurrant Semina solida, necesse est quoquo versum a se invicem dissiliant. Ita quaedam Semina aliis implicantur: quae arctius conjunguntur, res duras et densas constituunt; quae laxius, res molles et raras. Quaedam autem Semina nunquam coalescunt; sed, uti ramenta pulveris in radiis Solis videmus, perpetuo motu per Inane feruntur, & alia Corpora subinde percutiunt & agitant, ad v. 140. III. Celeritatem motus Seminum deorsum tendentium explicat ad v. 166. IV. Inde pro more suo quaedam scommata contra illos, qui Providentiam agnoscunt, intexit ad v. 182. V. Tum argumentum repetit, asseritque, omnia Corpora deorsum tendere ad v. 215. VI. Deinde Semina deorsum tendentia a recta linea paululum declinare; nisi enim declinarent Semina, nihil unquam; saltem nullum Liberum Agens, oriretur, ad v. 293. VII. Demum docet, Eodem motu Semina iam ferri, quo ab aeterno ferebantur, nec quemquam huic opinioni diffidere debere, quia motus non videt, cum ipsa Semina percipi non possunt ad v. 332. Secunda Seminum affectio est* Figura: *docet autem VIII, Semina non esse eiusdem Figurae, quaedam vero rotunda, quaedam quadrata, quaedam laevia, & alia*

aspera, hamata, &c. fusèque ostendit, quae Figurae amara, quae dulcia, quae dura, quae mollia Corpora componant, ad v. 476. IX. Hanc Figurarum varietatem non esse infinitam, Semina tamen ejusdem Figurae infinita; videlicet rotunda infinita, quadrata, &c. ad v. 580. X. Demum ostendit, res non componi e Seminibus ejusdem Figurae, & variis argumentis probat, Concreta omnia Semina variarum Figurarum continere ad v. 728. XI. Deinde docet, Semina nullas habere qualitates, quas ſenſibiles *vocamus, Colorem videlicet, Saporem, Frigus, Calorem, &c. Item ſenſu non donari, quamvis res Coloratae, Sapidae, Calidae, Frigidae, & ſenſibiles ex iis componantur, ad v. 1021. XII. Demum infinita Semina per Infinitum Inane volitantia Infinitos Mundos constituere, eosque Mundos augeri aliquando a Seminibus ex Infinito delapſis, aliquando etiam, avolantibus in infinitum Seminibus, diminui et diſſolvi, ut Plantae, & Animalia naſcuntur, adoleſcunt, ſeneſcunt, & demum intereunt.*

SUAVE, mari magno turbantibus æquora ventis,
E terra magnum alterius ſpectare laborem;
Non, quia vexari quemquam 'ſt jucunda voluptas,
Sed, quibus ipſe malis careas, quia cernere ſuave 'ſt.
Suave etiam, belli certamina magna tueri,
Per campos inſtructa, Tua ſine parte pericli;
Sed nil dulcius eſt, bene quam munita tenere
Edita doctrina Sapientum templa ſerena;
Deſpicere unde queas Alios, paſſimque videre
Errare, atque viam palanteis quærere vitæ,
Certare ingenio, contendere nobilitate,
Nocteis atque dies niti, præſtante labore
Ad ſummas emergere opes, rerumque potiri.
O miſeras hominum menteis! o pectora cæca!
Qualibus in tenebris vitæ, quantisque periclis

Degitur hoc ævi, quodcunque 'ſt! nonne videre,
Nil aliud ſibi Naturam latrare, niſi ut, cum
Corpore ſejunctus dolor abſit, mente fruatur
Jucundo ſenſu, cura ſemota metuque!
Ergo corpoream ad naturam pauca videmus
Eſſe opus omnino, quæ demant quemque dolorem,
Delicias quoque uti multas ſubſternere poſſint,
Gratius interdum neque Natura ipſa requirit.
Si non aurea ſunt juvenum ſimulacra per ædeis,
Lampadas igniferas manibus retinentia dextris,
Lumina nocturnis epulis ut ſuppeditentur;
Nec domus argento fulget, auroque renidet;
Nec citharis reboant laqueata aurataque templa:
Attamen inter ſe proſtrati in gramine molli
Propter aquæ rivum, ſub ramis arboris altæ,
Non magnis opibus jucunde Corpora curant:
Præſertim cum tempeſtas arridet, & anni
Tempora conſpergunt viridanteis floribus herbas.
Nec calidæ citius decedunt corpore febres,
Textilibus ſi in picturis oſtroque rubenti
Jactaris, quam ſi plebeja in veſte cubandu 'ſt.
Quapropter, quoniam nil noſtro in corpore Gazæ
Proficiunt, neque Nobilitas, neque Gloria regni:
Quod ſupereſt, animo quoque nil prodeſſe putandum;
Si non forte tuas Legiones per loca campi
Fervere cum videas, belli ſimulacra cienteis;
Fervere cum videas Claſſem, lateque vagari;
His tibi tum rebus timefactæ Relligiones
Effugiunt animo pavidæ, mortiſque timores:
Tum Vacuum pectus linquunt, curaque ſolutum.
Quod ſi ridicula hæc, ludibriaque eſſe videmus,

Re veraque Metus hominum, Curæque ſequaces
Nec metuunt ſonitus armorum, nec fera tela:
Audacterque inter Reges, rerumque Potenteis
Verſantur, neque fulgorem reverentur ab auro,
Nec clarum veſtis ſplendorem purpureaï:
Quid dubitas, quin omne ſit hoc rationis egeſtas,
Omnis cum in tenebris præſertim vita laboret?
Nam veluti Pueri trepidant, atque omnia cæcis
In Tenebris metuunt: ſic nos in Luce timemus
Interdum, nihilo quæ ſunt metuenda magis, quam
Quæ Pueri in Tenebris pavitant, finguntque futura.
Hunc igitur terrorem animi tenebrasque neceſſe 'ſt
Non Radii ſolis, neque lucida tela diei
Diſcutiant, ſed Naturæ ſpecies, Ratioque.
Nunc age, quo motu GENITALIA Materiaï
CORPORA res varias gignant, genitasque reſolvant,
Et qua vi facere id cogantur, quæve ſit ollis
Reddita Mobilitas magnum per Inane meandi,
Expediam: Tu te dictis præbere memento.
Nam certe non inter ſe ſtipata cohæret
Materies, quoniam minui rem quamque videmus,
Et quaſi longinquo fluere omnia cernimus ævo;
Ex oculisque vetuſtatem ſubducere noſtris:
Cum tamen incolumis videatur Summa manere,
Propterea quia, quæ decedunt Corpora cuique,
Unde abeunt, minuunt: quo venere, augmine donant:
Illa ſeneſcere, at hæc contra floreſcere cogunt.
Nec remorantur ibi: ſic rerum Summa novatur
Semper, & inter ſe mortales mutua vivunt.
Augeſcunt aliæ gentes, aliæ minuuntur:
Inque brevi ſpatio mutantur ſæcla animantum;

Et, quasi Curſores, vitaï lampada tradunt.
Si ceſſare putas rerum Primordia poſſe,
Ceſſandoque novos rerum progignere Motus:
Avius a vera longe ratione vagaris.
Nam, quoniam per Inane vagantur, cuncta neceſſe 'ſt
Aut Gravitate ſua ferri Primordia rerum,
Aut ictu forte alterius: nam cita ſuperne
Obvia cum flixere, fit, ut diverſa repente
Diſſiliant: neque enim mirum, Duriſſima quæ ſint,
Ponderibus ſolidis, neque quidquam a tergis obſtet.
Et quo jactari magis omnia Materiaï
Corpora pervideas, reminiſcere Totius imum
Nil eſſe in Summa; neque habere, ubi Corpora prima
Conſiſtant: quoniam Spatium ſine fine, modoque 'ſt:
Immenſumque patere in cunctas undique parteis,
Pluribus oſtendi, & certa ratione probatu 'ſt
Quod quoniam conſtat, nimirum nulla quies eſt
Reddita Corporibus primis per Inane profundum:
Sed magis aſſiduo, varioque exercita motu,
Partim intervallis magnis conflicta reſultant:
Pars etiam brevibus ſpatiis nexantur ab Ictu.
Et quæcunque magis condenſo conciliatu,
Exiguis intervallis connexa reſultant,
Endupedita ſuis perplexis ipſa figuris;
Hæc validas Saxi radices, & fera Ferri
Corpora conſtituunt, & cetera de genere horum
Paucula: Quæ porro magnum per Inane vagantur,
Et cita diſſiliunt longe, longeque recurſant
In magnis intervallis: hæc Aëra rarum
Sufficiunt nobis, & ſplendida lumina Solis.
Multaque præterea magnum per Inane vagantur,

Conciliis rerum quæ sunt rejecta, nec usquam
Consociare etiam motus potuere recepta:
Cujus, uti memoro, rei simulacrum & imago
Ante oculos semper nobis versatur, & instat.
Contemplator enim, cum Solis lumina cunque
Insertim fundunt radios per opaca domorum:
Multa minuta modis multis per Inane videbis
Corpora misceri radiorum lumine in ipso:
Et velut æterno certamine prœlia pugnasque
Edere, turmatim certantia; nec dare pausam,
Conciliis, & discidiis exercita crebris:
Conjicere ut possis ex hoc, Primordia rerum,
Quale sit, in magno jactari semper Inani.
Dumtaxat rerum magnarum parva potest res
Exemplare dare, & vestigia notitiaï.
Hoc etiam magis hæc animum te advertere par est
Corpora, quæ in Solis radiis turbare videntur:
Quod tales turbæ motus quoque Materiaï
Significant clandestinos, cæcosque subesse.
Multa videbis enim plagis ibi percita cæcis
Commutare viam, retroque repulsa reverti
Nunc huc, nunc illuc, in cunctas denique parteis.
Scilicet hic a Principiis est omnibus error.
Prima moventur enim per se Primordia rerum:
Inde ea, quæ parvo sunt Corpora conciliatu,
Et quasi proxima sunt ad vireis Principiorum,
Ictibus illorum cæcis impulsa cientur;
Ipsaque, quæ porro paulo majora, lacessunt.
Sic a Principiis adscendit motus, & exit
Paulatim nostros ad sensus, ut moveantur
Illa quoque, in Solis quæ lumine cernere quimus;

Nec quibus id faciant Plagis apparet aperte.
Nunc, quæ Mobilitas sit reddita Materiaï
Corporibus, paucis licet hinc cognoscere, MEMMI.
Primum Aurora novo cum spargit lumine terras,
Et variæ volucres, nemora avia pervolitantes,
Aëra per tenerum liquidis loca vocibus opplent:
Quam subito soleat Sol ortus tempore tali
Convestire sua perfundens omnia luce,
Omnibus in promtu, manifestumque esse videmus.
At Vapor is, quem Sol mittit, lumenque serenum,
Non per Inane meat vacuum; quo tardius ire
Cogitur, aërias quasi cum diverberet undas:
Nec singillatim corpuscula quæque Vaporis,
Sed complexa meant inter se, conque globata:
Quapropter simul inter se retrahuntur, & extra
Officiuntur, uti cogantur tardius ire.
At, quæ sunt solida Primordia simplicitate,
Cum per Inane meant Vacuum, nec res remoratur
Ulla foris, atque ipsa suis e partibus unum,
Unum in quem cœpere locum, connixa feruntur:
Debent nimirum præcellere Mobilitate,
Et multo citius ferri, quam lumina Solis:
Multiplexque loci spatium transcurrere eodem
Tempore, quo Solis pervolgant fulgura cœlum:
Nam neque consilio debent tardata morari,
Nec perscrutari Primordia singula quæque,
Ut videant, qua quidque geratur cum ratione.
At quidam contra hæc, IGNARI, Materiaï
Naturam non posse Deûm sine numine rentur
Tantopere humanis rationibus, ac moderatis,
Tempora mutare annorum, frugesque creare:

Nec jam cetera, mortaleis quæ ſuadet adire,
Ipſaque deducit dux vitæ DIA VOLUPTAS,
Ut res per Veneris blanditim ſæcla propagent,
Ne genus occidat Humanum: Quorum omnia cauſa
Conſtituiſſe Deos fingunt, ſed in omnibu' rebus
Magnopere a vera lapſi ratione videntur.
Nam quamvis rerum ignorem Primordia quæ ſint,
Hoc tamen ex ipſis Cœli rationibus auſim
Confirmare, aliisque ex rebus reddere multis,
Nequaquam nobis Divinitus eſſe creatam
Naturam mundi, quæ tanta 'ſt prædita culpa:
Quæ tibi poſterius, MEMMI, faciemus aperta.
Nunc id quod ſupereſt de Motibus expediemus.
Nunc locus eſt, ut opinor, in his illud quoque rebus
Confirmare Tibi, nullam rem poſſe ſua vi
Corpoream ſurſum ferri, ſurſumque meare.
Ne tibi dent in eo Flammarum corpora fraudem:
Surſus enim vorſus gignuntur, & augmina ſumunt:
Et ſurſum nitidæ Fruges, Arbuſtaque creſcunt,
Pondera, quantum in ſe 'ſt, cum deorſum cuncta ferantur.
Nec cum ſubſiliunt Ignes ad tecta domorum,
Et celeri flamma deguſtant tigna, trabeisque,
Sponte ſua facere id, ſine vi ſubigente, putandu 'ſt:
Quod genus, e noſtro cum miſſus corpore Sanguis
Emicat exſultans alte, ſpargitque cruorem.
Nonne vides etiam, quanta vi Tigna Trabeisque
Reſpuat humor Aquæ? nam quam magi' merſimus altum
Directa, & magna vi multi preſſimus ægre;
Tam cupide ſurſum revomit magis, atque remittit,
Plus ut parte foras emergant, exſiliantque.
Nec tamen hæc, quantu 'ſt in ſe, dubitamus, opinor,

Quin vacuum per Inane deorsum cuncta ferantur.
Sic igitur debent Flammæ quoque posse per auras
Aëris expressæ sursum succedere; quamquam
Pondera, quantum in se 'st, deorsum deducere pugnent:
Nocturnasque faces Cœli sublime volanteis
Nonne vides longos flammarum ducere tractus,
In quascunque dedit parteis Natura meatum?
Non cadere in terram Stellas, & Sidera cernis?
Sol etiam summo de vertice dissupat omneis
Ardorem in parteis, & lumine conserit arva:
In terras igitur quoque Solis vergitur ardor.
Transversosque volare per imbres Fulmina cernis:
Nunc hinc, nunc illinc abrupti nubibus Ignes
Concursant, cadit in terras vis Flammea volgo.

Illud in his quoque Te rebus cognoscere avemus:
Corpora cum deorsum rectum per Inane feruntur,
Ponderibus propriis incerto tempore ferme,
Incertisque locis spatio decedere paulum:
Tantum quod Momen mutatum dicere possis.

Quod nisi Declinare solerent, omnia deorsum,
Imbris uti guttæ, caderent per Inane profundum:
Nec foret Offensus natus, nec Plaga creata
Principiis: ita nil unquam Natura creasset.

Quod si forte aliquis credit, Graviora potesse
Corpora, quo citius rectum per Inane feruntur,
Incidere e supero Levioribus, atque ita Plagas
Gignere, quæ possint genitaleis reddere motus:
Avius a vera longe ratione recedit.
Nam per Aquas quæcunque cadunt, atque Aëra deorsum,
Hæc pro ponderibus casus celerare necesse 'st;
Propterea, quia corpus Aquæ, naturaque tenuis

Aëris, haud possunt æque rem quamque morari:
Sed citius cedunt Gravioribus exsuperata.
At contra nulli de nulla parte, neque ullo
Tempore Inane potest Vacuum subsistere reij,
Quin, sua quod natura petit, concedere pergat.
Omnia quapropter debent per Inane quietum
Æque ponderibus non æquis concita ferri.
Haud igitur poterunt Levioribus incidere unquam
Ex supero Graviora, neque Ictus gignere per se,
Qui varient motus, per quos Natura genat res.
Quare etiam atque etiam paulum clinare necesse 'st
Corpora, nec plus quam minimum: ne fingere motus
Obliquos videamur, & id res vera refutet.
Namque hoc in promtu manifestumque esse videmus:
Pondera, quantum in se 'st, non posse Obliqua meare,
Ex supero cum præcipitant, quod cernere possis.
Sed nihil omnino recta regione viaï
Declinare, quis est, qui possit cernere, sese?
Denique si semper motus connectitur omnis,
Et vetere exoritur semper novus ordine certo,
Nec Declinando faciunt Primordia motus
Principium quoddam, quod Fati fœdera rumpat,
Ex infinito ne causam causa sequatur:
Libera per terras unde hæc animantibus exstat,
Unde est hæc (inquam) fatis avolsa Voluntas,
Per quam progredimur, quo ducit quemque voluptas?
Declinamus item motus, nec tempore certo,
Nec regione loci certa, sed ubi ipsa tulit Mens.
Nam dubio procul his rebus sua cuique Voluntas
Principium dat: & hinc motus per membra rigantur.
Nonne vides etiam, patefactis tempore puncto

Carceribus, non poſſe tamen prorumpere Equorum
Vim cupidam tam deſubito, quam Mens avet ipſa?
Omnis enim totum per Corpus materiaï
Copia conquiri debet, concita per artus
Omneis, ut ſtudium Mentis connexa ſequatur:
Ut videas initium motus a Corde creari,
Ex Animique voluntate id procedere primum:
Inde dari porro per totum Corpus, & artus.
  Nec ſimile 'ſt, ut cum impulſi procedimus ictu,
Viribus alterius magnis, magnoque coactu:
Nam tum materiam totius Corporis omnem
Perſpicuu 'ſt nobis invitis ire, rapique,
Donicum eam refrænavit per membra Voluntas.
Jamne vides igitur, quamquam vis extera multos
Pellit, & invitos cogit procedere ſæpe,
Præcipiteisque rapit, tamen eſſe in pectore noſtro
Quiddam, quod contra pugnare, obſtareque poſſit;
Cujus ad arbitrium quoque copia materiaï
Cogitur interdum flecti per membra, per artus,
Et projecta refrænatur, retroque reſidit?
  Quare in Seminibus quoque idem fateare neceſſe 'ſt,
Eſſe aliam præter Plagas & Pondera cauſam
Motibus, unde hæc eſt nobis innata poteſtas:
De Nihilo quoniam fieri Nil poſſe videmus.
Pondus enim prohibet, ne Plagis omnia fiant,
Externa quaſi vi: ſed ne Mens ipſa neceſſum
Inteſtinum habeat cunctis in rebus agendis;
Et devicta quaſi cogatur ferre, patique:
Id facit exiguum CLINAMEN Principiorum
Nec regione loci certa, nec tempore certo.
  Nec ſtipata magis fuit unquam Materiaï

Copia, nec porro majoribus intervallis.
Nam neque adaugeſcit quidquam, neque deperit inde.
Quapropter quo nunc in motu Principiorum
Corpora ſunt, in eodem anteacta ætate fuere,
Et poſthac ſemper ſimili ratione ferentur:
Et quæ conſuerunt gigni, gignentur eadem
Conditione; & erunt, & creſcent, inque valebunt,
Quantum cuique datum 'ſt per fœdera Naturaï,
Nec rerum Summam commutare ulla poteſt vis.
Nam neque quo poſſit genus ullum Materiaï
Effugere ex Omni, quidquam 'ſt, neque rurſus, in Omne
Unde coorta queat nova vis irrumpere, & Omnem
Naturam rerum mutare, & vertere motus.
  Illud in his rebus non eſt mirabile, quare,
Omnia cum rerum Primordia ſint in motu,
Summa tamen ſumma videatur ſtare quiete,
Præterquam ſi quid proprio dat corpore motus.
Omnis enim longe noſtris ab ſenſibus infra
Primorum natura jacet: quapropter ubi illa
Cernere jam nequeas, motus quoque ſurpere debent:
Præſertim cum, quæ poſſimus cernere, celent
Sæpe tamen motus, ſpatio diducta locorum.
Nam ſæpe in colli tondentes pabula læta
Lanigeræ reptant pecudes, quo quamque vocantes
Invitant herbæ gemmantes rore recenti:
Et ſatiati Agni ludunt, blandeque coruſcant:
Omnia quæ nobis longe confuſa videntur,
Et veluti in viridi candor conſiſtere colli.
Præterea magnæ Legiones cum loca curſu
Camporum complent, belli ſimulacra cientes;
Et circumvolitant equites, mediosque repente

Tramittunt valido quatientes impete campos:
Fulgur ibi ad Cœlum ſe tollit, totaque circum
Ære renideſcit Tellus, ſubterque virum vi
Excitur pedibus ſonitus, clamoreque Montes
Icti rejectant voces ad Sidera mundi:
Et tamen eſt quidam locus altis montibus, unde
Stare videtur, & in campis conſiſtere Fulgur.
    Nunc age jam deinceps cunctarum exordia rerum,
Qualia ſint, & quam longe diſtantia formis,
Percipe, multigenis quam ſint variata FIGURIS:
Non quod multa parum ſimili ſint prædita forma;
Sed quia non volgo paria omnibus omnia conſtant.
Nec mirum: nam cum ſit eorum Copia tanta,
Ut neque finis, uti docui, neque Summa ſit ulla:
Debent nimirum non omnibus omnia prorſum
Eſſe pari filo, ſimilique affecta Figura.
    Præterea genus Humanum, mutæque natantes
Squamigerûm Pecudes, & læta Armenta, Feræque,
Et variæ Volucres, lætantia quæ loca aquarum
Concelebrant circum ripas, fonteisque, lacusque;
Et quæ pervolgant nemora avia pervolitantes:
Horum unum quodvis generatim ſumere perge:
Invenies tamen inter ſe diſtare Figuris.
Nec ratione alia Proles cognoſcere Matrem,
Nec Mater poſſet Prolem: quod poſſe videmus,
Nec minus atque homines inter ſe nota cluere.
Nam ſæpe ante Deûm vitulus delubra decora
Turicremas propter mactatus concidit aras,
Sanguinis exſpirans calidum de pectore flumen:
At Mater, virideis ſaltus orbata peragrans,
Linquit humi pedibus veſtigia preſſa biſulcis,

Omnia convisens oculis loca, si queat usquam
Conspicere amissum Foetum; completque querelis
Frundiferum nemus adsistens; & crebra revisit
Ad stabulum, desiderio perfixa Juvenci:
Nec teneræ salices, atque herbæ rore vigentes,
Fluminaque ulla queunt, summis labentia ripis,
Oblectare animum, subitamque avertere curam:
Nec vitulorum aliae species per pabula læta
Derivare queunt alio, curaque levare:
Usque adeo quiddam proprium notumque requirit.
Præterea teneri tremulis cum vocibus Hoedi
Cornigeras norunt Matres, Agnique petulci
Balantum pecudes: ita, quod natura reposcit,
Ad sua quisque fere decurrunt ubera lactis.
  Postremo quodvis Frumentum, non tamen omne
Quodque suo in genere inter se simile esse videbis,
Quin intercurrat quædam distantia formis,
Concharumque genus parili ratione videmus
Pingere telluris gremium, qua mollibus undis
Litoris incurvi bibulam pavit Æquor arenam.
Quare etiam atque etiam simili ratione necesse 'st,
Natura quoniam constant, neque facta manu sunt,
Unius ad certam formam Primordia rerum,
Dissimili inter se quædam volitare Figura.
  Perfacile 'st jam animi ratione exsolvere nobis,
Quare Fulmineus multo penetralior ignis,
Quam noster fluat e Tædis terrestribus ortus.
Dicere enim possis, cœlestem FULMINIS ignem
Subtilem magis e parvis constare figuris:
Atque ideo transire foramina, quæ nequit ignis
Noster hic, e Lignis ortus, Tædaque creatus.

Præterea Lumen per cornu transit: at Imber
Respuitur. Quare? Nisi Luminis illa minora
Corpora sunt, quam de quibus est liquor almus Aquarum:

Et quamvis subito per colum Vina videmus
Perfluere, at contra tardum cunctatur Olivum:
Aut quia nimirum majoribus est Elementis,
Aut magis hamatis inter se, perque plicatis.
Atque ideo fit, uti non tam deducta repente
Inter se possint Primordia singula quæque
Singula per cujusque foramina permanare.

Huc accedit, uti Mellis Lactisque liquores
Jucundo sensu linguæ tractentur in ore;
At contra tætra Absinthî natura, ferique
Centaurî foedo pertorquent ora sapore:
Ut facile agnoscas, e lævibus atque rotundis
Esse ea, quæ sensus jucunde tangere possunt:
At contra, quæ amara atque aspera cunque videntur,
Hæc magis hamatis inter se nexa teneri;
Propterea que solere vias rescindere nostris
Sensibus, introituque suo perrumpere corpus.

Omnia postremo Bona sensibus, & Mala tactu,
Dissimili inter se pugnant perfecta Figura:
Ne tu forte putes Serræ stridentis acerbum
Horrorem constare elementis lævibus æque,
Ac Musæa mele, per chordas Organici quæ
Mobilibus digitis expergefacta figurant:

Neu simili penetrare putes Primordia forma
In nareis hominum, cum tætra Cadavera torrent,
Et cum Scena croco Cilici perfusa recens est,
Araque Panchæos exhalat propter odores:

Neve bonos rerum ſimili conſtare Colores
Semine conſtituas, oculos qui paſcere poſſunt,
Et qui compungunt aciem, lacrimareque cogunt:
Aut fœda ſpecie tætri, turpeſque videntur.
Omnis enim ſenſus quæ mulcet cauſa, juvatque,
Haud ſine Principiali aliquo lævore creata 'ſt:
At contra, quæcunque moleſta, atque aſpera conſtat,
Non aliquo ſine Materiæ ſqualore reperta 'ſt.
Sunt etiam, quæ jam nec Lævia jure putantur
Eſſe, neque omnino flexis mucronibus Unca:
Sed magis Angululis paulum proſtantibus, & quæ
Titillare magis ſenſus, quam Lædere poſſunt:
Fæcula jam quo de genere 'ſt, Inulæque ſapores.
Denique jam calidos Igneis, gelidamque Pruinam,
Diſſimili dentata modo compungere ſenſus
Corporis, indicio nobis eſt Tactus uterque.
Tactus enim, Tactus (proh Divùm numina ſancta!)
Corporis eſt ſenſus, vel cum res Extera ſeſe
Inſinuat, vel cum lædit, quæ in corpore nata 'ſt,
Aut juvat egrediens genitaleis per Veneris res:
Aut ex Offenſu cum turbant Corpore in ipſo
Semina, confunduntque inter ſe concita ſenſum:
Ut ſi forte manu quamvis jam Corporis ipſe
Tute tibi partem ferias, æque experiare.
Quapropter longe formas diſtare neceſſe 'ſt,
Principiis, varios quæ poſſint edere ſenſus.
Denique, quæ nobis Durata ac Spiſſa videntur,
Hæc magis hamatis inter ſeſe eſſe neceſſe 'ſt,
Et quaſi ramoſis alte compacta teneri.
In quo jam genere in primis Adamantina ſaxa,
Prima acie conſtant, ictus contemnere ſueta,

Et validi Silices, ac duri robora Ferri,
Æraque, quæ claustris restantia vociferantur.
Illa autem debent ex Laevibus atque Rotundis
Esse magis, fluido quæ corpore Liquida constant.
Nec retinentur enim inter se glomeramina quæque,
Et procursus item in proclive volubilis exstat.
Omnia postremo, quæ puncto tempore cernis
Diffugere, ut Fumum, Nebulas, Flammasque, necesse 'st,
Si minus omnibu' sunt e Lævibus atque Rotundis,
At non esse tamen Perplexis endupedita,
Pungere uti possint corpus, penterareque saxa:
Nec tamen hærere inter se, quod quisque videmus
Sentibus esse datum: facile ut cognoscere possis,
Non e Perplexis, sed Acutis esse Elementis.
Sed quod Amara vides eadem, quæ fluvida constant,
Sudor uti Maris est, minime id mirabile habendum.
Nam quod fluvidum est, e Lævibus atque Rotundis
Est: at Lævibus atque Rotundis mista doloris
Corpora; nec tamen hæc retineri Hamata necesse 'st:
Scilicet esse globosa, tamen cum Squalida constent,
Provolvi simul ut possint, & lædere sensus.
Et quo mista putes magis aspera lævibus esse
Principiis, unde 'st Neptuni corpus acerbum:
Est ratio secernundi, seorsumque videndi.
Humor dulcit, ubi per terras crebrius idem
Percolatur, ut in foveam fluat, ac mansuescat.
Linquit enim supra tætri Primordia viri
Aspera, quo magis in terris hærescere possunt.
Quod quoniam docui, pergam connectere rem, quæ
Ex hoc apta fidem ducit: Primordia rerum
Finita variare FIGURARUM ratione.

Quod si non ita sit, rursum jam Semina quædam
Esse infinito debebunt corporis auctu.
Namque in eadem una cujuscujus brevitate
Corporis, inter se multum variare Figuræ
Non possunt. Fac enim, minimis e partibus esse
Corpora prima tribus, vel paulo pluribus auge;
Nempe ubi eas parteis unius Corporis omneis,
Summa atque ima locans, transmutans dextera lævis,
Omnimodis expertus eris, quam quisque det ordo
Formaï speciem totius Corporis ejus:
Quod superest, si forte voles variare figuras,
Addendum parteis alias erit: inde sequetur
Adsimili ratione, alias ut postulet ordo,
Si tu forte voles etiam variare figuras.
Ergo formaï novitatem corporis augmen
Subsequitur: quare non est ut credere possis,
Esse infinitis distantia semina formis,
Ne quædam cogas immani maximitate
Esse; supra quod jam docui, non posse probari.
  Jam tibi Barbaricæ vestes, Melibœaque fulgens
Purpura, Thessalico concharum tincta colore, &
Aurea Pavonum ridenti imbuta lepore
Sæcla, novo rerum superata colore jacerent:
Et contemtus odor Myrrhæ, Mellisque sapores,
Et Cycnea mele, Phœbæaque dædala chordis
Carmina, consimili ratione oppressa silerent.
Namque aliis aliud præstantius exoreretur.
  Cedere item retro possent in deteriores
Omnia sic parteis, ut diximus in meliores:
Namque aliis aliud retro quoque tætrius esset
Naribus, Auribus, atque Oculis, Orisque sapori.

Quæ quoniam non sunt in rebus reddita, certa &
Finis utrinque tenet Summam : fateare necesse 'st
Materiam quoque finitis differre Figuris.
Denique, ab Ignibus ad gelidas hiemisque Pruinas
Finitu 'st, retroque pari ratione remensu 'st.
Finit enim Calor, ac Frigus; mediique Tepores
Inter utrumque jacent, explentes ordine Summam;
Ergo finita distant ratione creata,
Ancipiti quoniam mucrone utrimque notantur,
Hinc Flammis, illinc rigidis infessa Pruinis.
Quod quoniam docui, pergam connectere rem, quæ
Ex hoc apta fidem ducit: Primordia rerum,
Inter se simili quæ sunt perfecta figura,
Infinita cluere: etenim distantia cum sit
Formarum finita, necesse 'st, quæ Similes sint,
Esse Infinitas: aut summam Materiaï
Finitam constare: id quod non esse probavi.
Quod quoniam docui, nunc suaviloquis, age, paucis
Versibus ostendam, corpuscula Materiaï
Ex infinito summam rerum usque tenere,
Undique protelo Plagarum continuato.
Nam quod rara vides magis esse animalia quædam,
Fœcundamque minus Naturam cernis in illis;
At regione, locoque alio, terrisque remotis
Multa licet genere esse in eo, numerumque repleri.
Sicuti Quadrupedum cum primis esse videmus
In genere anguimanos Elephantos, India quorum
Millibus e multis vallo munitur eburno,
Ut penitus nequeat penetrari; tanta ferarum
Vis est, quarum nos perpauca exempla videmus.
Sed tamen id quoque uti concedam, quamlibet, esto

Unica res quædam, nativo corpore Sola,
Cui similis toto terrarum non sit in orbe:
Infinita tamen nisi erit vis Materiaï,
Unde ea progigni possit concepta; creari
Non poterit: neque, quod superest, procrescere, alique.
Quippe etenim sumant oculi, finita per Omne
Corpora jactari unius genitalia reij;
Unde, ubi, qua vi, & quo pacto congressa coïbunt
Materiæ tanto in pelago, turbaque aliena?
Non (ut opinor) habent rationem conciliandi:
Sed quasi naufragiis magnis multisque coortis,
Disjectare solet magnum mare transtra, guberna,
Antennas, proram, malos, tonsasque natanteis,
Per terrarum omneis oras fluitantia aplustra
Ut videantur, & indicium mortalibus edant,
Infidi maris insidias vireisque dolumque
Ut vitare velint, neve ullo tempore credant,
Subdola cum ridet placidi pellacia ponti:
Sic tibi si finita semel Primordia quædam
Constitues, ævum debebunt sparsa per omne
Disjectare æstus diversi Materiaï:
Nunquam in concilium ut possint compulsa coïre;
Nec remorari in concilio, nec crescere adaucta.
Quorum utrumque palam fieri manifesta docet res,
Et res progigni, & genitas procrescere posse:
Esse igitur genere in quovis Primordia rerum
Infinita palam 'st, unde omnia suppeditantur.
Nec superare queunt motus utique Exitiales
Perpetuo, neque in æternum sepelire salutem;
Nec porro rerum Genitales Auctificique
Motûs perpetuo possunt servare creata.

Sic æquo geritur certamine Principiorum
Ex infinito contractum tempore bellum:
Nunc hic, nunc illic ſuperant vitalia rerum;
Et ſuperantur item; miſcetur Funere Vagor,
Quem pueri tollunt viſentes luminis oras:
Nec nox ulla diem, neque noctem aurora ſecuta 'ſt,
Quæ non audierit miſtos Vagitibus ægris
Ploratus, mortis comites, & funeris atri.
Illud in his obſignatum quoque rebus habere
Convenit, & memori mandatum mente tenere:
Nil eſſe, in promtu quorum natura tenetur,
Quod genere ex uno conſiſtat Principiorum:
Nec quidquam, quod non permiſto Semine conſtet;
Et quam quidque magis multas vis poſſidet in ſe,
Atque poteſtates, ita pluria Principiorum
In ſeſe genera, ac varias docet eſſe figuras.
Principio, Tellus habet in ſe Corpora prima,
Unde Mare immenſum volventes flumina fontes
Aſſidue renovent: habet, Ignes unde oriantur.
Nam multis ſuccenſa locis ardent ſola terræ;
Eximiis vero furit ignibus impetus Ætnæ.
Tum porro nitidas Fruges, Arbuſtaque læta
Gentibus humanis habet unde extollere poſſit:
Unde etiam fluidas Frondeis, & Pabula læta
Montivago generi poſſit præbere ferarum.
Quare magna Deûm mater, materque ferarum,
Et noſtri genetrix Hæc dicta 'ſt Corporis una.
Hanc veteres Grajûm docti cecinere Poëtæ
Sublimem in curru bijugos agitare leones:
Aëris in ſpatio magnam pendere docentes
Tellurem; neque poſſe in Terra ſiſtere Terram.

Adjunxere Feras, quia quamvis effera proles
Officiis debet molliri victa parentum.
Muralique caput summum cinxere Corona;
Eximiis munita locis quod sustinet Urbeis:
Quo nunc insigni per magnas prædita terras
Horrifice fertur divinæ Matris imago.
Hanc variæ gentes antiquo more sacrorum
Idæam vocitant matrem, Phrygiasque catervas
Dant comites, quia primum ex illis finibus edunt
Per terrarum orbem Fruges cœpisse creari.
Gallos attribuunt, quia numen qui violarint
Matris, & ingrati Genitoribus inventi sint,
Significare volunt indignos esse putandos,
Vivam progeniem qui in oras luminis edant.
Tympana tenta tonant palmis; & Cymbala circum
Concava, raucisonoque minantur Cornua cantu,
Et Phrygio stimulat numero cava Tibia menteis,
Telaque præportant violenti signa furoris,
Ingratos animos, atque impia pectora volgi
Conterrere metu quæ possint numine Divæ.
Ergo cum primum magnas invecta per urbeis
Munificat tacita Mortaleis muta salute:
Ære atque Argento sternunt iter omne viarum
Largifica stipe ditantes, ninguntque rosarum
Floribus, umbrantes Matrem comitumque catervas.
Hic armata manus (Curetas nomine Graji
Quos memorant Phrygios) inter se forte catenas
Ludunt, in numerumque exsultant, sanguine læti, &
Terrificas capitum quatientes numine cristas:
Dictæos referunt Curetas: qui Jovis illum
Vagitum in Creta quondam occultasse feruntur,

Cum pueri circum puerum pernice chorea
Armati in numerum pulsarent æribus æra,
Ne Saturnus eum malis mandaret adeptus,
Æternumque daret Matri sub pectore volnus.
Propterea Magnam armati Matrem comitantur:
Aut quia significant Divam prædicere, ut armis,
Ac virtute velint Patriam defendere terram;
Præsidioque parent, decorique Parentibus esse.
  Quæ bene, & eximie quamvis disposta ferantur,
Longe sunt tamen a vera ratione repulsa.
  Omnis enim per se Divûm natura necesse 'st
Immortali ævo summa cum pace fruatur,
Semota a nostris rebus, seiunctaque longe.
Nam privata dolore omni, privata periclis,
Ipsa suis pollens opibus, nihil indiga nostri,
Nec bene promeritis capitur, nec tangitur ira.
  Terra quidem vero caret omni tempore Sensu:
Sed quia multarum potitur Primordia rerum,
Multa modis multis effert in lumina solis.
Hic si quis Mare Neptunum, Cereremque vocare
Constituet Fruges, & Bacchi nomine abuti
Mavolt, quam Laticis proprium proferre vocamen:
Concedamus ut hic terrarum dictitet Orbem
Esse Deûm Matrem, dum re non sit tamen apse.
  Sæpe itaque ex uno tondentes gramina campo
Lanigeræ pecudes, & equorum duellica proles,
Buceriæque greges, sub eodem tegmine cœli,
Ex unoque sitim sedantes flumine aquaï,
Dissimili vivunt specie, retinentque parentum
Naturam, & mores generatim quæque imitantur:
Tanta 'st in quovis genere Herbæ Materiaï

Diſſimilis ratio: tanta'ſt in Flumine quoque.
Jam vero quamvis animantem ex omnibus unam
Oſſa, Cruor, Venæ, Calor, Humor, Viſcera, Nervi
Conſtituunt, quæ ſunt porro diſtantia longe
Diſſimili perfecta figura Principiorum.
Tum porro quæcunque Igni flammata cremantur;
Si nil præterea, tamen ex ſe ea corpora tradunt,
Unde Ignem jacere, & Lumen ſummittere poſſint:
Scintillaſque agere, ac late differre Favillam.
Cetera conſimili mentis ratione peragrans,
Invenies intus multarum Semina rerum
Corpore celare, & varias cohibere Figuras.
Denique multa vides, quibus eſt Odor, & Sapor una
Reddita ſunt cum Odore; inprimis pleraque dona,
Religione animum turpi cum tangere parto.
Hæc igitur variis debent conſtare Figuris:
Nidor enim penetrat, qua Succus non it in artus:
Succus item ſeorſum, & rerum Sapor inſinuatur
Senſibus, ut noſcas primis differre figuris.
Diſſimiles igitur Formæ glomeramen in unum
Conveniunt: & res permiſto Semine conſtant.
Quin etiam paſſim noſtris in verſibus ipſis
Multa Elementa vides multis communia verbis;
Cum tamen inter ſe Verſus ac Verba neceſſe'ſt
Confiteare alia ex aliis conſtare Elementis:
Non quod multa parum communis Litera currat,
Aut nulla inter ſe duo ſint ex omnibus iſdem:
Sed quia non volgo paria omnibus omnia conſtant.
Sic aliis in rebus item communia multa,
Multarum rerum cum ſint Primordia, longe
Diſſimili tamen inter ſe conſiſtere ſumma

Poſſunt: ut merito ex aliis conſtare ferantur
Humanum genus, ac Fruges, Arbuſtaque læta.
Nec tamen omnimodis connecti poſſe putandu 'ſt
Omnia: nam volgo fieri Portenta videres,
Semiferas Hominum ſpecies exſiſtere; & altos
Interdum Ramos egigni corpore vivo:
Multaque connecti Terreſtria membra Marinis:
Tum flammam tætro ſpiranteis ore Chimæras
Paſcere Naturam per terras omniparenteis.
Quorum nil fieri manifeſtu 'ſt: omnia quando
Seminibus certis certa genetrice creata
Conſervare genus creſcentia poſſe videmus.
Scilicet id certa fieri ratione neceſſe 'ſt:
Nam ſua cuique Cibis ex omnibus intus in artus
Corpora diſcedunt; Connexaque conveniènteis
Efficiunt motus: At contra aliena videmus
Rejicere in terras Naturam: Multaque cæcis
Corporibus fugiunt e corpore percita plagis,
Quæ neque connecti cuiquam potuere, neque intra
Vitaleis motus conſentire, atque animari.
Sed ne forte putes animalia ſola teneri
Legibus his: Eadem ratio res terminat omneis.
Nam veluti tota natura diſſimiles ſunt
Inter ſe genitæ res quæque; ita quamque neceſſe 'ſt
Diſſimili conſtare figura Principiorum:
Non quod multa parum ſimili ſint prædita forma;
Sed quia non volgo paria omnibus omnia conſtent.
Semina cum porro diſtent, differre neceſſe 'ſt
Intervalla, Vias, Connexus, Pondera, Plagas,
Concurſus, Motus: quæ non Animalia ſolum
Corpora ſejungunt, ſed Terras ac Mare totum

Secernunt, Cœlumque a Terris omne retentant.
Nunc age, dicta meo dulci quæſita labore
Percipe: ne forte hæc Albis ex Alba rearis
Principiis eſſe, ante oculos quæ Candida cernis:
Aut ea, quæ Nigrant, Nigro de Semine nata:
Neve alium quemvis quæ ſunt induta colorem,
Propterea gerere hunc credas, quod Materiaï
Corpora conſimili ſint ejus tincta colore.
Nullus enim Color eſt omnino Materiaï
Corporibus, neque par rebus, neque denique diſpar.
In quæ corpora ſi nullus tibi forte videtur
Poſſe animi injectus fieri, procul avius erras:
Nam cum Cæcigeni, Solis qui lumina nunquam
Adſpexere, tamen cognoſcant corpora Tactu,
Ex ineunte ævo nullo contincta colore:
Scire licet, menti quoque noſtræ Corpora poſſe
Verti in notitiam nullo circumlita fuco.
Denique nos ipſi cæcis quæcunque tenebris
Tangimus, haud ullo ſentimus tincta Colore.
Quod quoniam vinco fieri, nunc eſſe docebo.
Omnis enim Color omnino mutatur in omneis:
Quod facere haud ullo debent Primordia pacto:
Immutabile enim quiddam ſuperare neceſſe 'ſt,
Ne res ad Nihilum redigantur funditus omnes.
Nam quodcunque ſuis mutatum finibus exit,
Continuo hoc mors eſt illius, quod fuit ante.
Proinde Colore cave contingas Semina rerum:
Ne tibi res redeant ad Nilum funditus omnes.
Præterea, ſi nulla Coloris Principiis eſt
Reddita naturâ: at variis ſunt prædita Formis,
E quibus omnigenos gignunt variantque Colores.

(Præterea magni quod refert, Semina quæque
Cum quibus, & quali positura contineantur,
Et quos inter se dent motus, accipiantque:)
Perfacile extemplo rationem reddere possis,
Cur ea, quæ Nigro fuerint paulo ante Colore,
Marmoreo fieri possint Candore repente:
Ut mare, cum magni commorunt Æquora venti,
Vertitur in canos candenti marmore fluctus.
Dicere enim possis Nigrum, quod sæpe videmus,
Materies ubi permista 'st illius, & ordo
Principiis mutatus, & addita, demtaque quædam,
Continuo id fieri, ut Candens videatur, & Album:
Quod si Cæruleis constarent Æquora ponti
Seminibus, nullo possint Albescere pacto.
Nam quocunque modo perturbes, Cærula quæ sint
Nunquam in Marmoreum possunt migrare Colorem.
Sin alio atque alio sunt Semina tincta colore,
Quæ Maris efficiunt unum purumque Nitorem:
Ut sæpe ex aliis Formis, variisque Figuris
Efficitur quiddam Quadratum, unæque figuræ:
Conveniebat, uti in Quadrato cernimus esse
Dissimileis formas; ita cernere in Æquore ponti,
Aut alio in quovis uno puroque Nitore,
Dissimileis longe inter se, variosque colores.
Præterea, nihil officiunt, obstantque Figuræ
Dissimiles, quo Quadratum minus omne sit extra:
At varii rerum impediunt prohibentque Colores,
Quo minus esse uno possit res tota Nitore.
Tum porro, quæ ducit & inlicit, ut tribuamus
Principiis rerum nonnunquam, causa, Colores,
Occidit, ex Albis quoniam non Alba creantur:

Nec quæ Nigra cluent, de Nigris: sed Variis de.
Quippe etenim multo proclivius exorientur
Candida de nullo, quam de Nigrante colore;
Aut alio quovis, qui contra pugnet, & obstet.
Præterea, quoniam nequeunt sine Luce Colores
Esse, neque in Lucem existunt Primordia rerum:
Scire licet quam sint nullo velata Colore.
Qualis enim cæcis poterit Color esse tenebris,
Lumine qui mutatur in ipso, propterea quod
Recta aut obliqua percussus Luce refulget?
Pluma Columbarum quo pacto in Sole videtur,
Quæ sita cervices circum, collumque coronat:
Namque alias fit, uti rubro sit clara Pyropo:
Interdum quodam sensu fit, uti videatur
Inter Cæruleum virideis miscere Smaragdos.
Caudaque Pavonis, larga cum Luce repleta 'st,
Consimili mutat ratione obversa Colores.
Qui, quoniam quodam gignuntur Luminis ictu,
Scilicet id sine eo fieri non posse putandu 'st.
Et quoniam plagæ quoddam genus excipit in se
Pupula, cum sentire Colorem dicitur Album,
Atque aliud porro, Nigrum cum, & cetera sentit,
Nec refert ea, quæ tangis, quo forte Colore
Prædita sint, verum quali magis apta Figura:
Scire licet, nil Principiis opus esse Colores:
Sed variis Formis varianteis edere tactus.
Præterea, quoniam non certis certa figuris
Est natura Coloris, & omnia Principiorum
Formamenta queunt in quovis esse Nitore:
Cur ea, quæ constant ex illis, non pariter sunt
Omnigenis perfusa Coloribus in genere omni?

Conveniebat enim, Corvos quoque ſæpe volanteis
Ex albis album pennis iactare colorem,
Et nigros fieri nigro de ſemine Cycnos,
Aut alio quovis uno, varioque colore.
Quin etiam quanto in parteis res quæque minutas
Diſtrahitur magis, hoc magis eſt ut cernere poſſis
Evaneſcere paulatim, ſtinguique Colorem:
Ut fit, ubi in parvas parteis diſcerpitur Aurum,
Purpura, Pœniceuſque color clariſſimu' multo,
Filatim cum diſtractus diſperditur omnis:
Noſcere ut hinc poſſis, prius omnem efflare Colorem
Particulas, quam diſcedant ad Semina rerum.
Poſtremo, quoniam non omnia Corpora Vocem
Mittere concedis, neque Odorem: propterea fit,
Ut non omnibus attribuas Sonitus & Odores:
Sic, Oculis quoniam non omnia cernere quimus,
Scire licet, quædam tam conſtare orba Colore,
Quam ſine Odore ullo quædam, Sonituque remota:
Nec minus hæc animum cognoſcere poſſe ſagacem,
Quam quæ ſunt aliis rebus privata, notiſque.
Sed ne forte putes, ſolo ſpoliata Colore
Corpora prima manere: Etiam ſecreta Teporis
Sunt, ac Frigoris omnino, calidique Vaporis:
Et Sonitu ſterila, & Succo jejuna feruntur:
Nec jaciunt ullum proprio de corpore Odorem.
Sicut Amaracini blandum, Stactæque liquorem,
Et Nardi florum, nectar qui naribus halant,
Cum facere inſtituas: cumprimis quærere par eſt,
Quoad licet, ac potis es reperire, inolentis Olivi
Naturam, nullam quæ mittat Naribus auram:
Quam minime ut poſſit miſtos in corpore Odores,

Concoctosque, suo contactos perdere viro.
  Propterca demum debent Primordia rerum
Non adhibere suum gignnndis rebus Odorem,
Nec Sonitum, quoniam nihil ab se mittere possunt:
Nec simili ratione Saporem denique quemquam,
Nec Frigus, neque item calidnm tepidumque Vaporem, &
Cetera, quæ cum ita sunt tandem, ut mortalia constent,
Molli Lenta, Fragosa Putri, Cava corpore raro,
Omnia sunt a Principiis sejuncta necesse 'st,
Immortalia si volumus subjungere rebus
Fundamenta, quibus nitatur summa salutis:
Ne tibi res redeant ad Nilum funditus omnes.
  Nunc ea, qræ Sentire videmus cunque, necesse 'st
Ex Insensilibus tamen omnia confiteare
Principiis constare: neque id manifesta refutant,
Nec contra pugnant, in promtu cognita quæ sunt:
Sed magis ipsa manu ducunt, & credere cogunt,
Ex Insensilibus, quod dico, Animalia gigni.
  Quippe videre licet, vivos exsistere Vermeis
Stercore de tætro, putrorem cum sibi nacta 'est
Intempestivis ex imbribus humida tellus:
  Præterea cunctas itidem res vertere sese.
Vertunt fe Fluvii, Frondes, & Pabula læta
In Pecudes: vertunt Pecudes in Corpora nostra
Naturam: & nostro de Corpore sæpe Ferarum
Augescunt vires, & corpora Pennipotentum.
Ergo omneis natura cibos in corpora viva
Vertit, & hinc Sensus animantum procreat omneis:
Non alia longe ratione, atque arida ligna
Explicat in flammas, & in igneis omnia versat.
  Jamne vides igitur, magni Primordia rerum

Referre in quali ſint ordine quæque locata,
Et commiſta quibus dent motus, accipiantque?
Tum porro quid id eſt, animum quod percutit ipſum?
Quod movet? & varios ſenſus expromere cogit,
Ex Inſenſilibus ne credas Senſile gigni?
Nimirum Lapides, & Ligna, & Terra quod una
Miſta, tamen nequeunt vitalem reddere Senſum.
Illud in his igitur fœdus meminiſſe decebit,
Non ex omnibus omnino, quæcunque creant res,
Senſilia extemplo, & Senſus me dicere gigni:
Sed magni referre, ea primum quantula conſtent,
Senſile quæ faciunt, & qua ſint prædita Forma,
Motibus, Ordinibus, Poſituris denique quæ ſint:
Quarum nil rerum in Lignis, Glebiſque videmus.
Et tamen hæc cum ſunt quaſi putrefacta per imbreis,
Vermiculos pariunt, quia Corpora materiaï,
Antiquis ex Ordinibus permota nova re,
Conciliantur ita, ut debent Animalia gigni.
Deinde ex Senſilibus cum Senſile poſſe creari
Conſtituunt, porro ex aliis ſentire ſuetis;
Mollia tum faciunt: nam Senſus jungitur omnis
Viſceribus, Nervis, Venis, quæcunque videmus
Mollia mortali conſiſtere corpore creta.
Sed tamen eſto, jam poſſe hæc Æterna manere:
Nempe tamen debent aut Senſum partis habere,
Aut ſimilia totis Animalibus eſſe putari.
At nequeant per ſe Partes ſentire, nec eſſe.
Namque aliûm Senſus membrorum reſpuit omnium:
Nec Manus a nobis potis eſt ſecreta, neque ulla
Corporis omnino ſenſum pars ſola tenere.
Linquitur, ut totis Animalibus adſimulentur;

Vitali ut possint consentire undique Sensu.
Qui poterunt igitur rerum primordia dici,
Et lethi vitare vias, Animalia cum sint,
Atque Animalibu' sint mortalibus una eademque?
  Quod tamen ut possint: ab cœtu concilioque
Nil facient, præter volgum, turbamque Animantum;
Scilicet ut nequeant Homines, Armenta, Feræque
Inter sese ullam rem gignere conveniendo
Per Veneris res, extra Homines, Armenta, Ferasque.
  Quod si forte suum dimittunt corpore sensum,
Atque alium capiunt: quid opus fuit attribui, quod
Detrahitur? Tum præterea, (quod fugimus ante,)
Quatinus in Pullos animaleis vertier Ova
Cernimus Alituum, Vermeisque effervere, terram
Intempestivos cum putror cepit ob imbreis:
Scire licet gigni posse ex non-Sensibu' Sensus.
  Quod si forte aliquis dicet, dumtaxat oriri
Posse ex non-Sensu Sensus, sed mobilitate
Ante aliqua tanquam partum, quam proditur extra:
Huic satis illud erit planum facere, atque probare,
Non fieri partum, nisi concilio ante coacto:
Nec commutari quidquam sine conciliatu
Primorum, ut nequeunt ullius corporis esse
Sensus ante ipsam genitam naturam Animantis.
Nimirum quia Materies disjecta tenetur
Aëre, Fluminibus, Terris, Flammaque creatis:
Nec congressa modo vitaleis convenienti
Contulit inter se motus, quibus omnituentes
Accensi Sensus animantem quamque tuentur.
  Præterea quamvis Animantem grandior ictus,
Quam patitur natura, repente adfligit, & omneis

Corporis atque animi pergit confundere Sensus.
Dissolvuntur enim positura Principiorum,
Et penitus motus vitales impediuntur,
Donec Materies omnes concussa per artus,
Vitaleis Animæ nodos e corpore solvit,
Dispersamque foras per caulas ejicit omneis.
Nam quid præterea facere ictum posse reamur
Oblatum, nisi discutere ac dissolvere quæque?
  Fit quoque, uti soleant minus oblato acriter ictu
Relliquiæ motus vitalis vincere sæpe;
Vincere, & ingenteis plagæ sedare tumultus,
Inque suos quidquid rursus revocare meatus,
Et quasi jam lethi dominantem in corpore motum
Discutere, ac pæne amissos accendere Sensus.
Nam, quare potius lethi jam limine ab ipso
Ad vitam possint conlecta mente reverti,
Quam quo decursum prope jam siet, ire & abire?
  Præterea, quoniam dolor est, ubi Materiaï
Corpora, vi quadam per viscera viva, per artus
Sollicitata, suis trepidant in sedibus intus:
Inque locum quando remigrant, fit blanda Voluptas:
Scire licet, nullo Primordia posse dolore
Tentari; nullamque Voluptatem capere ex se:
Quandoquidem non sunt ex ullis Principiorum
Corporibus, quorum Motus novitate laborent:
Aut aliquem fructum capiant Dulcedinis almæ.
Haud igitur debent esse ullo prædita sensu.
  Denique, uti possint sentire Animalia quæque,
Principiis si etiam 'st Sensus tribuendus eorum:
Quid? Genus humanum propritim de quibu' factum 'st?
Scilicet et risu tremulo concussa cachinnant,

Et lacrimis ſpargunt rorantibus ora genaſque,
Multaque de rerum miſtura dicere callent,
Et ſibi proporro quæ ſint primordia quærunt.
Quandoquidem totis mortalibus adſimulata
Ipſa quoque ex aliis debent conſtare elementis;
Inde alia ex aliis, nuſquam conſiſtere ut auſis.
Quippe ſequar, quodcunque Loqui Ridereque dices,
Et Sapere, ex aliis eadem hæc facientibus, ut ſit.
Quod ſi delira hæc furioſaque cernimus eſſe:
Et ridere poteſt ex nôn ridentibu' factus,
Et ſapere, & doctis rationem reddere dictis,
Non ex Seminibus ſapientibus, atque diſertis:
Qui minus eſſe queant ea, quæ Sentire videmus
Seminibus permiſta carentibus undique Senſu?
Denique cœleſti ſumus omnes ſemine oriundi:
Omnibus ille idem Pater eſt, unde alma liquenteis
Humorum guttas Mater cum Terra recepit,
Fœta parit nitidas fruges, arbuſtaque læta,
Et genus humanum, & parit omnia ſæcla ferarum,
Pabula cum præbet, quibus omnes corpora paſcunt,
Et dulcem ducunt vitam, prolemque propagant.
Quapropter merito Maternum nomen adepta 'ſt.
Cedit item retro, de Terra quod fuit ante,
In terras: & quod miſſum 'ſt ex Ætheris oris,
Id rurſum Cœli rellatum templa receptant:
Nec ſic interimit mors res, ut Materiaï
Corpora conficiat, ſed cœtum diſſupat ollis:
Inde aliis aliud conjungit, & efficit, omnes
Res ut convertant formas, mutentque colores,
Et capiant Senſus, & puncto tempore reddant:
Ut noſcas referre, eadem Primordia rerum

Cum quibus, & quali poſitura contineantur,
Et quos inter ſe dent motus, accipiantque:
(Neve putes, æterna penes reſidere poteſſe
Corpora prima, quod in ſummis fluitare videmus
Rebus, & interdum naſci, ſubitoque perire:)
Quin etiam refert noſtris in Verſibus ipſis,
Cum quibus, & quali ſint ordine quæque locata.
Namque eadem Cœlum, Mare, Terras, Flumina, Solem
Significant: eadem Fruges, Arbuſta, Animanteis:
Si non omnia ſint, at multo maxima pars eſt
Conſimilis: verum Poſitura diſcrepitant hæc.
Sic ipſis in rebus item jam Materiaï,
Intervalla, Viæ, Connexus, Pondera, Plagæ,
Concurſus, Motus, Ordo, Poſitura, Figuræ
Cum permutantur, mutari Res quoque debent.
Nunc animum nobis adhibe veram ad rationem.
Nam tibi vehementer nova res molitur ad aureis
Accidere, & nova ſe ſpecies oſtendere rerum.
Sed neque tam facilis res ulla 'ſt, quin ea primum
Difficilis magis ad credendum conſtet: itemque
Nil adeo magnum, nec tam mirabile quidquam
Principio, quod non minuant mirarier omnes
Paulatim: ut Cœli clarum purumque colorem,
Quemque in ſe cohibent palantia ſidera paſſim,
Lunæque, & ſolis præclara luce nitorem:
Omnia quæ ſi nunc primum mortalibus adſint,
Ex improviſo ceu ſint objecta repente;
Quid magis his rebus poterat mirabile dici,
Aut minus ante quod auderent fore credere gentes?
Nil, ut opinor; ita hæc ſpecies miranda fuiſſet;
Quom tibi jam nemo feſſus ſatiate videndi

Suſpicere in cœli dignatur lucida templa.
Deſine quapropter novitate exterritus ipſa
Exſpuere ex animo rationem: ſed magis acri
Judicio perpende, &, ſi tibi vera videtur,
Dede manus: aut, ſi falſa eſt, accingere contra.
  Quærit enim ratione Animus, cum ſumma loci ſit
Infinita foris hæc extra mœnia mundi;
Quid ſit ibi porro, quo proſpicere uſque velit mens,
Atque animi jactus liber quo pervolet ipſe.
  Principio, nobis in cunctas undique parteis,
Et latere ex utroque, infra, ſuperaque, per Omne
Nulla 'ſt finis, uti docui, res ipſaque per ſe
Vociferatur, & elucet natura Profundi.
Nullo jam pacto veriſimile eſſe putandum 'ſt,
Undique cum vorſus ſpatium vacet infinitum,
Seminaque innumero numero, ſummaque profunda
Multimodis volitent æterno percita motu:
Hunc unum Terrarum orbem, Cœlumque creatum;
Nil agere illa foris tot corpora Materiaï:
Cum præſertim hic ſit natura factus, & ipſa
Sponte ſua forte offenſando ſemina rerum
Multimodis, temere, incaſſum, fruſtraque, coacta
Tandem coaluerint ea, quæ conjecta repente
Magnarum rerum fierent exordia ſemper,
Terraï, Maris, & Cœli, generiſque Animantum.
Quare etiam atque etiam taleis fateare neceſſe 'ſt
Eſſe alios alibi congreſſus materiaï,
Qualis hic eſt, avido complexu quem tenet æther.
  Præterea, cum Materies eſt multa parata:
Cum Locus eſt præſto: nec res, nec cauſa moratur
Ulla: geni debent nimirum, & confieri res.

Nunc & Seminibus si tanta 'st copia, quantam
Enumerare ætas animantum non queat omnis:
Visque eadem, & natura manet, quæ Semina rerum
Conjicere in loca quæque queat, simili ratione,
Atque huc sunt conjecta: Necesse 'st confiteare,
Esse alios aliis Terrarum in partibus orbeis,
Et varias Hominum genteis, & Sæcla Ferarum.
Huc accedit, ut in Summa res nulla sit una,
Unica quæ gignatur, & unica solaque crescat:
Quin cujusque sient sæcli, permultaque eodem
Sint genere: in primis animalibus, indice mente.
Invenies sic montivagum genus esse Ferarum,
Sic Hominum genitam prolem, sic denique mutas
Squamigerum pecudes, & corpora cuncta Volantum.
Quapropter Cœlum simili ratione fatendum 'st,
Terramque, & Solem, Lunam, Mare, cetera, quæ sunt,
Non esse unica, sed numero magis innumerali:
Quandoquidem vitæ depactus terminus alte
Tam manet his, & tam nativo hæc corpore constant,
Quam genus omne, quod his generatim rebus abundat.
Quæ bene cognita si teneas: Natura videtur
Libera continuo, dominis privata superbis,
Ipsa sua per se sponte omnia Diis agere expers.
Nam (proh sancta Deûm tranquilla pectora pace,
Quæ placidum degunt ævum, vitamque serenam!)
Quis regere Immensi Summam, quis habere Profundi
Endu manu validas potis est moderanter habenas?
Quis pariter Cœlos omneis convertere? & omneis
Ignibus ætheriis terras suffire feraceis?
Omnibus inque locis esse omni tempore præsto?
Nubibus ut tenebras faciat, cœlique serena

Concutiat sonitu? tum fulmina mittat, & ædeis
Sæpe suas disturbet, & in deserta recedens
Sæviat, exercens telum, quod sæpe nocenteis
Præterit, exanimatque indignos, inque merenteis?

Multaque post Mundi tempus genitale, diemque
Primigenum Maris, & Terræ, Solisque coortum,
Addita corpora sunt extrinsecus, addita circum
Semina, quæ magnum jaculando contulit OMNE:
Unde Mare, & Terræ possent augescere: & unde
Adpareret spatium Cœli domus, altaque tecta
Tolleret a terris procul; & consurgeret Aër.
Nam sua cuique locis ex omnibus omnia plagis
Corpora distribuuntur, & ad sua sæcla recedunt:
Humor ad Humorem, Terreno corpore Terra
Crescit; & Ignem ignes procudunt, Ætheraque Æther:
Donicum ad extremum crescendi perfica finem
Omnia perduxit rerum Natura creatrix:
Ut fit, ubi nihilo iam plus est, quod datur intra
Vitaleis venas, quam quod fluit, atque recedit:
Omnibus his ætas debet consistere rebus:
His Natura suis refrenat viribus auctum.

Nam, quæcunque vides hilaro grandescere adauctu,
Paulatimque gradus ætatis scandere adultæ;
Plura sibi adsumunt, quam de se corpora mittunt,
Dum facile in venas cibus omnis diditur; & dum
Non ita sunt late dispersa, ut multa remittant;
Et plus dispendî faciant, quam vescitur ætas.
Nam certe fluere, ac decedere corpora rebus
Multa, manus dandum 'st: sed plura accedere debent,
Donicum olescendi summum tetigere cacumen.
Inde minutatim vireis & robur adultum

Frangit, & in partem pejorem liquitur ætas.
Quippe etenim quanto est res amplior, augmine demto,
Et quo latior est, in cunctas undique parteis
Pluria eo dispergit, & a se corpora mittit:
Nec facile in venas cibus omnis diditur eij:
Nec satis est, pro quam largos exæstuat æstus,
Unde queat tantum suboriri ac suppeditare,
Quantum opus est: & quod satis est, Natura novare.
Jure igitur pereunt, cum rarefacta fluendo
Sunt; & cum externis succumbunt omnia plagis:
Quandoquidem grandi cibus ævo denique desit:
Nec tuditantia rem cessant extrinsecus ullam
Corpora conficere, & plagis infesta domare.
Sic igitur magni quoque circum mœnia mundi
Expugnata dabunt labem, putreisque ruinas.
Omnia debet enim cibus integrare novando:
Nequidquam, quoniam nec venæ perpetiuntur
Quod satis est, neque quantum opus est, natura ministrat.
Jamque adeo affecta 'st ætas, effœtaque tellus
Vix animalia parva creat, quæ cuncta creavit,
Sæcla, deditque ferarum ingentia corpora partu.
Haud (ut opinor) enim mortalia sæcla superne
Aurea de Cœlo demisit funis in arva:
Nec mare, nec fluctus plangentes saxa crearunt:
Sed genuit Tellus eadem, quæ nunc alit ex se,
Præterea nitidas fruges, vinetaque læta
Sponte sua primum mortalibus ipsa creavit.
Ipsa dedit dulceis fœtus, & pabula læta:
Quæ nunc vix nostro grandescunt aucta labore:
Conterimusque boves, & vires agricolarum:
Conficimus ferrum: vix arvis suppeditati

Uſque adeo pereunt fœtus, augentque labores.
Jamque caput quaſſans grandis ſuſpirat arator
Crebrius incaſſum magnum cecidiſſe laborem:
Et cum tempora temporibus præſentia conſert
Præteritis, laudat fortunas ſæpe parentis:
Et crepat, antiquum genus ut pietate repletum
Perfacile anguſtis tolerarit finibus ævum,
Cum minor eſſet agri multo modus ante viritim:
Nec tenet, omnia paulatim tabeſcere, & ire
Ad ſcopulum, ſpatio ætatis defeſſa vetuſto.

TITI

LUCRETII

CARI

DE

RERUM NATURA

LIBER TERTIUS.

T. LUCRETII CARI

DE

RERUM NATURA

LIBER TERTIUS.

ARGUMENTUM.

Hactenus, duobus nempe superioribus libris, Naturam & Affectiones quas dicimus Atomorum, rite explicasse sibi visus est Poeta. Nunc quatuor reliquis libris ea, quae ex Atomis istis fiunt, attentius speculatur. Atque, uti par fuit, primas detulit partes Animae & Animo, de quibus hoc toto libro jam disputat. Hunc autem auspicatur librum ab Epicuri *laudibus, quem a v. 1 ad v. 94 praedicat primum docuisse, non a Deo, sed ex fortuito Atomorum concursu Mundum hunc & omnia fuisse facta; atque inde hominum mentes Deorum, Mortis, & Poenarum post mortem metu liberasse. Hoc autem unus* Epicurus *feliciter perfecit, quod alii Philosophi frustra conati sunt. Pauca haec de* Epicuro *praefatus, docet a v. 94 ad v. 137. Animum & Animam partem esse hominis, aeque ac Pedes, Manus, Brachia, Caput, & reliqua membra, & non Habitum vitalem totius Corporis, seu omnium partium Corporis intentionem, & concentum, quam quidam veteres Philosophi* Harmoniam *dixerunt. Ne vero minus distincte disputare videatur, dum vocibus* Animus *&* Anima *promiscue utitur, a v. 138 ad v. 161 docet,* Animum *&* Animam *unam quidem rem esse,* Animum *vero praecipuam esse partem, & in Corde residere, quippe ibi Metus, Gaudium, & reliquae Passiones, quae Animum sequuntur, sese ostentant; dum* Anima, *in qua loco-motiva facultas unice sita est, per totum Corpus*

diffita ad nutum Animi *movetur. Inde a v. 162 ad v. 177 demonſtrare conatur*, Animi & Animae *naturam eſſe Corpoream : Animus enim tangit Animam, quam movet, Anima autem Corpus ; nullus vero, niſi inter Corpora, Contactus. A v. 178 ad v. 323 docet, Corporeum hunc Animum componi e Seminibus minutiſſimis quidem, tenuiſſimis, & maxime rotundis : & ſi rem ipſam ſpectemus, e Calore, Vento, ſeu Vapore, & Aere ; & alia inſuper re, quae ex tenuiſſimis, minutiſſimis, & maxime mobilibus Seminibus conſtans, eſt* Senſus *Principium & Origo. Quo vero modo Calor, Ventus, Aer, & quarta illa res innominata miſceantur, explicare ſe non poſſe liquido fatetur. A v. 324 ad v. 350 aſſerit, Animam & Corpus ita conjuncta eſſe, ut ſine utriuſque pernicie ſeparari non poſſint. Deinde a v. 351 ad v. 370 non ſolum Animum, ſed etiam Corpus* ſentire *affirmat, ſeu potius totum Animal, rem e Corpore & Anima compoſitam. Poſt haec a v. 371 ad v. 417 refutat opinionem* Democriti, *qui ſingulas Animae partes ſingulis Corporis partibus appoſitas & conjunctas eſſe docuit. Et, ut olim affirmaſſet, Animum eſſe potiorem totius Compoſiti partem, ſic ab* Animo *potius, quam ab* Anima, *vitam dependere, & ſalutem Animalis conſervari aſſerit. Deinde a v. 418 ad v. 842 Animos & Animas naſci & interire cum Corporibus, viginti octo argumentis demonſtrare conatur, &* Tranſmigrationem Pythagorae *obiter deridet. Demum a v. 842 ad v. 882 Mortem nihil eſſe docet, cum poſt Mortem nihil eſt mortali Animae timendum ; immo ſi Anima Immortalis (ut Platoni viſum eſt) concedatur, Mortem tamen nihil eſſe, cum Anima ſeparata non meminerit, ſe unquam antea exſtitiſſe. Proinde ad v. 906 ridet Hominum vanam de ſepultura ſolicitudinem. Deinde demonſtrat,* Mortem *non eſſe Malum, quia mortui non indigent iſtis bonis, quibus vivi gaudent, neque iſtis doloribus afficiuntur, qui miſeros mortales cruciant, ad v. 943. Vitam etiam ipſam non eſſe deſiderabilem, quippe quae nihil novi afferat, ſed eaſdem ſemper voluptates uſque ad nauſeam ſubminiſtret, ad v. 988. Ne vero iſtae fabulae, quas Poetae narrant, de Inferis & Poenis poſt mortem terreant mor-*

tales, ad v. 1036 omnes illas commoda interpretatione elevat. Deinde usque ad finem hujus libri monet, plerosque Mortalium inepte & absurde de Morte *queri, cum sapientissimi Hominum, & Potentissimi Ducum & Imperatorum vim dirae Necessitatis senserint. Docet, ideo mortales vitam sollicitam & inquietam agere, quod hanc Mortis contemplationem refugiant, & inepte votis omnibus vitam expetere, quam aliquando amissuri sunt, quae nullam novam Voluptatem afferat, innumeris vero Doloribus & Periculis obnoxia reddatur; praesertim cum vivendo nihil detrahunt de tempore Mortis, quae omnes manet aeterna.*

E TENEBRIS tantis tam clarum extollere lumen
Qui primus potuisti, illustrans commoda vitæ:
Te sequor, o GRAJÆ gentis decus, inque tuis nunc
Fixa pedum pono pressis vestigia signis,
Non ita certandi cupidus, quam propter amorem,
Quod te imitari aveo: Quid enim contendat Hirundo
Cycnis? aut quidnam tremulis facere artubus Hœdi
Consimile in cursu possint, ac fortis Equi vis?
Tu Pater, & rerum Inventor: tu patria nobis
Suppeditas præcepta, tuisque ex, Inclute, chartis,
Floriferis ut apes in saltibus omnia libant,
Omnia nos itidem depascimur aurea dicta,
Aurea, perpetua semper dignissima vita.
Nam simul ac Ratio tua cœpit vociferari,
Naturam rerum haud Divina mente coortam;
Diffugiunt Animi terrores; mœnia mundi
Discedunt; totum video per Inane geri res.
Apparet Divûm numen, sedesque quietæ:
Quas neque concutiunt venti, neque nubila nimbis
Adspergunt, neque nix acri concreta pruina
Cana cadens violat: semperque innubilus æther

Integit, & large diffuso lumine ridet.
Omnia suppeditat porro Natura, neque ulla
Res animi pacem delibrat tempore in ullo.
At contra nusquam apparent Acherusia templa:
Nec Tellus obstat, quin omnia dispiciantur,
Sub pedibus quaecunque infra per Inane geruntur.
His tibi me rebus quædam divina Voluptas
Percipit, atque Horror, quod sic Natura tua vi
Tam manifesta patet ex omni parte retecta.
Et quoniam docui, cunctarum exordia rerum
Qualia sint, & quam variis distantia formis
Sponte sua volitent æterno percita motu,
Quoque modo possint ex his res quæque creari:
Hasce secundum res ANIMI natura videtur,
Atque ANIMÆ claranda meis jam versibus esse:
Et metus ille foras præceps Acheruntis agendus
Funditus, humanam qui vitam turbat ab imo;
Omnia suffundens mortis nigrore: neque ullam
Esse voluptatem liquidam puramque relinquit.
Nam, quod sæpe homines morbos magis esse timendos,
Infamemque ferunt vitam, quam Tartara lethi,
Et se scire Animi naturam sanguinis esse,
Nec prorsum quidquam nostræ Rationis egere:
Hinc licet advertas animum, magis omnia Laudis,
Aut etiam Venti, si fert ita forte voluntas,
Jactari causa, quam quod res ipsa probetur:
Extorres iidem patria, longeque fugati
Conspectu ex hominum, fœdati crimine turpi,
Omnibus ærumnis affecti denique vivunt:
Et quocunque tamen miseri venere, parentant,
Et nigras mactant pecudes, & Manibu' divis

Inferias mittunt : multoque in rebus acerbis
Acrius advertunt animos ad Relligionem.
Quo magis in dubiis hominem ſpectare periclis
Convenit, adverſiſque in rebus noſcere qui ſit.
Nam veræ voces tum demum pectore ab imo
Ejiciuntur, & eripitur Perſona, manet Res.
Denique Avarities, & Honorum cæca cupido,
Quæ miſeros homines cogunt tranſcendere fineis
Juris, & interdum ſocios ſcelerum atque miniſtros
Nocteis atque dies niti præſtante labore
Ad ſummas emergere opes : hæc vulnera vitæ
Non minimam partem Mortis formidine aluntur.
Turpis enim Fama, & Contemtus, & acris Egeſtas
Semota ab dulci Vita ſtabilique videntur,
Et quaſi jam Lethi portas cunctarier ante :
Unde homines, dum ſe falſo terrore coacti
Refugiſſe volunt longe, longeque receſſe :
Sanguine civili rem conflant, divitiaſque
Conduplicant avidi, cædem cædi accumulantes,
Crudeles gaudent in triſti funere Fratris :
Et Conſanguineûm menſas odere, timentque.
Conſimili ratione ab eodem ſæpe timore
Macerat invidia : ante oculos illum eſſe pontentem,
Illum adſpectari, claroque incedere honore ;
Ipſi ſe in tenebris volvi cœnoque queruntur.
Intereunt partim ſtatuarum & nominis ergo :
Et ſæpe uſque adeo, Mortis formidine, vitæ
Percipit humanos odium, luciſque videndæ,
Ut ſibi conſciſcant mœrenti pectore Lethum,
Obliti ſontem curarum hunc eſſe Timorem,
Hunc vexare pudorem, hunc vincula amicitiaï

Rumpere, & in ſumma pietatem evertere fundo.
Nam jam ſæpe homines patriam, caroſque parenteis
Prodiderunt, vitare Acheruſia templa petentes.
Nam veluti Pueri trepidant, atque omnia cæcis
In tenebris metuunt: ſic Nos in luce timemus
Interdum, nihilo quæ ſunt metuenda magis, quam
Quæ Pueri in tenebris pavitant, finguntque futura.
Hunc igitur terrorem animi, tenebraſque neceſſe 'ſt
Non radii ſolis, neque lucida tela diei
Diſcutiant, ſed Naturæ ſpecies, Ratioque.
Primum ANIMUM dico, (mentem quem ſæpe vocamus,)
In quo conſilium vitæ, regimenque locatum 'ſt,
Eſſe hominis Partem nihilo minus, ac Manus, & Pes,
Atque Oculi partes animantis totius exſtant.
Quamvis multa quidem Sapientum turba putarunt,
Senſum animi certa non eſſe in parte locatum:
Verum Habitum quendam vitalem corporis eſſe,
Harmoniam Graji quam dicunt, quod faciat nos
Vivere cum ſenſu, nulla cum in parte ſiet Mens:
Ut bona ſæpe Valetudo cum dicitur eſſe
Corporis, & non eſt tamen hæc pars ulla Valentis:
Sic Animi ſenſum non certa parte reponunt:
Magnopere in quo mî diverſi errare videntur.
Sæpe utique in promtu Corpus, quod cernitur, ægrit,
Cum tamen ex alia lætamur parte latenti:
Et retro fit, uti contra ſit ſæpe viciſſim,
Cum miſer ex animo, lætatur corpore toto:
Non alio pacto, quam ſi Pes cum dolet ægri,
In nullo Caput interea ſit forte dolore.
Præterea molli ſomno cum dedita membra,
Effuſumque jacet ſine ſenſu Corpus onuſtum:

Eſt aliud tamen in nobis, quod tempore in illo
Multimodis agitatur, & omneis accipit in ſe
Lætitiæ motus, & curas cordis inaneis.
 Nunc Animam quoque ut in membris cognoſcere poſſis
Eſſe, neque Harmoniam corpus retinere ſolere:
Principio fit, uti, detracto Corpore multo,
Sæpe tamen nobis in membris Vita moretur.
Atque eadem rurſus, cum Corpora pauca caloris
Diffugere, foraſque per os eſt editus aër;
Deſerit extemplo venas, atque oſſa relinquit:
Noſcere ut hinc poſſis, non æquas omnia parteis
Corpora habere, neque ex æquo fulcire ſalutem:
Sed magis hæc, Venti quæ ſunt calidique Vaporis
Semina, curare in membris ut Vita moretur.
Eſt igitur Calor ac Ventus vitalis in ipſo
Corpore, qui nobis moribundos deſerit artus.
 Quapropter, quoniam 'ſt Animi natura reperta,
Atque Animæ, quaſi pars Hominis: redde Harmoniaï
Nomen, ab organico ſaltu delatum Heliconis,
Sive aliunde ipſi porro traxere, & in illam
Tranſtulerunt, proprio quæ tum res nomine egebat;
Quidquid id eſt, habeant: tu cetera percipe dicta.
 Nunc Animum atque Animam dico conjuncta teneri
Inter ſe, atque unam naturam conficere ex ſe:
Sed Caput eſſe quaſi, & dominari in corpore toto
Conſilium, quod nos Animum, Mentemque vocamus:
Idque ſitum media regione in pectoris hæret.
Hic exſultat enim Pavor ac Metus; hæc loca circum
Lætitiæ mulcent: hic ergo Mens Animuſque 'ſt.
Cetera pars Animæ per totum diſſita corpus
Paret, & ad numen Mentis momenque movetur:

Idque sibi solum per se sapit, & sibi gaudet:
Cum neque res Animam, neque Corpus commovet ulla.
Et quasi cum Caput, aut Oculus, tentante dolore,
Læditur in nobis, non omni concruciamur
Corpore: sic Animus nonnunquam læditur ipse,
Lætitiaque viget, cum cetera pars Animaï
Per membra, atque artus nulla novitate cietur.
Verum ubi vehementi magis est commota metu Mens,
Consentire Animam totam per membra videmus:
Sudores itaque & pallorem exsistere toto
Corpore, & infringi linguam, vocemque aboriri,
Caligare oculos, sonere aureis, succidere artus.
Denique concidere ex Animi terrore videmus
Sæpe homines: facile ut quivis hinc noscere possit,
Esse Animam cum Animo conjunctam; quæ cum Animi vi
Percussa 'st, exin corpus propellit, & icit.
Hæc eadem ratio naturam Animi atque Animaï
Corpoream docet esse: ubi enim propellere membra,
Conripere ex somno corpus, mutareque voltum,
Atque hominem totum regere ac versare videtur:
(Quorum nil fieri sine tactu posse videmus;
Nec tactum porro sine Corpore) nonne fatendum 'st,
Corporea natura Animum constare, Animamque?
Præterea pariter fungi cum Corpore: & una
Consentire Animum nobis in corpore cernis.
Si minus offendit vitam vis horrida teli,
Ossibus ac nervis disclusis intus adacta:
Attamen insequitur languor, terræque petitus
Suavis, & in terra Mentis qui gignitur æstus,
Interdumque quasi exsurgendi incerta voluntas.
Ergo corpoream naturam Animi esse necesse 'st:

Corporeis quoniam telis, iſtuque laborat.
  Is tibi nunc Animus quali ſit corpore, & unde
Conſtiterit, pergam rationem reddere dictis.
Principio eſſe ajo perſubtilem, atque minutis
Perquam Corporibus factum conſtare: id ita eſſe,
Hinc licet advertas animum, ut pernoſcere poſſis,
Nil adeo fieri celeri ratione videtur,
Quam ſi Mens fieri proponit, & inchoat ipſa.
Ocius ergo Animus, quam res ſe perciet ulla,
Ante oculos quarum in promtu natura videtur.
At quod mobile tantopere 'ſt, conſtare rotundis
Perquam ſeminibus debet, perquamque minutis:
Momine uti parvo poſſint impulſa moveri.
Namque movetur Aqua, & tantillo momine flutat:
Quippe volubilibus parviſque creata figuris.
At contra Mellis conſtantior eſt natura,
Et pigri latices magis, & cunctantior actus.
Hæret enim inter ſe magis omnis materiaï
Copia: nimirum quia non tam lævibus exſtat
Corporibus, neque tam ſubtilibus atque rotundis.
Namque Papaverum, aura poteſt ſuſpenſa leviſque
Cogere, ut ab ſummo tibi diffluat altus acervus:
At contra Lapidum conjectum, Spiclorumque
Nenu poteſt: igitur parviſſima corpora quanto
Et læviſſima ſunt, ita mobilitata feruntur.
At contra quo quæque magis cum pondere magno,
Aſperaque inveniuntur, eo ſtabilita magis ſunt.
  Nunc igitur, quoniam 'ſt Animi natura reperta
Mobilis egregie: Perquam conſtare neceſſe 'ſt
Corporibus parvis & lævibus atque rotundis.
Quæ tibi cognita res in multis, O BONE, rebus

Utilis invenietur, & opportuna cluebit.
  Hæc quoque res etiam naturam deliquat ejus,
Quam tenui conſtet textura; quamque loco ſe
Contineat parvo, ſi poſſit conglomerari:
Quod, ſimul atque Hominem lethi ſecura quies eſt
Indepta, atque Animi natura Animæque receſſit:
Nil ibi limatum de toto Corpore cernas
Ad ſpeciem, nil ad pondus: mors omnia præſtat,
Vitalem præter ſenſum, calidumque vaporem.
Ergo Animam totam perparvis eſſe neceſſe 'ſt
Seminibus, nexam per venas, viſcera, nervos:
Quatinus omnis ubi e toto jam Corpore ceſſit,
Extima membrorum circum-cæſura tamen ſe
Incolumem præſtat, nec deſit ponderis hilum:
Quod genus eſt, Bacchi cum flos evanuit, aut cum
Spiritus Unguenti ſuavis diffugit in auras;
Aut aliquo cum jam Succus de corpore ceſſit:
Nil oculis tamen eſſe minor res ipſa videtur
Propterea, neque detractum de pondere quidquam:
Nimirum, quia multa minutaque ſemina Succos
Efficiunt, & Odorem in toto corpore rerum.
Quare etiam atque etiam Mentis naturam, Animæque
Scire licet perquam pauxillis eſſe creatam
Seminibus: quoniam fugiens nil ponderis aufert.
  Nec tamen hæc ſimplex nobis natura putanda 'ſt.
Tenuis enim quædam moribundos deſerit Aura
Miſta Vapore; Vapor porro trahit Aëra ſecum;
Nec Calor eſt quiſquam, cui non ſit miſtus & Aër.
Rara quod ejus enim conſtat natura, neceſſe 'ſt
Aëris inter eum primordia multa cieri.
  Jam triplex Animi 'ſt igitur natura reperta.

Nec tamen hæc sat sunt ad Sensum cuncta creandum:
Nil horum quoniam recipit mens posse creare
Sensiferos motus, quædam qui mente volutent.
Quarta quoque his igitur quædam natura necesse 'st
Attribuatur: (ea 'st omnino nominis expers:)
Qua neque mobilius quidquam, neque tenuius exstat,
Nec magis e parvis, aut lævibus ex elementis:
Sensiferos motus qui didit prima per artus.
Prima cietur enim parvis perfecta figuris;
Inde Calor motus, & Venti cæca potestas
Accipit; inde Aër; inde omnia mobilitantur:
Tum quatitur sanguis; tum viscera persentiscunt
Omnia; postremo datur ossibus, atque medullis
Sive voluptas est, sive 'st contrarius ardor.

Nec temere huc dolor usque potest penetrare, neque acre
Permanare malum, quin omnia perturbentur:
Usque adeo ut vitæ desit locus, atque Animaï
Diffugiant partes per caulas Corporis omneis.
Sed plerumque fit in summo quasi corpore finis
Motibus: hanc ob rem vitam retinere valemus.

Nunc, ea quo pacto inter sese mista, quibusque
Comta modis vigeant, rationem reddere aventem
Abstrahit invitum patrii sermonis egestas.
Sed tamen, ut potero summatim attingere, tangam:
Inter enim cursant Primordia principiorum
Motibus inter se, nihil ut secernier unum
Possit; nec spatio fieri divisa potestas:
Sed quasi multæ vis unius corporis exstant.
Quod genus in quovis Animantum viscere volgo
Est Odor, & quidam Calor, & Sapor: Et tamen ex his
Omnibus est unum perfectum Corporis augmen.

Sic Calor, atque Aër, & venti cæca poteſtas
Miſta creant unam naturam, & mobilis illa
Vis, initium motus ab ſe quæ dividit ollis,
Senſifer unde oritur primum per viſcera motus.
Nam penitus prorſum latet hæc natura, ſubeſtque:
Nec magis Hac infra quidquam eſt in corpore noſtro:
Atque Anima 'ſt Animæ proporro totius ipſa:
Quod genus in noſtris membris, & corpore toto
Miſta latens Animi vis eſt, animæque poteſtas;
Coporibus quia de parvis paucisque creata 'ſt:
Sic tibi nominis Hæc expers Vis, facta minutis
Corporibus latet: Atque Animaï totius ipſa
Proporro 'ſt Anima, & dominatur corpore toto.
Conſimili ratione neceſſe 'ſt Ventus, & Aër,
Et Calor inter ſe vigeant commiſta per artus:
Atque aliis aliud ſubſit magis, emineatque:
Ut quiddam fieri videatur de omnibus unum:
Ne Calor, ac Ventus ſeorſum, ſeorſumque poteſtas
Aëris interimant ſenſum, diductaque ſolvant.
Eſt etiam Calor ille animo, quem ſumit in ira,
Cum ferviſcit, & ex oculis micat acribus ardor.
Eſt & frigida multa comes formidinis Aura:
Quæ ciet horrorem in membris, & concitat artus.
Eſt etiam quoque pacati ſtatus Aëris ille,
Pectore tranquillo qui fit, voltuque ſereno.
Sed Calidi plus eſt illis, quibus acria corda,
Iracundaque mens facile efferviſcit in ira:
Quo genere in primis vis eſt violenta Leonum;
Pectora qui fremitu rumpunt plerumque gementes,
Nec capere irarum fluctus in pectore poſſunt.
At Ventoſa magis Cervorum frigida mens eſt,

Et gelidas citius per viscera concitat auras;
Quæ tremulum faciunt membris exsistere motum.
At natura Boum placido magis Aëre vivit,
Nec nimis iraï fax unquam subdita percit
Fumida, suffundens cæcæ caliginis umbras;
Nec gelidi torpet telis perfixa pavoris:
Inter utrosque sita 'st, Cervos, sævosque Leones.
Sic Hominum genus est, quamvis doctrina politos
Constituat pariter quosdam, tamen illa relinquit
Naturæ cujusque Animæ vestigia prima.
Nec radicitus evelli mala posse putandum 'st,
Quin proclivius Hic iras decurrat ad acreis;
Ille metu citius paulo tentetur: at Ille
Tertius accipiat quædam clementius æquo.
Inque aliis rebus multis differre necesse 'st
Naturas hominum varias, moresque sequaceis:
Quorum ego nunc nequeo cæcas exponere causas,
Nec reperire figurarum tot nomina, quot sunt
Principiis, unde hæc oritur variantia rerum.
Illud in his rebus videor firmare potesse,
Usque adeo Naturarum vestigia linqui
Parvola, quæ nequeat Ratio depellere dictis:
Ut nihil impediat dignam Diis degere vitam.
Hæc igitur Natura tenetur Corpore ab omni,
Ipsaque corporis est custos, & causa salutis;
Nam communibus inter se radicibus hærent:
Nec sine pernicie divelli posse videntur.
Quod genus, e Thuris glebis evellere Odorem
Haud facile 'st, quin intereat natura quoque ejus.
Sic Animi atque Animæ naturam corpore toto
Extrahere haud facile 'st, quin omnia dissolvantur:

Implexis ita principiis ab origine prima
Inter se fiunt consorti prædita vita:
Nec sine vi quidquam alterius sibi posse videtur
Corporis atque Animi seorsum sentire potestas:
Sed communibus inter eos conflatur utrinque
Motibus accensus nobis per viscera Sensus.

Præterea, Corpus per se nec gignitur unqnam,
Nec crescit, nec post mortem durare videtur.
Non enim, ut Humor aquæ dimittit sæpe vaporem,
Qui datus est, neque ab hac causâ convellitur ipse,
Sed manet incolumis: non, inquam, sic Animaï
Discidium possunt artus perferre relicti:
Sed penitus pereunt convolsi, conque putrescunt.
Ex ineunte ævo sic Corporis atque Animaï
Mutua vitaleis discunt contagia motus,
Maternis etiam in membris, alvoque reposta;
Discidium ut nequeat fieri sine peste maloque:
Ut videas, quoniam conjuncta 'st causa salutis,
Conjunctam quoque naturam consistere eorum.

Quod superest, si quis Corpus sentire renutat;
Atque Animam credit permistam Corpore toto
Suscipere hunc motum, quem Sensum nominitamus:
Vel manifestas res contra, verasque repugnat.
Quid sit enim Corpus sentire quis afferet unquam,
Si non ipsa palam quod res dedit ac docuit nos?
At dimissa Anima corpus caret undique sensu:
Perdit enim quod non proprium fuit ejus in ævo:
Multaque præterea perdit, cum expellitur ævo.

Dicere porro, Oculos nullam rem cernere posse;
Sed per eos Animum ut foribus spectare reclusis;
Desipere 'st, contra cum sensus dicat eorum:

Senſus enim trahit, atque acies detrudit ad ipſas.
Fulgida præſertim cum cernere ſæpe nequimus,
Lumina luminibus quia nobis præpediuntur :
Quod foribus non fit : neque enim, qua cernimus ipſi,
Oſtia ſuſcipiunt ullum reclusa laborem.
  Præterea, ſi pro Foribus ſunt lumina noſtra,
Jam magis, exemtis Oculis, debere videtur
Cernere res Animus, ſublatis poſtibus ipſis.
  Illud in his rebus nequaquam ſumere poſſis,
Democriti quod ſancta viri ſententia ponit,
Corporis atque Animi primordia ſingula primis
Adpoſita alternis variare, ac nectere membra.
Nam cum multo ſunt Animaï elementa minora,
Quam quibus e Corpus nobis & Viſcera conſtant,
Tum numero quoque concedunt, & rara per artus
Diſſita ſunt, dumtaxat ut hoc promittere poſſis,
Quantula prima queant nobis injecta ciere
Corpora ſenſiferos motus in Corpore, tanta
Intervalla tenere exordia prima Animaï.
Nam neque Pulveris interdum ſentimus adhæſum
Corpore, nec membris incuſſam inſidere Cretam,
Nec Nebulam noctu, nec Aranei tenuja fila
Obvia ſentimus, quando obretimur euntes :
Nec ſupra caput ejuſdem cecidiſſe vietam
Veſtem, nec Plumas avium, Pappoſque volanteis,
Qui nimia levitate cadunt plerumque gravatim :
Nec repentis itum cujuſviscunque Animantis
Sentimus, nec priva pedum veſtigia quæque,
Corpore quæ in noſtro Culices, & cetera ponunt.
Uſque adeo prius eſt in nobis multa ciendum
Semina, corporibus noſtris immiſta per artus,

Quam primordia sentiscant concussa Animaï,
Et quam intervallis tantis tuditantia possint
Concursare, coïre, & dissultare vicissim.
  Et magis est Animus vitaï claustra coërcens,
Et dominantior ad vitam, quam vis Animaï.
Nam sine Mente Animoque nequit residere per artus
Temporis exiguam partem pars ulla Animaï:
Sed comes insequitur facile, & discedit in auras;
Et gelidos artus in lethi frigore linquit.
At manet in vita, cui Mens Animusque remansit,
Quamvis est circum-cæsis lacer undique membris:
Truncus, ademta Anima circum, membrisque remotis,
Vivit, & ætherias vitaleis suscipit auras:
Si non omnimodis, at magna parte Animaï
Privatus, tamen in vita cunctatur, & hæret.
Ut lacerato Oculo circum si Pupula mansit
Incolumis, stat cernendi vivata potestas;
Dummodo ne totum corrumpas luminis orbem,
Sed circumcidas aciem, solamque relinquas:
Id quoque enim sine pernicie confiet eorum.
At si tantula pars Oculi media illa peresa 'st,
Incolumis quamvis alioqui splendidus orbis,
Occidit extemplo lumen, tenebræque sequuntur:
Hoc Anima atque Animus vincti sunt fœdere semper.
  Nunc age, nativos animantibus, & mortaleis
Esse Animos, Animasque leveis, ut noscere possis;
Conquisita diu, dulcique reperta labore
Digna tua pergam disponere carmina vita.
Tu fac utrumque uno subjungas nomen eorum,
Atque Animam, verbi causa, cum dicere pergam,
Mortalem esse docens; Animum quoque dicere credas:

Quatinus eſt unum inter ſe, conjunctaque res eſt.
Principio, quoniam tenuem conſtare minutis
Corporibus docui, multoque minoribus eſſe
Principiis factam, quam liquidus humor Aquaï 'ſt,
Aut Nebula, aut Fumus: Nam longe mobilitate
Præſtat, & a tenui cauſa magis icta movetur;
Quippe ubi Imaginibus Fumi Nebulæque movetur:
Quod genus in ſomnis ſopiti ubi cernimus alta
Exhalare vapore altaria, ferreque Fumum:
Nam procul hæc dubio nobis Simulacra genuntur:
Nunc igitur, quoniam quaſſatis undique vaſis
Diffluere Humorem, & Laticem diſcedere cernis;
Et Nebula ac Fumus quoniam diſcedit in auras:
Crede, Animam quoque diffundi, multoque perire
Ocius, & citius diſſolvi corpora prima,
Cum ſemel omnibus e membris ablata receſſit.
Quippe etenim Corpus, quod vas quaſi conſtitit ejus,
Cum cohibere nequit conquaſſatum ex aliqua re,
Ac rarefactum detracto ſanguine venis;
Aëre qui credas poſſe hanc cohiberier ullo?
Corpore qui noſtro rarus magis am cohibeſſit?
Præterea, gigni pariter cum Corpore, & una
Creſcere ſentimus, pariterque ſeneſcere Mentem.
Nam velut infirmo Pueri teneroque vagantur
Corpore; ſic Animi ſequitur ſententia tenuis.
Inde ubi robuſtis adolevit viribus ætas;
Conſilium quoque majus, & auctior eſt Animi vis:
Poſt ubi jam validis quaſſatu 'ſt viribus ævi
Corpus; & obtuſis ciciderunt viribus artus:
Claudicat Ingenium, delirat Linguaque, Menſque,
Omnia deficiunt, atque uno tempore deſunt.

Ergo diſſolvi quoque convenit omnem Animaï
Naturam, ceu fumus in altas aëris auras:
Quandoquidem gigni pariter, pariterque videmus
Creſcere, & (ut docui) ſimul ævo feſſa fatiſcit.
Huc accedit, uti videamus, Corpus ut ipſum
Suſcipere immaneis morbos, durumque dolorem;
Sic Animum curas acreis, luctumque, metumque.
Quare participem lethi quoque convenit eſſe.
Quin etiam Morbis in Corporis avius errat
Sæpe animus; dementit enim; deliraque fatur:
Interdumque gravi Lethargo fertur in altum
Æternumque ſoporem, oculis, nutuque cadenti:
Unde neque exaudit voces, neque noſcere vultus
Illorum potis eſt, ad vitam qui revocantes
Circumſtant, lacrimis rorantes ora, genaſque.
Quare animum quoque diſſolvi fateare neceſſe 'ſt,
Quandoquidem penetrant in eum contagia morbi:
Nam Dolor ac Morbus lethi fabricator uterque 'ſt;
Multorum exitio perdocti quod ſumus ante.
Denique cur, hominem cum Vini vis penetravit
Acris, & in venas diſceſſit diditus ardor,
Conſequitur gravitas Membrorum? præpediuntur
Crura vacillanti? tardeſcit Lingua? madet Mens?
Nant Oculi? Clamor, Singultus, Jurgia gliſcunt?
Et jam cetera de genere hoc quæcunque ſequuntur?
Cur ea ſunt, niſi quod vehemens violentia Vini
Conturbare Animam conſuevit Corpore in ipſo?
At quæcunque queunt conturbari, inque pediri,
Significant, (paulo ſi durior inſinuarit
Cauſa,) fore ut pereant, ævo privata futuro.
Quin etiam, ſubita vi morbi ſæpe coactus

Ante oculos aliquis nostros, ut fulminis ictu,
Concidit, & spumas agit, ingemit, & tremit artus;
Desipit, extentat nervos, torquetur, anhelat,
Inconstanter & in jactando membra fatigat:
Nimirum, quia vis Morbi distracta per artus
Turbat agens Animum, spumans ut in æquore salso
Ventorum validis fervescit viribus Unda.
Exprimitur porro Gemitus, quia membra dolore
Afficiuntur; & omnino quod semina vocis
Ejiciuntur, & ore foras glomerata feruntur,
Qua quasi consuerunt, & sunt munita viaï.
Desipientia fit, quia vis Animi atque Animaï
Conturbatur, & (ut docui) divisa seorsum
Disjectatur, eodem illo distracta veneno.
Inde, ubi jam Morbi se flexit causa, reditque
In latebras ater corrupti Corporis humor,
Tum quasi talipedans primum consurgit; & omneis
Paulatim redit in sensus, animamque receptat.
Hæc igitur tantis ubi morbis Corpore in ipso
Jactetur, miserisque modis distracta laboret:
Cur eandem credis sine Corpore in Aëre aperto
Cum validis ventis ætatem degere posse?
Et quoniam Mentem sanari, Corpus ut ægrum,
Cernimus, & flecti medicina posse videmus;
Id quoque præsagit, mortalem vivere Mentem:
Addere enim parteis, aut ordine trajicere æquum 'st,
Aut aliud prorsum de summa detrahere illûm,
Commutare Animum quicunque adoritur, et infit;
Aut Aliam quamvis naturam flectere quærit:
At neque transferri sibi parteis, nec tribui vult,
Immortale quod est quidquam, neque defluere hilum.

Nam quodcunque ſuis mutatum finibus exit,
Continuo hoc mors eſt illius, quod fuit ante.
Ergo animus ſive ægreſcit, mortalia ſigna
Mittit, (uti docui;) ſeu flectitur a medicina:
Uſque adeo falſæ rationi vera videtur
Res occurrere, & effugium præcludere eunti;
Ancipitique refutatu convincere falſum.
  Denique ſæpe hominem paulatim cernimus ire,
Et membratim vitalem deperdere ſenſum:
In pedibus primum Digitos liveſcere, & Ungueis;
Inde Pedes, & Crura mori: Poſt inde per artus
Ire alios tractim gelidi veſtigia lethi:
Scinditur atqui Animæ quoniam natura, nec uno
Tempore ſincera exſiſtit, mortalis habenda 'ſt.
Quod ſi forte putas, ipſam ſe poſſe per artus
Introrſum trahere, & parteis conducere in unum,
Atque ideo cunctis ſenſum deducere membris:
At locus ille tamen, quo copia tanta Animaï
Cogitur, in ſenſu debet majore videri.
Qui quoniam nuſquam 'ſt, mimirum (ut diximus ante)
Dilaniata foras diſpergitur; interit ergo.
Quin etiam, ſi jam libeat concedere falſum,
Et dare, poſſe Animam glomerari in Corpore eorum,
Lumina qui linquunt moribundi particulatim:
Mortalem tamen eſſe Animam fateare neceſſe 'ſt.
Nec refert, utrum pereat diſperſa per auras,
An contractis in ſe partibus obbruteſcat:
Quando Hominem totum magis ac magis undique ſenſus
Deficit, & vitæ minus & minus undique reſtat.
  Et quoniam Mens eſt Hominis pars una, locoque
Fixa manet certo, velut Aures atque Oculi ſunt,

Atque alii ſenſus, qui vitam cunque gubernant:
Et veluti Manus, atque Oculus, Nareſve ſeorſum
Secreta a nobis nequeant ſentire, neque eſſe:
Sed tamen in parvo linquuntur tempore tali:
Sic Animus per ſe non quit ſine corpore & ipſo
Eſſe Homine; illius quaſi quod Vas eſſe videtur:
Sive aliud quidvis potis es conjunctius eij
Fingere, quandoquidem connexus corpori adhæret.
  Denique Corporis atque Animi vivata poteſtas
Inter ſe conjuncta valent, vitaque fruuntur.
Nec ſine Corpore enim vitaleis edere motus
Sola poteſt Animi per ſe natura; nec autem
Caſſum Anima Corpus durare, & ſenſibus uti:
Scilicet, avolſus radicitus ut nequit ullam
Diſpicere ipſe Oculus rem, ſeorſum Corpore toto:
Sic Anima atque Animus per ſe nil poſſe videntur:
Nimirum, quia per venas & viſcera miſtim
Per nervos atque oſſa tenentur corpore ab omni.
Nec magnis intervallis Primordia poſſunt
Libera diſſultare; ideo concluſa moventur
Senſiferos motus; quos extra corpus in auras
Aëris haud poſſunt poſt mortem ejecta moveri:
Propterea quia non ſimili ratione tenentur.
Corpus enim atque animans erit Aër, ſi cohibere
Seſe Anima, atque in eo poterit concludere motus,
Quos ante in Nervis, & in ipſo Corpore agebat.
Quare etiam atque etiam, reſoluto Corporis omni
Tegmine, & ejectis extra vitalibus auris,
Diſſolvi ſenſus Animi fateare neceſſe 'ſt,
Atque Animam; quoniam conjuncta eſt cauſa duobus.
  Denique cum Corpus nequeat perferre Animaï

Diſcidium, quin id tætro tabeſcat odore:
Quid dubitas, quin ex imo, penituſque coorta
Emanarit, uti Fumus, diffuſa Animæ vis?
Atque ideo tanta mutatum putre ruina
Conciderit Corpus penitus, quia mota loco ſunt
Fundamenta foras animæ; manantque per artus,
Perque viarum omnes flexus, in corpore qui ſunt,
Atque foramina? Multimodis ut noſcere poſſis
Diſpertitam Animæ naturam exiſſe per artus:
Et prius eſſe ſibi diſtractam Corpore in ipſo,
Quam prolapſa foras enaret in Aëris Auras?
  Quin etiam, fineis dum vitæ vertitur intra,
Sæpe aliqua tamen e cauſa labefacta videtur
Ire Anima, & toto ſolvi de corpore membra;
Et quaſi ſupremo langueſcere tempore voltus,
Molliaque exſangui cadere omnia Corpore membra:
Quod genus eſt, Animo male factum cum perhibetur,
Aut Animam liquiſſe, ubi jam trepidatur, & omnes
Extremum cupiunt vires reprendere vinclum.
Conquaſſatur enim tum Mens, Animæque poteſtas
Omnis: & hæc ipſo cum Corpore conlabefiunt:
Ut gravior paulo poſſit diſſolvere cauſa.
  Quid dubitas, tandem quin extra prodita corpus
Imbecilla foras, in aperto, tegmine demto,
Non modo non omnem poſſit durare per ævum,
Sed minimum quodvis nequeat conſiſtere tempus?
  Nec ſibi enim quiſquam moriens ſentire videtur,
Ire foras Animam incolumem de Corpore toto;
Nec prius ad jugulum, & ſuperas ſuccedere fauceis:
Verum deficere in certa regione locatam:
Ut ſenſus alios, in parti quemque ſua, ſcit

Diſſolvi : Quod ſi immortalis noſtra foret Mens :
Non jam ſe moriens diſſolvi conquereretur :
Sed magis ire foras, veſtemque relinquere, ut Anguis,
Gauderet, prælonga ſenex aut cornua Cervus.
  Denique cur Animi nunquam mens conſiliumque
Gignitur in Capite, aut Pedibus, Manibuſve ; ſed unis
Sedibus, & certis regionibus omnis inhæret :
Si non certa loca ad naſcendum reddita cuique
Sunt : & ubi quidquid poſſit durare creatum :
Atque ita multimodis pro totis artubus eſſe,
Membrorum ut nunquam exſiſtat præpoſterus ordo ?
Uſque adeo ſequitur res rem ; neque Flamma creari in
Fluminibus ſolita 'ſt, neque in Igni gignier Algor.
  Præterea, ſi immortalis natura Animaï 'ſt,
Et ſentire poteſt ſecreta a Corpore noſtro :
Quinque (ut opinor) eam faciendum 'ſt Senſibus auctam :
Nec ratione alia noſmet proponere nobis
Poſſumus infernas Animas Acherunte vagare.
Pictores itaque, & Scriptorum Sæcla priora
Sic Animas introduxerunt ſenſibus auctas.
At neque ſeorſum Oculi, neque Nares, nec Manus ipſa,
Eſſe poteſt Anima : neque ſeorſum Lingua, nec Aures
Abſque anima per ſe poſſunt ſentire, nec eſſe.
  Et quoniam toto ſentimus Corpore ineſſe
Vitalem ſenſum, & totum eſſe animale videmus,
Si ſubito medium celeri præciderit ictu
Vis aliqua, ut ſeorſum partem ſecernat utramque :
Diſpertita procul dubio quoque vis Animaï,
Et diſciſſa, ſimul cum Corpore disjicietur :
At quod ſcinditur, & parteis diſcedit in ullas,
Scilicet æternam ſibi naturam abnuit eſſe.

Falciferos memorant currus abſcindere membra
Sæpe ita deſubito permiſta cæde calenteis,
Ut tremere in terra videatur ab artibus id, quod
Decidit abſciſſum: Cum Mens tamen, atque hominis vis
Mobilitate mali non quit ſentire dolorem:
Et ſimul, in pugnæ ſtudio quod dedita Mens eſt,
Corpore cum reliquo pugnam cædeiſque petiſſit:
Nec tenet, amiſſam lævam cum tegmine ſæpe
Inter equos abſtraxe rotas, falceiſque rapaceis:
Nec cecidiſſe alius dextram, cum ſcandit, & inſtat.
Inde alius conatur ademto ſurgere crure,
Cum digitos agitat propter moribundus humi pes:
Et caput abſciſſum calido viventeque trunco,
Servat humi voltum vitalem, oculoſque patenteis,
Donec relliquias Animaï reddidit omneis.
Quin etiam tibi ſi lingua vibrante minantis
Serpentis caudam procero corpore, utrinque
Sit libitum in multas parteis diſcindere ferro;
Omnia jam ſeorſum cernes amciſa recenti
Volnere tortari, & terram conſpergere tabo;
Ipſam ſeque retro partem petere ore priorem,
Volneris ardenti ut morſu premat icta dolore.
Omnibus eſſe igitur totas dicemus in illis
Particulis Animas? At ea ratione ſequetur,
Unam animantem Animas habuiſſe in Corpore multas.
Ergo diviſa 'ſt ea, quæ fuit una ſimul cum
Corpore: quapropter Mortale utrumque putandum 'ſt,
In multas quoniam parteis diſcinditur æque.
Præterea, ſi immortalis natura Animaï
Conſtat, & in Corpus naſcentibus inſinuatur:
Cur ſuper anteactam ætatem meminiſſe nequimus?

Nec vestigia gestarum rerum ulla tenemus?
Nam si tantopere 'st Animi mutata potestas,
Omnis ut actarum exciderit retinentia rerum:
Non (ut opinor) id ab letho jam longiter errat.
Quapropter fateare necesse 'st, quæ fuit ante,
Interiisse: Et quæ nunc est, nunc esse creatam.
  Præterea, si jam perfecto corpore nobis
Inferri solita 'st Animi vivata potestas,
Tum cum gignimur, & vitæ cum limen inimus:
Haud ita conveniebat, uti cum Corpore & una
Cum membris videatur in ipso sanguine cresse:
Sed velut in cavea, per se sibi vivere solam
Convenit, ut sensu Corpus tamen affluat Omne.
Quare etiam atque etiam nec originis esse putandum 'st
Experteis Animas, nec lethi lege solutas.
Nam neque tantopere adnecti potuisse putandum 'st
Corporibus nostris extrinsecus insinuatas:
Quod fieri totum contra manifesta docet res.
Namque ita connexa 'st per Venas, Viscera, Nervos,
Ossaque, uti Dentes quoque sensu participentur.
Morbus ut indicat, & gelidaï stringor aquaï,
Et lapis oppressus sub dente e frugibus asper:
Nec, tam contextæ cum sint, exire videntur
Incolumes posse, & salvas exsolvere sese
Omnibus e Nervis, atque Ossibus, Articulisque.
  Quod si forte putas, extrinsecus insinuatam
Permanare Animam nobis per membra solere;
Tanto quæque magis cum corpore fusa peribit.
Quod permanat enim, dissolvitur: Interit ergo.
Dispertitur enim per caulas Corporis omneis:
Ut cibus in membra atque artus cum diditur omneis.

Disperit, atque aliam naturam sufficit ex se:
Sic Anima atque Animus quamvis integra recens in
Corpus eunt, tamen in manando dissolvuntur;
Dum quasi per caulas omneis diduntur in artus
Particulæ, quibus hæc Animi natura creatur,
Quæ nunc in nostro dominatur Corpore, nata
Ex illa, quæ tunc peritat partita per artus.
Quapropter neque natali privata videtur
Esse die natura Animæ, neque funeris expers.
Semina præterea linquuntur, necne, Animaï
Corpore in exanimo? quod si linquuntur, et insunt,
Haud erit, ut merito immortalis possit haberi;
Partibus amissis quoniam libata recessit.
Sin ita sinceris membris ablata profugit,
Ut nullas parteis in Corpore liquerit ex se:
Unde cadavera rancenti jam viscere vermeis
Exspirant? atque unde animantum copia tanta
Exos & exsanguis tumidos perfluctuat artus?
Quod si forte Animas extrinsecus insinuari
Vermibus, & privas in corpora posse venire
Credis; nec reputas, cur millia multa Animarum
Conveniant, unde una recesserit: hoc tamen est, ut
Quærendum videatur, & in discrimen agendum:
Utrum tandem Animæ venentur semina quæque
Vermiculorum, ipsæque sibi fabricentur ubi sint:
An jam corporibus perfectis insinuentur.
At neque, cur faciant ipsæ, quareve laborent,
Dicere suppeditat; neque enim, sine corpore cum sint,
Sollicitæ volitant morbis, algoque, fameque.
Corpus enim magis his vitiis adfine laborat:
Et mala multa Animus contage fungitur ejus.

Sed tamen his eſto quamvis facere utile Corpus,
Cum ſubeant: At qua poſſint, via nulla videtur.
Haud igitur faciunt Animæ ſibi corpora & artus.
Nec tamen eſt, ut jam perfectis inſinuentur
Corporibus: Neque enim poterunt ſubtiliter eſſe
Connexæ; neque conſenſu contagia fient.
Denique cur acris violentia triſte Leonum
Seminium ſequitur: dolu' Volpibus, & fuga Cervis
A patribus datur, & patrius pavor incitat artus?
Et jam cetera de genere hoc, cur omnia membris
Ex ineunte ævo ingeneraſcunt, inque genuntur,
Si non certa ſuo quia ſemine ſeminioque
Vis Animi pariter creſcit cum corpore toto?
Quod ſi immortalis foret, & mutare ſoleret
Corpora, permiſtis animantes moribus eſſent:
Effugeret Canis Hyrcano de ſemine ſæpe
Cornigeri incurſum Cervi; tremeretque per auras
Aëris Accipiter fugiens, veniente Columba:
Deſiperent Homines; ſaperent fera ſæcla Ferarum.
Illud enim falſa fertur ratione, quod ajunt,
Immortalem Animam mutato Corpore flecti:
Quod mutatur enim, diſſolvitur: Interit ergo.
Trajiciuntur enim partes, atque ordine migrant.
Quare diſſolvi quoque debent poſſe per artus,
Denique ut intereant una cum Corpore cunctæ.
Sin Animas hominum dicent in Corpora ſemper
Ire humana; tamen quæram, cur e ſapienti
Stulta queat fieri, nec prudens ſit puer ullus?
Nec tam doctus equæ pullus, quam fortis equi vis?
Si non certa ſuo quia ſemine ſeminioque
Vis Animi pariter creſcit cum Corpore toto.

Scilicet in tenero tenerafcere Corpore Mentem
Confugient; quod fi jam fit, fateare neceffe 'ft,
Mortalem effe Animam, quoniam mutata per artus
Tantopere amittit vitam fenfumque priorem.
Quove modo poterit pariter cum Corpore quoque
Confirmata cupitum ætatis tangere florem
Vis Animi, nifi erit confors in origine prima?
Quidve foras fibi vult membris exire feneȼtis?
An metuit conclufa manere in Corpore putri?
Et domus ætatis fpatio ne feffa vetufto
Obruat? At non funt Immortali ulla pericla.
Denique connubia ad Veneris, partufque ferarum
Effe Animas præfto, deridiculum effe videtur;
Et fpeȼtare immortaleis mortalia membra
Innumero numero; certareque præproperanter
Inter fe, quæ prima potiffimaque infinuetur:
Si non forte ita funt Animarum fœdera paȼta,
Ut, quæ prima volans advenerit, infinuetur
Prima, neque inter fe contendant viribus hilum.
Denique in æthere non Arbor, non æquore in alto
Nubes effe queunt, nec Pifces vivere in arvis,
Nec Cruor in lignis, nec faxis Succus ineffe.
Certum ac difpofitum 'ft, ubi quidquid crefcat, & infit:
Sic Animi natura nequit fine Corpore oriri
Sola, neque a nervis & fanguine longius effe.
Hoc fi poffet enim, multo prius ipfa Animi vis
In Capite, aut Humeris, aut imis Calcibus effe
Poffet, & innafci quavis in parte foleret:
Tandem in eodem homine atque in eodem vafe maneret.
Quod quoniam in noftro quoque conftat Corpore certum
Difpofitumque videtur, ubi effe & crefcere poffit

Seorsum Anima atque Animus: Tanto magis inficiandum,
Totum posse extra Corpus durare, genique.
Quare, corpus ubi interiit, periisse necesse 'st
Confiteare animam, distractam in Corpore toto.

Quippe etenim Mortale Æterno jungere, & una
Consentire putare, & fungi mutua posse,
Desipere 'st: quid enim diversius esse putandum 'st,
Aut magis inter se disjunctum discrepitansque,
Quam, Mortale quod est, Immortali atque perenni
Junctum, in concilio sævas tolerare procellas?

Præterea, quæcunque manent Æterna, necesse 'st,
Aut, quia sunt Solido cum corpore, respuere ictus,
Nec penetrare pati sibi quidquam, quod queat arctas
Dissociare intus parteis; ut Materiaï
Corpora sunt, quorum naturam ostendimus ante:
Aut ideo durare ætatem posse per omnem,
Plagarum quia sunt expertia, sicut Inane 'st;
Quod manet intactum, neque ab ictu fungitur hilum:
Aut ideo, quia nulla loci sit copia circum,
Quo quasi res possint discedere, dissolvique:
Sicut Summarum Summa 'st æterna, neque extra
Quis locus est, quo diffugiat: neque corpora sunt, quæ
Possint incidere, & valida dissolvere plaga:
At neque (uti docui) Solido cum corpore Mentis
Natura 'st, quoniam admistum 'st in rebus Inane;
Nec tamen est ut Inane: neque autem corpora desunt,
Ex infinito quæ possint forte coorta
Proruere hanc Mentis violento turbine molem,
Aut aliam quamvis cladem importare pericli:
Nec porro natura Loci, spatiumque Profundi

Deficit, exſpergi quo poſſit vis Animaï,
Aut alia quavis poſſit vi pulſa perire.
Haud igitur lethi præcluſa 'ſt janua Menti.

Quod ſi forte ideo magis Immortalis habenda 'ſt,
Quod lethalibus ab rebus munita tenetur;
Aut quia non veniunt omnino aliena ſalutis;
Aut quia quæ veniunt, aliqua ratione recedunt
Pulſa prius, quam, quid noceant, ſentire queamus:
Scilicet a vera longe ratione remotum 'ſt.
Præter enim quam quod morbis tum Corporis ægrit,
Advenit id, quod eam de rebus ſæpe futuris
Macerat, inque metu male habet, curiſque fatigat:
Præteritiſque admiſſa annis peccata remordent.
Adde furorem Animi proprium, atque oblivia rerum,
Adde, quod in nigras Lethargi mergitur undas.

Nil igitur Mors eſt, ad nos neque pertinet hilum,
Quandoquidem natura Animi mortalis habetur:
Et velut anteacto nil tempore ſenſimus ægri,
Ad confligendum venientibus undique Pœnis;
Omnia cum belli trepido concuſſa tumultu
Horrida contremuere ſub altis ætheris auris:
In dubioque fuit, ſub utrorum regna cadendum
Omnibus humanis eſſet, terraque marique:
Sic ubi non erimus, cum Corporis atque Animaï
Diſcidium fuerit, quibus e ſumus uniter apti,
Scilicet haud Nobis quidquam, qui non erimus tum,
Accidere omnino poterit, ſenſumque movere:
Non ſi terra mari miſcebitur, & mare cœlo.
Et ſi jam noſtro ſentit de Corpore, poſtquam
Diſtracta 'ſt Animi natura, Animæque poteſtas:

Nil tamen hoc ad Nos, qui cœtu conjugioque
Corporis atque Animæ consistimus uniter apti.
Nec, si materiam nostram conlegerit ætas
Post obitum, rursumque redegerit, ut sita nunc est;
Atque iterum Nobis fuerint data lumina vitæ,
Pertineat quidquam tamen ad Nos id quoque factum,
Interrupta semel cum sit repetentia nostra.
Et nunc nil ad Nos de nobis attinet, ante
Qui fuimus; nec jam de illis Nos afficit angor,
Quos de materia nostra nova proferet ætas.
Nam cum respicias immensi temporis omne
Præteritum spatium, tum motus Materiaï
Multimodi quàm sint; facile hoc adcredere possis,
Semina sæpe in eodem, ut nunc sunt, ordine posta:
Nec memori tamen id quimus deprendere mente.
Inter enim jecta 'st vitaï pausa, vageque
Deerrarunt passim motus ab Sensibus omnes.

Debet enim, misere quoi forte ægreque futurum 'st,
Ipse quoque esse in eo tum tempore, cum male possit
Accidere: At quoniam mors eximit im, prohibetque,
Illum, cui possint incommoda conciliari
Hæc eadem, in quibus & nunc Nos sumus, ante fuisse;
Scire licet Nobis nihil esse in morte timendum:
Nec miserum fieri, qui non est, posse: neque hilum
Differre, an nullo fuerit jam tempore natus,
Mortalem vitam mors cui immortalis ademit.

Proinde ubi se videas hominem miserarier ipsum,
Post mortem fore, ut aut putrescat corpore posto,
Aut flammis interfiat, malisve ferarum:
Scire licet, non sincerum sonere, atque subesse

H 2

Cæcum aliquem cordi stimulum, quamvis negct ipse
Credere se, quemquam sibi Sensum in morte futurum.
Non (ut opinor) enim dat, quod promittit; & inde
Nec radicitus e vita se tollit, & eicit;
Sed facit esse Sui quiddam super inscius ipse.
Vivus enim Sibi cum proponit quisque, futurum,
Corpus uti volucres lacerent in morte feræque;
Ipse Sui miseret: neque enim Se vindicat hilum,
Nec removet satis a projecto corpore; & illud
Se fingit, sensuque suo contaminat adstans.
Hinc indignatur, se Mortalem esse creatum;
Nec videt, in vera nullum fore morte alium se;
Qui possit vivus sibi Se lugere peremtum,
Stansque jacentem; nec lacerari, urive dolore.
Nam si in morte malum 'st, malis morsuque ferarum
Tractari; non invenio, qui non sit acerbum,
Ignibus impositum calidis torrescere flammis;
Aut in melle situm suffocari; atque rigere
Frigore, cum in summo gelidi cubat æquore saxi:
Urgerive superne obtritum pondere terræ.
Ar jam non domus accipiet te læta; neque uxor
Optima, nec dulces occurrent oscula nati
Præripere, & tacita pectus dulcedine tangent:
Non poteris factis tibi fortibus esse tuisque
Præsidio: Miser! o miser! ajunt, omnia ademit
Una dies infesta tibi tot præmia vitæ.
Illud in his rebus non addunt, Nec tibi earum
Jam desiderium insidet rerum insuper una.
Quod bene si videant animo, dictisque sequantur;
Dissolvant animi magno se angore metuque.
Tu quidem ut es letho sopitus, sic eris ævi

Quod ſupereſt, cunctis privatu' doloribus ægris:
At nos horrifico cinefactum te prope buſto
Inſatiabiliter deflebimus; æternumque
Nulla dies nobis mœrorem e pectore demet.
Illud ab hoc igitur quærendum 'ſt, quid ſit amari
Tantopere, ad ſomnum ſi res redit, atque quietem,
Cur quiſquam æterno poſſit tabeſcere luctu?

Hoc etiam faciunt, ubi diſcubuere, tenentque
Pocula ſæpe homines, & inumbrant ora coronis,
Ex animo ut dicant, „Brevis hic eſt fructus homullis:
Jam fuerit, neque poſt unquam revocare licebit.
Tanquam in morte mali cumprimis hoc ſit eorum,
Quod ſitis exurat Miſeros, atque arida torreat;
Aut aliæ cujus deſiderium inſideat rei.
Nec ſibi enim quiſquam tum Se, Vitamque requirit,
Cum pariter Mens & Corpus ſopita quieſcunt:
(Nam licet æternum per nos ſic eſſe ſoporem)
Nec deſiderium noſtri nos adtigit ullum:
Et tamen haudquaquam noſtros tunc illa per artus
Longe ab ſenſiferis Primordia motibus errant:
Quin conreptus homo ex ſomno ſe conligit ipſe.
Multo igitur mortem minus ad Nos eſſe putandum;
Si minus eſſe poteſt, quam quod nihil eſſe videmus.
Major enim turbæ disjectus Materiaï
Conſequitur letho; nec quiſquam expergitus extat,
Frigida quem ſemel eſt vitaï pauſa ſecuta.

Denique ſi vocem rerum Natura repente
Mittat, & hoc aliquoi noſtrum ſic increpet ipſa:
Quid tibi tantopere 'ſt, Mortalis, quod nimis ægris
Luctibus indulges? quid mortem congemis, ac fles?

Nam ſi grata fuit tibi vita anteacta priorque,
Et non omnia, pertuſum congeſta quaſi in vas,
Commoda perfluxere, atque ingrata interiere:
Cur non, ut plenus vitæ Conviva, recedis?
Æquo animoque capis ſecuram, Stulte, quietem?
Sin ea, quæ fructus cunque es, periere profuſa,
Vitaque in offenſu 'ſt; cur amplius addere quæris,
Rurſum quod pereat male, & ingratum occidat omne:
Nec potius vitæ finem facis, atque laboris?
Nam tibi præterea quod machiner, inveniamque
Quod placeat, nihil eſt: eadem ſunt omnia ſemper.
Si tibi non annis Corpus jam marcet, & artus
Confecti languent: eadem tamen omnia reſtant,
Omnia ſi pergas vivendo vincere ſæcla:
Atque etiam potius, ſi nunquam ſis moriturus.
Quid reſpondeamus, niſi juſtam intendere litem
Naturam? & veram verbis exponere cauſam?
At qui obitum lamentetur miſer amplius æquo,
Non merito inclamet magis, & voce increpet acri?
Aufer abhinc lacrimas, Barathro, & compeſce querelas.
Grandior hic vero ſi jam, Seniorque queratur:
Omnia perfructus vitaï præmia, marces?
Sed quia ſemper aves, quod abeſt, præſentia temnis,
Imperfecta tibi elapſa 'ſt, ingrataque vita,
Et nec-opinanti Mors ad caput adſtitit ante,
Quam ſatur ac plenus poſſis diſcedere rerum.
Nunc aliena tua tamen ætate omnia mitte,
Æquo animoque, agedum, jam aliis concede: neceſſe 'ſt.
Jure (ut opinor) agat, jure increpet, incilietque:
Cedit enim rerum novitate extruſa vetuſtas;
Semper & ex aliis aliud reparare neceſſe 'ſt:

Nec quidquam in barathrum, nec tartara decidit atra.
Materies opus est, ut crescant postera sæcla:
Quæ tamen omnia Te, vita perfuncta, sequentur.
Nec minus ergo ante hæc, quam nunc, cecidere, cadentque:
Sic alid ex alio nunquam desistet oriri;
Vitaque mancupio nulli datur, omnibus usu.

Respice item, quam nihil ad Nos anteacta vetustas
Temporis æterni fuerit, quam nascimur ante.
Hoc igitur speculum nobis Natura futuri
Temporis exponit post mortem denique nostram.
Num quid ibi horribile apparet? num triste videtur
Quidquam? nonne omni somno securius exstat?

Atque ea nimirum, quæcunque Acherunte profundo
Prodita sunt esse, in vita sunt omnia nobis.
Nec miser impendens magnum timet aëre saxum
Tantalus, ut fama 'st, cassa formidine torpens:
Sed magis in vita Divûm metus urget inanis
Mortaleis; casumque timent, quemcunque ferat Fors.

Nec Tityon Volucres ineunt Acherunte jacentem,
Nec, quod sub magno scrutentur pectore, quidquam
Perpetuam ætatem poterunt reperire profecto,
Quamlibet immani projectu Corporis exstet,
Qui non sola novem dispensis jugera membris
Obtineat, sed qui Terraï totius orbem:
Non tamen æternum poterit perferre dolorem,
Nec præbere cibum proprio de corpore semper:
Sed Tityos nobis Hic est, in amore jacentem
Quem volucres lacerant, atque exest anxius angor;
Aut alia quavis scindunt cuppedine curæ.

Sisyphus in vita quoque nobis ante oculos est,

Qui petere a populo fasceis sævasque secureis
Imbibit, & semper victus tristisque recedit:
Nam petere imperium, quod inane 'st, nec datur unquam,
Atque in eo semper durum sufferre laborem,
Hoc est adverso nixantem trudere monte
Saxum, quod tamen a summo jam vertice rursum
Volvitur, & plani raptim petit æquora campi.

Deinde animi ingratam naturam pascere semper,
Atque explere bonis rebus, satiareque nunquam:
Quod faciunt nobis annorum tempora, circum
Cum redeunt, fœtusque ferunt, variosque lepores;
Nec tamen explemur Vitaï fructibus unquam:
Hoc (ut opinor) id est, ævo florente puellas
Quod memorant laticem pertusum congerere in vas;
Quod tamen expleri nulla ratione potestur.

Cerberus, & Furiæ jam vero, & lucis egenus
Tartarus, horriferos eructans faucibus æstus,
Hæc neque sunt usquam, neque possunt esse profecto.
Sed metus in vita pœnarum pro malefactis
Est insignibus insignis, scelerisque luela
Carcer, & horribilis de saxo Jactu' deorsum,
Verbera, Carnifices, Robur, Pix, Lamina, Tædæ:
Quæ tamen & si absunt, at Mens sibi conscia facti
Præmetuens, adhibet stimulos, torretque flagellis;
Nec videt interea, qui terminus esse malorum
Possit, nec quæ sit pœnarum denique finis:
Atque eadem metuit magis hæc ne in morte gravescant:
Hinc Acherusia fit Stultorum denique vita.

Hoc etiam tibi Tute interdum dicere possis:
Lumina sis oculis etiam bonus Ancu' reliquit,

Qui melior multis quam Tu, fuit, Improbe, rebus.
Inde alii multi reges rerumque potentes
Occiderunt, magnis qui gentibus imperitarunt.

Ille quoque ipſe, viam qui quondam per mare magnum
Stravit, iterque dedit legionibus ire per altum,
Ac pedibus ſalſas docuit ſuper ire lacunas;
Et contemſit, aquis inſultans, murmura ponti;
Lumine ademto, animam moribundo corpore fudit.

Scipiades, belli fulmen, Carthaginis horror,
Oſſa dedit terræ, proinde ac famul infimus eſſet.

Adde repertores doctrinarum atque leporum;
Adde Heliconiadum comites; quorum unus Homerus,
Sceptra potitus, eadem aliis ſopitu' quiete 'ſt.

Denique Democritum poſtquam matura vetuſtas
Admonuit memorem, motus langueſcere Mentis,
Sponte ſua letho caput obvius obtulit ipſe.

Ipſe Epicurus obit, decurſo lumine vitæ,
Qui genus humanum ingenio ſuperavit, & omneis
Præſtinxit, ſtellas exortus uti ætherius Sol.

Tu vero dubitabis, & indignabere obire,
Mortua quoi vita eſt prope jam vivo atque videnti?
Qui ſomno partem majorem conteris ævi?
Et vigilans ſtertis, nec ſomnia cernere ceſſas,
Sollicitamque geris caſſa formidine mentem?
Nec reperire potes, quid ſit tibi ſæpe mali, cum
Ebrius urgeris multis miſer undique curis,
Atque animi incerto fluitans errore vagaris?

Si poſſent Homines, proinde ac ſentire videntur,
Pondus ineſſe Animo, quod ſe gravitate fatiget,

Et, quibus id fiat causis, cognoscere, & unde
Tanta mali tanquam moles in pectore constet;
Haud ita vitam agerent, ut nunc plerumque videmus,
Quid sibi quisque velit, nescire, & quærere semper,
Commutare locum, quasi onus deponere possit.

Exit sæpe foras magnis ex ædibus Ille,
Esse domi quem pertæsum 'st, subitoque revertit:
Quippe foris nihilo melius qui sentiat esse.

Currit agens mannos ad villam Hic præcipitanter,
Auxilium tectis quasi ferre ardentibus instans:
Oscitat extemplo, tetigit cum limina villæ;
Aut abit in somnum gravis, atque oblivia quærit;
Aut etiam properans urbem petit atque revisit.
Hoc se quisque modo fugit: At, quem scilicet, ut fit,
Effugere haud potis est, ingratis hæret, & angit,
Propterea, morbi quia causam non tenet æger:
Quam bene si videat, jam, rebus quisque relictis
Naturam primum studeat cognoscere rerum,
Temporis æterni quoniam, non unius horæ,
Ambigitur status, in quo sit mortalibus omnis
Ætas post mortem, quæ restat cunque, manenda.

Denique tantopere in dubiis trepidare periclis
Quæ mala nos subigit vitaï tanta cupido?
Certa quidem finis vitæ mortalibus adstat,
Nec devitari lethum pote, quin obeamus.

Præterea, versamur ibidem, atque insumus usque:
Nec nova vivendo procuditur ulla voluptas.
Sed dum abest, quod avemus, id exsuperare videtur
Cetera: post aliud, cum contigit illud, avemus;

Et ſitis æqua tenet vitaï ſemper hianteis:
Poſteraque in dubio 'ſt, fortunam quam vehat ætas;
Quidve ferat nobis caſus, quive exitus inſtet.
  Nec prorſum, vitam ducendo, demimus hilum
Tempore de mortis; nec delibrare valemus,
Quo minus eſſe diu poſſimus morte peremti.
Proinde licet quot vis vivendo condere ſæcla,
Mors æterna tamen nihilominus illa manebit:
Nec minus Ille diu jam non erit, ex hodierno
Lumine qui finem vitaï fecit, & ille,
Menſibus atque annis qui multis occidit ante.

TITI
LUCRETII
CARI
DE
RERUM NATURA
LIBER QUARTUS.

T. LUCRETII CARI
DE
RERUM NATURA
LIBER QUARTUS.

ARGUMENTUM.

Qua supra libro primo usus est comparatione Lucretius, *ut* Memmii *sui animum tantisper a contentione relaxaret; eadem hunc librum quartum a v. 1 ad 26 auspicatur, ut auditorem sibi docilem reddat, & attentum. II. Libri hujus proponit argumentum, quod ex industria cum superioribus connectit. Cum enim primo & secundo libro abunde docuerit, quae & qualia sint rerum* Primordia, *quibus figuris distincta, quo motu ferantur, ac ceteras res procreent; Libro vero tertio* Animae *atque* Animi *naturam fusius explicaverit; merito sane a v. 26 ad v. 46 hanc aliam subnectit disputationem de sensatione tam vigilantium, quam dormientium. Quam disputationem ut ex ordine absolvat, a* Simulacris *exorditur, quibus omnem sensationem fieri contendit. Docet itaque III. a rerum superficie tenuja quaedam & subtilissima* Simulacra *mitti, quae passim per Aera volitant, sigillatim tamen sub visum non cadunt, nisi a speculis aut Aqua repulsa in oculos incurrant, a v. 46 ad v. 108. IV. Subtilitatem horum* Simulacrorum *demonstrat, & subinde exiguitatem* Primordiorum *confirmat, ad v. 129. V. Simulacrorum duplex distinguit genus, alterum eorum, quae sponte sua generantur in Aere, qualia nonnunquam videmus fieri in nubibus, quae modo Gigantum, modo Montium aut Belluarum imagines imitantur; alterum eorum quae a rerum superficie avo-*

lant, quasi tenues rerum Exuviae: & deinde a Rerum superficie has Exuvias perpetuo oriri docet, & ea motus celeritate per Aera ferri, ut Luminis solaris jactum facile superent, a v. 129 ad v. 217. VI. Quia Visus *Omnium Sensuum primus habetur, ab eo exorditur; quem ex* Simulacrorum *seu* Imaginum *incursu fieri docet. Interim autem explicat ea omnia, quae ad* Visus *causas spectant, variaque de* Visu *problemata proponit, quae rite solvit & explicat, a v. 217 ad v. 471. VII. Ne vero aliquis ex problematis modo explicatis sensus fallaciae arguat, illorum dignitatem copiose adstruit, a v. 471 ad v. 524. Et subinde* Scepticos, *praecipue a v. 471 ad v. 479 refutat: & demum asserit, omnem Veritatem fidei sensuum inniti. VIII. His ita de* Visu *disputatis, ceteros sensus aggreditur, ac primum docet,* Vocem *ac* Sonum *corporeas esse Imagines, quae aurem pariter feriant & auditum faciant: Vocis naturam atque formaturam explicat. Cur eadem vox percipiatur a multis, rationem reddit; quid sit* Echo, *quomodo fiat, a v. 524 ad v. 619. IX. Deinde de* Sapore, & Gustu, *de* Odore, & Olfactu *docet; quid nempe sit* Sapor, *quid* Odor, & *cur non ab omnibus sentiatur. Cur* Cibus *idem aliis dulcis, aliis amarus fiat; cur* Odor *alius aliis sit magis aptus, &* Vox *aliis terrorem incutiat, quae alios juvet, saltem non terreat, a v. 619 ad v. 726.* X. *de* Imaginatione *atque* Cogitatione *agit, quas per tenuissima rerum* Simulacra *seu imagines, quae in mentem incurrant, fieri pariter ait: inde varia de Cogitationibus problemata proponit & explicat, cur, v. g. videamur in Somnis videre illos, qui jam mortui sunt: cur* Simulacra *rerum seu Imagines videantur nobis morari, dum cogitamus ea: cur subito quisque cogitat, quae lubuerit: cur in Somnis cernimus moveri, a v. 726 ad v. 820. XI. a v. 821 ad v. 905. docet,* Linguam, Oculos, Aures, Nares, *omnia denique sensationis Organa prius nata esse, quam eorum usum: secus vero in artificiosis rebus, quae pendent ex praevisa indigentia. XII. De* Somno *ac* Insomniis *agit, imprimisque docet, qua ratione fiat Somnus in nobis, & in ceteris Animantibus: Somniorum varias assignat causas: & demum ad res Venereas delapsus a v.*

1050 usque ad finem libri, de Amore, Sterilitate, Foecunditate, *&c. liberius forsan & apertius, quam par erat, (sed Philosophi in hisce rebus sibi maxime indulgent) disputat.*

AVIA Pieridum peragro loca, nullius ante
Trita solo: juvat integros accedere fonteis,
Atque haurire: juvatque novos decerpere flores,
Insignemque Meo capiti petere inde coronam,
Unde prius Nulli velarint tempora Musæ.
Primum, quod magnis doceo de rebus, & arctis
Relligionum animos nodis exsolvere pergo;
Deinde, quod obscura de re tam lucida pango
Carmina, musæo contingens cuncta lepore:
Id quoque enim non ab nulla ratione videtur.
Nam veluti Pueris absinthia tætra Medentes
Cum dare conantur, prius oras pocula circum
Contingunt mellis dulci flavoque liquore,
Ut Puerorum ætas improvida ludificetur
Labrorum tenus; interea perpotet amarum
Absinthî laticem, deceptaque non capiatur;
Sed potius tali tactu recreata valescat:
Sic Ego nunc, quoniam hæc Ratio plerumque videtur
Tristior esse, quibus non est tractata; retroque
Volgus abhorret ab Hac; volui tibi suaviloquenti
Carmine Pierio rationem exponere nostram,
Et quasi Musæo dulci contingere melle;
Si tibi forte animum tali ratione tenere
Versibus in nostris possem, dum perspicis omnem
Naturam rerum; ac persentis utilitatem.
Sed quoniam docui, cunctarum Exordia rerum

Qualia ſint, & quam variis diſtantia formis
Sponte ſua volitent, æterno percita motu;
Quoque modo poſſint res ex his quæque creari:
Atque Animi quoniam docui natura quid eſſet,
Et quibus e rebus cum Corpore comta vigeret;
Quove modo diſtracta rediret in Ordia prima:
Nunc agere incipiam tibi, quod vehementer ad has res
Attinet, eſſe ea, quæ rerum Simulacra vocamus:
Quæ quaſi Membranæ, ſummo de corpore rerum
Dereptæ, volitant ultro citroque per auras:
Atque eadem nobis vigilantibus obvia menteis
Terrificant, atque in ſomnis, cum ſæpe figuras
Contuimur miras, ſimulacraque luce carentum;
Quæ nos horrifice languenteis ſæpe ſopore
Excierunt: Ne forte Animas Acherunte reamur
Effugere, aut Umbras inter vivos volitare:
Neve aliquid noſtri poſt mortem poſſe relinqui,
Cum Corpus ſimul, atque Animi natura peremta,
In ſua diſceſſum dederunt Primordia quæque.
Dico igitur, rerum Effigias tenueiſque figuras
Mittier ab rebus, ſummo de corpore earum;
Quæ quaſi Membrana, vel Cortex nominitanda 'ſt,
Quod ſpeciem ac formam ſimilem gerit ejus Imago,
Quojuſcunque cluet de corpore fuſa vagari.
Id licet hinc quamvis hebeti cognoſcere corde:
Principio, quoniam mittunt in rebus apertis
Corpora res multæ, partim diffuſa ſolute,
Robora ceu Fumum mittunt, igneſque Vaporem:
Et partim contexta magis, condenſaque, ut olim
Cum veteres ponunt tunicas æſtate Cicadæ;
Et Vituli cum membranas de corpore ſummo

Nascentes mittunt; & item cum lubrica Serpens
Exuit in spinis vestem: Nam sæpe videmus
Illorum spoliis vepreis volitantibus auctas.
Haec quoniam fiunt, tenuis quoque debet Imago
Ab rebus mitti, summo de corpore earum.
Nam, cur illa cadant magis, ab rebusque recedant,
Quam quæ tenuia sunt, hiscendi 'st nulla potestas.
Præsertim cum sint in summis corpora rebus
Multa minuta, jaci quæ possint ordine eodem,
Quo fuerint, veterem & formæ servare figuram;
Et multo citius, quanto minus endopediri
Pauca queunt, & sunt in prima fronte locata.
Nam certe jaci, atque emergere multa videmus,
Non solum ex alto, penitusque, ut diximus ante,
Verum de summis ipsum quoque sæpe colorem:
Et volgo faciunt id lutea, russaque Vela,
Et ferrugina, cum magnis intenta Theatris,
Per malos volgata, trabeisque trementia flutant:
Namque ibi consessum Caveaï subter, & omnem
Scenaï speciem, Patrum, Matrumque, Deorumque
Inficiunt, coguntque suo fluitare colore:
Et quanto circum mage sunt inclusa Theatri
Mœnia, tam magis hæc intus perfusa lepore
Omnia conrident, conrepta luce diei.
Ergo Lintea de summo cum corpore fucum
Mittunt, Effigias quoque debent mittere tenueis
Res quæque: ex summo quoniam jaculantur utræque.
Sunt igitur jam formarum vestigia certa,
Quæ vulgo volitant subtili prædita filo,
Nec singillatim possunt secreta videri.
Præterea, omnis Odos, Fumus, Vapor, atque aliæ res

Consimiles, ideo diffusæ rebus abundant,
Ex alto quia dum veniunt intrinsecus ortæ,
Scinduntur per iter flexum; nec recta viarum
Ostia sunt, qua contendunt exire coortæ.
At contra, tenuis summi membrana Coloris
Cum jacitur, nihil est, quod eam discerpere possit;
In promtu quoniam 'st in prima fronte locata.
Postremo, in Speculis, in Aqua, Splendoreque in omni,
Quæcunque apparent nobis Simulacra, necesse 'st,
Quandoquidem simili specie sunt prædita rerum,
Esse in imaginibus missis consistere eorum.
Nam cur illa cadant magis, ab rebusque recedant
Corpora, res multæ quæ mittunt Corpore aperto,
Quam quæ tenuia sunt, hiscendi 'st nulla potestas.
Sunt igitur tenues formarum, consimilesque
Effigiæ, singillatim quas cernere nemo
Cum possit, tamen assiduo crebroque repulsu
Rejectæ, reddunt Speculorum ex æquore visum:
Nec ratione alia servari posse videntur
Tantopere, ut similes reddantur quoique figuræ.
Nunc age, quam tenui natura constet Imago,
Percipe: & in primis quoniam Primordia tantum
Sunt infra nostros sensus, tantoque minora,
Quam quæ primum oculi cœptant non posse tueri.
Nunc tamen id quoque uti confirmem, Exordia rerum
Cunctarum quam sint subtilia, percipe paucis.
Primum Animalia sunt jam partim tantula, eorum
Tertia pars nulla ut possit ratione videri.
Horum Intestinum quodvis quale esse putandum 'st?
Quid? Cordis globus, aut Oculi? quid? Membra? quid? Artus?
Quantula sunt? quid? præterea Primordia quæque,

Unde Anima atque Animi conſtet natura neceſſum 'ſt,
Nonne vides, quam ſint ſubtilia, quamque minuta?
  Præterea, quæcunque ſuo de corpore odorem
Exſpirant acrem, Panaces, Abſinthia tætra,
Abrotonique graves, & triſtia Centaurea:
Horum unumquodvis leviter ſi forte ciebis,
Quamprimum noſcas, rerum Simulacra vagare
Multa modis multis, nulla vi, caſſaque ſenſu.
Quorum quantula pars ſit Imago, dicere nemo 'ſt
Qui poſſit, neque eam rationem reddere dictis.
  Sed ne forte putes, ea demum ſola vagare,
Quæcunque ab rebus rerum Simulacra recedunt:
Sunt etiam, quæ ſponte ſua gignuntur, & ipſa
Conſtituuntur in hoc cœlo, qui dicitur aër:
Quæ multis formata modis ſublime feruntur,
Nec ſpeciem mutare ſuam liquentia ceſſant,
Et quojuſque modi formarum vertere in ora.
Ut nubeis facile interdum concreſcere in alto
Cernimus, & mundi ſpeciem violare ſerenam,
Aëra mulcenteis motu: Nam ſæpe Gigantum
Ora volare videntur, & umbram ducere late:
Interdum magni montes, avolſaque ſaxa
Montibus anteire, & ſolem ſuccedere præter:
Inde alios trahere atque inducere bellua nimbos.
  Nunc ea quam facili & celeri ratione genantur,
Perpetuoque fluant ab rebus, lapſaque cedant.
Semper enim ſummum quidquid de rebus abundat,
Quod jaculentur: & hoc alias cum pervenit in res,
Tranſit, ut in primis Veſtem: Sed in aſpera Saxa,
Aut in materiem ut Ligni pervenit; ibi jam
Scinditur, ut nullum Simulacrum reddere poſſit.

At cum, splendida quæ constant, opposta fuerunt,
Densaque, ut in primis Speculum 'st: Nihil accidit horum.
Nam neque uti vestem possit transire, neque ante
Scindi, quam meminit lævor præstare salutem.
Quapropter fit, ut hinc nobis Simulacra genantur,
Et quamvis subito, quovis in tempore, quamque
Rem contra Speculum ponas, apparet Imago:
Perpetuo fluere ut noscas e corpore summo
Texturas rerum tenueis, tenueisque figuras.
Ergo multa brevi spatio Simulacra genuntur,
Ut merito celer his rebus dicatur origo.
Et quasi multa brevi spatio summittere debet
Lumina Sol, ut perpetuo sint omnia plena:
Sic a rebus item simili ratione necesse 'st
Temporis in puncto rerum Simulacra ferantur
Multa modis multis in cunctas undique parteis;
Quandoquidem Speculum queiscunque obvertimus oris,
Res ibi respondent simili forma atque colore.
Præterea, modo quom fuerit liquidissima cœli
Tempestas, perquam subito fit turbida fœde
Undique; uti tenebras omneis Acherunta rearis
Liquisse, & magnas cœli complesse cavernas.
Usque adeo, tætra nimborum nocte coorta,
Impendent atræ formidinis ora superne.
Quorum quantula pars sit Imago, dicere nemo 'st
Qui possit, neque eam rationem reddere dictis.
Nunc age, quam celeri motu Simulacra ferantur,
Et quæ mobilitas ollis tranantibus auras
Reddita sit, longo ut spatio brevis hora teratur,
In quemcunque locum diverso numine tendunt,
Suavidicis potius, quam multis versibus edam:

Parvus ut eſt Cycni melior canor, ille Gruum quam
Clamor, in ætheriis diſperſus nubibus Auſtri.
Principio, perſæpe leveis res, atque minutis
Corporibus factas, celereis licet eſſe videre.
In quo jam genere 'ſt Solis lux, & vapor ejus,
Propterea quia ſunt e primis facta minutis:
Quæ quaſi truduntur, perque Aëris intervallum
Non dubitant tranſire, ſequenti concita plaga.
Suppeditatur enim confeſtim lumine lumen,
Et quaſi protelo ſtimulatur fulgere fulgur.
Quapropter Simulacra pari ratione neceſte 'ſt
Immemorabile per ſpatium tranſcurrere poſſe
Temporis in puncto: primum quod parvola cauſa
Eſt, procul a tergo quæ provehat atque propellat:
Deinde, quod uſque adeo textura prædita rara
Mittuntur, facile ut quaſvis penetrare queant res,
Et quaſi permanare per Aëris intervallum.
Præterea, ſi, quæ penitus Corpuſcula rerum
Ex alto in terras mittuntur, Solis uti lux,
Ac vapor, hæc puncto cernuntur lapſa diei
Per totum cœli ſpatium diffundere ſeſe;
Perque volare mare, ac terras, cœlumque rigare
Quod ſupera 'ſt: Ubi tam volucri hæc levitate feruntur.
Quid? quæ ſunt igitur jam prima in fronte parata,
Cum jaciuntur, & emiſſum res nulla moratur,
Nonne vides citius debere, & longius ire:
Multiplexque loci ſpatium tranſcurrere eodem
Tempore, quo Solis pervolgant lumina cœlum?
Hoc etiam in primis ſpecimen verum eſſe videtur,
Quam celeri motu rerum Simulacra ferantur,
Quod, ſimul ac primum ſub divo ſplendor Aquaï

Ponitur, extemplo, cœlo ſtellante, ſerena
Sidera reſpondent in Aqua radiantia mundi.
Iamne vides igitur, quam puncto tempore imago
Ætheris ex oris ad terrarum accidat oras?
  Quare etiam atque etiam mitti hæc fateare neceſſe 'ſt
Corpora, quæ feriant oculos, viſumque laceſſant:
Perpetuoque fluunt certis ab rebus Odores:
Frigus ut a fluviis, Calor a ſole, Æſtus ab undis
Æquoris, exeſor mœrorum litora circum.
Nec variæ ceſſant Voces volitare per auras:
Denique in os ſalſi venit humor ſæpe Saporis,
Cum mare verſamur propter: Dilutaque contra
Cum tuimur miſceri abſinthia, tangit amaror.
Uſque adeo omnibus ab rebus res quæque fluenter
Fertur, & in cunctas dimittitur undique parteis;
Nec mora, nec requies inter datur ulla fluendi:
Perpetuo quoniam ſentimus, & omnia ſemper
Cernere, Odorari licet, & ſentire Sonorem.
  Præterea, quoniam manibus tractata figura
In tenebris quædam, cognoſcitur eſſe eadem, quæ
Cernitur in luce & claro candore; neceſſe 'ſt
Conſimili cauſa Tactum Viſumque moveri.
Nunc igitur, ſi Quadratum tentamus, & id nos
Commovet in tenebris; in luci quæ poterit res
Accidere ad ſpeciem, Quadrata niſi ejus imago?
  Eſſe in Imaginibus quapropter cauſa videtur
Cernendi, neque poſſe ſine his res ulla videri.
  Nunc ea, quæ dico, rerum Simulacra feruntur
Undique, & in cunctas jaciuntur didita parteis:
Verum, nos oculis quia ſolis cernere quimus,
Propterea fit, uti, ſpeciem quo vertimus, omnes

Res ibi eam contra feriant forma atque colore.
  Et quantum quæque a nobis res abſit, Imago
Efficit, ut videamus, & internoſcere curat.
Nam cum mittitur, extemplo protrudit agitque
Aëra, qui inter ſe cunque 'ſt oculoſque locatus;
Iſque ita per noſtras acies perlabitur omnis,
Et quaſi perterget pupillas, atque ita tranſit.
Propterea fit, uti videamus, quam procul abſit
Res quæque: & quanto plus aëris ante agitatur,
Et noſtros oculos perterget longior aura,
Tam procul eſſe magis res quæque remota videtur.
Scilicet hæc ſumme celeri ratione geruntur,
Quale ſit, ut videamus: & una quam procul abſit.
  Illud in his rebus minime mirabile habendum 'ſt,
Cur ea, quæ feriant oculos Simulacra, videri
Singula cum nequeant, res ipſæ perſpiciantur.
Ventus enim quoque paulatim cum verberat, & cum
Acre ferit Frigus, non privam quamque ſolemus
Particulam Venti ſentire, & Frigoris ejus;
Sed magis unverſum: fierique perinde videmus
Corpore tum plagas in noſtro, tanquam aliquæ res
Verberet, atque ſui det ſenſum corporis extra.
Præterea, Lapidem digito cum tundimus, ipſum
Tangimus extremum Saxi, ſummumque colorem:
Nec ſentimus eum tactu, verum magis ipſam
Duritiem penitus Saxi ſentimus in alto.
  Nunc age, cur ultra Speculum videatur Imago;
Percipe: nam certe penitus remmota videtur.
Quod genus illa, foris quæ vere tranſpiciuntur,
Janua cum per ſe tranſpectum præbet apertum,
Multa facitque foris ex ædibus ut videantur.

Is quoque enim duplici geminoque fit Aëre Visus.
Primus enim 'st, citra posteis qui cernitur Aër:
Inde fores ipsæ dextra lævaque sequuntur.
Post extraria lux oculos perterget, & Aër
Alter, & illa, foris quæ vere transpiciuntur.
Sic ubi se primum Speculi projecit Imago,
Dum venit ad nostras acies, protrudit agitque
Aëra, qui inter se cunque 'st oculosque locatus:
Et facit, ut prius Hunc omnem sentire queamus,
Quam Speculum: Sed ubi Speculum quoque sensimus ipsum,
Continuo a nobis in id hæc, quæ fertur, Imago
Pervenit, & nostros oculos rejecta revisit:
Atque alium præ se propellens Aëra volvit;
Et facit, ut prius hunc, quam se, videamus: eoque
Distare a Speculo tantum remmota videtur.
Quare etiam atque etiam minime mirarier est par,
Illis, quæ reddunt Speculorum ex æquore visum,
Aëribus binis; quoniam res confit utroque.

Nunc ea, quæ nobis membrorum dextera pars est,
In Speculis fit ut in læva videatur, eo quod
Planitiem ad Speculi veniens cum offendit Imago,
Non convertitur incolumis; sed recta retrorsum
Sic eliditur, ut si quis prius, arida quam sit
Cretea persona, adlidat pilæve, trabive;
Atque ea continuo rectam si fronte figuram
Servet, & elisam retro sese exprimat ipsa:
Fiet, ut, ante oculos fuerit qui dexter, hic idem
Nunc sit lævus; & e lævo fit mutua dexter.

Fit quoque, de Speculo in Speculum ut tradatur Imago:
Quinque etiam, sexve ut fieri Simulacra suërint.
Nam quæcunque retro parte interiore latebunt,

Inde tamen, quamvis torte, penitusque remota,
Omnia per flexos aditus educta licebit
Pluribus hæc Speculis videantur in ædibus esse.
Usque adeo e Speculo in Speculum tralucet Imago,
Et cum læva data 'st, fit rursum ut dextera fiat:
Inde retrorsum reddit se, & convertit eodem.
Quin etiam, quæcunque latuscula sunt Speculorum
Adsimili lateris flexura prædita nostri:
Dextera ea propter nobis Simulacra remittunt;
Aut quia de Speculo in Speculum transfertur Imago,
Inde ad nos elisa bis advolat; aut etiam quod
Circumagitur, cum venit Imago, propterea quod
Flexa figura docet Speculi convertier ad nos.
Endogredi porro pariter Simulacra, pedemque
Ponere nobiscum credas, gestumque imitari;
Propterea, quia de Speculi quà parte recedas,
Continuo nequeunt illinc Simulacra reverti:
Omnia quandoquidem cogit natura referri,
Ac resilire ab rebus ad æquos reddita flexus.
Splendida porro oculi fugitant, vitantque tueri:
Sol etiam cæcat, contra si tendere pergas:
Propterea, quia vis magna 'st ipsius; & alte
Aëra per purum graviter Simulacra feruntur,
Et feriunt oculos, turbantia composituras.
Præterea, Splendor, quicunque 'st acer, adurit
Sæpe oculos, ideo quod semina possidet ignis
Multa, dolorem oculis quæ gignunt insinuando.
Lurida præterea fiunt, quæcunque tuentur
Arquati: quia luroris de corpore eorum
Semina multa fluunt Simulacris obvia rerum;
Multaque sunt oculis in eorum denique mista,

Quæ contage sua palloribus omnia pingunt.
E tenebris autem, quæ sunt in luce, tuemur,
Propterea quia, cum proprior caliginis Aër
Ater init oculos prior, & possedit apertos;
Insequitur candens confestim lucidus Aër,
Qui quasi purgat eos, ac nigras discutit umbras
Aëris illius: nam multis partibus hic est
Mobilior, multisque minutior, & mage pollens.
Qui simul atque vias oculorum luce replevit,
Atque patefecit, quas ante obsederat ater:
Continuo rerum Simulacra adaperta sequuntur,
Quæ sita sunt in luce, lacessuntque, ut videamus.
Quod contra facere in tenebris a luce nequimus,
Propterea, quia posterior caliginis Aër
Crassior insequitur, qui cuncta foramina complet;
Obsiditque vias oculorum, ne Simulacra
Possint ullarum rerum conjecta moveri.
Quadratasque procul turreis cum cernimus urbis:
Propterea fit, uti videantur sæpe rotundæ,
Angulus obtusus quia longe cernitur omnis;
Sive etiam potius non cernitur; ac perit ejus
Plaga, nec ad nostras acies perlabitur ictus:
Aëra per multum quia dum Simulacra feruntur,
Cogit hebescere eum crebris offensibus Aër.
Hinc, ubi suffugit sensum simul angulus omnis,
Fit, quasi tornata ut saxorum structa tuantur:
Non tamen, ut coram quæ sunt, vereque rotunda,
Sed quasi adumbratim paulum simulata videntur.
Umbra videtur item nobis in Sole moveri,
Et vestigia nostra sequi, gestumque imitari;
(Aëra si credas privatum lumine posse

Endogredi, motus hominum geſtuſque ſequentem.
Nam nihil eſſe poteſt aliud, niſi lumine caſſus
Aër, id, quod nos Umbram perhibere ſuëmus.)
Nimirum, quia Terra locis ex ordine certis
Lumine privatur Solis, quacunque meantes
Officimus: repletur item, quod liquimus ejus.
Propterea fit, uti videatur, quæ fuit Umbra
Corporis, e regione eadem nos uſque ſecuta.
Semper enim nova ſe radiorum lumina fundunt,
Primaque diſpereunt, quaſi in ignem Lana trahatur.
Propterea facile & ſpoliatur lumine Terra:
Et repletur item, nigraſque ſibi abluit Umbras.

Nec tamen hic Oculos falli concedimus hilum.
Nam, quocunque loco ſit Lux, atque Umbra, tueri
Illorum eſt: eadem vero ſint lumina, necne,
Umbraque, quæ fuit hic, eadem num tranſeat illuc;
An potius fiat, paulo quod diximus ante:
Hoc Animi demum Ratio diſcernere debet:
Nec poſſunt Oculi naturam noſcere rerum.
Proinde Animi vitium hoc Oculis adfingere noli.

Qua vehimur Navi, fertur, cum ſtare videtur:
Quæ manet in ſtatione, ea præter creditur ire:
Et fugere ad puppim colles campique videntur,
Quos agimus præter navim, veliſque volamus.

Sidera ceſſare ætheriis adfixa cavernis
Cuncta videntur: at adſiduo in ſunt omnia motu:
Quandoquidem longos obitus exorta reviſunt,
Cum permenſa ſuo ſunt cœlum corpore claro:
Solque pari ratione manere, & Luna videtur
In ſtatione; ea quæ ferri res indicat ipſa.

Exstantesque procul medio de gurgite Montes,
Classibus inter quos liber patet exitus, idem
Apparent; & longe divolsi licet, ingens
Insula conjunctis tamen ex his una videtur.
Atria versari, & circumcursare columnæ,
Usque adeo fit, uti pueris videantur, ubi ipsi
Desierunt verti, vix ut jam credere possint,
Non supra sese ruere omnia tecta minari.
Jamque rubrum tremulis jubar ignibus erigere alte
Cum cœptat Natura, supraque extollere monteis;
Quos tibi tum supra Sol monteis esse videtur,
Cominus ipse suo contingens fervidus igni,
Vix absunt nobis missus bis mille sagittæ;
Vix etiam cursus quingentos sæpe veruti:
Inter eos Solemque jacent immania ponti
Æquora, substrata ætheriis ingentibus oris:
Interjectaque sunt terrarum millia multa,
Quæ variæ retinent gentes & sæcla ferarum.
At conlectus aquæ, digitum non altior unum,
Qui lapides inter sistit per strata viarum,
Despectum præbet sub terras impete tanto,
A terris quantum cœli patet altus hiatus:
Nubila despicere, & cœlum ut videare videre, &
Corpora mirando sub terras abdita cœlo.
Denique, ubi in medio nobis equus acer obhæsit
Flumine, & in rapidas amnis despeximus undas;
Stantis equi corpus transversum ferre videtur
Vis, & in adversum flumen contrudere raptim:
Et, quocunque oculos trajecimus, omnia ferri
Et fluere adsimili nobis ratione videntur.
Porticus æquali quamvis est denique ductu

Stansque in perpetuum paribus suffulta columnis;
Longa tamen parte ab summa cum tota videtur,
Paulatim trahit angusti fastigia coni,
Tecta solo jungens, atque omnia dextera lævis;
Donicum in obscurum coni conduxit acumen.

In pelago nautis ex undis ortus, in undis
Sol fit uti videatur obire, & condere lumen:
Quippe ubi nil aliud, nisi aquam cœlumque tuentur,
Ne leviter credas labefactari undique sensus.

At maris ignaris in portu clauda videntur
Navigia, aplustris fractis, obnitier undis.
Nam quæcunque supra rorem salis edita pars est
Remorum, recta 'st; & recta superne Guberna:
Quæ demersa liquore obeunt, refracta videntur
Omnia converti, sursumque supina reverti;
Et reflexa prope in summo fluitare liquore.

Raraque per cœlum cum venti nubila portant
Tempore nocturno, tum splendida Signa videntur
Labier adversum nubeis, atque ire superne
Longe aliam in partem, quam quo ratione feruntur.

At si forte oculo manus uni subdita, subter
Pressit eum, quodam sensu fit, uti videantur
Omnia, quæ tuimur, fieri tum bina tuendo;
Bina Lucernarum florentia lumina flammis,
Binaque per totas ædeis geminare Supellex:
Et duplices Hominum facies, & corpora bina.

Denique cum suavi devinxit membra sopore
Somnus, & in summa corpus jacet omne quiete:
Tum vigilare tamen nobis, & membra movere
Nostra videmur, & in noctis caligine cæca
Cernere censemus Solem, lumenque diurnum;

Conclusoque loco Cœlum, Mare, Flumina, Monteis
Mutare, & campos pedibus transire videmur:
Et sonitus audire, severa silentia noctis
Undique cum constent, & reddere dicta tacentes.
Cetera de genere hoc mirando multa videmus,
Quæ violare fidem quasi sensibus omnia quærunt:
Nequidquam: quoniam pars horum maxima fallit
Propter opinatus Animi, quos addimus ipsi,
Pro visis ut sint, quæ non sunt sensibu' visa.
Nam nihil egregius, quam res secernere apertas.
A dubiis, Animus quas ab se protinus addit.
Denique, nil Sciri si quis putat, id quoque nescit,
An Sciri possit, qui se nil Scire fatetur:
Hunc igitur contra mittam contendere causam,
Qui capite ipse suo instituit vestigia retro.
Et tamen hoc quoque uti concedam, scire; at id ipsum
Quæram, (quom in rebus veri nil viderit ante,)
Unde sciat, quid sit Scire, & Nescire vicissim;
Notitiam veri quæ res falsique crearit;
Et dubium certo quæ res differre probarit?
Invenies, primis ab Sensibus esse creatam
Notitiam veri, neque Sensus posse refelli:
Nam majore fide debet reperirier illud,
Sponte sua veris quod possit vincere falsa.
Quid majore fide porro, quam sensus haberi
Debet? An ab sensu falso Ratio orta valebit
Dicere eos contra, quæ tota ab Sensibus orta 'st?
Qui nisi sint veri, Ratio quoque falsa fit omnis.
An poterunt Oculos Aures reprehendere? an Aureis
Tactus? an hunc porro Tactum Sapor arguet oris?
An confutabunt Nares, Oculive revincent?

Non (ut opinor) ita 'ſt: Nam ſeorſum quoique poteſtas
Diviſa 'ſt: ſua vis quoique 'ſt: ideoque neceſſe 'ſt,
Quod molle, aut durum eſt, gelidum, fervenſve, ſeorſum
Id molle, aut durum, gelidum, fervenſve videri;
Et ſeorſum varios rerum ſentire Colores,
Et quæcunque coloribu' ſunt conjuncta, neceſſe 'ſt.
Seorſus item Sapor oris habet vim, ſeorſus Odores
Naſcuntur, ſeorſum Sonitus? ideoque neceſſe 'ſt,
Non poſſint alios alii convincere Senſus.
Nec porro poterunt ipſi reprendere ſeſe;
Æqua fides quoniam debebit ſemper haberi.
Proinde, quod in quoque 'ſt his viſum tempore, verum 'ſt
Et, ſi non poterit ratio diſſolvere cauſam,
Cur ea, quæ fuerint juxtim quadrata, procul ſint
Viſa rotunda; tamen præſtat rationis egentem
Reddere mendoſe cauſas utriuſque figuræ,
Quam manibus manifeſta ſuis emittere quæquam;
Et violare fidem primam, & convellere tota
Fundamenta, quibus nixatur Vita, Saluſque.
Non modo enim Ratio ruat omnis, Vita quoque ipſa
Concidat extemplo, niſi credere ſenſibus auſis,
Præcipiteiſque locos vitare, & cetera, quæ ſint
In genere hoc fugienda; ſequi, contraria quæ ſint.
Illa tibi eſt igitur verborum copia caſſa
Omnis, quæ contra ſenſus inſtructa, parata 'ſt.
Denique ut in Fabrica, ſi prava 'ſt Regula prima,
Normaque ſi fallax rectis regionibus exit,
Et Libella aliqua ſi ex parti claudicat hilum;
Omnia mendoſe fieri, atque obſtipa neceſſum 'ſt,
Prava, cubantia, prona, ſupina, atque abſona tecta;
Jam ruere ut quædam videantur velle, ruantque,

Prodita judiciis fallacibus omnia primis.
Sic igitur Ratio tibi rerum prava necesse 'st
Falsaque sit, falsis quæcunque ab Sensibus orta 'st.
Nunc alii Sensus quo pacto quisque suam rem
Sentiat, haudquaquam ratio scruposa relicta 'st.
Principio, auditur Sonus, & Vox omnis, in Aureis
Insinuata suo pepulere ubi corpore sensum.
Corpoream quoque enim Vocem constare fatendum 'st,
Et Sonitum; quoniam possunt impellere Sensus.
Præterradit enim Vox fauceis sæpe, facitque
Asperiora foras gradiens arteria Clamor.
Quippe, per angustum turba majore coorta
Ire foras ubi cœperunt primordia Vocum,
Scilicet expletis quoque janua raditur oris
Rauca viis, & iter lædit, qua Vox it in auras.
Haud igitur dubium est, quin Voces Verbaque constent
Corporeis e principiis, ut lædere possint.
Nec te fallit item, quid corporis auferat, & quid
Detrahat ex Hominum nervis ac viribus ipsis
Perpetuus Sermo nigraï noctis ad umbram,
Auroræ perductus ab exoriente nitore;
Præsertim si cum summo 'st clamore profusus:
Ergo corpoream Vocem constare necesse 'st,
Multa loquens quoniam amittit de corpore partem.
Asperitas autem Vocis fit ab asperitate
Principiorum; & item lævor lævore creatur.
Nec simili penetrant Aureis primordia forma,
Quom Tuba depresso graviter sub murmure mugit,
Aut reboant raucum Retrocita cornua bombum;
Vallibus & Cycni gelidis orti ex Heliconis,
Cum liquidam tollunt lugubri voce querelam.

Hasce igitur penitus Voces cum corpore nostro
Exprimimus, rectoque foras emittimus ore,
Mobilis articulat verborum dædala lingua;
Formaturaque labrorum pro parte figurat.
Atque ubi non longum spatium 'st, unde illa profecta
Perveniat vox quæque, necesse 'st Verba quoque ipsa
Plane exaudiri, discernique articulatim.
Servat enim formaturam, servatque figuram.
At si interpositum spatium sit longius æquo,
Aëra per multum confundi Verba necesse 'st,
Et conturbari Vocem, dum transvolat auras.
Ergo fit, Sonitum ut possis audire, neque hilum
Internoscere Verborum sententia quæ sit:
Usque adeo confusa venit Vox, inque pedita.
Præterea, Edictum sæpe unum perciet aureis
Omnibus, in populo emissum præconis ab ore:
In multas igitur Voces Vox una repente
Diffugit, in privas quoniam se dividit aureis,
Obsignans formam verbis, clarumque sonorem.
At quæ pars Vocum non aureis accidit ipsas,
Præterlata perit frustra diffusa per auras:
Pars solidis adlisa locis, rejecta sonorem
Reddit, & interdum frustratur imagine Verbi.
Quæ bene cum videas, rationem reddere possis
Tute tibi atque aliis, quo pacto per loca sola
Saxa pareis formas Verborum ex ordine reddant,
Palanteis comites cum monteis inter opacos
Quærimus, & magna dispersos voce ciemus.
Sex etiam, aut septem loca vidi reddere Voces,
Unam cum jaceres: Ita colles collibus ipsis
Verba repulsantes iterabant dicta referre.

Hæc loca capripedes Satyros Nymphaſque tenere
Finitimi fingunt, & Faunos eſſe loquuntur;
Quorum noctivago ſtrepitu ludoque jocanti
Adfirmant volgo taciturna ſilentia rumpi,
Chordarumque ſonos fieri, dulceiſque querelas,
Tibia quas fundit digitis pulſata canentum:
Et genus Agricolûm late ſentiſcere, cum Pan
Pinea ſemiferi capitis velamina quaſſans,
Unco ſæpe labro calamos percurrit hianteis,
Fiſtula ſilveſtrem ne ceſſet fundere muſam.
Cetera de genere hoc monſtra ac portenta loquuntur,
Ne loca deſerta ab Divis quoque forte putentur
Sola tenere: Ideo jactant miracula dictis:
Aut aliqua ratione alia ducuntur, ut omne
Humanum genus eſt avidum nimis auricularum.
  Quod ſupereſt, non eſt mirandum, qua ratione
Quæ loca per nequeunt Oculi res cernere apertas,
Hæc loca per Voces veniant, Aureiſque laceſſant.
Conloquimur clauſis foribus: quod ſæpe videmus.
Nimirum, quia Vox per flexa foramina rerum
Incolumis tranſire poteſt, Simulacra renutant:
Perſcinduntur enim, niſi recta foramina tranant;
Qualia ſunt vitri, ſpecies quæ travolat omnis.
  Præterea, parteis in cunctas dividitur Vox,
Ex aliis aliæ quoniam gignuntur; ubi una
Diſſiluit ſemel in multas exorta: quaſi ignis
Sæpe ſolet ſcintilla ſuos ſe ſpargere in igneis.
Ergo replentur loca Vocibus, abdita retro
Omnia quæ circum fuerint, ſonituque cientur.
At Simulacra viis directis omnia tendunt,
Ut ſunt miſſa ſemel: quapropter cernere nemo

Se ſupra potis eſt: at Voces accipere extra.
Et tamen ipſa quoque hæc, dum tranſit clauſa viarum,
Vox obtunditur, atque aureis confuſa penetrat:
Et Sonitum potius, quam Verba, audire videmur.
  Hæc, queis ſentimus ſuccum, lingua atque palatum,
Pluſculum habent in ſe rationis, pluſque operaï.
  Principio, ſuccum ſentimus in ore, cibum cum
Mandendo exprimimus: ceu plenam ſpongiam aquaï
Si quis forte manu premere, exſiccareque cœpit.
Inde, quod exprimimus, per caulas omne palati
Diditur, & raræ perplexa foramina linguæ.
Hæc ubi lævia ſunt manantis corpora Succi,
Suaviter attingunt, & ſuaviter omnia tractant
Humida linguaï circum ſudantia templa.
At contra pungunt ſenſum lacerantque coorta,
Quanto quæque magis ſunt aſperitate repleta.
  Deinde voluptas eſt e ſucco in fine palati:
Cum vero deorſum per fauceis præcipitavit,
Nulla voluptas eſt, dum diditur omnis in artus:
Nec refert quidquam, quo victu corpus alatur,
Dummodo, quod capias, concoctum didere poſſis
Artubus, & ſtomachi humectum ſervare tenorem.
  Nunc aliis alius cur ſit Cibus, ut videamus,
Expediam; quareve, aliis quod triſte & amarum 'ſt,
Hoc tamen eſſe aliis poſſit prædulce videri.
Tantaque in his rebus diſtantia differitaſque 'ſt,
Ut, quod alis Cibus eſt, aliis fuat acre venenum.
Eſt utique, ut Serpens hominis contacta ſalivis
Diſperit, ac ſeſe mandendo conficit ipſa.
  Præterea, nobis Veratrum eſt acre venenum,
At Capris adipes & Coturnicibus auget.

Ut, quibus id fiat rebus, cognoſcere poſſis,
Principio meminiſſe decet, quæ diximus ante,
Semina multimodis in rebus miſta teneri.
Porro omnes, quæcunque cibum capiunt Animantes,
Ut ſunt diſſimiles extrinſecus, & generatim
Extima membrorum circumcæſura coërcet,
Proinde ac Seminibus diſtant variantque figura.
Semina cum porro diſtent, differre neceſſe 'ſt
Intervalla, Viaſque, Foramina quæ perhibemus,
Omnibus in membris, & in ore, ipſoque palato.
Eſſe minora igitur quædam, majoraque debent,
Eſſe triquetra aliis, aliis quadrata neceſſe 'ſt:
Multa rotunda, modis multis multangula quædam.
Namque Figurarum ut ratio motuſque repoſcunt,
Proinde Foraminibus debent differre figuræ;
Et variare viæ, proinde ac textura coërcet.
Ergo ubi quod ſuave 'ſt aliis, aliis fit amarum:
Illis, queis ſuave 'ſt, læviſſima corpora debent
Contrectabiliter caulas intrare palati.
At contra, quibus eſt eadem res intus acerba;
Aſpera nimirum penetrant hamataque fauceis.
  Nunc facile ex his eſt rebus cognoſcere quæque.
Quippe, ubi quoi Febris, bili ſuperante, coorta 'ſt,
Aut alia ratione aliqua 'ſt vis excita morbi;
Perturbatur ibi totum jam Corpus, & omnes
Commutantur ibi poſituræ Principiorum:
Fit, prius ad ſenſum ut quæ corpora conveniebant,
Nunc non conveniant, & cetera ſint magis apta,
Quæ penetrata queunt ſenſum progignere acerbum.
Utraque enim ſunt in mellis commiſta ſapore:
Id quod jam ſupera tibi ſæpe oſtendimus ante.

Nunc age, quo pacto Nareis adjectus odoris
Tangat, agam. Primum res multas esse necesse 'st;
Unde fluens volvat varius se fluctus Odorum.
Nam fluere, & mitti volgo, spargique putandum 'st.
Verum aliis alius magis est Animantibus aptus,
Dissimileis propter formas: ideoque per auras
Mellis Apes quamvis longe ducuntur odore;
Volturiique cadaveribus; tum fissa ferarum
Ungula quo tulerit gressum, promissa Canum vis
Ducit; & humanum longe præsentit odorem
Romulidarum arcis servator, candidus Anser.
Sic aliis alius nidor datus ad sua quemque
Pabula ducit, & a tætro resilire veneno
Cogit; eoque modo servantur sæcla ferarum.
Hic Odor ipse igitur, nareis quicunque lacessit,
Est alio ut possit permitti longius alter.
Sed tamen haud quisquam tam longe fertur eorum,
Quam Sonitus, quam Vox, mitto jam dicere, quam res,
Quæ feriunt Oculorum acies, visumque lacessunt.
Errabundus enim tarde venit, ac perit ante,
Paulatim facilis distractus in Aëris auras:
Ex alto primum quia vix emittitur ex re.
Nam penitus fluere atque recedere rebus odores
Significat, quod fracta magis redolere videntur
Omnia, quod contrita, quod igni conlabefacta.
Deinde videre licet, majoribus esse creatum
Principiis Voci: quoniam per saxea septa
Non penetrat, qua Vox volgo Sonitusque feruntur.
Quare etiam quod olet, non tam facile esse videbis
Investigare, in qua sit regione locatum.
Refrigescit enim cunctando plaga per auras;

Nec calida ad ſenſum decurrit nuntia rerum.
Errant ſæpe Canes itaque, & veſtigia quærunt.
Nec tamen hoc ſolis in Odoribus; atque Saporum
In genere eſt: ſed item Species rerum atque Colores
Non ita conveniunt ad ſenſus omnibus omnes,
Ut non ſint aliis quædam magis acria viſu.
Quin etiam Gallum, noctem explaudentibus alis
Auroram clara conſuetum voce vocare,
Nenu queunt rapidi contra conſtare Leones,
Inque tueri: Ita continuo meminere fugaï:
Nimirum, quia ſunt Gallorum in corpore quædam
Semina, quæ, cum ſunt oculis immiſſa Leonum,
Pupillas interfodiunt, acremque dolorem
Præbent, ut nequeant contra durare feroces;
Cum tamen hæc noſtras acies nil lædere poſſint:
Aut quia non penetrant; aut quod penetrantibus illis
Exitus ex Oculis liber datur, in remeando
Lædere ne poſſint ex ulla lumina parte.
Nunc age, quæ moveant Animum res, accipe, & unde,
Quæ veniunt, veniant in Mentem, percipe paucis.
Principio hoc dico, rerum Simulacra vagari
Multa modis multis in cunctas undique parteis
Tenuia, quæ facile inter ſe junguntur in auris,
Obvia cum veniunt, ut aranea, bracteaque auri.
Quippe etenim multo magis hæc ſunt tenuia textu,
Quam quæ percipiunt Oculos, viſumque laceſſunt:
Corporis hæc quoniam penetrant per rara, cientque
Tenuem Animi naturam intus, ſenſumque laceſſunt.
Centauros itaque & Scyllarum membra videmus,
Cerbereaſque canum facies, ſimulacraque eorum,
Quorum morte obita tellus amplectitur oſſa;

Omne genus quoniam paſſim ſimulacra feruntur,
Partim ſponte ſua quæ fiunt Aëre in ipſo,
Partim quæ variis ab rebus cumque recedunt,
Et quæ conſiſtunt ex horum facta figuris.
Nam certe ex vivo Centauri non fit imago,
Nulla fuit quoniam talis natura animalis.
Verum ubi equi atque hominis caſu convenit imago,
Hæreſcit facile extemplo, quod diximus ante,
Propter ſubtilem naturam & tenuia texta.
Cetera de genere hoc eadem ratione creantur.
Quæ cum mobiliter ſumma levitate feruntur,
Ut prius oſtendi, facile uno commovet ictu
Quælibet una animum nobis ſubtilis imago.
Tenuis enim mens eſt, & mire mobilis ipſa.
Hæc fieri (ut memoro) facile hinc cognoſcere poſſis,
Quatinus hoc ſimile eſt oculis, quod mente videmus,
Atque oculis ſimili fieri ratione neceſſe 'ſt:
Nunc igitur quoniam docui, me forte Leones
Cernere per ſimulacra, oculos quæcunque laceſſunt:
Scire licet, mentem ſimili ratione moveri
Per ſimulacra Leonum cetera, quæ videt æque,
Nec minus, atque oculi: niſi quod mage tenuia cernit.
Nec ratione alia, cum ſomnus membra profudit,
Mens animi vigilat, niſi quod ſimulacra laceſſunt,
Hæc eadem noſtros animos, quæ, quom vigilamus:
Uſque adeo, certe ut videamur cernere eum, quem
Reddita vitaï jam mors & terra potita 'ſt.
Hoc ideo fieri cogit Natura, quod omnes
Corporis effecti ſenſus per membra quieſcunt,
Nec poſſunt falſum veris convincere rebus.
Præterea, Meminiſſe jacet, languetque ſopore,

Nec dissentit, cum mortis lethique potitum
Jampridem, quem Mens vivum se cernere credit.
Quod superest, non est mirum, Simulacra moveri,
Brachiaque in numerum jactare, & cetera membra.
Nam fit, ut in somnis facere hoc videatur Imago.
Quippe, ubi prima perit, alioque est altera nata
Endo statu, prior hæc gestum mutasse videtur.
Scilicet id fieri celeri ratione putandum 'st.
Multaque in his rebus quæruntur, multaque nobis
Clarandum 'st, plane si res exponere avemus.
Quæritur in primis, quare, quod quoique libido
Venerit, extemplo Mens cogitet ejus id ipsum.
Anne voluntatem nostram Simulacra tuentur?
Et simulac volumus, nobis occurrit Imago?
Si Mare, si Terram cordi 'st, si denique Cœlum,
Conventus hominum, Pompam, Convivia, Pugnas,
Omnia sub verbone creat Natura, paratque?
Quom præsertim aliis eadem in regione locoque
Longe dissimileis Animus res cogitet omnis?
Quid porro, in numerum procedere quom Simulacra
Cernimus in somnis, & mollia membra movere,
Mollia mobiliter quom alternis brachia mittunt?
Et repetunt oculis gestum pede convenienti?
Scilicet arte madent Simulacra, & docta vagantur,
Nocturno facere ut possint in tempore ludos?
An magis illud erit verum, quia tempore in uno
Cum sentimus id: ut cum vox emittitur una:
Tempora multa latent, ratio quæ comperit esse:
Propterea fit, uti quovis in tempore quæque
Præsto sint Simulacra locis in queisque parata?
Tanta est mobilitas, & eorum copia tanta.

Et quia tennia sunt, nisi se contendit, acute
Cernere non potis est Animus; proinde omnia, quæ sunt
Præterea, pereunt, nisi sic sese ipse paravit.
Ipse parat sese porro, speratque futurum,
Ut videat, quod consequitur rem quamque: fit ergo.
Nonne vides, Oculos etiam, quom, tenuia quæ sint,
Cernere cœperunt, contendere se, atque parare,
Nec sine eo fieri posse, ut cernamus acute?
Et tamen in rebus quoque apertis noscere possis,
Si non advertas animum, proinde esse, quasi omni
Tempore semotæ fuerint, longeque remotæ.
Cur igitur mirum est, Animus si cetera perdit,
Præter quam quibus est in rebus dedims ipse?
Deinde adopinamur de signis maxima parvis:
Ac nos in fraudem induimus, frustramur & ipsi.
Fit quoque, ut interdum non suppeditetur Imago
Ejusdem generis, sed Femina quæ fuit ante,
In manibus Vir tum factus videatur adesse:
Aut alia ex alia facies ætasque sequatur:
Quod ne miremur, Sopor atque Oblivia curant.
Illud in his rebus vitium vehementer, & istum
Effugere errorem, vitareque præmeditator,
Lumina ne facias Oculorum clara creata,
Prospicere ut possimus: et, ut proferre viai
Proceros passus, ideo fastigia posse
Surarum ac Feminum pedibus fundata plicari;
Brachia tum porro validis ex apta lacertis
Esse, Manusque datas utraque a parte ministras,
Ut facere ad vitam possimus, quæ foret usus.
Cetera de genere hoc, inter quæcunque pretantur,
Omnia perversa præpostera sunt ratione.

Nil adeo quoniam natum 'ſt in Corpore, ut uti
Poſſemus, ſed quod natum 'ſt, id procreat uſum:
Nec fuit ante Videre Oculorum lumina nata;
Nec dictis Orare prius, quam Lingua creata 'ſt:
Sed potius longe Linguæ præceſſit origo
Sermonem; multoque creatæ ſunt prius Aures,
Quam Sonus eſt auditus: & omnia denique membra
Ante fuere, (ut opinor,) eorum quam foret uſus.
Haud igitur potuere utendi creſcere cauſa.
At contra conferre manu certamina pugnæ,
Et lacerare artus, fœdareque membra cruore,
Ante fuit multo, quam lucida tela volarent.
Et volnus vitare prius natura coëgit,
Quam daret objectum parmaï læva per artem.
Scilicet & feſſum corpus mandare quieti
Multo antiquius eſt, quam lecti mollia ſtrata.
Et ſedare ſitim prius eſt, quam pocula, natum.
Hæc igitur poſſent utendi cognita cauſa
Credier, ex uſu quæ ſunt vitaque reperta.
Illa quidem ſeorſum ſunt omnia, quæ prius ipſa
Nata, dedere ſuæ poſt notitiam utilitatis.
Quo genere in primis Senſus & Membra videmus.
Quare etiam atque etiam procul eſt, ut credere poſſis,
Utilitatis ob officium potuiſſe creari.
Illud item non eſt mirandum, Corporis ipſa
Quod natura Cibum quærit quoiuſque animantis.
Quippe etenim fluere atque recedere corpora rebus
Multa modis multis docui: ſed plurima debent
Ex animalibus iis, quæ ſunt exercita motu;
Multaque per ſudorem ex alto preſſa feruntur,
Multa per os exhalantur, quom languida anhelant.

His igitur rebus rareſcit Corpus, & omnis
Subruitur natura; dolor quam conſequitur rem:
Propterea capitur Cibus, ut ſuffulciat artus,
Et recreet vireis interdatus, atque patentem
Per membra ac venas ut amorem obturet edendi.
  Humor item diſcedit in omnia, quæ loca cunque
Poſcunt Humorem, glomerataque multa vaporis
Corpora, quæ ſtomacho præbent incendia noſtro,
Diſſupat adveniens liquor, ac reſtinguit, ut ignem,
Urere ne poſſit calor amplius aridus artus.
Sic igitur tibi anhela ſitis de corpore noſtro
Abluitur, ſic expletur jejuna cupido.
  Nunc qui fiat, uti Paſſus proferre queamus,
Cum volumus, varieque datum ſit membra movere,
Et quæ res tantum hoc oneris protrudere noſtri
Corporis inſuerit, dicam: tu percipe dicta.
  Dico, Animo noſtro primum ſimulacra meandi
Accidere, atque Animum pulſare, ut diximus ante.
Inde Voluntas fit: neque enim facere incipit ullam
Rem quiſquam, quam Mens providit, quid velit, ante.
At, quod providet, illius rei conſtat Imago.
Ergo Animus cum ſeſe ita commovet, ut velit ire
Inque gredi, ferit extemplo, quæ in Corpore toto
Per membra, atque artus, Animaï diſſita vis eſt:
Et facile 'ſt factu, quoniam conjuncta tenetur.
Inde ea proporro Corpus ferit, atque ita tota
Paulatim moles protruditur, atque movetur.
  Præterea, tum rareſcit quoque Corpus, & Aër,
Scilicet ut debet, qui ſemper mobilis exſtat,
Per patefacta venit, penetratque foramina largus;
Et diſpergitur ad parteis ita quaſque minutas

Corporis : hinc igitur rebus fit utrinque duabus,
Corpus uti, ut Navis velis ventoque, feratur.
Nec tamen illud in his rebus mirabile constat,
Tantula quod tantum Corpus Corpuscula possint
Contorquere, & onus totum convertere nostrum.
Quippe etenim Ventus subtili corpore tenuis
Trudit agens magnam magno molimine Navim :
Et manus una regit quantovis impete euntem :
Atque Gubernaclum contorquet quolibet unum :
Multaque per trochleas & tympana pondere magno
Commovet, atque levi sustollit Machina nisu.
Nunc quibus ille modis Somnus per membra quietem
Inriget, atque Animi curas e pectore solvat ;
Suavidicis potius, quam multis versibus, edam :
Parvus ut est Cycni melior canor, ille Gruum quam
Clamor, in ætheriis dispersus nubibus Austri.
Tu mihi da tenueis aureis, animumque sagacem,
Ne fieri negites, quæ dicam posse; retroque
Vera repulsanti discedas pectore dicta :
Tutemet in culpa quom sis, ne cernere possis.
Principio Somnus fit ; ubi est distracta per artus
Vis Animæ, partimque foras ejecta recessit :
Et partim contrusa magis concessit in altum.
Dissolvuntur enim tum demum Membra, fluuntque.
Nam dubium non est, Animaï quin opera sit
Sensus hic in nobis, quem cum Sopor impedit esse,
Tum nobis Animam perturbatam esse putandum 'st,
Ejectamque foras ; non omnem ; namque jaceret
Æterno Corpus perfusum frigore lethi :
Quippe ubi nulla latens Animaï pars remaneret
In membris, cinere ut multa latet obrutus Ignis,

Unde reconflari Sensus per membra repente
Possit, ut ex igni cæco consurgere Flamma.
Sed quibus hæc rebus novitas confletur, & unde
Perturbari Anima, & Corpus languescere possit,
Expediam: tu fac, ne ventis verba profundam.
Principio, externa Corpus de parte necessum 'st,
Aëriis quoniam vicinum tangitur auris,
Tundier, atque ejus crebro pulsarier ictu.
Propterea que fere res omnes, aut Corio sunt,
Aut Seta, aut Conchis, aut Callo, aut Cortice tectæ.
Interiorem etiam partem spirantibus Aër
Verberat hic idem, cum ducitur, atque reflatur.
Quare utrinque secus quom Corpus vapulet, & quom
Perveniant plagæ per parva foramina nobis
Corporis ad primas parteis, elementaque prima;
Fit quasi paulatim nobis per membra ruina.
Conturbantur enim positura principiorum
Corporis atque Animi, sic, ut pars inde Animaï
Ejiciatur, & introrsum pars abdita cedat;
Pars etiam distracta per artus, non queat esse
Conjuncta inter se, nec motu mutua fungi:
Inter enim sepit aditus Natura viasque.
Ergo Sensus abit mutatis motibus alte.
Et quoniam non est, quasi quod suffulciat artus,
Debile fit Corpus, languescunt omnia membra:
Brachia, Palpebræque cadunt, Poplitesque procumbunt.
Deinde cibum sequitur Somnus, quia, quæ facit Aër,
Hæc eadem Cibus, in venas dum dividitur omneis,
Efficit: & multo Sopor ille gravissimus exstat,
Quem satur, aut lassus capias; quia plurima tum se
Corpora conturbant magno contusa labore.

Fit ratione eadem conjectus porro Animaï
Altior, atque foras ejectus largior ejus,
Et divisior inter se, ac distractior intus.

Et quoi quisque fere studio devinctus adhæret,
Aut quibus in rebus multum sumus ante morati,
Atque in qua ratione fuit contenta magis Mens,
In Somnis eadem plerumque videmur obire:
Causidici causas agere, & componere leges:
Induperatores pugnare, ac prœlia obire:
Nautæ contractum cum ventis cernere bellum:
Nos agere hoc autem, & Naturam quærere rerum
Semper, & inventam patriis exponere chartis.
Cetera sic studia atque artes plerumque videntur
In Somnis Animos Hominum frustrata tenere.

Et, quicunque dies multos ex ordine ludis
Adsiduas dederunt operas, plerumque videmus,
Quom jam destiterint ea Sensibus usurpare,
Reliqüas tamen esse vias in Mente patenteis,
Qua possint eadem rerum Simulacra venire.
Permultos itaque illa dies eadem obversantur
Ante oculos, etiam vigilantes ut videantur
Cernere saltanteis, & mollia membra moventeis;
Et citharæ liquidum carmen, chordasque loquenteis
Auribus accipere, & consessum cernere eundem,
Scenaïque simul varios splendere decores.
Usque adeo magni refert studium atque voluntas,
Et quibus in rebus consuerint esse operati
Non Homines solum, sed vero Animalia cuncta.

Quippe videbis Equos forteis, cum membra jacebunt,
In Somnis sudare tamen, spirareque sæpe,
Et quasi de palma summas contendere vireis,

Tunc quasi Carceribus patefactis sæpe quiete:
Venantumque Canes in molli sæpe quiete
Jactant crura tamen subito, vocesque repente
Mittunt, & crebras redducunt naribus auras,
Ut vestigia si teneant inventa ferarum.
Expergefactique sequuntur inania sæpe
Cervorum simulacra, fugæ quasi dedita cernant;
Donec discussis redeant erroribus ad se.
At consueta domi Catulorum blanda propago
Degere, sæpe levem ex oculis volucremque soporem
Discutere, & corpus de terra corripere instant,
Proinde quasi ignotas facies atque ora tuantur.
Et quam quæque magis sunt aspera semina eorum,
Tam magis in Somnis eadem sævire necessum 'st.
At variæ fugiunt Volucres, pennisque repente
Sollicitant Divûm nocturno tempore lucos,
Accipitres somno in leni si prœlia pugnasque
Edere sunt persectantes visæque volantes.
Porro Hominum mentes magnis quæ motibus edunt?
Magna etenim sæpe in Somnis faciuntque, geruntque,
Reges expugnant, capiuntur, prœlia miscent;
Tollunt clamores, quasi si jugulentur ibidem:
Multi depugnant, gemitusque doloribus edunt;
Et quasi pantheræ morsu sævique leonis
Mandantur, magnis clamoribus omnia complent.
Multi de Magnis per Somnum rebu' loquuntur,
Indicioque sui facti persæpe fuere:
Multi mortem obeunt, multi, de montibus altis
Se quasi præcipitent ad terram corpore toto,
Exterrentur, & ex Somno, quasi mentibu' capti,
Vix ad se redeunt permoti corporis æstu.

Flumen item sitiens, aut fontem propter amœnum
Adsidet, & totum prope faucibus occupat amnem.
Pusi sæpe lacum propter, se, ac dolia curta,
Somno devincti credunt extollere vestem,
Totius humorem saccatum ut corpori' fundant:
Cum Babylonica magnifico splendore rigantur.
Tum, quibus ætatis freta primitus insinuantur,
Semen ubi ipsa dies membris matura creavit;
Conveniunt Simulacra foris e corpore quoque,
Nuntia præclari voltus pulchrique coloris:
Qui ciet irritans loca turgida semine multo,
Ut, quasi transactis sæpe omnibu' rebu', profundant
Fluminis ingenteis fluctus, vestemque cruentent.
Sollicitatur id in nobis, quod diximus ante,
Semen; adulta ætas cum primum roborat artus.
Namque alias aliud res commovet atque lacessit:
Ex homine humanum Semen ciet una Hominis vis.
Quod simulatque suis ejectum sedibus exit,
Per membra atque artus decedit corpore toto
In loca conveniens nervorum certa; cietque
Continuo parteis genitaleis corporis ipsas:
Irritata tument loca Semine, fitque voluntas
Ejicere id, quo se contendit dira libido;
Idque petit corpus mens, unde 'st saucia amore:
Namque omnes plerumque cadunt in volnus, & illam
Emicat in partem sanguis, unde icimur ictu:
Et si cominus est, hostem ruber occupat humor.
Sic igitur, Veneris qui telis accipit ictum,
Sive Puer membris muliebribus hunc jaculatur,
Seu Mulier, toto jactans e corpore amorem,
Unde feritur, eo tendit, gestitque coïre,

Et jacere humorem in corpus de corpore ductum :
Namque voluptatem præſagit multa cupido.
Hæc Venus eſt nobis, hinc autem 'ſt nomen Amoris :
Hinc illæ primum Veneris dulcedinis in cor
Stillavit gutta, & ſuccedit fervida cura.
Nam ſi abeſt, quod ames, præſto Simulacra tamen ſunt
Illius, & nomen dulce obverſatur ad aureis.
  Sed fugitare decet Simulacra, & pabula amoris
Abſterrere ſibi, atque alio convertere mentem,
Et jacere humorem conlectum in corpora quæque;
Nec retinere ſemel converſum unius amore,
Et ſervare ſibi curam, certumque dolorem.
Ulcus enim viveſcit, & inveteraſcit alendo,
Inque dies gliſcit furor, atque ærumna graveſcit,
Si non prima novis conturbes volnera plagis,
Volgivagaque vagus Venere ante recentia cures,
Aut alio poſſis Animi traducere motus.
  Nec Veneris fructu caret is, qui vitat amorem :
Sed potius, quæ ſunt ſine pœna, commoda ſumit.
Nam certa & pura eſt ſanis magis inde voluptas,
Quam miſeris : etenim potiundi tempore in ipſo
Fluctuat incertis erroribus ardor Amantum :
Nec conſtat, quid primum oculis manibuſque fruantur.
Quod petiere premunt arcte, faciuntque dolorem
Corporis, & denteis inlidunt ſæpe labellis,
Oſculaque adfigunt, quia non eſt pura voluptas :
Et ſtimuli ſubſunt, qui inſtigant lædere id ipſum,
Quodcunque eſt, rabies unde illæ germina ſurgunt.
Sed leviter pœnas frangit Venus inter Amorem,
Blandaque refrenat morſus admiſta voluptas.
  Namque in eo ſpes eſt, unde 'ſt ardoris origo,

Restingui quoque posse ab eodem corpore flammam;
Quod fieri contra coram natura repugnat:
Unaque res hæc est, quoius quam pluria habemus,
Tam magis ardescit dira cuppedine pectus.
Nam Cibus atque Humor membris adsumitur intus,
Quæ quoniam certas possunt obsidere parteis,
Hoc facile expletur laticum frugumque cupido:
Ex hominis vero facie, pulchroque colore,
Nil datur in corpus præter Simulacra fruendum,
Tenuia, quæ vento spes raptat sæpe misella.
Ut bibere in somnis Sitiens quom quærit, & humor
Non datur, ardorem in membris qui stinguere possit;
Sed laticum Simulacra petit, frustraque laborat,
In medioque sitit torrenti flumine potans.
Sic in amore Venus Simulacris ludit Amanteis;
Nec satiare queunt spectando corpora coram,
Nec manibus quidquam teneris abradere membris
Possunt, errantes incerti corpore toto.
Denique quom membris conlatis flore fruuntur
Ætatis, quom jam præsagit gaudia corpus,
Atque in eo est Venus, ut muliebria conserat arva;
Adfigunt avide corpus, junguntque salivas
Oris, & inspirant pressantes dentibus ora;
Nequidquam: quoniam nihil inde abradere possunt,
Nec penetrare, & abire in corpus corpore toto.
Nam facere interdum id velle, & certare videntur:
Usque adeo cupide Veneris compagibus hærent,
Membra voluptatis dum vi labefacta liquescunt.
Tandem ubi se rupit nervis conlecta cupido,
Parva fit ardoris violenti pausa parumper;
Inde redit rabies eadem, & furor ille revisit,

Quom fibi, quod cupiant ipfi, contingere quærunt:
Nec reperire malum id poffunt quæ machina vincat:
Ufque adeo incerti tabefcunt volnere cæco.
  Adde quod abfumunt vireis, pereuntque labore.
Adde quod alterius fub nutu degitur ætas.
Labitur interea Res, & Vadimonia fiunt,
Languent officia, atque ægrotat fama vacillans;
Unguenta & pulchra in pedibus Sicyonia rident:
Scilicet & grandes viridi cum luce fmaragdi
Auro includuntur, teriturque thalaffina veftis
Affidue, & Veneris fudorem exercita potat:
Et bene parta patrum fiunt Anademata, Mitræ:
Interdum in pallam, ac Melitenfia, Ceaque vertunt.
Eximia vefte & victu Convivia, Ludi,
Pocula crebra, Unguenta, Coronæ, Serta parantur;
Nequidquam: quoniam medio de fonte leporum
Surgit amari aliquid, quod in ipfis floribus angat:
Aut quod confcius ipfe Animus fe forte remordet,
Defidiofe agere ætatem, luftrifque perire:
Aut quod in ambiguo Verbum jaculata reliquit;
Quod cupido adfixum cordi vivefcit, ut Ignis:
Aut nimium jactare oculos, aliumve tueri
Quod putat, in voltuque videt veftigia rifus.
  Atque in Amore mala hæc proprio fummeque fecundo
Inveniuntur: in adverfo vero atque inopi funt,
Prendere quæ poffis oculorum lumine aperto,
Innumerabilia: ut melius vigilare fit ante,
Qua docui ratione, cavereque, ne inlaqueeris.
Nam vitare, plagas in amoris ne laciamur,
Non ita difficile eft, quam captum retibus ipfis
Exire, & validos Veneris perrumpere nodos.

Et tamen implicitus quoque poſſis, inque peditus
Effugere infeſtum, niſi Tute tibi obvius obſtes;
Et prætermittas Animi vitia omnia primum;
Tum quæ Corpori' ſunt ejus, quam percupis, ac vis.
Nam hoc faciunt Homines plerumque cupidine cæci:
Et tribuunt ea, quæ non ſunt his commoda vere.
Multimodis igitur pravas turpeiſque videmus
Eſſe in deliciis, ſummoque in honore vigere.
Atque alios alii inrident, Veneremque ſuadent
Ut placent, quoniam fœdo adflictantur amore;
Nec ſua reſpiciunt miſeri mala maxima ſæpe.
Nigra, μελίχροος eſt: Immunda & Fœtida, ἄκοσμος·
Cæſia, παλλάδιον· Nervoſa, & Lignea, δορκάς·
Parvola, Pumilio, χαρίτων ἴα, tota merum ſal:
Magna, atque Immanis, κατάπληξις, plenaqué honoris:
Balba, loqui non quit, τραυλίζει· Muta, pudens eſt:
At Flagrans, Odioſa, Loquacula, λαμπάδιον fit.
Ἰσχνὸν ἐρωμένιον tum fit, quom vivere non quit
Præ macie: ῥαδινὴ vero eſt, jam Mortua tuſſi.
At Gemina & Mammoſa, Ceres eſt ipſa ab Iaccho:
Simula, σιληνὴ, ac Satyra 'ſt: Labioſa, φίλημα.
Cetera de genere hoc longum 'ſt ſi dicere coner.
    Sed tamen eſto jam quantovis oris honore,
Quoi Veneris membris vis omnibus exoriatur:
Nempe aliæ quoque ſunt; nempe hac ſine viximus ante;
Nempe eadem facit, & ſcimus facere omnia turpi:
Et miſeram tætris ſe ſuffit odoribus ipſa,
Quam famulæ longe fugitant, furtimque cachinnant.
    At lacrimans excluſus Amator limina ſæpe
Floribus & Sertis operit, poſteiſque ſuperbos
Unguit Amaracino, & foribus miſer oſcula figit.

Quem si jam admissum, venientem offenderit aura
Una modo, causas abeundi quærat honestas;
Et meditata diu cadat alte sumta querela;
Stultitiæque ibi se damnet, tribuisse quod illi
Plus videat, quàm mortali concedere par est.
Nec Veneres nostras hoc fallit: quo magis ipsæ
Omnia summopere hos vitæ postscenia celant,
Quos retinere volunt, adstrictosque esse in amore:
Nequidquam: quoniam tu animo tamen omnia possis
Protrahere in lucem, atque omneis anquirere nisus,
Et si bello animo 'st, & non odiosa vicissim,
Prætermittet te humanis concedere rebus.
  Nec mulier semper ficto suspirat amore,
Quæ complexa viri corpus cum corpore jungit;
Et tenet adsuctis humectans oscula labris.
Nam facit ex animo sæpe, & communia quærens
Gaudia, sollicitat spatium decurrere amoris.
Nec ratione alia Volucres, Armenta, Feræque,
Et Pecudes, & Equæ maribus subsidere possent,
Si non, ipsa quod illorum subat, ardet abundans
Natura, & venerem salientum læta retractat.
Nonne vides etiam, quos mutua sæpe voluptas
Vinxit, ut in vinclis communibus excrucientur?
In triviis non sæpe Canes discedere aventes,
Divorsi cupide summis ex viribu' tendunt,
Cum interea validis Veneris compagibus hærent?
Quod facerent nunquam, nisi mutua gaudia nossent,
Quæ lacere in fraudem possent, vinctosque tenere.
Quare etiam atque etiam (ut dico) est communi' voluptas.
  Et commiscendo cum Semen forte virile
Femina commulxit subita vi, corripuitque;

Tum ſimiles Matrum materno ſemine fiunt,
Ut Patribus patrio: ſed quos utriuſque figuræ
Eſſe vides juxtim, miſcenteis volta Parentum,
Corpore de Patrio, & Materno ſanguine creſcunt;
Semina quom Veneris ſtimulis excita per artus
Obvia conflixit conſpirans mutuus ardor;
Et neque utrum ſuperavit eorum, nec ſuperatum 'ſt.
Fit quoque, ut interdum ſimiles exſiſtere Avorum
Poſſint, & referant Proavorum ſæpe figuras,
Propterea, quia multa modis primordia multis
Miſta ſuo celant in corpore ſæpe Parentes,
Quæ Patribus Patres tradunt a ſtirpe profecta.
Inde Venus varia producit ſorte figuras:
Majorûmque refert voltus, voceſque, comaſque.
Quandoquidem nihilo minus hæc de ſemine certo
Fiunt, quam Facies, & Corpora, Membraque nobis.
Et Muliebre oritur patrio de ſemine ſæclum:
Maternoque mares exſiſtunt corpore creti.
Semper enim partus duplici de ſemine conſtat:
Atque, utri ſimile eſt magis id, quodcunque creatur,
Ejus habet plus parte æqua; quod cernere poſſis,
Sive Virûm ſuboles, ſive 'ſt Muliebris origo.
Nec divina ſatum genitalem Numina quoiquam
Abſterrent, pater a natis ne dulcibus unquam
Appelletur, & ut ſterili Venere exigat ævum;
Quod plerique putant: Et multo ſanguine mœſti
Conſpergunt aras, adolentque altaria donis,
Ut gravidas reddant uxores ſemine largo:
Nequidquam Divûm numen, ſorteiſque fatigant.
Nam ſteriles nimium craſſo ſunt ſemine partim,
Et liquido præter juſtum, tenuique viciſſim.

Tenue, locis quia non potis est adfigere adhæsum,
Liquitur extemplo, & revocatum cedit ab ortu:
Crassius hoc porro, quoniam concretius æquo
Mittitur; aut non tam prolixo provolat ictu;
Aut penetrare locos æque nequit; aut penetratum,
Ægre admiscetur muliebri Semine Semen.
Nam multum harmoniæ Veneris differre videntur:
Atque alias alii complent magis, ex aliisque
Suscipiunt aliæ pondus magis, inque gravescunt.
Et multæ steriles Hymenæis ante fuerunt
Pluribus, & nactæ post sunt tamen, unde puellos
Suscipere, & partu possent ditescere dulci:
Et, quibus ante domi fœcundæ sæpe nequissent
Uxores parere, inventa 'st illis quoque compar
Natura, ut possent natis munire senectam.
Usque adeo magni refert, ut Semina possint
Seminibus commisceri genitaliter apta,
Crassaque conveniant liquidis, & liquida crassis,
Quæ quoi juncta viro fit femina per Veneris res.
Atque adeo refert, quo victu vita colatur.
Namque aliis rebus concrescunt Semina membris,
Atque aliis extenuantur, tabentque vicissim.
Et quibus ipsa modis tractetur blanda Voluptas,
Id quoque permagni refert: Nam more Ferarum,
Quadrupedumque magis ritu, plerumque putantur
Concipere Uxores, quia sic loca sumere possunt
Pectoribus positis, sublatis Semina lumbis.
Nec molles opu' sunt motus Uxoribus hilum.
Nam Mulier prohibet se concipere, atque repugnat,
Clunibus ipsa viri Venerem si læta retractet:
Atque exossato ciet omni pectore fluctus.

Eicit enim Sulci recta regione viaque
Vomerem, atque locis avertit Seminis ictum.
Idque sua causa consuerunt Scorta moveri,
Ne complerentur crebro, gravidæque jacerent;
Et simul ipsa viris Venus ut concinnior esset:
Conjugibus quod nil nostris opus esse videtur.
  Nec divinitus est interdum, Venerisque sagittis
Deteriore fit ut forma Muliercula ametur.
Nam facit ipsa suis interdum Femina factis,
Morigerisque modis, & mundo corpori' cultu,
Ut facile insuescat secum Vir degere vitam.
  Quod superest, Consuetudo concinnat amorem.
Nam leviter quamvis, quod crebro tunditur ictu,
Vincitur in longo spatio tamen, atque labascit.
Nonne vides, etiam guttas in saxa cadenteis
Humoris longo in spatio pertundere saxa?

TITI
LUCRETII
CARI
DE
RERUM NATURA
LIBER QUINTUS.

T. LUCRETII CARI

DE

RERUM NATURA

LIBER QUINTUS.

ARGUMENTUM.

I. Laudes Epicuri, cui propter inventam atque explicatam Philosophiam plus debent Homines, quam Cereri, Baccho, Herculi, aliisque Divis, quos grati venerantur, ad v. 56. II. Deinde, ad v. 92 proponit totius Libri argumentum, cujus partes postea explicat: & III. ad v. 157 Terram, Mare, Coelum, Solem, Sidera, Mortalia docet, nec, quod Stoici putarunt, Animata, Dei ipsius partes, aut Sedem & Domicilium Deorum esse, quod Vulgus existimat, asserit. IV. Ne quis Mundum a Diis fuisse factum, atque ideo immortalem credat, ad v. 236 varias rationes congerit tam a Natura Deorum, quam a vitiis hujus Mundi ductas, quibus probare conatur, hanc compagem non fuisse a Diis constitutam. V. ad v. 417. Quatuor Elementa, Terram, Aquam, Aera, & Ignem, e quibus Mundus constat, nasci & interire, & proinde Mundum ipsum aliquando incepisse, aliquando etiam periturum arguit; variisque aliis argumentis confirmat, hanc compagem nec ab aeterno exstitisse, neque futuram esse immortalem. VI ad v. 509 agit de primo Mundi exortu, & singulis ejus partibus, prout graviores aut leviores sunt, sedes suas & locos assignat. VII. ad v. 613. Multa de Coeli & Siderum motibus proponit, at nihil certi decernit. Deinde docet, cur Terra, cur tota compages, quod Corpus grave est, nulli fundamento innixa pendeat. Solem denique, Lunam, Sidera metitur, atque

illa nec majora nec minora eſſe, quam nobis apparent, pronunciat. VIII. ad v. 770. Varias utriuſque Solſtitii, Aeſtivi & Hiemalis, cauſas reddit, quo modo Nox fiat, cur Aurora Solem praecedat, cur Dies & Noctes viciſſim ſeſe ſuperent, cur Luna vultum & figuram variet, cur denique Sol ac Luna Eclipſin patiantur, diſputat. IX. Deinde a Coelo deſcendens Herbarum, Arborum, Avium, Brutorum, Hominum origines deſcribit, ad v. 835. X. Monſtra quoque, mutila quaedam atque imperfecta Animalia, naſci concedit, ſed Chimaeras, Centauros, Scyllas, reliquaque Poetarum portenta ſuaviter deridet, ad v. 922. XI. Demum, ad v. 1090. Primorum Hominum Vires, rudem Vitam, Cultum, Victum, Ingenium, Mores, Domicilia, Matrimonia deſcribit; & docet, unde Sermo, Voces, & rerum Nomina. XII. Tandem poſt Ignem in Terras a Fulmine delatum cultior Vita, & Victus mollior: Pacta & Foedera inierunt Homines, Agros partiti ſunt, & pulcherrimi, aut fortiſſimi, Reges *conſtituuntur; at brevi, orta Seditione,* Reſpublica *emerſit, ad v. 1160. XIII. ad. v. 1240. diſputat de Deorum Metu, & de ortu Religionis, quam divinae Naturae & cauſarum Naturalium ignorantiae acceptam refert. XIV. Quae ſequuntur, Metallorum ortum, primas bellandi Artes, Artis Textrinae, Agriculturae, Muſices, & aliarum Artium ortum atque progreſſum continent.*

QUIS potis eſt dignum pollenti pectore carmen
Condere, pro rerum majeſtate, hiſque repertis?
Quiſve valet verbis tantum, qui fundere laudes
Pro meritis Ejus poſſit, qui talia nobis
Pectore parta ſuo quæſitaque præmia liquit?
Nemo (ut opinor) erit mortali corpore cretus.
Nam ſi, ut ipſa petit majeſtas cognita rerum,
Dicendum 'ſt: Deus ille fuit, Deus, inclute Memmi,
Qui princeps vitæ rationem invenit eam, quæ

Nunc appellatur SAPIENTIA : quique per artem
Fluctibus e tantis vitam, tantisque tenebris,
In tam tranquillo, & tam clara luce locavit.
  Confer enim Divina aliorum antiqua reperta.
Namque Ceres fertur fruges, Liberque liquoris
Vitigeni laticem mortalibus instituisse;
Cum tamen his posset sine rebus vita manere,
Ut fama 'st, aliquas etiam nunc vivere genteis.
At bene non poterat sine puro pectore vivi.
Quo magis hic merito nobis Deus esse videtur,
Ex quo nunc etiam per magnas didita genteis
Dulcia permulcent animos solatia vitæ.
  Herculis antistare autem si facta putabis,
Longius a vera multo ratione ferere.
Quid Nemæus enim nobis nunc magnus hiatus
Ille Leonis obesset, & horrens Arcadius Sus?
Denique quid Cretæ taurus, Lernæaque pestis
Hydra venenatis posset vallata colubris?
Quidve tripectora tergemini vis Geryonaï?
Et Diomedis equi, spirantes naribus ignem,
Thracen, Bistoniasque plagas, atque Ismara propter,
Tantopere officerent nobis? Uncisque timendæ
Unguibus Arcadiæ volucres Stymphala colentes?
Aureaque Hesperidum servans fulgentia mala
Asper, acerba tuens, immani corpore Serpens,
Arboris amplexus stirpem? quid denique obesset,
Propter Atlanteum litus, pelageque severa,
Quo neque noster adit quisquam, neque Barbarus audet?
Cetera de genere hoc quæ sunt portenta peremta,
Si non victa forent, quid tandem viva nocerent?
Nil, ut opinor: Ita ad satiatem terra Ferarum

Nunc etiam fcatit, & trepido terrore repleta 'ſt
Per nemora ac monteis magnos, ſilvaſque profundas:
Quæ loca vitandi plerumque eſt noſtra poteſtas.
  At niſi purgatum 'ſt pectus, quæ prœlia nobis,
Atque pericula tunc ingratis inſinuandum?
Quantæ conſcindunt hominem Cuppedinis acres
Sollicitum curæ? Quantique perinde timores?
Quidve Superbia, Spurcities, Petulantia, quantas
Efficiunt cladeis? Quid Luxus, Deſidieſque?
  Hæc igitur qui cuncta ſubegerit, ex animoque
Expulerit dictis, non armis; nonne decebit,
Hunc Hominem numero Divûm dignarier eſſe?
Cum bene præſertim multa ac divinitus ipſis
Immortalibu' de Divis dare dicta ſuërit,
Atque omnem rerum Naturam pandere dictis.
  Quoius ego ingreſſus veſtigia, nunc rationes
Perſequor, ac doceo dictis, quo quæque creata
Fœdere ſint, in eo quam ſit durare neceſſum:
Nec validas ævi valeant reſcindere leges.
Quo genere in primis Animi natura reperta 'ſt,
Nativo primo conſiſtere corpore creta;
Nec poſſe incolumis magnum durare per ævum:
Sed Simulacra ſolere in ſomnis fallere mentem,
Cernere cum videamur eum, quem vita reliquit.
  Quod ſupereſt, nunc me huc Rationis detulit ordo,
Ut mihi, mortali conſiſtere corpore Mundum,
Nativumque ſimul, ratio reddunda ſit, eſſe.
Et quibus ille modis congreſſus Materiaï
Fundarit Terram, Cœlum, Mare, Sidera, Solem,
Lunaïque globum; tum quæ tellure Animantes
Exſtiterint, & quæ nullo ſint tempore natæ.

Quove modo genus Humanum variante loquela
Cœperit inter ſe veſci per nomina rerum:
Et quibus ille modis Divûm metus inſinuarit
Pectora, terrarum qui in orbi ſancta tuetur
Fana, Lacus, Lucos, Aras, Simulacraque Divûm.
 Præterea, Solis curſus Lunæque meatus
Expediam, qua vi flectat Natura gubernans:
Ne forte hic inter Cœlum Terramque reamur
Libera ſponte ſua curſus luſtrare perenneis,
Morigera ad fruges augendas, atque animanteis:
Neve aliqua Divûm volvi ratione putemus.
Nam, bene qui didicere, Deos ſecurum agere ævum,
Si tamen interea mirantur, qua ratione
Quæque geri poſſint, præſertim rebus in illis,
Quæ ſupera caput ætheriis cernuntur in oris;
Rurſus in antiquas referuntur Relligiones,
Et Dominos acreis adſciſcunt, omnia poſſe
Quos miſeri credunt, ignari quid queat eſſe,
Quid nequeat; finita poteſtas denique quoique
Quanam ſit ratione, atque alte terminus hærens.
 Quod ſupereſt, ne Te in promiſſis plura moremur,
Principio Maria ac Terras Cœlumque tuere:
Horum naturam triplicem, tria corpora, Memmi,
Treis ſpecies tam diſſimileis, tria talia texta,
Una dies dabit exitio: multoſque per annos
Suſtentata ruet moles & machina Mundi.
 Nec me animi fallit, quam res nova miraque menti
Accidat, Exitium Cœli Terræque futurum:
Et quam difficile id mihi ſit pervincere dictis:
Ut fit, ubi inſolitam rem adportes auribus ante,
Nec tamen hanc poſſis Oculorum ſubdere viſu,

Nec jacere indu Manus, via qua munita fidei
Proxima fert humanum in pectus templaque mentis.
Sed tamen effabor: dictis dabit ipsa fidem res
Forsitan, & graviter terrarum motibus orbis
Omnia conquassari in parvo tempore cernes!
Quod procul a nobis flectat Fortuna gubernans;
Et Ratio potius, quam Res persuadeat ipsa,
Succidere horrisono posse omnia victa fragore.

Qua prius aggrediar quam de re fundere fata
Sanctius, & multo certa ratione magis, quam
Pythia, quæ tripode è Phœbi, lauroque profatur:
Multa tibi expediam doctis solatia dictis;
Relligione refrenatus ne forte rearis,
Terras, & Solem, Cœlum, Mare, Sidera, Lunam,
Corpore divino debere æterna manere;
Proptereaque putes ritu par esse Gigantum,
Pendere eos pœnas immani pro scelere omneis,
Qui ratione sua disturbent mœnia Mundi,
Præclarumque velint cœli restinguere Solem,
Immortalia mortali sermone notantes.

Quæ procul usque adeo divino ab numine distant,
Inque deûm numero sic sunt indigna videri,
Notitiam potius præbere ut posse putentur,
Quid sit vitali motu sensuque remotum.
Quippe etenim non est, cum quovis corpore ut esse
Posse Animi natura putetur, Consiliumque.
Sicut in æthere non Arbor, nec in æquore salso
Nubes esse queunt, neque Pisces vivere in arvis;
Nec Cruor in lignis, nec saxis Succus inesse:
Certum ac dispositum 'st, ubi quidquid crescat & insit.
Sic Animi natura nequit sine Corpore oriri

Sola, neque a nervis & ſanguine longiter eſſe.
Hoc ſi poſſet enim, multo prius ipſa Animi vis
In Capite, aut Humeris, aut imis Calcibus eſſe
Poſſet, & innaſci quavis in parte ſoleret:
Tandem in eodem homine, atque in eodem vaſe maneret.
Quod quoniam noſtro quoque conſtat Corpore, certum
Diſpoſitumque videtur, ubi eſſe & creſcere poſſit
Seorſum Anima atque Animus: tanto magis inficiandum,
Totum poſſe extra Corpus, formamque animalem
Putribus in glebis Terrarum, aut Solis in igni,
Aut in Aqua durare, aut altis Ætheris oris.
Haud igitur conſtant divino prædita ſenſu,
Quandoquidem nequeunt vitaliter eſſe animata.
  Illud item non eſt ut poſſis credere, ſedes
Eſſe Deûm ſanctas in mundi partibus ullis.
Tenuis enim natura Deûm, longeque remota
Senſibus a noſtris, animi vix mente videtur.
Quæ quoniam manuum tactum ſuffugit, & ictum,
Tactile nil nobis quod ſit, contingere debet
Tangere enim non quit, quod tangi non licet ipſum,
Quare etiam ſedes quoque noſtris ſedibus eſſe
Diſſimiles debent, tenues de corpore eorum.
Quæ tibi poſterius largo ſermone probabo.
  Dicere porro, Hominum cauſa voluiſſe parare
Præclaram mundi naturam, proptereaque
Id laudabile opus Divûm laudare decere,
Æternumque putare atque immortale futurum,
Nec fas eſſe, Deûm quod ſit ratione vetuſta
Gentibus humanis fundatum perpetuo ævo,
Sollicitare ſuis ullum de ſedibus unquam,
Nec verbis vexare, & ab imo evertere ſummam:

Cetera de genere hoc adfingere, & addere, Memmi,
Deſipere 'ſt: quid enim Immortalibus atque Beatis
Gratia noſtra queat largirier emolumenti,
Ut noſtra quidquam cauſa gerere adgrediantur?
Quidve novi potuit tanto poſt ante quietos
Inlicere, ut cuperent vitam mutare priorem?
Nam gaudere novis rebus debere videtur,
Cui veteres obſunt; ſed, cui nil accidit ægri
Tempore in anteacto, cum pulchre degeret ævum,
Quid potuit novitatis amorem accendere tali?
An, credo, in tenebris vita, ac mœrore jacebat,
Donec diluxit rerum genitalis origo?
Quidve mali fuerat nobis non eſſe creatis?
Natus enim debet, quicunque 'ſt, velle manere
In vita, donec retinebit blanda voluptas:
Qui nunquam vero vitæ guſtavit amorem,
Nec fuit in numero, quid obeſt non eſſe creatum?
  Exemplum porro gignundis rebus; & ipſa
Notities Hominum, Divis unde inſita primum?
Quid vellent facere ut ſcirent, animoque viderent?
Quove modo 'ſt unquam vis cognita Principiorum?
Quidnam inter ſeſe permutato ordine poſſent,
Si non ipſa dedit ſpecimen Natura creandi?
Namque ita multa modis multis Primordia rerum
Ex infinito jam tempore percita plagis,
Ponderibuſque ſuis conſuerunt concita ferri,
Omnimodiſque coire, atque omnia pertentare,
Quæcunque inter ſe poſſint congreſſa creare,
Ut non ſit mirum, ſi in taleis diſpoſituras
Deciderunt quoque, & in taleis venere meatus,
Qualibus hæc rerum genitur nunc Summa novando.

Quod ſi jam rerum ignorem Primordia quæ ſint,
Hoc tamen ex ipſis Cœli rationibus auſim
Confirmare, aliiſque ex rebus reddere multis,
Nequaquam nobis divinitus eſſe paratam
Naturam rerum; tanta ſtat prædita culpa.
Principio, quantum Cœli tegit impetus ingens,
Inde avidam partem Monteis, Silvæque ferarum
Poſſedere, tenent Rupes, vaſtæque Paludes,
Et Mare, quod late Terrarum diſtinet oras.
Inde duas porro prope parteis fervidus Ardor,
Aſſiduuſque Geli caſus mortalibus aufert.
Quod ſupereſt arvi, tamen id Natura ſua vi
Sentibus obducat, ni vis Humana reſiſtat,
Vitaï cauſa valido conſueta bidenti
Ingemere, & terram preſſis proſcindere aratris.
Si non fœcundas vertentes vomere glebas,
Terraïque ſolum ſubigentes cimus ad ortus;
Sponte ſua nequeant liquidas exſiſtere in auras.
Et tamen interdum magno quæſita labore,
Cum jam per terras frondent, atque omnia florent;
Aut nimiis torret fervoribus ætherius Sol,
Aut ſubiti perimunt imbres, gelidæque pruinæ,
Flabraque ventorum violento turbine vexant.
Præterea genus horriferum Natura Ferarum,
Humanæ genti infeſtum, terraque marique,
Cur alit, atque auget? Cur Anni tempora morbos
Apportant? Quare Mors immatura vagatur?
Tum porro Puer, ut ſævis projectus ab undis
Navita, nudus humi jacet, infans, indigus omni
Vitali auxilio, cum primum in luminis oras
Nixibus ex alvo matris natura profudit;

Vagituque locum lugubri complet, ut æquum 'ſt,
Cui tantum in vita reſtet tranſire malorum.
At variæ creſcunt Pecudes, Armenta, Feræque:
Nec crepitacula eis opu' ſunt, nec cuiquam adhibenda 'ſt
Almæ nutricis blanda atque infracta loquela:
Nec varias quærunt Veſteis pro tempore Cœli.
Denique non Armis opus eſt, non Mœnibus altis,
Queis ſua tutentur, quando omnibus omnia large
Tellus ipſa parit, naturaque dædala rerum.
Principio, quoniam Terraï corpus, & Humor,
Aurarumque leves animæ, calidique Vapores,
E quibus hæc rerum conſiſtere Summa videtur,
Omnia nativo ac mortali corpore conſtant;
Debet tota eadem Mundi natura putari.
Quippe etenim quorum parteis & membra videmus
Corpore nativo & mortalibus eſſe figuris;
Hæc eadem ferme mortalia cernimus eſſe,
Et nativa ſimul. Quapropter maxima Mundi
Cum videam membra ac parteis conſumta regigni;
Scire licet, Cœli quoque idem Terræque fuiſſe
Principiale aliquod tempus, clademque futuram.
Illud in his rebus ne me arripuiſſe rearis,
Memmi, quod Terram atque Ignem mortalia ſumſi
Eſſe; neque Humorem dubitavi Auraſque perire;
Atque eadem gigni, rurſuſque augeſcere dixi.
Principio, pars Terraï nonnulla peruſta
Solibus aſſiduis, multa pulſata pedum vi,
Pulveris exhalat nebulam, nubeiſque volanteis,
Quas validi toto diſpergunt aëre venti:
Pars etiam glebarum ad diluviem revocatur
Imbribus, & ripas radentia flumina rodunt.

Præterea, pro parte ſua quodcunque alid auget,
Roditur: & quoniam dubio procul eſſe videtur
Omniparens, eadem rerum commune ſepulchrum;
Ergo Terra tibi limatur, & aucta recreſcit.
Quod ſupereſt, Humore novo mare, flumina, fonteis
Semper abundare, & latices manare perenneis,
Nil opus eſt verbis: magnus decurſus aquarum
Undique declarat: ſed primum quidquid Aquaï
Tollitur, in ſummaque fit, ut nihil Humor abundet;
Partim quod validi verrentes æquora venti
Deminuunt, radiiſque retexens ætherius Sol:
Partim quod ſubter per terras diditur omneis.
Percolatur enim virus, retroque remanat
Materies Humoris, & ad caput amnibus omnis
Convenit; inde ſuper terras fluit agmine dulci,
Qua via ſecta ſemel liquido pede detulit undas.
Aëra nunc igitur dicam, qui corpore toto
Innumerabiliter privas mutatur in horas.
Semper enim quodcunque fluit de rebus, id omne
Aëris in magnum fertur mare: qui niſi contra
Corpora retribuat rebus, recreetque fluenteis,
Omnia jam reſoluta forent, & in Aëra verſa.
Haud igitur ceſſat gigni de rebus, & in res
Recidere aſſidue, quoniam fluere omnia conſtat.
Largus item liquidi fons luminis, ætherius Sol,
Inrigat aſſidue cœlum candore recenti,
Suppeditatque novo confeſtim lumine lumen.
Nam primum quidquid fulgoris diſperit eij,
Quocunque accidit: id licet hinc cognoſcere poſſis,
Quod ſimul ac primum nubes ſuccedere Soli
Cœpere, & radios inter quaſi rumpere lucis,

Extemplo inferior pars horum diſperit omnis;
Terraque inumbratur, qua nimbi cunque feruntur;
Ut noſcas, ſplendore novo res ſemper egere,
Et primum jactum fulgoris quemque perire;
Nec ratione alia res poſſe in ſole videri,
Perpetuo ni ſuppeditet lucis caput ipſum.
Quin etiam nocturna tibi, terreſtria quæ ſunt,
Lumina, pendentes Lychni, claræque coruſcis
Fulguribus, pingues multa caligine Tædæ,
Conſimili properant ratione, ardore miniſtro,
Suppeditare novum lumen, tremere ignibus inſtant;
Inſtant, nec loca lux inter quaſi rupta relinquit:
Uſque adeo properanter ab omnibus ignibus ejus
Exitium celeri toleratur origine flammæ.
Sic igitur, Solem, Lunam, Stellaſque putandum
Ex alio atque alio lucem jactare ſubortu,
Et primum quidquid flammaï perdere ſemper;
Inviolabilia hæc ne credas forte vigere.
Denique non Lapides quoque vinci cernis ab ævo?
Non altas Turreis ruere, & putreſcere Saxa?
Non delubra Deûm Simulacraque feſſa fatiſci?
Nec ſanctum numen fati protollere fineis
Poſſe? Neque adverſus naturæ fœdera niti?
Denique non Monumenta virûm dilapſa videmus
Cedere proporro, ſubitoque ſeneſcere caſu?
Non ruere avolſos Silices a montibus altis,
Nec validas ævi vireis perferre, patique
Finiti? neque enim caderent avolſa repente,
Ex infinito quæ tempore pertoleraſſent
Omnia tormenta ætatis privata fragore.
Denique jam tuere Hoc circum, ſupraque, quod omnem

Continet amplexu terram; quod procreat ex se
Omnia (quod quidam memorant) recipitque peremta:
Totum nativum mortali corpore constat.
Nam quodcunque alias ex se res auget alitque,
Deminui debet, recreari cum recipit res.
Præterea, si nulla fuit genitalis origo
Terraï & Cœli, semperque æterna fuere:
Cur supera bellum Thebanum, & funera Trojæ,
Non alias alii quoque res cecinere Poëtæ?
Quo tot facta virûm toties cecidere? nec usquam
Æternis famæ monumentis insita florent?
Verum (ut opinor) habet novitatem Summa, recensque
Natura 'st Mundi, neque pridem exordia cepit.
Quare etiam quædam nunc Artes expoliuntur,
Nunc etiam augescunt: nunc addita Navigiis sunt
Multa: modo Organici melicos peperere sonores.
Denique Natura hæc rerum Ratioque reperta 'st
Nuper, & hanc Primus cum primis Ipse repertus
Nunc ego sum, in patrias qui possim vertere voces.
Quod si forte fuisse antehac eadem omnia credis;
Sed periisse hominum torrenti sæcla vapore,
Aut cecidisse urbeis magno vexamine Mundi,
Aut ex imbribus assiduis exisse rapaceis
Per terras Amneis, atque oppida cooperuisse:
Tanto quippe magis victus fateare necesse 'st,
Exitium quoque Terraï Cœlique futurum.
Nam cum res tantis morbis tantisque periclis
Tentarentur, ibi si tristior incubuisset
Causa; darent late cladem, magnasque ruinas:
Nec ratione alia mortales esse videmur
Inter nos, nisi quod morbis ægriscimus isdem,

Atque illi, quos a vita natura removit.
  Præterea, quæcunque manent æterna, necesse 'st,
Aut quia sunt solido cum corpore, respuere ictus,
Nec penetrare pati sibi quidquam, quod queat arctas
Dissociare intus parteis, ut Materiaï
Corpora sunt, quorum naturam ostendimus ante:
Aut ideo durare ætatem posse per omnem,
Plagarum quia sunt expertia, sicut Inane 'st,
Quod manet intactum, neque ab ictu fungitur hilum:
Aut etiam, quia nulla loci sit copia circum,
Quo quasi res possint discedere, dissolvique:
Sicut Summarum Summa 'st æterna, neque extra
Quis locus est, quo dissiliant: Neque corpora sunt, quæ
Possint incidere, & valida dissolvere plaga.
At neque (uti docui) solido cum corpore Mundi
Natura 'st, quoniam admistum 'st in rebus Inane:
Nec tamen est ut Inane: neque autem Corpora desunt,
Ex Infinito quæ possint forte coorta
Proruere hanc rerum violento turbine Summam,
Aut aliam quamvis cladem importare pericli.
Nec porro natura loci spatiumque profundi
Deficit, exspergi quo possint mœnia Mundi,
Aut alia quavis possint vi pulsa perire.
Haud igitur lethi præclusa 'st janua Cœlo,
Nec Soli, Terræque, nec altis Æquoris undis:
Sed patet immani, & vasto respectat hiatu.
  Quare etiam Nativa necessum 'st confiteare
Hæc eadem: neque enim, mortali corpore quæ sunt,
Ex infinito jam tempore adhuc potuissent
Immensi validas ævi contemnere vireis.
  Denique tantopere inter se cum maxima Mundi

Pugnent membra, pio nequaquam concita bello;
Nonne vides, aliquam longi certaminis ollis
Poſſe dari finem? Vel cum Sol, & Vapor omnis
Omnibus epotis humoribus exſuperarint,
Quod facere intendunt, neque adhuc conata patrantur:
Tantum ſuppeditant Amnes, ultroque minantur
Omnia diluviare ex alto gurgite ponti:
Nequidquam; quoniam verrentes æquora venti
Deminuunt, radiiſque retexens ætherius Sol;
Et ſiccare prius confidunt omnia poſſe,
Quam liquor incœpti poſſit contingere finem.
Tantum ſpirantes æquo certamine bellum
Magnis de rebus inter ſe cernere certant:
Cum ſemel in terra fuerit ſuperantior Ignis,
Et ſemel (ut fama 'ſt) Humor regnarit in arvis.
Ignis enim ſuperavit, & ambens multa peruſſit,
Avia cum Phaëthonta rapax vis Solis equorum
Æthere raptavit toto, terraſque per omneis.
At pater Omnipotens ira tum percitus acri
Magnanimum Phaëthonta repenti fulminis ictu
Deturbavit equis in terram; Solque cadenti
Obvius æternam ſuſcepit lampada mundi;
Disjectoſque redegit equos, junxitque trementeis:
Inde ſuum per iter recreavit cuncta gubernans.
Scilicet, ut veteres Graiûm cecinere Poëtæ:
Quod procul a vera 'ſt animi ratione repulſum.
Ignis enim ſuperare poteſt, ubi Materiaï
Ex infinito ſunt corpora plura coorta;
Inde cadunt vires aliqua ratione revictæ,
Aut pereunt res exuſtæ torrentibus auris.
Humor item quondam cœpit ſuperare coortus,

Ut fama 'ſt hominum, multas quando obruit urbeis:
Inde ubi vis aliqua ratione averſa receſſit,
Ex Infinito fuerat quæcunque coorta,
Conſtiterunt Imbres, & Flumina vim minuerunt.
Sed quibus ille modis conjectus Materiaï
Fundarit Cœlum ac Terram, Pontique profunda,
Soliſque & Lunæ curſus, ex ordine ponam.
Nam certe neque conſilio Primordia rerum
Ordine ſe quæque, atque ſagaci mente locarunt;
Nec quos quæque darent motus pepigere profecto:
Sed quia multa modis multis Primordia rerum,
Ex infinito jam tempore percita plagis,
Ponderibuſque ſuis conſuerunt concita ferri,
Omnimodiſque coïre, atque omnia pertentare,
Quæcunque inter ſe poſſent congreſſa creare;
Propterea fit, uti magnum volgata per ævum
Omnigenos cœtus & motus experiundo,
Tandem ea conveniant, quæ ut convenere, repente
Magnarum rerum fiant exordia ſæpe,
Terraï, Maris, & Cœli, generiſque Animantum.
Hic neque tum Solis rota cerni lumine largo
Altivolans poterat, neque magni Sidera mundi,
Nec Mare, nec Cœlum, nec denique Terra, neque Aër,
Nec ſimilis noſtris rebus res ulla videri:
Sed nova tempeſtas quædam, moleſque coorta.
Diffugere inde loci partes cœpere, pareſque
Cum paribus jungi res, & diſcludere Mundum,
Membraque dividere, & magnas diſponere parteis
Omnigenis e Principiis, diſcordia quorum
Intervalla, Vias, Connexus, Pondera, Plagas,
Concurſus, Motus turbabat, prœlia miſcens,

Propter diſſimileis formas variaſque figuras;
Quod non omnia ſic poterant conjuncta manere,
Nec motus inter ſeſe dare convenienteis:
Hoc eſt a Terris altum ſecernere Cœlum,
Et ſeorſum Mare uti ſecreto humore pateret,
Seorſus item puri ſecretique ætheris Ignes.
Quippe etenim primum Terraï corpora quæque,
Propterea quod erant gravia & perplexa, coïbant,
In medioque imas capiebant omnia ſedes:
Quæ quanto magis inter ſe perplexa coïbant,
Tam magis expreſſere ea, quæ Mare, Sidera, Solem,
Lunamque efficerent, & magni mœnia Mundi.
Omnia enim magis hæc e lævibus atque rotundis
Seminibus, multoque minoribu' ſunt Elementis,
Quam Tellus: ideo per rara foramina terræ
Partibus erumpens primus ſe ſuſtulit Æther
Signifer, & multos ſecum levis abſtulit Igneis:
Non alia longe ratione, ac ſæpe videmus,
Aurea cum primum gemmanteis rore per herbas
Matutina rubent radiati lumina Solis,
Exhalantque Lacus nebulam, Fluviique perennes:
Ipſa quoque interdum Tellus fumare videtur:
Omnia quæ ſurſum cum conciliantur in alto,
Corpore concreto ſubtexunt nubila Cœlum.
Sic igitur tum ſe levis, ac diffuſilis Æther
Corpore concreto circumdatus undique ſepſit,
Et late diffuſus in omneis undique parteis,
Omnia ſic avido complexu cetera ſepſit.
Hunc exordia ſunt Solis Lunæque ſecuta;
Inter utroſque globi quorum vertuntur in auris:
Quæ neque Terra ſibi adſcivit, neque maximus Æther;

Quod nec tam fuerint gravia, ut depreſſa ſederent;
Nec levia, ut poſſent per ſummas labier oras:
Et tamen inter utroſque ita ſunt, ut corpora viva
Verſent, & partes ut Mundi totius exſtent.
Quod genus in nobis quædam licet in ſtatione
Membra manere, tamen cum ſint ea, quæ moveantur.
His igitur rebus retractis, Terra repente,
Maxima, qua nunc ſe Ponti plaga cærula tendit,
Succidit, & ſalſo ſuffudit gurgite foſſas:
Inque dies quanto circum magis Ætheris æſtus,
Et radii Solis cogebant undique Terram,
Verberibus crebris extrema ad limina apertam,
In medio ut propulſa ſuo condenſa coïret:
Tam magis expreſſus ſalſus de corpore Sudor
Augebat Mare manando, campoſque natanteis:
Et tanto magis illa foras elapſa volabant
Corpora multa Vaporis, & Aëris, altaque Cœli
Denſebant procul a terris fulgentia templa:
Sidebant Campi, creſcebant Montibus altis
Aſcenſus: neque enim poterant ſubſidere Saxa,
Nec pariter tantundem omnes ſuccumbere partes.
Sic igitur Terræ concreto corpore pondus
Conſtitit, atque omnis Mundi quaſi Limus in imum
Confluxit gravis, & ſubſedit funditus, ut Fæx.
Inde Mare, inde Aër, inde Æther ignifer ipſe.
Corporibus liquidis ſunt omnia pura relicta;
Et leviora aliis alia: & liquidiſſimus Æther,
Atque leviſſimus Aërias ſuper influit auras;
Nec liquidum corpus turbantibus Aëris auris
Commiſcet: ſinit hæc violentis omnia verti
Turbinibus: ſinit incertis turbare procellis:

Ipſe ſuos Igneis certo fert impete labens.
Nam modice fluere atque uno poſſe Æthera niſu,
Significat Ponti Mare, certò quod fluit æſtu,
Unum labendi conſervans uſque tenorem.
Motibus Aſtrorum nunc quæ ſit cauſa, canamus.
Principio, magnus Cœli ſi vertitur orbis,
Ex utraque Polum parti premere Aëra nobis
Dicendum 'ſt, extraque tenere, & claudere utrinque;
Inde Alium ſupera fluere, atque intendere eodem,
Quo volvenda micant æterni Sidera mundi:
Aſt alium ſubter, contra qui ſubvehat Orbem:
Ut fluvios verſare Rotas atque Hauſtra videmus.
Eſt etiam quoque, uti poſſit Cœlum omne manere
In ſtatione, tamen cum lucida ſigna ferantur:
Sive quod incluſi rapidi ſunt Ætheris æſtus,
Quærenteſque viam circumverſantur, & Ignes
Paſſim per Cœli volvunt ſe immania templa:
Sive aliunde fluens alicunde extrinſecus Aër
Verſat agens igneis: ſive Ipſi ſerpere poſſunt,
Quo cujuſque cibus vocat atque invitat eunteis,
Flammea per cœlum paſcenteis corpora paſſim.
Nam quid in hoc Mundo ſit eorum, ponere certum
Difficile 'ſt: ſed quid poſſit, fiatque per Omne
In variis Mundis, varia ratione creatis,
Id doceo: pluresſque ſequor diſponere cauſas
Motibus aſtrorum, quæ poſſint eſſe per Omne.
E quibus una tamen ſit & hæc quoque cauſa neceſſe 'ſt,
Quæ vegeat motum ſignis: ſed, quæ ſit earum,
Præcipere, haud quaquam 'ſt pedetentim progredientis.
Terraque ut in media Mundi regione quieſcat,
Evaneſcere paulatim, & decreſcere pondus

Convenit; atque aliam naturam subter habere,
Ex ineunte ævo conjunctam, atque uniter aptam
Partibus Aëriis Mundi, quibus insita sidit.
Propterea non est oneri, neque deprimit auras:
Et sua cuique Homini nullo sunt pondere Membra:
Nec Caput est oneri Collo, nec denique totum
Corporis in Pedibus pondus sentimus inesse.
At quæcunque foris veniunt, impostaque nobis
Pondera sunt, lædunt permulto sæpe minora:
Usque adeo magni refert, cui quæ adjaceat res.
Sic igitur Tellus non est aliena repente
Adlata, atque auris aliunde objecta alienis;
Sed pariter prima concepta ab origine Mundi,
Certaque pars ejus, quasi nobis Membra, videtur.
  Præterea grandi tonitru concussa repente
Terra, supra se quæ sunt concutit omnia motu:
Quod facere haud ulla posset ratione, nisi esset
Partibus aëriis mundi cœloque revincta:
Nam communibus inter se radicibus hærent
Ex ineunte ævo conjuncta, atque uniter apta.
Nonne vides etiam, quam magno pondere nobis
Sustineat corpus tenuissima vis Animaï,
Propterea quia tam conjuncta, atque uniter apta 'st?
Denique jam saltu pernici tollere Corpus
Quis potis est, nisi vis Animæ, quæ membra gubernat?
Jamne vides, quantum tenuis natura valere
Possit, ubi est conjuncta gravi cum corpore, ut Aër
Conjunctus terris, & nobis est Animi vis?
  Nec nimio Solis major rota, nec minor ardor
Esse potest, nostris quam sensibus esse videtur.
Nam quibus e spatiis cunque Ignes lumina possunt

Adjicere, & calidum membris adflare vaporem,
Illa ipſa intervalla nihil de corpore limant
Flammarum, nihilo ad ſpeciem 'ſt contractior Ignis.
Proinde calor quoniam Solis, lumenque profuſum,
Perveniunt noſtros ad ſenſus, & loca tingunt:
Forma quoque hinc Solis debet filumque videri,
Nil adeo ut poſſis plus, aut minus addere vere.
Lunaque, ſive notho fertur loca lumine luſtrans,
Sive ſuam proprio jactat de corpore lucem,
Quidquid id eſt, nihilo fertur majore figura,
Quam, noſtris oculis quam cernimus, eſſe videtur.
Nam prius omnia, quæ longe remmota tuemur
Aëra per multum ſpecie confuſa videntur,
Quam minimum filum: quapropter Luna neceſſe 'ſt,
Quandoquidem claram ſpeciem certamque figuram
Præbet, ut eſt oris extremis cunque notata,
Quanta hæc cunque fuat, tanta hinc videatur in alto.
Poſtremo, quoſcunque vides hinc ætheris Igneis,
(Quandoquidem, quoſcunque in terris cernimus igneis.
Dum tremor eſt clarus, dum cernitur ardor eorum;
Perparvum quiddam interdum mutare videntur
Alterutram in partem filum, cum longius abſint,)
Scire licet, perquam pauxillo poſſe minores
Eſſe, vel exigua majores parte, brevique.
Illud item non eſt mirandum, qua ratione
Tantulus ille queat tantum Sol mittere lumen,
Quod maria ac terras omneis cœlumque rigando
Compleat, & calido perfundat cuncta vapore.
Nam licet hinc Mundi patefactum totius unum
Largifluum fontem ſcatere, atque erumpere flumen
Ex omni Mundo, quo ſic Elementa vaporis

Undique conveniunt, & ſic conjectus eorum
Confluit, ex uno capite hic ut profluat ardor.
Nonne vides etiam, quam late parvus aquaï
Prata riget Fons interdum, campiſque redundet?
Eſt etiam quoque, uti non magno Solis ab igni
Aëra percipiat calidis fervoribus ardor.
Opportunus ita 'ſt ſi forte & idoneus Aër,
Ut queat accendi parvis ardoribus ictus:
Quod genus interdum ſegetes ſtipulamque videmus
Accipere ex una ſcintilla incendia paſſim.
Forſitan & roſea Sol alte lampade lucens
Poſſideat multum cæcis fervoribus ignem
Circum ſe, nullo qui ſit fulgore notatus,
Æſtiferum ut tantum radiorum exaugeat ictum.
Nec ratio Solis ſimplex, nec certa patéſcit,
Quo pacto æſtivis e partibus Ægocerotis
Brumaleis adeat flexus, atque inde revertens
Canceris ut vertat metas ſe ad Solſtitialeis:
Lunaque menſibus id ſpatium videatur obire,
Annua Sol in quo conſumit tempora curſu:
Non, inquam, ſimplex his rebus reddita cauſa 'ſt.
Nam fieri vel cum primis id poſſe videtur,
Democriti quod ſancta viri ſententia ponit:
Quanto quæque magis ſint terram Sidera propter,
Tanto poſſe minus cum cœli turbine ferri.
Evaneſcere enim rapidas illius, & acreis
Imminui ſubter vireis, ideoque relinqui
Paulatim Solem cum poſterioribu' Signis,
Inferior multo quod ſit, quam fervida Signa:
Et magis hoc Lunam: & quanto demiſſior ejus
Curſus abeſt procul a Cœlo, terriſque propinquat,

Tanto poſſe minus cum Signis tendere curſum.
Flaccidiore etiam quanto jam turbine fertur
Inferior quam Sol, tanto magis omnia Signa
Hanc adipiſcuntur, circum, præterque feruntur.
Propterea fit, ut Hæc ad Signum quodque reverti
Mobilius videatur, ad Hanc quia Signa reviſunt.
 Fit quoque, ut e mundi tranſverſis partibus Aër
Alternis certo fluere alter tempore poſſit,
Qui queat æſtivis Solem detrudere Signis
Brumaleis uſque ad flexus, gelidumque rigorem;
Et qui rejiciat gelidis a Frigoris umbris
Æſtiferas uſque in parteis, & fervida Signa.
Et ratione pari Lunam Stellaſque putandum 'ſt,
Quæ volvunt magnos in magnis orbibus annos,
Aëribus poſſe alternis a partibus ire.
Nonne vides etiam diverſis nubila ventis
Diverſas ire in parteis, inferna ſupernis?
Qui minus illa queant per magnos ætheris orbeis
Æſtibus inter ſe diverſis Sidera ferri?
 At nox obruit ingenti caligine terras,
Aut ubi de longo curſu Sol extima cœli
Impulit, atque ſuos efflavit languidus igneis
Concuſſos itere, & labefactos aëre multo:
Aut quia ſub terras curſum convertere cogit
Vis eadem, ſupera terras quæ pertulit orbem.
 Tempore item certo roſeam Matuta per oras
Ætheris Auroram defert, & lumina pandit,
Aut quia Sol idem ſub terras ille revertens
Anticipat cœlum radiis accendere tentans:
Aut quia conveniunt ignes, & ſemina multa
Confluere ardoris conſuerunt tempore certo,

Quæ faciunt Solis nova semper lumina gigni.
Quod genus Idæis fama 'st e montibus altis
Disperfos igneis orienti lumine cerni:
Inde coïre globum quafi in unum, & conficere orbem.
Nec tamen illud in his rebus mirabile debet
Effe, quod hæc Ignis tam certo tempore poffint
Semina confluere, & Solis reparare nitorem.
Multa videmus enim, certo quæ tempore fiunt
Omnibus in rebus: florefcunt tempore certo
Arbufta, & certo dimittunt tempore florem.
Nec minus in certo denteis cadere imperat ætas
Tempore, & impubem molli pubefcere vefte,
Et pariter mollem malis demittere barbam.
Fulmina poftremo, Nix, Imbres, Nubila, Venti,
Non nimis incertis fiunt in partibus anni.
Namque ubi fic fuerunt caufarum exordia prima,
Atque uti res mundi cecidere ab origine prima,
Confequa natura 'ft jam rerum ex ordine certo.
Crefcere itemque Dies licet, & tabefcere Noctes,
Et minui Luces, cum fumant augmina Noctes:
Aut quia Sol idem fub terras, atque fuperne,
Imparibus currens anfractibus ætheris oras
Partit, & in parteis non æquas dividit orbem:
Et quod ab alterutra detraxit parte, reponit
Ejus in adverfa tanto plus parte relatus,
Donicum ad id fignum cœli pervenit, ubi anni
Nodus nocturnas exæquat lucibus umbras.
Nam medio curfu flatus Aquilonis & Auftri
Diftinet æquato cœlum difcrimine metas,
Propter Signiferi pofituram totius orbis;
Annua Sol in quo contundit tempora ferpens,

Obliquo terras & cœlum lumine luſtrans:
Ut ratio declarat eorum, qui loca cœli
Omnia diſpoſitis ſignis ornata notarunt:
  Aut quia craſſior eſt certis in partibus Aër,
Sub terris ideo tremulum jubar hæſitat ignis,
Nec penetrare poteſt facile atque emergere ad ortus.
Propterea noctes hiberno tempore longæ
Ceſſant, dum veniat radiatum inſigne diei:
  Aut etiam, quia ſic alternis partibus anni
Tardius & citius conſuerunt confluere ignes,
Qui faciant Solem certa de ſurgere parte.
  Luna poteſt Solis radiis percuſſa nitere,
Inque dies majus lumen convertere nobis
Ad ſpeciem, quantum Solis ſecedit ab orbe,
Donicum eum contra pleno bene lumine fulſit,
Atque oriens obitus ejus ſuper edita vidit:
Inde minutatim retro quaſi condere lumen
Debet item, quanto propius jam Solis ad ignem
Labitur ex alia Signorum parte per orbem:
Ut faciunt, Lunam qui fingunt eſſe pilaï
Conſimilem, curſuſque viam ſub Sole tenere:
Propterea ſit, uti videantur dicere verum.
  Eſt etiam quoque uti proprio cum lumine poſſit
Volvier, & varias ſplendoris reddere formas.
Corpus enim licet eſſe aliud, quod fertur, & una
Labitur omnimodis occurſans officienſque,
Nec potis eſt cerni, quia caſſum lumine fertur.
Verſarique poteſt, globus ut ſi forte pilaï
Dimidia ex parti candenti lumine tinctus:
Verſandoque globum varianteis edere formas,
Donicum eam partem, quæcunque eſt ignibus aucta,

Ad ſpeciem vertit nobis, oculoſque patenteis:
Inde minutatim retro contorquet, & aufert
Luciferam partem glomeraminis atque pilaï:
Ut Babylonica Chaldæûm doctrina refutans
Aſtrologorum artem contra convincere tendit:
Proinde quaſi fieri nequeat, quod pugnat uterque,
Aut minus hoc illo ſit cur amplectier auſis.
Denique, cur nequeat ſemper nova Luna creari
Ordine formarum certo, certiſque figuris,
Inque dies privos aboleſcere quæque creata,
Atque alia illius reparari in parte, locoque,
Difficile 'ſt ratione docere, & vincere verbis;
Ordine cum videas tam certo multa creari.
It Ver, & Venus, & Veneris prænuntius ante
Pinnatus graditur Zephyrus veſtigia propter:
Flora quibus mater præſpergens ante viaï
Cuncta coloribus egregiis & odoribus opplet.
Inde loci ſequitur Calor aridus, & comes una
Pulverulenta Ceres, & Eteſia flabra Aquilonum.
Inde Autumnus adit: graditur ſimul Evius Evan:
Inde aliæ tempeſtates ventique ſequuntur,
Altitonans Vulturnus, & Auſter fulmine pollens:
Tandem Bruma niveis adfert, pigrumque rigorem
Reddit: Hiems ſequitur, crepitans ac dentibus Algus.
Quo minus eſt mirum, ſi certo tempore Luna
Gignitur, & certo deletur tempore rurſus:
Cum fieri poſſint tam certo tempore multa.
Solis item quoque defectus, Lunæque latebras,
Pluribus è cauſis fieri tibi poſſe putandum 'ſt.
Nam cur Luna queat Terram ſecludere Solis
Lumine, & a terris altum caput obſtruere eij,

Objiciens cæcum radiis ardentibus orbem:
Tempore eodem aliud facere id non poſſe putetur
Corpus, quod caſſum labatur lumine ſemper?
Solque ſuos etiam dimittere languidus igneis
Tempore cur certo nequeat, recreareque lumen,
Cum loca præteriit flammis infeſta per auras,
Quæ faciunt igneis interſtingui atque perire?
Et cur Terra queat Lunam ſpoliare viciſſim
Lumine, & oppreſſum Solem ſuper ipſa tenere,
Menſtrua dum rigidas Coni perlabitur umbras:
Tempore eodem aliud nequeat ſuccurrere Lunæ
Corpus, vel ſupera Solis perlabier orbem,
Quod radios interrumpat, lumenque profuſum?
Et tamen ipſa ſuo ſi fulgit Luna nitore,
Cur nequeat certa mundi languescere parte,
Dum loca luminibus propriis inimica pererrat?
Quod supereſt, quoniam magni per cærula Mundi
Qua fieri quidquid poſſet ratione, reſolvi:
Solis uti varios curſus, Lunæque meatus
Noſcere poſſemus, quæ vis & cauſa cieret:
Quove modo ſoleant offecto lumine obire,
Et nec opinanteis tenebris obducere terras:
Cum quaſi connivent, & aperto lumine rurſum
Omnia conviſunt clara loca candida luce.
Nunc redeo ad Mundi novitatem, & mollia terræ
Arva, novo fœtu quid primum in luminis oras
Tollere, & incertis tentarit credere ventis.
Principio, genus Herbarum, viridemque nitorem
Terra dedit circum colleis; campoſque per omneis
Florida fulſerunt viridanti prata colore:
Arboribuſque datum 'ſt variis exinde per auras

Creſcendi magnum immiſſis certamen habenis.
Ut Pluma atque Pili primum Setæque creantur
Quadrupedum in membris, & corpore pennipotentum:
Sic nova tum Tellus herbas virgultaque primum
Suſtulit: inde loci Mortalia ſæcla creavit
Multa modis multis varia ratione coorta.
Nam neque de Cœlo cecidiſſe Animalia poſſunt,
Nec terreſtria de ſalſis exiſſe lacunis.
Linquitur, ut merito maternum nomen adepta:
Terra ſit, e terra quoniam ſunt cuncta creata.
Multaque nunc etiam exſiſtunt animalia Terris,
Imbribus & calido Solis concreta vapore.
Quo minus eſt mirum, ſi tum ſunt plura coorta,
Et majora, nova Tellure atque Æthere adulto.
  Principio, genus Alituum, variæque Volucres
Ova relinquebant excluſæ tempore verno:
Folliculos ut nunc teretes æſtate Cicadæ
Linquunt, ſponte ſua victum vitamque petentes.
Tum tibi Terra dedit primum Mortalia ſæcla:
Multus enim Calor, atque Humor ſuperabat in arvis.
Hinc ubi quæque loci regio opportuna dabatur,
Creſcebant Uteri terræ radicibus apti:
Quos ubi tempore maturo patefecerat ætas
Infantum, fugiens humorem, auraſque petiſſens,
Convertebat ibi Natura foramina terræ,
Et ſuccum venis cogebat fundere apertis
Conſimilem Lactis: ſicut nunc Femina quæque
Cum peperit, dulci repletur Lacte, quod omnis
Impetus in mammas convertitur ille alimenti.
Terra cibum Pueris, veſtem Vapor, Herba cubile
Præbebat, multa & molli lanugine abundans.

At novitas Mundi nec frigora dura ciebat,
Nec nimios æstus, nec magnis viribus auras.
Omnia enim pariter crescunt, & robora sumunt.
Quare etiam atque etiam maternum nomen adepta
Terra tenet merito, quoniam genus ipsa creavit
Humanum, atque Animal prope certo tempore fudit
Omne, quod in magnis bacchatur montibu' passim,
Aëriasque simul Volucreis variantibu' formis.
Sed quia finem aliquam pariendi debet habere,
Destitit, ut Mulier spatio defessa vetusto:
Mutat enim mundi naturam totius ætas,
Ex alioque alius status excipere omnia debet,
Nec manet ulla sui similis res.: omnia migrant,
Omnia commutat Natura, & vertere cogit.
Namque aliud putrescit, & ævo debile languet:
Porro aliud concrescit, & e contemtibus exit.
Sic igitur Mundi naturam totius ætas
Mutat, & ex alio Terram status excipit alter,
Quod potuit, nequeat; possit, quod non tulit ante.
Multaque tum Tellus etiam portenta creare
Conata 'st, mira facie, membrisque coorta;
(Androgynum interutrum, necutrumque & utrinque remotum)
Orba pedum partim, manuum viduata vicissim,
Multa sine ore etiam, sine voltu cæca reperta,
Vinctaque membrorum per totum corpus adhæsu:
Nec facere ut possent quidquam, nec cedere quoquam,
Nec vitare malum, nec sumere quod foret usus.
Cetera de genere hoc monstra ac portenta creabat:
Nequidquam; quoniam Natura absterruit auctum:
Nec potuere cupitum ætatis tangere florem,
Nec reperire cibum, nec jungi per Veneris res.

Multa videmus enim rebus concurrere debere,
Ut propagando possint producere sæcla.
Pabula primum ut sint, genitalia deinde per artus
Semina, qua possint membris manare remissis:
Feminaque ut maribus conjungi possit, habendum
Mutua queis nectant inter se gaudia, utrisque.

Multaque tum interiisse Animantum sæcla necesse 'st.
Nec potuisse propagando procudere prolem.
Nam quæcunque vides vesci vitalibus auris,
Aut Dolus, aut Virtus, aut denique Mobilitas est
Ex ineunte ævo genus id tutata reservans.
Multaque sunt, nobis ex Utilitate sua quæ
Commendata manent, tutelæ tradita nostræ.
Principio, genus acre Leonum sævaque sæcla
Tutata 'st Virtus, Vulpeis Dolus, & Fuga Cervos.
At levisomna Canum fido cum pectore corda,
Et genus omne, quod est Veterino semine partum,
Lanigeræque simul pecudes, & Bucera sæcla,
Omnia sunt Hominum tutelæ tradita, Memmi.
Nam cupide fugere Feras, pacemque secutæ
Sunt, & larga suo sine pabula parta labore:
Quæ damus Utilitatis eorum præmia causa.
At, queis nil horum tribuit Natura, nec ipsa
Sponte sua possent ut vivere, nec dare nobis
Utilitatem aliquam, quare pateremur eorum
Præsidio nostro pasci genus, esseque tutum?
Scilicet hæc aliis prædæ lucroque jacebant
Indupedita suis fatalibus omnia vinclis,
Donicum ad interitum genus id natura redegit.

Sed neque Centauri fuerunt, neque tempore in ullo

Eſſe queat duplici natura, & corpore bino
Ex alienigenis membris compacta poteſtas,
Hinc illinc par vis ut non ſic eſſe potis ſit.
Id licet hinc quamvis hebeti cognoſcere corde.
Principio, circum tribus actis impiger annis
Floret Equus: Puer haudquaquam: quin ſæpe etiamnum
Ubera mammarum in ſomnis lactantia quærit.
Poſt ubi Equum validæ vires ætate ſeneƈta
Membraque deficiunt fugienti languida vita;
Tum demum Pueris ævo florente juventas
Occipit, & molli veſtit lanugine malas:
Ne forte ex Homine & Veterino ſemine equorum
Confieri credas Centauros poſſe, nec eſſe:
Aut rapidis canibus ſuccinctas ſemimarinis
Corporibus Scyllas, & cetera de genere horum,
Inter ſe quorum diſcordia membra videmus:
Quæ neque floreſcunt pariter, neque robora ſumunt
Corporibus, neque projiciunt ætate ſeneƈta:
Nec ſimili Venere ardeſcunt, nec moribus unis
Conveniunt, nec ſunt eadem jucunda per artus.
Quippe videre licet pingueſcere ſæpe Cicuta
Barbigeras pecudes, Homini quæ 'ſt acre Venenum.
Flamma quidem vero cum corpora fulva leonum
Tam ſoleat torrere atque urere, quam genus omne
Viſceris, in terris quodcunque & ſanguinis exſtet:
Qui fieri potuit, triplici cum corpore ut una
Prima Leo, poſtrema Draco, media ipſa Chimæra,
Ore foras acrem efflaret de corpore flammam?
Quare etiam Tellure nova, Cœloque recenti
Talia qui fingit potuiſſe animalia gigni,
Nixus in hoc uno novitatis nomine inani,

Multa licet simili ratione effutiat ore:
Aurea tum dicat per terras Flumina volgo
Fluxisse, & Gemmis florere Arbusta suësse:
Aut hominem tanto membrorum esse impete natum,
Trans maria alta pedum nisus ut ponere posset;
Et manibus totum circum se vertere cœlum.
Nam quod multa fuere in terris semina rerum,
Tempore quo primum Tellus Animalia fudit;
Nil tamen est signi, mistas potuisse creari
Inter se pecudes, compactaque membra animantum:
Propterea quia, quæ de terris nunc quoque abundant
Herbarum genera, ac Fruges, Arbustaque læta,
Non tamen inter se possint complexa creari:
Res sic quæque suo ritu procedit: & omnes
Fœdere naturæ certo discrimina servant.

Et genus humanum multo fuit illud in arvis
Durius, ut decuit, Tellus quod dura creasset;
Et majoribus & solidis magis ossibus intus
Fundatum, & validis aptum per viscera nervis;
Nec facile ex æstu, nec frigore quod caperetur,
Nec novitate cibi, nec labi corporis ulla.
Multaque per cœlum Solis volventia lustra
Volgivago vitam tractabant more ferarum.
Nec robustus erat curvi Moderator aratri
Quisquam, nec scibat ferro molirier arva;
Nec nova defodere in terram virgulta, nec altis
Arboribus veteres decidere falcibu' ramos.
Quod Sol atque Imbres dederant, quod Terra crearat
Sponte sua, satis id placabat pectora donum:
Glandiferas inter curabant corpora quercus
Plerumque, & quæ nunc hiberno tempore cernis

Arbuta Pœniceo fieri matura colore,
Plurima tum Tellus etiam majora ferebat:
Multaque præterea novitas tum florida mundi
Pabula dia tulit, miſeris mortalibus ampla.
At ſedare ſitim Fluvii Fonteſque vocabant:
Ut nunc montibus e magnis decurſus aquaï
Claricitat late ſitientia ſæcla Ferarum.
Denique noctivagi ſilveſtria templa tenebant
Nympharum, quibus exibant humore fluenta
Lubrica, proluvie larga lavere humida ſaxa,
Humida ſaxa ſuper viridi ſtillantia muſco:
Et partim plano ſcatere atque erumpere campo.
Necdum res Igni ſcibant tractare, nec uti
Pellibus, & Spoliis corpus veſtire ferarum:
Sed Nemora, atque cavos Monteis, Silvaſque colebant,
Et frutices inter condebant ſqualida membra,
Verbera ventorum vitare imbreiſque coacti.
Nec commune bonum poterant ſpectare, nec ullis
Moribus inter ſe ſcibant, nec legibus uti.
Quod cuique obtulerat prædæ fortuna, ferebat,
Sponte ſua ſibi quiſque valere & vivere doctus.
Et Venus in ſilvis jungebat corpora amantum:
Conciliabat enim vel mutua quamque cupido,
Vel violenta Viri vis, atque impenſa libido,
Vel pretium, Glandes, atque Arbuta, vel Pira lecta.
Et manuum mira freti virtute, pedumque,
Conſectabantur ſilveſtria ſæcla Ferarum
Miſſilibus ſaxis, & magno pondere clavæ:
Multaque vincebant, vitabant pauca latebris;
Setigeriſque pares Suibus ſilveſtria membra
Nuda dabant terræ nocturno tempore capti,

Circum se foliis ac frondibus involventes.
Nec plangore diem magno, Solemque per agros
Quærebant pavidi, palantes noctis in umbris:
Sed taciti respectabant, somnoque sepulti,
Dum rosea face Sol inferret lumina cœlo.
A parvis quod enim consuerant cernere semper,
Alterno tenebras, & lucem tempore gigni,
Non erat, ut fieri posset, mirarier unquam,
Nec diffidere, ne Terras æterna teneret
Nox, in perpetuum detracto lumine Solis.
Sed magis illud erat curæ, quod Sæcla Ferarum
Infestam miseris faciebant sæpe quietem:
Ejectique domo fugiebant saxea tecta
Setigeri Suis adventu, validique Leonis,
Atque intempesta cedebant nocte paventes
Hospitibus sævis instrata cubilia fronde.
Nec nimio tum plus, quam nunc, mortalia sæcla
Dulcia linquebant labentis lumina vitæ.
Unus enim tum quisque magis deprensus eorum
Pabula viva feris præbebat dentibus haustus;
Et nemora ac monteis gemitu silvasque replebat,
Viva videns vivo sepeliri viscera busto.
At quos effugium servarat, corpore adeso,
Posterius tremulas super ulcera tætra tenentes
Palmas, horriferis accibant vocibus Orcum,
Donicum eos vita privarunt Vermina sæva,
Experteis opis, ignaros quid volnera vellent.
At non multa Virûm sub signis millia ducta
Una dies dabat exitio: nec turbida ponti
Æquora lædebant naves ad saxa, virosque.
Sed temere, incassum Mare fluctibu' sæpe coortis

Sævibat, leviterque minas ponebat inaneis;
Nec poterat quemquam placidi pellacia Ponti
Subdola pellicere in fraudem ridentibus undis.
Improba navigii ratio tum cæca jacebat.
Tum Penuria deinde cibi languentia letho
Membra dabat: contra nunc rerum Copia mersat.
Illi imprudentes ipsi sibi sæpe Venenum
Vergebant: nunc dant aliis sollertius ipsi.
Inde Casas postquam, ac Pelleis, Ignemque pararunt,
Et Mulier conjuncta Viro concessit in unum;
Castaque privatæ Veneris connubia læta
Cognita sunt, Prolemque ex se videre creatam:
Tum genus Humanum primum mollescere cœpit.
Ignis enim curavit, ut alsia corpora frigus
Non ita jam possent cœli sub tegmine ferre:
Et Venus imminuit vireis, Puerique parentum
Blanditiis facile ingenium fregere superbum.
Tunc & amicitiam cœperunt jungere habentes
Finitima inter se, nec lædere, nec violare;
Et pueros commendarunt muliebreque sæclum
Vocibus, & gestu, cum balbe significarent,
Imbecillorum esse æquum misererier omnium.
Non tamen omnimodis poterat concordia gigni:
Sed bona magnaque pars servabant fœdera casti:
Aut genus Humanum jam tum foret omne peremtum,
Nec potuisset adhuc perducere sæcla propago.
At varios linguæ Sonitus Natura subegit
Mittere, & Utilitas expressit nomina rerum:
Non alia longe ratione, atque ipsa videtur
Protrahere ad gestum Pueros infantia linguæ,
Cum facit, ut digito, quæ sint præsentia, monstrent.

Sentit enim vim quisque suam, quam possit abuti:
Cornua nata prius vitulo quam frontibus exstent,
Illis iratus petit, atque infensus inurget.
At catuli Pantherarum, scymnique Leonum,
Unguibus, ac pedibus jam tum, morsuque repugnant,
Vixdum cum ipsis sunt dentes unguesque creati.
Alituum porro genus alis omne videmus
Fidere, & a pennis tremulum petere auxiliatum.
Proinde putare, Aliquem tum nomina distribuisse
Rebus, & inde Homines didicisse vocabula prima,
Desipere 'st: nam cur Hic posset cuncta notare
Vocibus, & varios sonitus emittere linguæ,
Tempore eodem Alii facere id non quisse putentur?
Præterea, si non Alii quoque vocibus usi
Inter se fuerant; unde insita notities est
Utilitatis, & unde data 'st Huic prima potestas,
Quid vellet facere, ut scirent, animoque viderent?
Cogere item plureis Unus, victosque domare
Non poterat, rerum ut perdiscere nomina vellent:
Nec ratione docere ulla, suadereque surdis,
Quid facto esset opus; faciles neque enim paterentur,
Nec ratione ulla sibi ferrent amplius aureis
Vocis inauditos sonitus obtundere frustra.
Postremo, quid in hac mirabile tantopere est re,
Si genus Humanum, cui vox & lingua vigeret,
Pro vario sensu varias res voce notaret,
Cum Pecudes mutæ, cum denique sæcla Ferarum
Dissimileis soleant voces variasque ciere,
Cum Metus, aut Dolor est, & cum jam Gaudia gliscunt?
Quippe etenim id licet e rebus cognoscere apertis.
Inritata canum cum primum magna Molossûm

Mollia ricta fremunt duros nudantia denteis;
Longe alio ſonitu rabie diſtracta minantur;
Et cum jam latrant, & vocibus omnia complent.
At catulos blande cum lingua lambere tentant,
Aut ubi eos jactant pedibus, morſuque petentes,
Suſpenſis teneros imitantur dentibus hauſtus;
Longe alio pacto gannitu vocis adulant;
Et cum deſerti baubantur in ædibus, aut cum
Plorantes fugiunt ſummiſſo corpore plagas.
  Denique non Hinnitus item differre videtur,
Inter equas ubi Equus florenti ætate juvencus
Pinnigeri ſævit calcaribus ictus Amoris,
Et fremitum patulis ſub naribus edit ad arma,
Ac cum ſis alias concuſſis artubus hinnit?
  Poſtremo, genus Alituum, variæque volucres,
Accipitres, atque Oſſifragæ, Mergique marinis
Fluctibus in ſalſis victum vitamque petentes,
Longe alias alio jaciunt in tempore voces,
Et cum de victu certant, prædaque repugnant:
Et partim mutant cum tempeſtatibus una
Rauciſonos cantus, Cornicum ut ſæcla vetuſta,
Corvorumque greges, ubi aquam dicuntur & imbreis
Poſcere, & interdum ventos auraſque vocare.
Ergo, ſi varii ſenſus Animalia cogunt,
Muta tamen cum ſint, varias emittere voces:
Quanto mortaleis magis æquum 'ſt tum potuiſſe
Diſſimileis alia atque alia res voce notare?
  Illud in his rebus tacitus ne forte requiras:
Fulmen detulit in terras mortalibus Ignem
Primitus: Inde omnis Flammarum diditur ardor.
Multa videmus enim cœleſtibus incita flammis

Fulgere, cum cœli donavit plaga vapores.
Et ramosa tamen cum ventis pulsa vacillans
Æstuat in ramos incumbens arboris Arbor,
Exprimitur validis extritus viribus Ignis:
Et micat interdum flammaï fervidus ardor,
Mutua dum inter se rami stirpesque teruntur:
Quorum utrumque dedisse potest mortalibus Ignem.
Inde Cibum coquere, ac flammæ mollire vapore
Sol docuit, quoniam mitescere multa videbant
Verberibus radiorum, atque æstu victa per agros.
Inque dies magis hi victum vitamque priorem
Commutare novis monstrabant rebus, & igni,
Ingenio qui præstabant, & corde vigebant.
Condere cœperunt urbeis, arcemque locare
Præsidium Reges ipsi sibi, perfugiumque:
Et pecudes, & agros divisere, atque dedere
Pro Facie cujusque, & Viribus, Ingenioque.
Nam Facies multum valuit, viresque vigebant:
Posterius Res inventa 'st, Aurumque repertum,
Quod facile & Validis & Pulchris demsit honorem.
Divitioris enim sectam plerumque sequuntur
Quamlibet & fortes, & pulchro corpore creti.
Quod si quis vera vitam ratione gubernet,
Divitiæ grandes homini sunt, Vivere parce
Æquo animo; neque enim 'st unquam penuria Parvi.
At claros se homines voluere esse, atque potenteis,
Ut fundamento stabili fortuna maneret,
Et placidam possent Opulenti degere vitam;
Nequidquam: Quoniam ad summum succedere honorem
Certantes, iter infestum fecere viaï.
Et tamen e summo quasi Fulmen dejicit istos

Invidia interdum contemtim in Tartara tætra :
Ut fatius multo jam fit parere quietum ,
Quam regere Imperio res velle , & Regna tenere.
Proinde , five incaffum defeffi fanguine fudent
Anguftum per iter luctantes Ambitionis :
Invidia quoniam , ceu Fulmine , fumma vaporant
Plerumque , & quæ funt aliis magis edita cunque :
Quandoquidem fapiunt alieno ex ore , petuntque
Res ex auditis potius , quam fenfibus ipfis :
Nec magis id nunc eft , nec erit mox , quam fuit ante.

Ergo , Regibus occifis , fubverfa iacebat
Priftina majeftas foliorum , & fceptra fuperba ;
Et capitis Summi præclarum Infigne cruentum
Sub pedibus Volgi magnum lugebat honorem :
Nam cupide conculcatur nimis ante metutum.

Res itaque ad fummam Fæcem Turbafque redibat ,
Imperium fibi cum , ac fummatum quifque petebat.
Inde Magiftratum partim docuere creare ,
Juraque conftituere , ut vellent legibus uti :
Nam genus Humanum defeffum vi colere ævum ,
Ex inimicitiis languebat ; quo magis ipfum
Sponte fua cecidit fub leges , arctaque jura.
Acrius ex Ira quod enim fe quifque parabat
Ulcifci , quam nunc conceffum 'ft Legibus æquis ;
Hanc ob rem 'ft Homines pertæfum vi colere ævum :
Unde Metus maculat pœnarum præmia vitæ.
Circumretit enim Vis atque Injuria quemque ,
Atque , unde exorta 'ft , ad eum plerumque revertit ;
Nec facile 'ft placidam ac pacatam degere vitam ,
Qui violat factis communia fœdera pacis.
Etfi fallit enim Divûm genus Humanumque ,

Perpetuo tamen id fore clam diffidere debet:
Quippe ubi ſe multi per Somnia ſæpe loquentes,
Aut Morbo delirantes procraxe ferantur,
Et celata diu in medium peccata dediſſe.
Nunc quæ cauſa Deûm per magnas Numina genteis
Pervolgarit, & ararum compleverit urbeis,
Suſcipiendaque curarit ſollennia ſacra,
Quæ nunc in magnis florent ſacra rebu' locisque:
Unde etiam nunc eſt Mortalibus inſitus Horror,
Qui delubra Deûm nova toto ſuſcitat orbi
Terrarum, & feſtis cogit celebrare diebus:
Non ita difficile 'ſt rationem reddere verbis.
Quippe etenim jam tum Divûm Mortalia ſæcla
Egregias animo facies vigilante videbant,
Et magis in ſomnis mirando corporis auctu.
His igitur ſenſum tribuebant, propterea quod
Membra movere videbantur, voceſque ſuperbas
Mittere pro facie præclara, & viribus amplis:
Æternamque dabant vitam, quia ſemper eorum
Suppeditabatur facies, & forma manebat,
(Et manet omnino) & quod tantis viribus auctos
Non temere ulla vi convinci poſſe putabant.
Fortuniſque ideo longe præſtare putabant,
Quod mortis timor haud quemquam vexaret eorum,
Et ſimul in ſomnis quia multa & mira videbant
Efficere, & nullum capere ipſos inde laborem.
Præterea, Cœli rationes ordine certo,
Et varia annorum cernebant tempora verti;
Nec poterant quibus id fieret cognoſcere cauſis:
Ergo perfugium ſibi habebant, omnia Divis
Tradere, & illorum nutu facere omnia flecti.

In Cœloque Deûm ſedes & templa locarunt,
Per cœlum volvi quia Sol & Luna videntur:
Luna, Dies, & Nox, & noctis Signa ſevera,
Noctivagæque faces cœli, Flammæque volantes,
Nubila, Ros, Imbres, Nix, Venti, Fulmina, Grando,
Et rapidi fremitus, & murmura magna minarum.
  O genus infelix humanum! talia Divis
Cum tribuit facta, atque iras adjunxit acerbas:
Quantos tum gemitus Ipſi ſibi, quantaque nobis
Volnera, quas lacrimas peperere minoribu' noſtris.
  Nec Pietas ulla 'ſt, velatum ſæpe videri
Vertier ad Lapidem, atque omneis accedere ad aras;
Nec procumbere humi proſtratum, & pandere palmas
Ante Deûm delubra, nec aras ſanguine multo
Spargere quadrupedum, nec votis nectere vota:
Sed mage pacata poſſe omnia mente tueri.
Nam cum ſuſpicimus magni cœleſtia mundi
Templa ſuper, ſtelliſque micantibus æthera fixum,
Et venit in mentem Solis Lunæque viarum,
Tunc aliis oppreſſa malis in pectore cura
Illa quoque expergefactum caput erigere infit,
Ecquæ forte Deûm nobis immenſa poteſtas
Sit, vario motu quæ candida ſidera verſet.
Tentat enim dubiam mentem rationis egeſtas,
Ecquænam fuerit Mundi genitalis origo:
Et ſimul, ecquæ ſit finis, quoad mœnia Mundi,
Et tanti motus hunc poſſint ferre laborem:
An, Divinitus æterna donata ſalute,
Perpetuo poſſint ævi labentia tractu,
Immenſi validas ævi contemnere vireis.
  Præterea, cui non animus formidine Divûm

Contrahitur? cui non conrepunt membra pavore;
Fulminis horribili cum plaga torrida Tellus
Contremit, & magnum percurrunt Murmura cœlum?
Non Populi Genteſque tremunt? Regeſque ſuperbi
Conripiunt Divûm perculſi membra timore,
Ne quod ob admiſſum fœde, dictumve ſuperbe,
Pœnarum grave ſit ſolvendi tempus adactum?
Summa etiam cum vis violenti per mare venti
Induperatorem claſſis ſuper æquora vertit,
Cum validis pariter Legionibus, atque Elephantis:
Non Divûm pacem votis adit? ac prece quæſit
Ventorum pavidus paces, animaſque ſecundas?
Nequidquam: quoniam violento turbine ſæpe
Conreptus nihilo fertur minus ad vada lethi:
Uſque adeo res humanas Vis abdita quædam
Obterit, & pulchros Faſceis, ſævaſque Secureis
Proculcare, ac ludibrio ſibi habere videtur.
  Denique ſub pedibus Tellus cum tota vacillat,
Concuſſæque cadunt urbes, dubiæque minantur:
Quid mirum, ſi ſe temnunt Mortalia ſæcla?
Atque poteſtates magnas, miraſque relinquunt
In rebus vireis Divûm, quæ cuncta gubernent?
  Quod ſupereſt, Æs, atque Aurum, Ferrumque repertum 'ſt,
Et ſimul Argenti pondus, Plumbique poteſtas:
Ignis ubi ingenteis ſilvas ardore cremarat
Montibus in magnis, ceu cœli fulmine miſſo;
Sive quod inter ſe bellum ſilveſtre gerentes,
Hoſtibus intulerant ignem formidinis ergo;
Sive quod inducti Terræ bonitate, volebant
Pandere agros pingueis, & paſcua reddere rura;

Sive Feras interficere, & ditescere præda:
Nam Fovea atque Igni prius est venarier ortum,
Quam sepire Plagis saltum, Canibusque ciere.
Quidquid id est, quacunque e causa flammeus ardor
Horribili sonitu silvas exederat altis
Ab radicibus, & terram percoxerat igni,
Manabat venis ferventibus in loca terræ
Concava conveniens Argenti rivus & Auri,
Æris item & Plumbi; quæ cum concreta videbant
Posterius claro in terris splendere colore,
Tollebant nitido capti lævique lepore:
Et simili formata videbant esse figura,
Atque lacunarum fuerant vestigia cuique.
Tum penetrabat eos, posse hæc, liquefacta calore,
Quamlibet in formam & faciem decurrere rerum,
Et prorsum quamvis in acuta ac tenuia posse
Mucronum duci fastigia procudendo;
Ut sibi tela parent, silvasque excidere possint,
Materiem lævare, dolare, ac radere tigna,
Et terebrare etiam, ac pertundere, perque forare.
Nec minus Argento facere hæc Auroque parabant,
Quam validi primum violentis viribus Æris:
Nequidquam: quoniam cedebat victa potestas,
Nec poterat pariter durum sufferre laborem.
Nam fuit in pretio magis Æs, Aurumque jacebat
Propter inutilitatem hebeti mucrone retusum:
Nunc jacet Æs, Aurum in summum successit honorem:
Sic volvenda ætas commutat tempora rerum;
Quod fuit in pretio, fit nullo denique honore:
Porro aliud succedit, & e contemtibus exit,
Inque dies magis appetitur, floretque repertum

Laudibus, & miro 'ſt mortalcis inter honore.
Nunc tibi quo pacto Ferri natura reperta
Sit, facile 'ſt ipſum per te cognoſcere, Memmi.
Arma antiqua, Manus, Ungues, Denteſque fuerunt,
Et Lapides, & item ſilvarum fragmina Rami,
Et Flammæ atque Ignes, poſtquam ſunt cognita primum:
Poſterius Ferri vis eſt Æriſque reperta:
Et prior Æris erat, quam Ferri, cognitus uſus:
Quo facilis magis eſt natura, & copia major.
Ære ſolum terræ tractabant, Æreque belli
Miſcebant fluctus, & volnera vaſta ferebant,
Et pecus atque agros adimebant: nam facile ollis
Omnia cedebant armatis nuda & inerma.
Inde minutatim proceſſit Ferreus enſis,
Verſaque in opprobrium ſpecies eſt Falcis ahenæ,
Et Ferro cœpere ſolum proſcindere terræ;
Exæquataque ſunt creperi certamina belli.
Et prius eſt reppertum in Equi conſcendere coſtas,
Et moderarier hunc frenis, dextraque vigere;
Quam bijugo curru belli tentare pericla:
Et Bijugo prius eſt, quam bis conjungere Binos,
Et quam falciferos inventum aſcendere Currus.
Inde boves Lucas turrito corpore tætros
Anguimanos belli docuerunt volnera Pœni
Sufferre, & magnas Martis turbare catervas.
Sic alid ex alio peperit Diſcordia triſtis,
Horribile humanis quod gentibus eſſet in armis:
Inque dies belli terroribus addidit augmen.
Tentarunt etiam Tauros in mœnere belli,
Expertique Sues ſævos ſunt mittere in hoſteis;
Et validos Parthi præ ſe miſere Leones

Cum ductoribus armatis, ſævisque magiſtris,
Qui moderarier hos poſſent, vincliſque tenere;
Nequidquam.: quoniam permiſta cæde calentes
Turbabant ſævi nullo diſcrimine turmas,
Terrificas capitum quatientes undique criſtas;
Nec poterant Equites fremitu perterrita equorum
Pectora mulcere, & frenis convertere in hoſteis.
Inritata Leæ iacebant corpora ſaltu
Undique, & advorſum venientibus ora petebant:
Et nec opinanteis a tergo diripiebant,
Deplexæque dabant in terram volnere victos,
Morſibus adfixæ validis, atque unguibus uncis.
Jactabantque Sues Tauri, pedibuſque terebant;
Et latera ac ventres hauribant ſubter equorum
Cornibus, ad terramque minanti mente ruebant.
At validis ſocios cædebant dentibus Apri,
Tela infracta ſuo tinguentes ſanguine ſævi,
In ſe fracta ſuo tinguentes ſanguine tela,
Permiſtaſque dabant equitum peditumque ruinas.
Nam tranſverſa feros exibant dentis adactus
Jumenta, aut pedibus ventos erecta petebant:
Nequidquam: Quoniam a nervis ſuccisa videres
Concidere, atque gravi terram conſternere caſu.
Sic, quos ante domi domitos ſatis eſſe putabant,
Effervifcere cernebant in rebus agundis,
Volneribus, clamore, fuga, terrore, tumultu:
Nec poterant ullam partem redducere eorum.
Diffugiebat enim varium genus omne ferarum:
Ut nunc ſæpe boves Lucæ ferro male mactæ
Diffugiunt, fera facta ſuis cum multa dedere.
Sic fuit, ut facerent: Sed vix adducor, ut ante

Non quierint animo præsentire, atque videre,
Quam commune malum fuerat, fœdumque futurum.
Et magis id possis factum contendere in Omni,
In variis mundis varia ratione creatis,
Quam certo atque uno terrarum quolibet Orbi.
Sed facere id non tam vincendi spe voluerunt,
Quam dare, quod gemerent hostes, ipsique perire,
Qui numero diffidebant, armisque vacabant.
  Nexilis ante fuit vestis, quam Textile tegmen:
Textile post ferrum 'st; quia ferro tela parantur:
Nec ratione alia possunt tam lævia gigni
Insilia, ac fusi, & radii, scapique sonantes.
  Et facere ante Viros lanam Natura coëgit,
Quam Muliebre genus; nam longe præstat in arte,
Et sollertius est multo genus omne Virile:
Agricolæ donec vitio vertere severi,
Ut Muliebribus id manibus concedere vellent,
Atque ipsi potius durum sufferre laborem;
Atque opere in duro durarent membra manusque.
  At specimen Sationis, & Insitionis origo
Ipsa fuit rerum primum Natura creatrix.
Arboribus quoniam baccæ glandesque caducæ
Tempestiva dabant pullorum examina subter.
Unde etiam libitum 'st stirpeis committere ramis,
Et nova defodere in terram virgulta per agros:
Inde aliam atque aliam culturam dulcis agelli
Tentabant, fructusque feros mansuescere terra
Cernebant indulgendo, blandeque colendo.
Inque dies magis in montem succedere silvas
Cogebant, infraque locum concedere cultis:
Prata, Lacus, Rivos, Segetes, Vinetaque læta

Collibus & campis ut haberent, atque olearum
Cærula distinguens inter plaga currere posset
Per tumulos, & convalleis, camposque profusa:
Ut nunc esse vides vario distincta lepore
Omnia, quæ pomis intersita dulcibus ornant,
Arbustisque tenent felicibus obsita circum.

At liquidas avium voces imitarier ore
Ante fuit multo, quam lævia carmina cantu
Concelebrare homines possent, aureisque juvare.
Et Zephyri cava per calamorum sibila primum
Agresteis docuere cavas inflare cicutas.
Inde minutatim dulceis didicere querelas,
Tibia quas fundit, digitis pulsata canentum,
Avia per nemora, ac silvas saltusque reperta,
Per loca pastorum deserta, atque otia dia:
Sic unumquidquid paulatim protrahit Ætas
In medium, Ratioque in luminis eruit oras.
Hæc animos ollis mulcebant atque juvabant
Cum satiate cibi: nam tum sunt omnia cordi.
Sæpe itaque inter se prostrati in gramine molli
Propter aquæ rivum, sub ramis arboris altæ,
Non magnis opibus jucunde corpora habebant:
Præsertim cum tempestas ridebat, & anni
Tempora pingebant viridanteis floribus herbas.
Tum Joca, tum Sermo, tum dulces esse Cachinni
Consuerant: agrestis enim tum Musa vigebat:
Tum caput atque humeros plexis redimire coronis,
Floribus, & foliis lascivia læta monebat:
Atque extra numerum procedere membra moventeis
Duriter, & duro terram pede pellere matrem:
Unde oriebantur Risus, dulcesque Cachinni,

Omnia quod nova tum magis hæc & mira vigebant.
Et vigilantibus hinc aderant solatia somni,
Ducere multimodis voces, & flectere cantus;
Et supera calamos unco percurrere labro:
Unde etiam vigiles nunc hæc accepta tuentur,
Et numerûm servare genus didicere; neque hilo
Majorem interea capiunt dulcedini' fructum,
Quam Silvestre genus capiebat Terrigenarum.
Nam quod adest præsto, nisi quid cognovimus ante
Suavius, in primis placet, & pollere videtur;
Posteriorque fere melior res illa reperta
Perdit & immutat sensus ad pristina quæque.
Sic odium cœpit Glandis: sic illa relicta
Strata Cubilia sunt herbis, & frondibus aucta.
Pellis item cecidit, vestis contemta Ferina 'st;
Quam reor invidia tali tunc esse repertam,
Ut lethum insidiis, qui gessit primus, obiret:
Et tandem inter eos distractum, sanguine multo
Dispersisse, neque in fructum convertere quisse.
Tunc igitur Pelles, nunc Aurum, & Purpura curis
Exercent hominum vitam, belloque fatigant.
Quo magis in nobis (ut opinor) culpa residit.
Frigus enim nudos sine Pellibus excruciabat
Terrigenas: at nos nil lædit veste carere
Purpurea, atque auro signisque ingentibus apta;
Dum Plebeia tamen sit, quæ defendere possit.
Ergo hominum genus incassum frustraque laborat,
Semper & in curis consumit inanibus ævum;
Nimirum, quia non cognovit, quæ sit habendi
Finis, & omnino quoad crescat vera voluptas:
Idque minutatim vitam provexit in Altum,

Et belli magnos commovit funditus æstus.
At vigiles mundi magnum & versatile templum
Sol & Luna suo lustrantes lumine circum
Perdocuere homines, Annorum tempora verti,
Et certa ratione geri rem, atque ordine certo.
Jam validis septi degebant Turribus ævum,
Et divisa colebatur, discretaque tellus.
Tum Mare velivolum florebat navibu' pandis:
Auxilia & socios jam pacto fœdere habebant:
Carminibus cum res gestas cœpere Poëtæ
Tradere: nec multo priu' sunt Elementa reperta.
Propterea, quid sit prius actum respicere ætas
Nostra nequit, nisi qua ratio vestigia monstrat.
Navigia, atque Agri culturas, Mœnia, Leges,
Arma, Vias, Vesteis, & cetera de genere horum,
Præmia, delicias quoque vitæ funditus omneis,
Carmina, Picturas, & dædala signa polire,
Usus, & impigræ simul Experientia mentis
Paulatim docuit pedetentim progredientes.
Sic unumquidquid paulatim protrahit ætas
In medium, ratioque in luminis eruit oras.
Namque alid ex alio clarescere corde videmus
Artibus, ad summum donec venere cacumen.

TITI LUCRETII CARI DE RERUM NATURA

LIBER SEXTUS.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

T. LUCRETII CARI
DE
RERUM NATURA
LIBER SEXTUS.

ARGUMENTUM.

Primi 41 Versus continent Epicuri Atheniensis laudes. Sequitur ad v. 95. quam ab Epicureo Philosopho exspectes, argumenti hujus libri explicatio. Et de Meteoris dicturo primum occurrunt Tonitru, Fulgur, Fulmen, *de quibus diligenter disputat; & demum istos deridet, qui, neglectis caussis naturalibus, ipsum Iovem fulmina jaculari existimant, ad v. 421. His subjungitur (Nam Prester Fulmini affinis) v. 422 Presteris brevis explicatio. Deinde, a v. 450 ad v. 533 multa de Nubibus & Pluvia; Pauca de Iride, de Nive, Vento, Grandine, Pruina, & Gelu. Si Terrae-motus caussas velis cognoscere, a v. 534 ad v. 606 habes fuse explicatas. A v. 606 ad v. 638 de Mari Poeta disserit. Ad v. 710 de Aetna. Sequentes 30 v. Nilo destinantur. Deinde, a v. 740 ad v. 840 de Avernis, aliisque Terrae tractibus, Hominibus, Cervis, Corvis, Equis, &c. noxiis disputatur. Ad v. 905 de Puteis, variisque admirandis Fontibus. Et ad v. 1087. Magnes diligenter explicatur. Postremo de Morbis & Peste quaedam, quibus subjungit elegantem descriptionem Pestis illius, quae tempore belli Peloponnesiaci Athenas vastavit, e Thucydide desumtam.*

PRIMÆ frugiferos fœtus mortalibus ægris
Dididerunt quondam præclaro nomine Athenæ,

Et recreaverunt vitam, Legesque rogarunt:
Et primæ dederunt solatia dulcia vitæ,
Cum genuere VIRUM tali cum corde repertum,
Omnia veridico qui quondam ex ore profudit:
Cujus & exstincti propter divina reperta
Divolgata vetus, jam ad cœlum Gloria fertur.
Nam cum vidit Hic, ad victum quæ flagitat usus,
Et per quæ possent vitam consistere tutam,
Omnia jam ferme Mortalibus esse parata:
Divitiis homines, & Honore, & Laude potenteis
Affluere, atque bona Natorum excellere fama:
Nec minus esse domi cuiquam tamen Anxia corda,
Atque animum infestis cogi servire querelis:
Intellexit, ibi vitium Vas efficere ipsum,
Omniaque illius vitio corrumpier intus,
Quæ conlata foris, & commoda cunque venirent;
Partim quod fluxum, pertusumque esse videbat,
Ut nulla posset ratione explerier unquam;
Partim quod tætro quasi conspurcare sapore
Omnia cernebat, quæcunque receperat intus.
Veridicis igitur purgavit pectora dictis,
Et finem statuit Cuppediuis atque Timoris,
Exposuitque Bonum Summum, quo tendimus omnes,
Quid foret, atque viam monstravit tramite prono,
Qua possemus ad id recto contendere cursu:
Quidve Mali foret in rebus mortalibu' passim,
Quod flueret Naturæ vi, varieque volaret,
Seu Casu, seu Vi, quod sic Natura parasset:
Et quibus e portis occurri cuique deceret:
Et genus Humanum frustra plerumque probavit
Volvere curarum tristeis in pectore fluctus.

Nam veluti Pueri trepidant, atque omnia cæcis
In tenebris metuunt; ſic Nos in luce timemus
Interdum, nihilo quæ ſunt metuenda magis, quam
Quæ Pueri in tenebris pavitant, finguntque futura.
Hunc igitur terrorem animi, tenebraſque neceſſe 'ſt
Non radii Solis, nec lucida tela diei
Diſcutiant, ſed Naturæ ſpecies, Ratioque:
Quo magis inceptum pergam pertexere dictis.
Et quoniam docui, Mundi mortalia templa
Eſſe, & nativo conſiſtere corpore Cœlum;
Et quæcunque in eo fiunt, fientque, neceſſe
Eſſe ea diſſolvi: quæ reſtant percipe porro:
Quandoquidem ſemel inſignem conſcendere currum
Vincendi ſpes hortata 'ſt, atque obvia curſu
Quæ fuerant, ſunt placato converſa furore.
Cetera, quæ fieri in Terris cœloque tuentur
Mortales, pavidis cum pendent mentibu' ſæpe,
Efficiunt animos humileis formidine Divûm,
Depreſſoſque premunt ad terram; propterea quod
Ignorantia cauſarum conferre Deorum
Cogit ad imperium res, & concedere regnum: &
Quorum operum cauſas nulla ratione videre
Poſſunt, hæc fieri Divino numine rentur.
Nam bene qui didicere, Deos ſecurum agere ævum;
Si tamen interea mirantur, qua ratione
Quæque geri poſſint, præſertim rebus in illis,
Quæ ſupera caput ætheriis cernuntur in oris,
Rurſus in antiquas referuntur Religiones,
Et Dominos acreis adſciſcunt, omnia poſſe
Quos miſeri credunt, ignari quid queat eſſe,
Quid nequeat; finita poteſtas denique cuique

Quanam sit ratione, atque alte terminus hærens.
Quo magis errantes tota regione feruntur.
  Quæ nisi respuis ex animo, longeque remittis,
Diis indigna putando, alienaque pacis eorum,
Delibata Deûm per te tibi numina sancta
Sæpe aderunt: non quod violari summa Deûm vis
Possit, ut ex ira pœnas petere imbibat acreis;
Sed quia Tute tibi placida cum pace quietos
Constitues magnos irarum volvere fluctus;
Nec delubra Deûm placido cum pectore adibis;
Nec, de corpore quæ sancto Simulacra feruntur,
In menteis hominum Divinæ nuntia formæ,
Suscipere hæc animi tranquilla pace valebis.
Inde videre licet, qualis jam vita sequatur.
Quam quidem ut a nobis Ratio verissima longe
Rejiciat, quamquam sunt a me multa profata:
Multa tamen restant, & sunt ornanda politis
Versibus, & ratio Cœli, speciesque tenenda.
Sunt Tempestates & Fulmina clara canenda,
Quid faciant, & qua de causa quæque ferantur,
Ne trepides cœli divisis partibus amens,
Unde volans Ignis pervenerit, aut in utram se
Verterit hinc partem: quo pacto per loca septa
Insinuarit, & hinc dominatus ut extulerit se:
Quorum operum causas nulla ratione videre
Possunt, ac fieri Divino numine rentur.
  Tu mihi supremæ præscripta ad candida calcis
Currenti spatium præmonstra, callida Musa,
Calliope, requies Hominum, Divûmque voluptas;
Te duce ut insignem capiam cum laude coronam.
  Principio, Tonitru quatiuntur cærula cœli.

Propterea, quia concurrunt ſublime volantes
Ætheriæ Nubes, contra pugnantibu' Ventis.
Nec fit enim ſonitus cœli de parte ſerena,
Verum ubicunque magis denſo ſunt agmine Nubes,
Tam magis hinc magno fremitus fit murmure ſæpe.
Præterea, neque tam condenſo corpore Nubes
Eſſe queunt, quam ſunt Lapides ac Tigna: neque autem
Tam tenues, quam ſunt Nebulæ, Fumique volantes.
Nam aut cadere abrupto deberent pondere preſſæ,
Ut Lapides: aut, ut Fumus, conſtare nequirent,
Nec cohibere niveis gelidas, & grandinis imbreis.
Dant etiam ſonitum patuli ſuper æquora mundi,
Carbaſus ut quondam magnis intenta theatris
Dat crepitum, malos inter jactata trabeiſque:
Interdum perſciſſa furit petulantibus Euris,
Et fragileis ſonitus chartarum commeditatur:
Id quoque enim genus in Tonitru cognoſcere poſſis,
Aut ubi ſuſpenſam veſtem, chartaſve volanteis
Verberibus venti verſant, planguntque per auras.
Fit quoque enim interdum, ut non tam concurrere Nubes
Frontibus adverſis poſſint, quam de latere ire
Diverſo motu radentes corpori' tractum:
Aridus unde aureis terget ſonus ille, diuque
Ducitur, exierit donec regionibus arctis.
Hoc etiam pacto Tonitru concuſſa videntur
Omnia ſæpe gravi tremere, & divolſa repente
Maxima diſſiluiſſe capacis mœnia mundi,
Cum ſubito validi Venti conlecta procella
Nubibus intorſit ſeſe, concluſaque ibidem
Turbine verſanti magis ac magis undique Nubem
Cogit, uti fiat ſpiſſo cava corpore circum.

Poſt ubi commovit vis ejus & impetus acer,
Tum perterricrepo ſonitu dat miſſa fragorem.
Nec mirum; cum plena animæ Veſicula parva
Sæpe ita dat pariter ſonitum diſploſa repente.
Eſt etiam ratio, cum Venti nubila perflant,
Cur ſonitus faciant: etenim ramoſa videmus
Nubila ſæpe modis multis, atque aſpera ferri.
Scilicet ut crebram ſilvam cum flamina Cauri
Perflant, dant ſonitum frondes, ramique fragorem.
Fit quoque, ut interdum validi vis incita venti
Perſcindat nubem, perfringens impete recto.
Nam quid poſſit ibi flatus, manifeſta docet res.
Hic, ubi lenior eſt, in terra cum tamen alta
Arbuſta evolvens radicibus haurit ab imis.
Sunt etiam fluctus per nubila, qui quaſi murmur
Dant infringendo graviter: quod item fit in altis
Fluminibus, magnoque mari, cum frangitur æſtu.
Fit quoque, ubi e nube in nubem vis incidit ardens
Fulminis: hæc multo ſi forte humore recepit
Ignem, continuo ut magno clamore trucidet:
Ut calidis candens ferrum e fornacibus olim
Stridit, ubi in gelidum propere demerſimus imbrem.
Aridior porro ſi Nubes accipit ignem,
Uritur ingenti ſonitu ſuccenſa repente:
Lauricomos ut ſi per monteis flamma vagetur,
Turbine ventorum comburens impete magno.
Nec res ulla magis, quam Phœbi Delphica Laurus
Terribili ſonitu flamma crepitante crematur.
Denique ſæpe Geli multus fragor, atque ruina
Grandinis, in magnis ſonitum dat Nubibus alte.
Ventus enim cum confercit, franguntur in arctum

Concreti montes nimborum, & grandine misti.
Fulgit item, Nubes ignis cum semina multa
Excussere suo concursu, ceu Lapidem si
Percutiat Lapis, aut Ferrum; nam tum quoque lumen
Exsilit, & claras scintillas dissupat ignis.
Sed Tonitrum fit uti post auribus accipiamus,
Fulgere quam cernant oculi, quia semper ad aureis
Tardius adveniunt, quam visum quæ moveant res.
Id licet hinc etiam cognoscere: cædere si quem
Ancipiti videas ferro procul arboris auctum,
Ante fit ut cernas ictum, quam plaga per aureis
Det sonitum: sic Fulgorem quoque cernimus ante,
Quam Tonitrum accipimus, pariter qui mittitur igni
E simili causa, & concursu natus eodem.
Hoc etiam pacto volucri loca lumine tingunt
Nubes, & tremulo tempestas impete fulgit.
Ventus ubi invasit Nubem, & versatus ibidem
Fecit, ut ante, cavam, docui, spissescere Nubem,
Mobilitate sua fervescit; ut omnia motu
Percalefacta vides ardescere: plumbea vero
Glans etiam longo cursu volvenda liquescit.
Ergo fervidus hic nubem cum perscidit atram,
Dissupat ardoris quasi per vim expressa repente
Semina, quæ faciunt nictantia fulgura flammæ:
Inde Sonus sequitur, qui tardius adlicit aureis,
Quam quæ perveniunt oculos ad lumina nostros.
Scilicet hoc densis fit nubibus, & simul alte
Exstructis aliis alias super impete miro.
Nec tibi sit fraudi, quod nos inferne videmus
Quam sint lata magis, quam sursum exstructa quid exstent;
Contemplator enim cum montibus adsimilata

Nubila portabunt Venti tranſverſa per auras:
Aut ubi per magnos monteis cumulata videbis
Inſuper eſſe aliis alia, atque urgere ſuperna
In ſtatione locata ſepultis undique ventis:
Tum poteris magnas moleis cognoſcere eorum,
Speluncaſque velut ſaxis pendentibu' ſtructas
Cernere, quas Venti cum, tempeſtate coorta,
Complerunt, magno indignantur murmure clauſi
Nubibus, in caveiſque ferarum more minantur:
Nunc hinc, nunc illinc fremitus per Nubila mittunt:
Quærenteſque viam circumverſantur, & ignis
Semina convolvunt e Nubibus: atque ita cogunt
Multa, rotantque cavis flammam fornacibus intus,
Donec divolſa fulſerunt nube coruſci.
  Hac etiam fit uti de cauſa mobilis ille
Devolet in terram liquidi color aureus ignis,
Semina quod Nubeis ipſas permulta neceſſe 'ſt
Ignis habere: etenim cum ſunt humore ſine ullo,
Flammeus eſt plerumque colos & ſplendidus ollis.
Quippe etenim Solis de lumine multa neceſſe 'ſt
Concipere, ut merito rubeant; igneiſque profundant.
Haſce igitur cum Ventus agens contruſit in unum
Compreſſitque locum cogens; expreſſa profundunt
Semina, quæ faciunt flammæ fulgere colores.
  Fulgit item, cum rareſcunt quoque Nubila cœli.
Nam cum Ventus eas leviter diducit eunteis,
Diſſolvitque, cadant ingratis illa neceſſe 'ſt
Semina, quæ faciunt fulgorem: tum ſine tætro
Terrore & Sonitu fulgit, nulloque tumultu.
  Quod ſupereſt, quali natura prædita conſtent,
Fulmina, declarant ictus, & inuſta vapore

Signa, notæque graveis halantes Sulphuris auras.
Ignis enim sunt hæc, non Venti signa, neque Imbris.
  Præterea, per se accendunt quoque tecta domorum,
Et celeri flamma dominantur in ædibus ipsis.
Hunc tibi subtilem cum primis ignibus ignem
Constituit natura minutis mobilibusque
Corporibus, cui nil omnino obsistere possit.
Transit enim valide Fulmen per septa domorum,
Clamor uti, ac Voces: transit per saxa, per æra:
Et liquidum puncto facit æs in tempore & aurum.
Curat item, ut vasis integris Vina repente
Diffugiant; quia nimirum facile omnia circum
Conlaxat, rareque facit lateramina vasis,
Adveniens calor ejus ut insinuatur in ipsum: &
Mobiliter solvens differt primordia Vini:
Quod Solis vapor ætatem non posse videtur
Efficere, usque adeo pollens fervore corusco:
Tanto mobilior vis & dominantior hæc est.
  Nunc ea quo pacto gignantur, & impete tanto
Fiant, ut possint ictu discludere Turreis,
Disturbare domos, avellere tigna trabeisque,
Et Monumenta virûm demoliri, atque ciere,
Exanimare Homines, Pecudes prosternere passim:
Cetera de genere hoc qua vi facere omnia possint,
Expediam, neque Te in promissis plura morabor.
  Fulmina gignier e crassis, alteque putandum 'st
Nubibus exstructis: nam cœlo nulla sereno,
Nec leviter densis mittuntur nubibus unquam.
Nam dubio procul hoc fieri manifesta docet res,
Quod tunc per totum concrescunt Aëra nubes
Undique, uti tenebras omneis Acherunta reamur

Liquisse, & magnas cœli complesse cavernas:
Usque adeo, tætra nimbrorum nocte coorta,
Impendent atræ formidinis ora superne,
Cum commoliri tempestas Fulmina cœptat.
  Præterea, persæpe niger quoque per mare Nimbus,
Ut picis e cœlo demissum flumen, in undas
Sic cadit, & fertur tenebris procul, & trahit atram
Fulminibus gravidam tempestatem, atque procellis,
Ignibus, ac ventis cumprimis ipse repletus:
In terra quoque ut horrescant, ac tecta requirant.
Sic igitur supera nostrum caput esse putandum 'st
Tempestatem altam: neque enim caligine tanta
Obruerent terras, nisi inædificata superne
Multa forent multis exemto Nubila sole;
Nec tanto possent hæc terras opprimere imbri,
Flumina abundare ut facerent, camposque natare,
Si non exstructis foret alte Nubibus æther.
  His igitur Ventis atque Ignibus omnia plena
Sunt; ideo passim fremitus & fulgura fiunt:
Quippe etenim supera docui, permulta vaporis
Semina habere cavas nubeis: & multa necesse 'st
Concipere ex Solis radiis, ardoreque eorum.
Hic ubi Ventus eas idem qui cogit in unum
Forte locum quemvis, expressit multa vaporis
Semina, seque simul cum eo commiscuit igni:
Insinuatus ibi Vortex versatur in alto,
Et calidis acuit Fulmen fornacibus intus.
Nam duplici ratione accenditur; Ipse sua nam
Mobilitate calescit, & e contagibus ignis.
Inde ubi percaluit vis Venti, vel gravis Ignis
Impetus incessit; maturum tum quasi Fulmen

Perſcindit ſubito Nubem, fertur que coruſcis
Omnia luminibus luſtrans loca percitus ardor:
Quem gravis inſequitur Sonitus, diſploſa repente
Opprimere ut cœli videantur templa ſuperne.
Inde tremor Terras graviter pertentat, & altum
Murmura percurrunt cœlum: nam tota fere tum
Tempeſtas concuſſa tremit, fremituſque moventur:
Quo de concuſſu ſequitur gravis Imber & uber,
Omnis uti videatur in Imbrem vertier Æther,
Atque ita præcipitans ad diluviem revocare:
Tantus diſcidio nubis, ventique procella,
Mittitur ardenti Sonitus cum provolat ictu.
Eſt etiam, cum vis extrinſecus incita Venti
Incidit in validam maturo fulmine Nubem:
Quam cum perſcidit, extemplo cadit igneus ille
Vortex, quod patrio vocitamus nomine Fulmen.
Hoc fit idem in parteis alias, quocunque tulit vis.
Fit quoque, ut interdum Venti vis miſſa ſine igni,
Igneſcat tamen in ſpatio, longoque meatu,
Dum venit, amittens in curſu corpora quædam
Grandia, quæ nequeunt pariter penetrare per auras;
Atque alia ex ipſo conradens Aëre portat
Parvula, quæ faciunt ignem commiſta volando:
Non alia longe ratione, ac plumbea ſæpe
Fervida fit Glans in curſu, cum multa rigoris
Corpora dimittens ignem concepit in auris.
Fit quoque, ut ipſius Plagæ vis excitet ignem,
Frigida cum Venti pepulit vis miſſa ſine igni:
Nimirum quia cum vehementi perculit ictu,
Confluere ex ipſo poſſunt elementa Vaporis;
Et ſimul ex illa, quæ tum res excipit ictum,

Ut lapidem ferro cùm cædimus, evolat Ignis:
Nec quod frigida vis sit ferri, hoc secius illa
Semina concurrunt calidi fulgoris ad ictum:
Sic igitur quoque res accendi Fulmine debet,
Opportuna fuit si forte & idonea flammis.
Nec temere omnino plane vis frigida Venti
Esse potest, ex quo tanta vi immissa superne 'st:
Quin prius in cursu si non accenditur igni,
At tepefacta tamen veniat commista calore.
  Mobilitas autem fit Fulminis, & gravis ictus,
Et celeri ferme pergunt sic Fulmina lapsu:
Nubibus ipsa quod omnino prius incita se Vis
Colligit, & magnum conamen sumit eundi.
Inde, ubi non potuit Nubes capere impetis auctum,
Exprimitur vis, atque ideo volat impete miro,
Ut validis quæ de Tormentis missa feruntur.
  Adde, quod e parvis ac levibus est elementis:
Nec facile 'st tali naturæ obsistere quidquam:
Inter enim fugit, ac penetrat per rara viarum.
Non igitur multis offensibus in remorando
Hæsitat: hanc ob rem celeri volat impete labens.
  Deinde, quod omnino natura Pondera deorsum
Omnia nituntur: cum plaga sit addita vero,
Mobilitas duplicatur, & impetus ille gravescit,
Ut vehementius & citius, quæcunque morantur
Obvia, discutiat plagis, itinerque sequatur.
  Denique, quod longo venit impete, sumere debet
Mobilitatem, etiam atque etiam quæ crescit eundo,
Et validas auget vireis, & roborat ictum.
Nam facit, ut, quæ sint illius Semina cunque,
E regione locum quasi in unum cuncta ferantur,

Omnia conjiciens in eum volventia cursum.
Forsan & ex ipso veniens trahat Aëre quædam
Corpora, quæ plagis intendunt mobilitatem.
Incolumeisque venit per res, atque integra transit
Multa, foraminibus liquidis quia travolat Ignis.
Multaque perfringit, cum corpora Fulminis ipsa
Corporibus rerum inciderint, qua texta tenentur.
Dissolvit porro facile Æs, Aurumque repente
Confervefacit; e parvis quia facta minute
Corporibus vis est, & lævibus ex elementis,
Quæ facile insinuantur, & insinuata repente
Dissolvunt nodos omneis, & vincla relaxant.
Autumnoque magis stellis fulgentibus alta
Concutitur Cœli domus undique, totaque Tellus;
Et cum tempora se Veris florentia pandunt.
Frigore enim desunt Ignes, Ventique Calore
Deficiunt, neque sunt tam denso corpore Nubes.
Inter utrumque igitur cum Cœli tempora constant,
Tum variæ causæ concurrunt Fulminis omnes.
Nam fretus ipse anni permiscet Frigus & Æstum:
Quorum utrumque opus est fabricanda ad Fulmina nobis,
Ut discordia sit rerum, magnoque tumultu
Ignibus & Ventis furibundus fluctuet Aër.
Prima Caloris enim pars, & postrema Rigoris,
Tempus id est Vernum: quare pugnare necesse 'st
Dissimiles inter se res, turbareque mistas.
Et Calor extremus primo cum Frigore mistus
Volvitur, Autumni quod fertur nomine tempus.
Hic quoque confligunt Hiemes Æstatibus acres.
Propterea sunt hæc Bella anni nominitanda:
Nec mirum 'st, in eo si tempore plurima fiunt

Fulmina, tempeſtaſque cietur turbida cœlo,
Ancipiti quoniam bello turbatur utrinque,
Hinc Flammis, illinc Ventis, Humoreque miſto.
Hoc eſt igniferi naturam Fulminis ipſam
Perſpicere, & qua vi faciat rem quamque videre:
Non Tyrrhena retro volventem carmina fruſtra
Indicia occultæ Divûm perquirere mentis,
Unde volans Ignis pervenerit; aut in utram ſe
Verterit hic partem; quo pacto per loca ſepta
Inſinuarit, & hinc dominatus ut extulerit ſe,
Quidve nocere queat de cœlo fulminis ictus.
Quod ſi Jupiter atque alii fulgentia divi
Terrifico quatiunt ſonitu cœleſtia templa,
Et jaciunt igneis, quo cuique 'ſt cunque voluptas,
Cur, quibus incautum ſcelus averſabile cunque 'ſt,
Non faciunt, icti flammas ut Fulguris halent
Pectore perfixo, documen mortalibus acre?
Et potius nullæ ſibi turpis conſciu' rei
Volvitur in flammis innoxius, inque peditur,
Turbine cœleſti ſubito correp[...] & igni?
Cur etiam loca ſola petunt, fruſtraque laborant?
An con brachia ſuefaciunt, firmantque lacertos?
In terraque Patris cur telum perpetiuntur
Obtundi? cur Ipſe ſinit, neque parcit in hoſteis?
Denique, cur nunquam cœlo jacit undique puro
Jupiter in terras Fulmen, ſonituſque profundit?
An ſimul ac Nubes ſucceſſere, Ipſe in eas tum
Deſcendit, prope ut hinc teli determinet ictus?
In Mare qua porro mittit ratione? quid undas
Arguit, & liquidam molem, campoſque nataneis?
Præterea, ſi vult caveamus Fulminis ictum,

Cur dubitat facere, ut possimus cernere missum?
Si nec opinanteis autem vult opprimere igni,
Cur tonat ex illa parte, ut vitare queamus?
Cur tenebras ante, & fremitus, & murmura concit?
Et simul in multas parteis qui credere possis
Mittere? an hoc ausis nunquam contendere factum,
Ut fierent ictus uno sub tempore plures?
At sæpe 'st numero factum, fierique necesse 'st,
Ut pluere in multis regionibus, & cadere imbreis,
Fulmina sic uno fieri sub tempore multa.
Postremo, cur sancta Deûm delubra suasque
Discutit infesto præclaras Fulmine sedes,
Et bene facta Deûm frangit simulacra? suisque
Demit imaginibus violento volnere honorem?
Altaque cur plerumque petit loca? plurimaque hujus
Montibus in summis vestigia cernimus Ignis?
Quod superest, facile 'st ex his cognoscere rebus,
Πρηστῆρας Graji quos ab re nominitarunt,
In mare qua missi veniant ratione superne.
Nam fit, ut interdum tanquam demissa columna
In mare de cœlo descendat, quam Freta circum
Fervi scunt graviter spirantibus incita flabris:
Et quæcunque in eo tum sunt deprensa tumultu
Navigia, in summum veniunt vexata periclum.
Hoc fit, ubi interdum non quit vis incita Venti
Rumpere, quam cœpit, nubem; sed deprimit, ut fit
In mare de cœlo tanquam demissa columna.
Paulatim, quasi quid pugno, brachiique superne
Conjectu trudatur, & extendatur in undas:
Quam cum discidit, hinc prorumpitur in mare Venti
Vis, & fervorem mirum concinnat in undis.

Verſabundus enim Turbo deſcendit, & illam
Deducit pariter lento cum corpore nubem.
Quam ſimul ac gravidam detruſit ad æquora Ponti,
Ille in aquam ſubito totum ſe immittit, & omne,
Excitat ingenti ſonitu Mare fervere cogens.

Fit quoque, ut involvat venti ſe nubibus ipſe
Vortex, conradens ex Aëre ſemina nubis,
Et quaſi demiſſum cœlo Preſtera imitetur.
Hic ubi ſe in terras demiſit, diſſolvitque,
Turbinis immanem vim provomit atque procellæ.
Sed quia fit raro omnino, monteiſque neceſſe 'ſt
Officere in Terris; apparet crebrius idem
Proſpectu Maris in magno, cœloque patenti.

Nubila concreſcunt, ubi corpora multa volando
Hoc ſuper in Cœli ſpatio coïere repente
Aſperiora, modis quæ poſſint indupedita
Exiguis, tamen inter ſe comprenſa teneri.
Hæc faciunt primum parvas conſiſtere Nubeis;
Inde ea comprendunt inter ſe, conque gregantur,
Et conjungendo creſcunt, ventiſque feruntur
Uſque adeo, donec Tempeſtas ſæva coorta 'ſt.

Fit quoque, uti Montis vicina cacumina cœlo
Quam ſint quæque magis, tanto magis edita fument
Aſſidue fulvæ Nubis caligine craſſa;
Propterea, quia, cum conſiſtunt Nubila primum,
Ante videre oculi quam poſſint tenuia, Venti
Portantes cogunt ad ſumma cacumina Montis.
Hic demum fit, uti, turba majore coorta,
Condenſa ac ſtipata ſimul cernantur, & udo
Vertice de Montis videantur ſurgere in æthram.
Nam loca declarat ſurſum ventoſa patere

Res ipſa, & ſenſus, Monteis cum aſcendimus altos.
  Præterea, permulta Mari quoque tollere toto
Corpora Naturam, declarant litore veſtes
Suſpenſæ, cum concipiunt humoris adhæſum.
Quo magis ad nubeis augendas multa videntur
Poſſe quoque e ſalſo conſurgere momine ponti.
Nam ratio cum ſanguine abeſt humoribus omnis.
  Præterea, fluviis ex omnibus, & ſimul ipſa
Surgere de terra nebulas, æſtumque videmus:
Quæ velut halitus, hinc ita ſurſum expreſſa feruntur,
Suffunduntque ſua Cœlum caligine, & altas
Sufficiunt nubeis paulatim conveniundo.
  Urget enim quoque ſigniferi ſuper Ætheris æſtus,
Et quaſi denſando ſubtexit cærula nimbis.
  Fit quoque, ut hunc veniant in cœtum extrinſecus illa
Corpora, quæ faciunt Nubeis nimboſque volanteis.
Innumerabilem enim numerum, ſummamque Profundi
Eſſe infinitam docui: Quantaque volarent
Corpora mobilitate, oſtendi, quamque repente
Immemorabile per ſpatium tranſire ſolerent.
Haud igitur mirum 'ſt, ſi parvo tempore ſæpe
Tam magnos Monteis tempeſtas, atque tenebræ
Cooperiant Maria, ac Terras, impenſa ſuperne.
Undique quandoquidem per caulas ætheris omneis,
Et quaſi per magni circum ſpiracula mundi
Exitus introituſque elementis redditus exſtat.
  Nunc age, quo pacto Pluvius concreſcat in altis
Nubibus humor, & in terras demiſſus ut Imber
Decidat, expediam. Primum jam ſemina Aquaï
Multa ſimul vincam conſurgere nubibus ipſis
Omnibus ex rebus, pariterque ita creſcere utraſque,

Et Nubeis, & Aquam, quæcunque in nubibus exſtat;
Ut pariter nobis corpus cum ſanguine creſcit,
Sudor item atque humor quicunque eſt denique membris.
Concipiunt etiam multum quoque ſæpe marinum
Humorem, veluti pendentia vellera lanæ
Cum ſupera magnum venti mare nubila portant.
Conſimili ratione ex omnibus amnibus humor
Tollitur in nubeis: quo cum bene ſemina aquarum
Multa modis multis convenere undique adaucta;
Confertæ nubes vi venti mittere certant
Dupliciter: nam vis venti contrudit, & ipſa
Copia nimborum, turba majore coorta,
Urget, & e ſupero premit, ac facit effluere Imbreis.
  Præterea, cum rareſcunt quoque Nubila Ventis,
Aut diſſolvuntur Solis ſuper icta calore;
Mittunt humorem pluvium, ſtillantque, quaſi igni
Cera ſuper calido tabeſcens multa liqueſcat.
  Sed vehemens imber fit, ubi vehementer utroque
Nubila vi cumulata premuntur, & impete venti.
  At retinere diu pluviæ, longumque morari
Conſuerunt, ubi multa fuerunt Semina aquarum;
Atque aliis aliæ Nubes, nimbique rigantes
Inſuper, atque omni volgo de parte feruntur;
Terraque cum fumans humorem tota rehalat.
  Hinc ubi Sol radiis tempeſtatem inter opacam
Adverſa fulſit nimborum aſpergine contra:
Tum color in nigris exſiſtit nubibus Arqui.
  Cetera, quæ ſurſum creſcunt, ſurſumque creantur,
Et quæ concreſcunt in nubibus omnia, prorſum
Omnia, Nix, Venti, Grando, gelidæque Pruinæ,
Et vis magna Geli, magnum duramen aquarum,

Et mora, quæ fluvios paſſim refrenat eunteis:
Perfacile 'ſt tamen hæc reperire, animoque videre,
Omnia quo pacto fiant, quareve creentur,
Cum bene cognoris elementis reddita quæ ſint.
  Nunc age, quæ ratio Terraï motibus exſtet,
Percipe: Et in primis Terram fac ut eſſe rearis
Subter item, ut ſupera 'ſt; Ventis, atque undique plenam
Speluncis, multoſque lacus, multaſque lacunas
In gremio gerere, & rupeis, deruptaque ſaxa:
Multaque ſub tergo Terraï flumina tecta
Volvere vi fluctus, ſubmerſaque ſaxa putandum 'ſt:
Undique enim ſimilem eſſe ſui, res poſtulat ipſa.
  His igitur rebus ſubjunctis ſuppoſitiſque;
Terra ſuperne tremit magnis concuſſa ruinis
Subter, ubi ingenteis ſpeluncas ſubruit ætas:
Quippe cadunt toti montes, magnoque repente
Concuſſu, late diſſerpunt inde tremores:
Et merito, quoniam plauſtris concuſſa tremiſcunt
Tecta viam propter non magno pondere tota.
Nec minus exſultant, ubi currus fortis equûm vis
Ferratos utrinque rotarum ſuccutit orbeis.
  Fit quoque, ubi magnas in aquæ vaſtaſque lacunas
Gleba vetuſtate e terra provolvitur ingens,
Ut jactetur aqua, & fluctu quoque terra vacillet:
Ut vas in terra non quit conſtare, niſi humor
Deſtitit in dubio fluctu jactarier intus.
  Præterea, Ventus cum per loca ſubcava terræ
Conlectus parti ex una procumbit, & urget
Obnixus magnis ſpeluncas viribus altas;
Incumbit tellus, quo Venti prona premit vis:
Tum, ſupera terram quæ ſunt exſtructa domorum,

Ad cœlumque magis quanto ſunt edita quæque,
Inclinata minent in eandem prodita partem;
Protractæque trabes impendent ire paratæ:
Et metuunt magni Naturam credere Mundi
Exitiale aliquod tempus cladem que manere,
Cum videant tantam Terrarum incumbere molem.
Quod niſi reſpirent Venti, non ulla refrenet
Res, neque ab exitio poſſit reprendere cunteis:
Nunc quia reſpirant alternis, inque graveſcunt,
Et quaſi conlecti redeunt ceduntque repulſi;
Sæpius hanc ob rem minitatur Terra ruinas,
Quam facit: inclinatur enim, retroque recellit,
Et recipit prolapſa ſuas ſe in pondere ſedeis:
Hac igitur ratione vacillant omnia tecta,
Summa magis mediis, media imis, ima perhilum.
Eſt hæc ejuſdem quoque magni cauſa tremoris
Ventus ubi, atque Animæ ſubito vis maxima quædam,
Aut extrinſecus, aut ipſa a tellure coorta,
In loca ſe cava Terraï conjecit, ibique
Speluncas inter magnas fremit ante tumultu:
Verſabundaque portatur, poſt incita cum vis
Exagitata foras erumpitur, & ſimul artam
Diffindens terram magnum concinnat hiatum:
In Tyria Sidone quod accidit, & fuit Ægis
In Peloponneſo: quas exitus hic animaï
Diſturbat urbeis, & Terræ motus obortus.
Multaque præterea ceciderunt mœnia magnis
Motibus in terris, & multæ per mare peſſum
Subſedere ſuis pariter cum civibus urbes.
Quod niſi prorumpit, tamen impetus ipſe Animaï
Et fera vis Venti per crebra foramina terræ

Diſpertitur, ut Horror, & incutit inde tremorem :
Frigus uti noſtros penitus cum venit in artus,
Concutit invitos, cogens tremere atque moveri.
Ancipiti trepidant igitur terrore per urbeis :
Tecta ſuperne timent, metuunt inferne, cavernas
Terraï ne diſſolvat Natura repente :
Neu diſtracta ſuum late diſpandat hiatum;
Idque ſuis confuſa velit complere ruinis.
  Proinde licet, quamvis cœlum terramque reantur
Incorrupta fore, æternæ mandata ſaluti;
Attamen interdum præſens vis ipſa pericli
Subditat hunc ſtimulum quadam de parte timoris,
Ne pedibus raptim Tellus ſubtracta feratur
In barathrum, rerumque ſequatur prodita Summa
Funditus, & fiat Mundi confuſa ruina.
  Nunc ratio reddunda, augmen cur neſciat Æquor.
Principio, Mare mirantur non reddere majus
Naturam, quo tantu' fuat decurſus aquarum,
Omnia quo veniant ex omni Flumina parte.
Adde vagos imbreis, tempeſtateſque volanteis;
Omnia quæ maria ac terras ſparguntque rigantque.
Adde ſuos fonteis : tamen ad Maris omnia ſummam
Guttaï vix inſtar erunt unius ad augmen.
Quo minus eſt mirum, Mare non augeſcere magnum.
  Præterea, magnam Sol partem detrahit æſtu.
Quippe videmus enim, veſteis humore madenteis
Exſiccare ſuis radiis ardentibu' Solem.
At Pelage multa & late ſubſtrata videmus.
Proinde licet quamvis ex unoquoque loco Sol
Humoris parvam delibet ab æquore partem;
Largiter in tanto ſpatio tamen auferet undis.

Tum porro Venti magnam quoque tollere partem
Humoris poſſunt, verrentes æquora ponti:
Una nocte vias quoniam perſæpe videmus
Siccari, molliſque luti concreſcere cruſtas.
Præterea, docui multum quoque tollere Nubeis
Humorem, magno conceptum ex æquore ponti,
Et paſſim toto terrarum ſpargere in orbe,
Cum pluit in terris, & venti nubila portant.
Poſtremo, quoniam raro cum corpore Tellus
Eſt, & conjunctas oras maris undique cingit;
Debet, ut in mare de terris venit humor aquaï,
In terras itidem manare ex æquore ſalſo:
Percolatur enim virus, retroque remanat
Materies humoris, & ad caput amnibus omnis
Confluit: inde ſuper terras redit agmine dulci,
Qua via ſecta ſemel liquido pede detulit undas.
Nunc ratio quæ ſit, per fauceis montis ut Ætnæ
Exſpirent ignes interdum turbine tanto,
Expediam: neque enim media de clade coorta
Flammæ tempeſtas, Siculûm dominata per agros,
Finitimis ad ſe convertit gentibus ora,
Fumida cum cœli ſcintillare omnia templa
Cernentes pavida complebant pectora cura,
Quid moliretur rerum Natura novarum.
Hiſce tibi rebus late 'ſt alteque videndum,
Et longe cunctas in parteis diſpiciendum,
Ut reminiſcaris, Summam rerum eſſe profundam,
Et videas, cœlum Summaï totius unum
Quam ſit parvula pars, & quam multeſima conſtet:
Et quota pars Homo Terraï ſit totius unus.
Quod bene propoſitum ſi plane contueare,

Ac videas plane; mirari multa relinquas.
Num quis enim noſtrûm miratur, ſi quis in artus
Accepit calido Febrim fervore coortam,
Aut alium quemvis Morbi per membra dolorem?
Obturgeſcit enim ſubito Pes, arripit acer
Sæpe dolor Denteis, oculos invadit in ipſos:
Exſiſtit ſacer ignis, & urit corpore ſerpens
Quamcunque arripuit partem, repitque per artus;
Nimirum, quia ſunt multarum Semina rerum:
Et ſatis hæc Tellus nobis Cœlumque mali fert,
Unde queat vis immenſi procreſcere morbi.
Sic igitur toti cœlo terræque putandum 'ſt
Ex infinito ſatis omnia ſuppeditare,
Unde repente queat Tellus concuſſa moveri,
Perque mare & terras rapidus percurrere Turbo,
Ignis abundare Ætnæus, flammeſcere Cœlum.
Id quoque enim fit, & ardeſcunt cœleſtia templa,
Ut Tempeſtates pluviæ graviore coortu
Sunt, ubi forte ita ſe tetulerunt Semina aquarum.
At nimis eſt ingens Incendî turbidus ardor,
Scilicet, & fluvius, qui non eſt, maximus eii 'ſt,
Qui non ante aliquem majorem vidit: & ingens
Arbor, Homoque videtur: & omnia de genere omni,
Maxima quæ vidit quiſque, hæc ingentia fingit:
Cum tamen omnia cum Cœlo, Terraque, Marique,
Nil ſint ad Summam Summaï totius omnem.
Nunc tamen, illa modis quibus irritata repente
Flamma foras vaſtis Ætnæ fornacibus efflet,
Expediam. Primum totius ſubcava montis
Eſt natura, fere ſilicum ſuffulta cavernis:
Omnibus eſt porro in ſpeluncis Ventus & Aër.

Ventus enim fit, ubi est agitando percitus Aër.
Hic ubi percaluit, calefecitque omnia circum
Saxa furens, qua contingit, Terramque; & ab ollis
Excussit calidum flammis velocibus ignem:
Tollit se, ac rectis ita faucibus ejicit alte,
Funditque ardorem longe, longeque favillam
Differt, & crassa volvit caligine fumum:
Extruditque simul mirando pondere saxa:
Ne dubites, quin hæc Animaï turbida sit vis.
  Præterea, magna ex parti Mare montis ad ejus
Radices frangit fluctus, æstumque resorbet.
Ex hoc usque mari Speluncæ Montis ad altas
Perveniunt subter fauceis: Hac ire fatendum 'st,
Et penetrare mari penitus res cogit aperto:
Atque efflare foras, ideoque extollere flammas,
Saxaque subjectare, & arenæ tollere nimbos.
In summo sunt ventigeni Crateres, ut ipsi
Nominitant, Nos quas Fauceis perhibemus, & Ora.
  Sunt aliquot quoque res, quarum unam dicere causam
Non satis est, verum plureis, unde una tamen sit.
Corpus ut exanimum si quod procul ipse jacere
Conspicias Hominis; fit, ut omneis dicere causas
Conveniat lethi, dicatur ut illius una.
Nam neque eum ferro, neque frigore vincere possis
Interiisse, neque a morbo, neque forte veneno:
Verum aliquid genere esse ex hoc, quod Concio dicat,
Scimus: Item in multis hoc rebus dicere habemus.
  Nilus in æstati crescit, campisque redundat
Unicus in terris Ægypti totius amnis.
Is rigat Ægyptum medium per sæpe calorem,
Aut quia sunt æstate Aquilones ostia contra

Anni tempore eo, quo Etesia flabra feruntur;
Et contra fluvium flantes remorantur, & undas
Cogentes sursus replent, coguntque manere.
Nam dubio procul hæc adverso flabra feruntur
Flumine, quæ gelidis a stellis Axis aguntur.
Ille ex æstifera parti venit amnis ab Austro
Inter nigra virûm, percoctaque sæcla calore,
Exoriens penitus media ab regione diei.
Est quoque, uti possit magnus congestus arenæ
Fluctibus adversis oppilare ostia contra,
Cum Mare permotum ventis ruit intus arenam.
Quo fit uti pacto liber minus exitus amni,
Et proclivus item fiat minus impetus undis.
Fit quoque, uti pluviæ forsan magis ad caput ejus
Tempore eo fiant, quo Etesia flabra Aquilonum
Nubila conjiciunt in eas tunc omnia parteis.
Scilicet ad mediam regionem ejecta diei
Cum convenerunt, ibi ad altos denique monteis
Contrusæ nubes coguntur, vique premuntur.
Forsit & Æthiopum penitus de montibus altis
Crescat, ubi in campos albas descendere ningueis
Tabificis subigit radiis Sol omnia lustrans.
Nunc age, Averna tibi quæ sint loca cunque lacusque,
Expediam, quali natura prædita constent.
Principio, quod Averna vocantur, nomen id ab re
Impositum 'st, quia sunt Avibus contraria cunctis,
Et regione ea quod loca cum advenere volantes,
Remigii oblitæ pennarum vela remittunt,
Præcipitesque cadunt molli cervice profusæ
In terram, si forte ita fert natura locorum;
Aut in aquam, si forte lacus substratus Averno 'st.

Qualis apud Cumas locus est montemque Vesevum,
Oppleti calidis ubi fumant fontibus auctus.
Est & Athenæis in mœnibus, arcis in ipso
Vertice, Palladis ad templum Tritonidos almæ,
Quo nunquam pennis appellunt corpora raucæ
Cornices, non cum fumant Altaria donis:
Usque adeo fugitant non iras Palladis acreis
Pervigili caussa, Graiûm ut cecinere poëtæ:
Sed natura loci hoc opus efficit ipsa sua vi.
In Syria quoque fertur item locus esse, videri,
Quadrupedes quoque quo simul ac vestigia primum
Intulerint, graviter vis cogat concidere ipsa,
Manibus ut si sint Divis mactata repente.
Omnia quæ naturali ratione geruntur,
Et quibus e caussis fiant, apparet origo:
Janua ne his Orci potius regionibus esse
Credatur posta, hinc Animas Acheruntis in oras
Ducere forte Deos Maneis inferne reamur:
Naribus alipedes ut Cervi sæpe putantur
Ducere de latebris serpentia sæcla ferarum.
Quod procul a vera quam sit ratione repulsum,
Percipe: namque ipsa de re nunc dicere conor.
Principio hoc dico, quod dixi sæpe quoque ante,
In Terra cujusque modi rerum esse figuras:
Multa, Homini quæ sunt vitalia; multaque, morbos
Incutere, & Mortem quæ possint accelerare:
Et magis esse aliis alias Animantibus aptas
Res ad vitaï rationem ostendimus ante,
Propter dissimilem naturam, dissimileisque
Texturas inter sese, primasque figuras:
Multa meant inimica per aureis, multa per ipsas

Infinuant nareis infefta atque afpera odore :
Nec funt multa parum tactu vitanda, nec autem
Afpectu fugienda, faporeque triftia quæ fint.
Deinde videre licet, quam multæ fint Homini res
Acriter infefto fenfu, fpurcæque, gravefque.
Arboribus primum certis gravis umbra tributa 'ft,
Ufque adeo, capitis faciant ut fæpe dolores,
Si quis eas fubter jacuit proftratus in herbis.
Eft etiam in magnis Heliconis montibus arbos,
Floris odore hominem tætro confueta necare.
Scilicet hæc ideo Terris ex omnia furgunt
Multa modis multis multarum Semina rerum,
Quod permifta gerit Tellus, difcretaque tradit.
Nocturnumque recens exftinctum Lumen, ubi acri
Nidore offendit nareis, confopit ibidem,
Dejicere ut pronos qui morbus fæpe fuëvit.
Caftoreoque gravi Mulier fopita recumbit,
Et manibus nitidum teneris opus effluit eij,
Tempore eo fi odorata 'ft, quo menftrua folvit.
Multaque præterea languentia membra per artus
Solvunt, atque Animam labefactant fedibus intus.
Denique, fi in calidis etiam cunctere lavacris,
Plenior & folio in fueris ferventis aquaï;
Quam facile in medio fit, uti des fæpe ruinas ?
Carbonumque gravis vis atque odor infinuatur
Quam facile in cerebrum, nifi aquam præcepimus ante ?
At cum membra hominis percepit fervida febris,
Tum fit odor Vini plagæ mactabilis inftar.
Nonne vides etiam, terra quoque Sulphur in ipfa
Gignier ? & tætro concrefcere odore Bitumen ?
Denique ubi Argenti venas Aurique fequuntur,

Terraï penitus scrutantes abdita ferro;
Qualeis exspirat Scaptesula subter odores?
Quidve mali fit ut exhalent Aurata metalla?
Quas Hominum reddunr facies? qualeisque colores?
Nonne vides, audisve, perire in tempore parvo
Quam soleant? & quam vitaï copia desit,
Quos opere in tali cohibet vis magna? necesse 'st
Hos igitur tellus omneis exæstuet æstus,
Exspiretque foras in aperta promtaque Cœli.
Sic & Averna loca Alitibus summittere debent
Mortiferam vim, de terra quæ surgit in auras,
Ut spatium cœli quadam de parte venenet:
Quo simul ac primum pennis delata sit Ales,
Impediatur ibi cæco conrepta veneno,
Ut cadat e regione loci, qua dirigit æstus:
Quo cum conruit, hæc eadem vis illius æstus,
Relliquias vitæ membris ex omnibus aufert.
Quippe etenim primo quasi quendam conciet æstum:
Posterius fit, uti cum jam cecidere veneni
In fonteis ipsos, ibi sit quoque Vita vomenda,
Propterea quod magna mali sit copia circum.
Fit quoque, ut interdum vis hæc atque æstus Averni
Aëra, qui inter aveis cunque 'st terramque locatus,
Discutiat, prope uti locus hinc linquatur inanis:
Cujus ubi e regione loci venere volantes,
Claudicat extemplo pennarum nisus inanis;
Et conamen utrinque alarum proditur omne.
Hic ubi nictari nequeunt, insistereque alis,
Scilicet in terram delabi pondere cogit
Natura; & vacuum prope jam per inane jacentes
Dispergunt Animas per caulas corporis omneis.

Frigidior porro in puteis Æstate fit Humor,
Rarescit quia Terra calore, & semina si qua
Forte vaporis habet, propere dimittit in auras.
Quo magis est igitur Tellus affecta calore,
Hoc fit frigidior, qui in terra 'st abditus, Humor.
Frigore cum premitur porro omnis terra, coïtque,
Et quasi concrescit; fit scilicet, ut coëundo
Exprimat in puteos, si quem gerit ipsa, Calorem.
Est apud Ammonis fanum fons luce diurna
Frigidus, at calidus nocturno tempore fertur:
Hunc homines fontem nimis admirantur, & acri
Sole putant subter terras fervescere raptim,
Nox ubi terribili terras caligine texit:
Quod minus a vera 'st longe ratione remotum:
Quippe ubi Sol, nudum contrectans corpus aquaï,
Non quierit calidum supera de reddere parte,
Cum superum lumen tanto fervore fruatur:
Qui queat hic subter tam crasso corpore terram
Percoquere humorem, & calido sociare vapori?
Præsertim cum vix possit per septa domorum
Insinuare suum radiis ardentibus æstum?
Quæ ratio est igitur? nimirum terra magis quod
Rara tenet circum hunc Fontem, qua cetera tellus.
Multaque sunt ignis prope semina corpus aquaï.
Hinc, ubi roriferis terram nox obruit umbris,
Extemplo subtus frigescit terra, coïtque.
Hac ratione fit, ut, tanquam compressa manu sit,
Exprimat in Fontem, quæ Semina cunque habet ignis,
Quæ calidum faciunt laticis tactum atque saporem.
Inde ubi Sol radiis terram dimovit obortis,
Et rarefecit calido miscente vapore;

Rurſus in antiquas redeunt primordia ſedeis
Ignis, & in terram cedit calor omnis aquaï:
Frigidus hanc ob rem fit Fons in luce diurna.
Præterea, Solis radiis jactatur aquaï
Humor, & in luci tremulo rareſcit ab æſtu:
Propterea fit, uti, quæ ſemina cunque habet ignis,
Dimittat: quaſi ſæpe gelum, quod continet in ſe,
Mittit, & exſolvit glaciem, nodoſque relaxat.
Frigidus eſt etiam Fons, ſupra quem ſita ſæpe
Stupa jacit flammas concepto protinus igni:
Tædaque conſimili ratione accenſa per undas
Conlucet, quocunque natans impellitur auris:
Nimirum quia ſunt in Aqua permulta vaporis
Semina, de Terraque neceſſe 'ſt funditus ipſa
Ignis corpora per totum conſurgere Fontem,
Et ſimul exſpirare foras, exireque in auras,
Non tam viva tamen, calidus queat ut fieri Fons.
Præterea, diſperſa foras erumpere cogit
Vis per Aquam ſubito, ſurſumque ea conciliari:
Quod genus endo mari ſpirat Fons, dulcis aquaï
Qui ſcatit, & ſalſas circum ſe dimovet undas.
Et multis aliis præbet regionibus æquor
Utilitatem opportunam ſitientibu' Nautis,
Quod dulceis inter ſalſas intervomit undas.
Sic igitur per eum poſſunt erumpere Fontem,
Et ſcatere illa foras in ſtupam Semina: quo cum
Conveniunt, aut cum tædaï corpori adhærent,
Ardeſcunt facile extemplo; quia multa quoque in ſe
Semina habent ignis ſtupæ tædæque tenentes.
Nonne vides etiam, nocturna ad lumina Lychnum
Nuper ubi exſtinctum admoveas, accendier ante

Quam tetigit flammam? tædamque pari ratione?
Multaque præterea, prius ipso tacta vapore
Eminus ardeſcunt, quam cominus imbuat ignis.
Hoc igitur fieri quoque in illo Fonte putandum 'ſt.

Quod ſupereſt, agere incipiam, quo fœdere fiat
Naturæ, Lapis hic ut ferrum ducere poſſit,
Quem Magneta vocant patrio de nomine Graii,
Magnetum quia ſit patriis in finibus ortus.

Hunc homines Lapidem mirantur, quippe catenam
Sæpe ex annellis reddit pendentibus ex ſe.
Quinque etenim licet interdum, plureiſque videre
Ordine demiſſo, levibus jactarier auris,
Unus ubi ex uno dependet ſubter adhærens;
Ex alioque alius Lapidis vim vinclaque noſcit:
Uſque adeo permananter vis pervalet ejus.

Hoc genus in rebus firmandum 'ſt multa prius, quam
Ipſius reij rationem reddere poſſis;
Et nimium longis ambagibus eſt adeundum:
Quo magis attentas aureis animumque repoſco.

Principio, omnibus a rebus, quaſcunque videmus,
Perpetuo fluere, ac mitti, ſpargique neceſſe 'ſt
Corpora, quæ feriant oculos, viſumque laceſſant:
Perpetuoque fluunt certis ab rebus odores,
Frigus ut a fluviis, Calor a ſole, Æſtus ab undis
Æquoris exeſor mœrorum litora propter:
Nec varii ceſſant ſonitus manare per Aureis.
Denique in Os ſalſi venit humor ſæpe ſaporis,
Cum mare verſamur propter; dilutaque contra
Cum tuimur miſceri Abſinthia, tangit Amaror:
Uſque adeo omnibus ab rebus res quæque fluenter
Fertur, & in cunctas dimittitur undique parteis:

Nec mora, nec requies inter datur ulla fluendi,
Perpetuo quoniam sentimus, & omnia semper
Cernere, Odorari licet, & sentire Sonorem.
Nunc omnes repetam quam raro corpore sint res,
Commemorare, quod in primo quoque carmine claret.
Quippe etenim, quamquam multas hoc pertinet ad res
Noscere, cum primis hanc ad rem protinus ipsam,
Qua de disserere aggredior, firmare necesse 'st
Nil esse in promtu, nisi mistum Corpus Inani.
Principio fit, ut in speluncis saxa superna
Sudent humore, & guttis manantibu' stillent:
Manat item nobis e toto corpore Sudor,
Crescit barba, pilique per omnia membra, per artus:
Diditus in venas cibus omneis, auget, alitque
Corporis extremas quoque parteis unguiculosque.
Frigus item transire per æs, calidumque vaporem
Sentimus: sentimus item transire per aurum,
Atque per argentum, cum pocula plena tenemus.
Denique per dissepta domorum saxea voces
Pervolitant, permanat Odos, Frigusque, Vaposque
Ignis: quin Ferri quoque vim penetrare suëvit,
Undique qua circum corpus lorica coërcet:
Morbida vis quæcunque extrinsecus insinuatur.
Et tempestates terra cœloque coortæ
E cœlo emotæ terraque repente facessunt,
Quandoquidem nihil est, non raro corpore nexum.
Huc accedit, uti non omnia, quæ jaciuntur
Corpora cunque ab rebus, eodem prædita sensu,
Atque eodem pacto rebus sint omnibus apta.
Principio, Terram Sol excoquit, & facit are:
At glaciem dissolvit, ex altis montibus alte

Exſtructas ningueis radiis tabeſcere cogit :
Denique cera liqueſcit in ejus poſta vapore :
Ignis item liquidum facit æs, aurumque reſolvit :
At coria & carnem trahit & conducit in unum.
Humor aquæ porro ferrum condurat ab igni ;
At coria & carnem mollit durata calore :
Barbigeras oleaſter eo juvat uſque Capellas,
Diffluat ambroſia quaſi vero, & nectare tinctus :
At nihil eſt, Homini fronde hac quod amarius exſtet.
Denique Amaracinum fugitat Sus & timet omne
Unguentum ; nam ſetigeris ſubus acre venenum 'ſt,
Quod nos interdum tanquam recreare videtur.
At contra Nobis Cœnum tæterrima cum ſit
Spurcities, eadem Subus hæc res munda videtur,
Inſatiabiliter toti ut volvantur ibidem.
Hoc etiam ſupereſt, ipſa quam dicere de re
Aggredior, quod dicendum prius eſſe videtur.
Multa foramina cum variis ſint reddita rebus,
Diſſimili inter ſe natura prædita debent
Eſſe, & habere ſuam naturam quæque, viaſque ;
Quippe etenim varii ſenſus Animantibus inſunt,
Quorum quiſque ſuam proprie rem percipit in ſe.
Nam penetrare alia ſonitus, aliaque ſaporem
Cernimus e ſuccis, alia Nidoris odores,
Propter diſſimilem naturam textaque rerum :
Præterea manare aliud per Saxa videtur ;
Atque aliud per Ligna ; aliud tranſire per Aurum ;
Argentoque foras aliud, Vitroque meare.
Nam fluere hac Species, illac Calor ire videtur,
Atque aliis aliud citius tranſmittere eadem.
Scilicet id fieri cogit Natura viarum,

Multimodis varians, ut paulo ostendimus ante.
Quapropter bene ubi hæc confirmata atque locata
Omnia constiterint nobis præposta, parata:
Quod superest, facile hinc ratio reddetur, & omnis
Causa patefiet, quæ Ferri pelliciat vim.

Principio, fluere e Lapide hoc permulta necesse 'st
Semina, sive Æstum, qui discutit Aëra plagis:
Inter qui Lapidem Ferrumque 'st cunque locatus.
Hoc ubi inanitur spatium, multusque vacesit
In medio locus: extemplo primordia Ferri
In vacuum prolapsa cadunt conjuncta, fit utque
Annulus ipse sequatur, eatque ita corpore toto.
Nec res ulla magis primoribus ex elementis
Indupedita suis arcte connexa cohæret,
Quam validi Ferri naturæ frigidus horror.
Quo minus est mirum, quod paulo diximus ante,
Corpora si nequeunt de Ferro plura coorta
In vacuum ferri, quin Annulus ipse sequatur:
Quod facit, & sequitur donec pervenit ad ipsum
Jam Lapidem, cæcisque in eo compagibus hæsit.
Hoc fit item cunctas in parteis, unde vacesit
Cunque locus, sive ex transverso, sive superne,
Corpora continuo in vacuum vicina feruntur.
Quippe agitantur enim plagis aliunde, nec ipsa
Sponte sua sursum possunt consurgere in auras.

Huc accedit item, quare queat id magis esse:
Hæc quoque res adjumento motuque juvatur:
Quod simul a fronte est Annelli rarior Aër
Factus, inanitusque locus magis ac vacuatus;
Continuo fit, uti qui post est cunque locatus
Aër, a tergo quasi provehat atque propellat.

Semper enim circum poſitus res verberat Aër.
Sed tali fit uti propellat tempore Ferrum,
Parte quod ex una ſpatium vacat, & capit in ſe.
Hic, ubi, quem memoro, per crebra foramina Ferri 'ſt
Parvas ad parteis ſubtiliter inſinuatus;
Trudit & impellit, quaſi navim velaque Ventus.
  Denique res omnes debent in corpore habere
Aëra, quandoquidem raro ſunt corpore, & Aër
Omnibus eſt rebus circumdatus appoſituſque.
Hic igitur, penitus qui in Ferro 'ſt abditus Aër,
Sollicito motu ſemper jactatur, eoque
Verberat Annellum dubio procul: & ciet intus
Scilicet: atque eodem fertur, quo præcipitavit
Jam ſemel, & quamquam in partem conamina ſumſit.
  Fit quoque, ut a Lapide hoc Ferri natura recedat
Interdum, fugere atque ſequi conſueta viciſſim.
Exſultare etiam Samothracia ferrea vidi,
Et ramenta ſimul Ferri furere intus ahenis
In Scaphiis, lapis hic Magnes cum ſubditus eſſet:
Uſque adeo fugere a Saxo geſtire videtur.
Ære interpoſito diſcordia tanta creatur,
Propterea, quia nimirum prius æſtus ubi Æris
Præcepit, Ferrique vias poſſedit apertas;
Poſterior Lapidis venit æſtus, & omnia plena
Invenit in Ferro: neque habet, qua tranet, ut ante.
Cogitur offenſare igitur pulſareque fluctu
Ferrea texta ſuo: quo pacto reſpuit ab ſe,
Atque per Æs agitat, ſine eo quæ ſæpe reſorbet.
  Illud in his rebus mirari mitte, quod æſtus
Non valet e Lapide hoc alias impellere item res:
Pondere enim fretæ partim ſtant, quod genus Aurum:

Ac partim Raro quia sunt cum corpore, ut æstus
Pervolet intactus, nequeunt impellier usquam;
Lignea materies in quo genere esse videtur.
Inter utrasque igitur Ferri natura locata,
Æris ubi accepit quædam corpuscula; tum fit,
Impellant ut eam Magnesî semina saxi.

Nec tamen hæc ita sunt aliarum rerum aliena,
Ut mihi multa parum genere ex hoc suppeditentur,
Quæ memorare queam inter se singlariter apta.
Saxa vides primum sola coolescere Calce:
Glutine materies Taurino ita jungitur una,
Ut vitio venæ tabularum sæpius hiscant,
Quam laxare queant compages taurea vincla.
Vitigeni latices in Aquaï fontibus audent
Misceri, cum Pix nequeat gravis, & leve Olivum:
Purpureusque colos Conchylî mergitur una
Corpore cum Lanæ, dirimi qui non queat usquam:
Non si Neptuni fluctu renovare operam des:
Non, mare si totum velit eluere omnibus undis.
Denique res Auro Argentum concopulat una,
Ærique æs Plumbo fit uti jungatur ab albo.
Cetera jam quam multa licet reperire? quid ergo?
Nec tibi tam longis opus est ambagibus usquam,
Nec me tam multam hic operam consumere par est:
Sed breviter paucis restat comprendere multa.

Quorum ita texturæ ceciderunt mutua contra,
Ut cava conveniant plenis hæc illius, illa
Hujusque; inter se junctura horum optima constat.
Est etiam, quasi ut annellis hamisque plicata
Inter se quædam possint coplata teneri:
Quod magis in Lapide hoc fieri Ferroque videtur.

Nunc, ratio quæ sit Morbis, aut unde repente
Mortiferam possit cladem conflare coorta
Morbida vis Hominum generi, Pecudumque catervis,
Expediam. Primum multarum semina rerum
Esse supra docui, quæ sint vitalia nobis:
Et contra, quæ sint morbo mortique, necesse 'st
Multa volare; ea cum casu sunt forte coorta,
Et peturbarunt cœlum, fit morbidus Aër.
Atque ea vis omnis Morborum, pestilitasque,
Aut extrinsecus, ut nubes nebulæque superne
Per cœlum veniunt, aut ipsa sæpe coorta
De terra surgunt, ubi putrorem humida nacta 'st,
Intempestivis Pluviisque, & Solibus icta.
Nonne vides etiam, cœli novitate & aquarum
Tentari, procul a patria quicunque domoque
Adveniunt? ideo quia longe discrepat Aër.
Nam quid Britannum cœlum differre putamus,
Et quod in Ægypto 'st, qua mundi claudicat Axis?
Quidve quod in Ponto 'st differre a Gadibus, atque
Usque ad nigra virûm, percoctaque sæcla calore.
Quæ cum quatuor inter se diversa videmus,
Quatuor a ventis & cœli partibus esse,
Tum color & facies hominum distare videntur
Largiter, & morbi generatim sæcla tenere.
Est Elephas morbus, qui propter flumina Nili
Gignitur Ægypto in media, neque præterea usquam.
Atthide tentantur Gressus, Oculique in Achæis
Finibus: inde aliis alius locus est inimicus
Partibus ac membris: varius concinnat id Aër.
Proinde ubi se Cœlum, quod nobis forte alienum 'st,
Commovet, atque Aër inimicus serpere cœpit;

Ut nebula ac nubes paulatim repit, & omne,
Qua graditur, conturbat, & immutare coactat.
Fit quoque, ut in nostrum cum venit denique cœlum,
Corrumpat, reddatque sui simile atque alienum.
Hæc igitur subito clades nova, pestilitasque,
Aut in aquas cadit, aut fruges persidit in ipsas,
Aut alios hominum pastus, pecudumque cibatus:
Aut etiam suspensa manet vis Aëre in ipso:
Et cum spiranteis mistas hinc ducimus auras,
Illa quoque in corpus pariter sorbere necesse 'st.
Consimili ratione venit Bubus quoque sæpe
Pestilitas, etiam pecubus balantibus ægror.
Nec refert, utrum nos in loca deveniamus
Nobis adversa, & cœli mutemus amictum:
An cœlum nobis ultro natura cruentum
Deferat, aut aliquid, quo non consuevimus uti,
Quod nos adventu possit tentare recenti.
Hæc ratio quondam morborum, & mortifer æstus
Finibu' Cecropiis funestos reddidit agros,
Vastavitque vias, exhausit civibus urbem.
Nam penitus veniens Ægypti e finibus ortus,
Aëra permensus multum, camposque natanteis,
Incubuit tandem populo Pandionis: omnes
Inde catervatim morbo mortique dabantur.
Principio, caput incensum fervore gerebant,
Et dupliceis oculos suffusa luce rubenteis.
Sudabant etiam fauces intrinsecus atro
Sanguine, & ulceribus vocis via septa coibat;
Atque animi interpres manabat lingua cruore,
Debilitata malis, motu gravis, aspera tactu:
Inde, ubi per fauceis pectus complerat, & ipsum

Morbida vis in cor mœstum confluxerat ægris;
Omnia tum vero vitaï claustra lababant.
Spiritus ore foras tætrum volvebat odorem,
Rancida quo perolent projecta cadavera ritu.
Atque animi prorsum vires totius, & omne
Languebat corpus, lethi jam limine in ipso.
Intolerabilibusque malis erat anxius angor
Assidue comes, & gemitu commista querela,
Singultusque frequens noctem persæpe, diemque,
Conripere assidue nervos & membra coactans,
Dissolvebat eos, defessos ante, fatigans.
Nec nimio cuiquam posses ardore tueri
Corporis in summo summam fervescere partem:
Sed potius tepidum manibus proponere tactum,
Et simul ulceribus quasi inustis omne rubere
Corpus, ut est, per membra Sacer cum diditur ignis.
Intima pars homini vero flagravit ad ossa:
Flagravit stomacho flamma, ut fornacibus, intus:
Nil adeo posset cuiquam leve renueque membris
Vertere in utilitatem: ad ventum & frigora semper
In fluvios partim gelidos ardentia morbo
Membra dabant, nudum jacientes corpus in undas.
Multi præcipites lymphis putealibus alte
Inciderunt, ipso venientes ore patente.
Insedabiliter sitis arida corpora mersans
Æquabat multum parvis humoribus imbrem.
Nec requies erat ulla mali; defecta jacebant
Corpora; mussabat tacito Medicina timore;
Quippe patentia cum totas ardentia nocteis
Lumina versarent oculorum expertia somno:
Multaque præterea mortis tum signa dabantur;

Perturbata Animi mens in mœrore metuque;
Triste supercilium; furiosus voltus & acer;
Sollicitæ porro plenæque sonoribus aures;
Creber spiritus, aut ingens, raroque coortus;
Sudorisque madens per collum splendidus humos;
Tenuia sputa, minuta, croci contincta colore,
Salsaque, per fauceis raucas vix edita tussi.
In manibus vero nervi trahier, tremere artus:
A pedibusque minutatim succedere frigus
Non dubitabat: item ad supremum denique tempus
Compressæ nares: nasi primoris acumen
Tenue: cavati oculi: cava tempora: frigida pellis,
Duraque; inhorrebat rictum; frons tenta minebat;
Nec nimio rigida post strati morte jacebant:
Octavoque fere candenti lumine solis,
Aut etiam nona reddebant lampade vitam.
Quorum si quis (ut est) vitarat funera lethi,
Ulceribus tætris, & nigra proluvie alvi;
Posterius tamen hunc tabes lethumque manebat:
Aut etiam multus capitis cum sæpe dolore
Conruptus sanguis plenis ex naribus ibat:
Huc hominis totæ vires corpusque fluebat.
Profluvium porro qui tætri sanguinis acre
Exierat, tamen in nervos huic morbus & artus
Ibat, & in parteis genitaleis corporis ipsas.
Et graviter partim metuentes limina lethi
Vivebant ferro privati parte virili:
Et manibus sine nonnulli pedibusque manebant
In vita tamen, & perdebant lumina partim:
Usque adeo mortis metus his incesserat acer.
Atque etiam quosdam cepere oblivia rerum

Cunctarum, neque se possent cognoscere ut ipsi.
Multaque humi cum inhumata jacerent corpora supra
Corporibus, tamen alituum genus atque ferarum
Aut procul absiliebat, ut acrem exiret odorem:
Aut, ubi gustarat, languebat morte propinqua.
Nec tamen omnino temere illis solibus ulla
Comparebat avis, nec noctibus sæcla ferarum
Exibant silvis: Languebant pleraque morbo,
Et moriebantur: cum primis fida canum vis
Strata viis animam ponebat in omnibus ægram;
Extorquebat enim vitam vis morbida membris.
Incomitata rapi certabant funera vasta:
Nec ratio remedî communis certa dabatur.
Nam quod alis dederat vitaleis Aëris auras
Volvere in ore licere, & cœli templa tueri:
Hoc aliis erat exitio, lethumque parabat.
Illud in his rebus miserandum & magnopere unum
Ærumnabile erat, quod, ubi se quisque videbat
Implicitum morbo, morti damnatus ut esset,
Deficiens animo mœsto cum corde jacebat
Funera respectans, animam & mittebat ibidem.
Idque vel in primis cumulabat funere funus:
Quippe etenim nullo cessabant tempore apisci
Ex aliis alios avidi contagia morbi:
Nam quicunque suos fugitabant visere ad ægros,
Vitaï nimium cupidi, mortisque timentes,
Pœnibat paulo post turpi morte malaque
Desertos, opis experteis, incuria mactans,
Lanigeras tanquam pecudes, & bucera sæcla.
Qui fuerant autem præsto, contagibus ibant,
Atque labore, pudor quem tum cogebat obire,

Blandaque laſſorum vox miſta voce querelæ.
Optimus hoc lethi genus ergo quiſque ſubibat:
Inque aliis alium populum ſepelire ſuorum
Certantes, lacrimis laſſi luctuque redibant.
Inde bonam partem in lectum mœrore dabantur:
Nec poterat quiſquam reperiri, quem neque morbus,
Nec mors, nec luctus tentaret tempore tali.
  Præterea, jam paſtor, & armentarius omnis,
Et robuſtus item curvi moderator aratri,
Languebant, penituſque caſis contruſa jacebant
Corpora, paupertate & morbo dedita morti.
Exanimis pueris ſuper exanimata parentum
Corpora nonnunquam poſſes, retroque videre
Matribus & patribus natos ſuper edere vitam.
  Nec minimum partim ex agris ægroris in urbem
Confluxit, languens quem contulit Agricolarum
Copia, conveniens ex omni morbida parti.
Omnia complebant loca tectaque, quo mage eos tum
Confertos ita acervatim mors accumulabat.
Multa ſiti proſtrata viam per, proque voluta
Corpora ſilanos ad aquarum ſtrata jacebant,
Interclusa anima nimia ab dulcedine aquaï.
Multaque per populi paſſim loca promta viaſque
Languida ſemianimo tum corpore membra videres,
Horrida pædore, & pannis cooperta perire
Corporis inluvie: pellis ſuper oſſibus una,
Ulceribus tætris prope jam ſordique ſepulta.
  Omnia denique ſancta Deûm delubra replerat
Corporibus mors exanimis, onerataque paſſim
Cuncta cadaveribus Cœleſtûm templa manebant,
Hoſpitibus loca quæ complerant Æditnentes.

Nec jam relligio Divûm, nec Numina magni
Pendebantur: enim præſens Dolor exſuperabat.
   Nec mos ille Sepulturæ remanebat in urbe,
Ut prius hic populus ſemper conſuerat humari.
Perturbatus enim totus trepidabat, & unus
Quiſque ſuum pro re conſortem mœſtus humabat.
   Multaque vis ſubita, & paupertas horrida ſuaſit.
Namque ſuos conſanguineos aliena rogorum
Inſuper inſtructa ingenti clamore locabant,
Subdebantque faceis, multo cum ſanguine ſæpe
Rixantes potius, quam corpora, deſererentur.

3

VARIAE LECTIONES

VARIAE LECTIONES

IN LUCRETII LIB. I.

---

v. 5. Lumina) MSS. *lumine*. frustra.

v. 7. Adventumque tuum) Bodl. Gryph. Nard. *adventuque tuo*. Turneb. *ad ventumque*. Curiose nimis, judice Creech. hic enim *Te adventumque tuum*, ut *Te tuumque initum* v. 12 & 13.

v. 9. Placatumque) Alii *pacatumque*. minus bene.

Ibid. Lumine) Pius *numine*.

v. 10. Patefacta) Bodl. *calefacta*.

v. 11. Genitalis) Al. *genitabilis*. Sed non tanti est.

v. 13. Initum) Al. *initium*. Bodl. *nutum*. unde aliqui male *nuntium*, pro *Zephyro*.

ibid. Percussae) Al. *perculsae*.

v. 16. Hunc versum non agnoscunt plurimi MSS. & impressi Codd. sed inseruit Marullus e vet. Cod. Recte. est enim Lucretio dignissimus; & si deleatur, turbata subito essent omnia, & obscura.

v. 17. Quo quamque) Bodl. & al. *quocunque*.

v. 28. Ornatum.) Vet. Gronov. Cod. *ora latum*. Salmas. conj. *altatum*, pro *exaltato* & *excelso*. At vox *altata*, licet Apollinari Sidonio, aliisque sequioris aetatis nota fuit, vix tamen forsan erat Lucretiani aevi.

v. 30. Effice.) Tan. Faber *& face*.

v. 35. Rejicit) Bodl. & Gif. *reficit*, quasi *recreat*, minus eleganter.

Ibid. Devinctus) Al. *devictus*. Sane Metaphora paulo durior est in vulg.

v. 36. Suspiciens) Al. *suspirans*. Sed placet *suspiciens*. Vox enim ista bellae huic imagini optime convenit.

v. 44. Post hunc versum Bodl. inserit vers. 57 & quinque sequentes, quos tamen quidam vett. Codd. non recipiunt. & sane abesse possunt: infra autem loco magis apto leguntur.

v. 45. Memmiada) Gif. *Memmius*. frustra.

v. 47. Nec mea) Ita Creech. Vulg. *ne mea*.

v. 49. Ratione) Al. *regione*. Male. non enim de Coeli ac

Deorum regione, sed natura Poëta disputat.

v. 67. Grajus) Pius *gnarus*. & mox *immortales* pro *mortales*.

Ibid. Tollere) Non. *tendere*, quam lect. sequitur Lambin. At *tollere* omnes & impressi & MSS. Codd. probant.

v. 78. Quanam) Fragm. Gottorp. Pius, Gryph. Nard. *quantum*.

Ibid. Atque) Gif. & Cout. *utque*. Mox pro *haerens* idem Gif. *haereat*.

v. 80. Obteritur) Al. *exteritur*.

v. 91. Celare) Gif. *celebrare*. Al. *celerare*, i. e. expedire: quae lectio probanda est; haud timeret enim Iphigenia, quod ministros ferrum *celare* sensisset.

v. 104. Descifcere) Gassend. & al. *desistere*.

v. 105. Iam fingere) Gif. ex vet. libr. *me fingere*. hinc alii conjiciunt leg. *ex me fingere*, alii *confingere*.

Ibid. Possum) Al. *possunt*, int. Vates.

v. 108. Nam si) Bodl. *iam si*.

v. 115. Diremta) Creech. conj. *peremta*.

v. 120. Hominum) Quidam libb. *omnium*, i. e. inter omnes.

v. 123. Permanent) Alii MSS. *permaneant*, alii *perveniant*.

v. 126. Et fundere) Al. *effundere*.

v. 130. Genantur) Al. *gerantur*. male.

v. 137. Animi) Bodl. Gif. al. *animus*.

v. 141. Sperata voluptas) Bodl. Gryph. Nard. *spectata voluntas*.

v. 142. Perferre) Bodl. Gif. al. *efferre*.

v. 143. Serenas) Creech. mallet *severas*, quia vox ista laborem Poëtae fortius & felicius exprimat. v. IV, 462.

v. 152. Ita) Bodl. *ut*.

v. 158. Et unde) Gif. Lect. Voss. *ut unde*.

v. 168. Corpora) Gassend. *Semina*.

v. 170. Quidque creatur) Bodl. Gif. al. *quaeque creantur*.

v. 174. Certis) Creech. libentius legerit *cunctis*, quo versus superiores inducunt.

v. 175. Praeterea) Gif. *propter ea*.

v. 176. Viteis) Cod. Flor. *uvas*.

Ibid. Sudante) Gryph. Lamb. & alii ex MSS. *suadente*, h. e. impellente. Salmas. *sua dante*. Scil. ver *sua dat*, cum det rosas, Calor frumenta &c. Sed & vulg. *sudante*, h. e. humido & udo, l. sudores eliciente, ferri potest.

v. 177. Suo quia tempore) Codd. Voss. *suoque in tempore*.

v. 180. Oras) *Auras* mavult Faber.

v. 191. Crescendoque) Gryph. *crescentesque*, sc. res.

v. 201. Pontum per vada) Salmas. legit *pontu*, i. e. πόντου; improbante Fabro.

v. 210. Reddere) Gif. & Par. conj. *reddier.* Lamb. *reddi.* Sed veterem, quam omnes libri assignant, sedem possideat *reddere.*

v. 216. Quidque) Gif. Par. al. *quaeque.*

v. 220. Enim) Gif. *ei*, sc. naturae: quam lect. tuetur Pareus: Lambinus, Faber, aliique rejiciunt.

v. 222. At nunc) Gif. Par. al. omnesque MSS. *quod nunc*; i. e. nunc autem.

Ibid. Constant) Gif. *constat.*

v. 223. Obiit) Ita vett. MSS. Sed. Par. Nard. al. *obeat.*

v. 228. Generatim) Gif. & quidam MSS. teste Lamb. *generatum.*

v. 233. Debet) Gif. & Par. *debeat.*

v. 237. Praedita) MSS. *reddita.*

v. 241. Nexas endopedite) Gassend. Gif. Par. Hav. cum vett. Codd. *nexus endopedita.* Nard. *nexu endopedito.* Creech. *nexus endopeditos.* Eligat lector.

v. 242. Tactus.) Al. *tractus.*

Ibid. Satis esset causa) Tale latinitatis exemplum cum vix alibi reperiatur, quidam existimant legendum, *omnibus esset causa.*

v. 243. Eorum) Sic e duobus MSS. reposuit Lamb. consentiente Bodl. Sed Gif. Par. Nard. al. tuentur *quorum*, quod in al. MSS. & edd. legitur.

v. 244. Quaeque) Codd. Flor. *quenquam.*

v. 247. Res corpore) Gassend. *in corpore.*

v. 256. Pueris) Bodl. Coll. Heins. *puerûm.*

v. 262. Percussa) Al. MSS. & edd. *perculsa.*

v. 265. Adjutam) Bodl. Gif. Par. Nard. *adjuta.*

v. 266. Age res) Gif. Nard. al. legunt *agesis*, i. e. age si vis.

Ibid. Quoniam) Gif. *quando.* & mox *nil posse* pro *non posse.*

v. 267. Item genitas) Gif. *res genitas.* Al. *genita ad Nihilum:* perinde.

v. 270. Praeterea) Faber *propterea.*

v. 272. Incita) Alii *insita*, male.

Ibid. Pontum) Quidam MSS. *portus*, eamque vocem Gif. Par. aliique acriter defendunt, non assentiente Creech. Salmasius legit *porcas. Porca* enim τὸ μεταξὺ τῶν κυμάτων di-

citur ab auctore vett. Glossarum, translatione facta ab agris: Inter duos enim sulcos elata terra, dicitur *porca*.

v 275. Sternit) Quidam Codd. *sevit*.

v. 277. Pontus) Leg. *coortus* l. *côrtus*, ut optime Faber, qui istam vocem e v. 272 ejectam suo restituit loco. *Pontus* enim vox nihili est.

v. 280. Verrunt) Gassend. *vertunt*.

v. 282. Ac cum) Al. *quam cum*.

v. 287. Turbidus) Al. *turgidus*. improbe.

v. 288. Incurrens) Al. *incurrit*. frustra.

v. 290. Ruit qua quidquid) Gif. *quidquam*. Faber conj. *ruunt quae*, sc. *saxa*, quod paulo frigidius videbatur Creech. qui leg. putabat *ruitque*.

v 292. Veluti validum flumen, cum procubuere) MSS. Preig. *valido cum flumine procubuere*.

v. 295. Rapidoque rotantia) Al. *rapidique rotantia*. Gif. e vet. Cod. *rapidique rotanti*. perinde est.

v. 297. Moribus) Ita plurimi vett. Codd. quidam autem MSS. & impressi, *motibus*.

v. 299. Tum porro) Gif. *quin porro*.

v. 306. Fluctifrago) Non. *fluctivago*.

v. 307. Dispansae) Aliqui libb. *candenti*. Alii *dispessae*, ex A. Gell. libr. XV, 15. At *dispensae* agnoscit Non. Lambinus autem hos duos versus ita legendos censet:

Denique fluctifrago dispessae in litore vestes
Uvescunt, eaedem candenti in Sole serescunt.

v. 312. Quin etiam multis Solis &c.) Marullus *multum*. Faber *multis olim*.

v. 318. Dextras) Gif. in marg. *extras*, forsan pro *exertas* l. prominentes.

v. 319. Versum hunc non agnoscit Bodl.

v. 320. Sint) Gif. ex conjectura *sunt*, ut & *praecludit* pro *praeclusit* v. 322.

v. 328. Quoque — possis) Gif. *quaeque* — *posset*.

v. 332. Cognosse) Bodl. *commune*: & v. 334 *in* pro *de*.

v. 337. Corporis) Gif. Par. al. *corporum*, contra Codd. fidem. *Ibid.* Exstat) Fragm. Gottorp. Gassend. *estat*. MSS. Voss. *est, ut*.

v. 338. Adesset) Par. *abesset*.

v. 344. Privata carerent) Turneb. aliquando legit *pronata carerent*: aliquando *privata jacerent*. Frustra; ut & Gassend. qui v. 346 pro *quiesset* legit *fuisset*.

v. 350. Flent) Bodl. *fluunt.*

v. 353. Toras usque ab) Al. *tota usque vel ab.* Al. *totos.*

v. 358. Fieri) Al. *qua irent.*

Ibid. Videres) Al. *valeret.*

v. 362. Corporis) Bodl. *corporum*, ut & v. 363 & 367.

v. 368. Dedicat) Al. *indicat.* Al. *deliquat*, ut v. 423. & lib. III, 209. Al. *delicat.* Sed *dedicat* amat Faber: *de* enim confirmat, ut *demiror* &c.

v. 369. Nimirum id) Nardius & al. non agnoscunt *id.* At retinendum arbitratur Creech.

v. 381. Quo) Gif. *qui*, v. 379 immemor.

v. 385. Concursu) Vett. Codd. Gif. al. *concurso.*

v. 387. Fuvat) Gif. Par. Nard. al. *fiat.* Fragm. Gottorp. al. *flat.* Quidam Codd. Pii *flabit.*

v. 388. Celerantibus) Aliqui *densantibus*: nullo plane sensu.

v. 390. Complere) Al. *compleri.* perinde est.

Ibid. Primum quemque) Voss. Hav. *privum quisque.*

v. 402. Conradere) Non audiendi sunt, qui *contradere* reponunt.

v. 407. Certa) Bodl. *prima.*

v. 413. Lambinus e MSS. legit: *Usque adeo largos, haustos de fontibus, amnes.*

v. 421. Consistit rebus) Al. *constitit in rebus.* Imperite.

Ibid. Nam) Gassend. *quae.*

v. 426. Animi) Nard. & al. *animos*: quo sensu ipsi viderint.

v. 431. Possis dicere) Al. *dici possit*: al. *possit dicier.* Eligat lector.

v. 433. Quod quasi tertia sit rerum natura reperta) Pro *rerum* Lamb. Gif. al. legunt *numero.* Totum vero hunc versum rejicit Faber, & existimat illum ex conclusione s. orationis clausula petitum, & huc translatum fuisse. Creech. conj. leg. *quae quasi tertia*, cum MS. Bodl. aliique agnoscant *quo quasi.*

v. 434. Esse aliquid) Al. *esse aliud*: in cujus insanae lectionis interpretatione Lamb. multa verba perdidit.

v. 437. Corporum) Imperiti librarii, offensi quod litera *M* non eliditur, varia commenti sunt. Al. scribunt *corporeum.* Al. *corporis.* Al. *corporum adaugebit.* Frustra. Litera enim *M* apud Ennium & Lucretium saepissime non eliditur.

v. 466. Cum) Nard. & vett. quidam Codd. *ut.* Lamb. *qui.*

v. 467. Ne forte) Quidam Codd. *ne contra*, quod placet Lamb.

Ibid. Esse fateri) Gif. marg. Nard. al. *forte fateri.* Heins. *contra fateri.* Al. *cuncta fateri.*

v. 468. Ea) Gif. & alii *et*.

v. 469. Post hunc versum Creech. excidisse putat versus; qui solutionem sophismatis continerent.

v. 470. Rebus) Gif. Nard. al. *terris*.

v. 473. Geruntur) Lamb. *genuntur*, contra omnes Codd. & absurde, ut patet ex v. 479.

v. 477. Trojanis) Al. *Trojaï*. Sed omnes Codd. praeter Bodl. *Trojanis*.

v. 483. Gerantur. Al. *genantur*. Al. *regantur*: utrumque vitiose.

v. 487. Vincunt ea corpore demum) Quidam Codd. *evincunt ea corpore damnum*.

v. 488. Et si) Lamb. Par. al. *etsi*.

Ibid. Credere) Nard. *forsitan*. Et quidam Codd. *fors ita* exhibent; monetque Lamb. si ista lectio admittatur, *ita* debere attribui *solida*.

v. 491. Clamor ut, ac voces) Quidam Codd. *clamor item ac voces*. Nard. vero, *clamor ut it vocis*.

v. 492. Fero) Preig. *fere*.

Ibid. Ferventia) Lamb. Gif. Par. al. *ferventi*.

v. 494. Glacies aeris) Gryph. Nard. al. *glacies acri*. Sed inter aurum, argentum, reliquaque metalla *glaciei* quis locus?

v. 518. Rerum) Quidam MSS. & edd. habent *tectum*.

v 522. Caeca) Lamb. Gif. Par. al. *certa*. Rectius: ut & v. 527.

v. 528. Pleno) Fragm. Gottorp. Coll. Heinf. *poena*, unde Voss. leg. conj. *Quae spatium poena possint distinguere Inanis*, i. e. efficiendo ne sit Inane. Sed vulg. rectius, ut liquet e v. 526.

v. 537. Et quam) Omnes Codd. *& quo*. Lamb. tamen multis aliis exemplis monitus, *& quam* edidit.

v. 538. His rebus) Faber *ictibus haec*. Ingeniose quidem: at quis non videt *his rebus* aptissime respondere istis verbis v. 536. *quibus Omnia conficiuntur?*

v. 543. Nihiloque renata) Bodl. Nard. vitiose *quaesita*. Gif. Par. al. *nihilo quoque nata*. Gassend. *reducta*.

v. 556. Florem) Gassend. Lamb. al. *finem*. At *finem* vel prorsus enervat argumentum, vel saltem infirmius reddit & obscurius.

v. 558. Longa diei infinitae aetas) Faber legit *longa dies, & infinita aetas*, & hanc emendationem huius libri v. 234 egregie confirmat.

v. 561. Id nunquam reliquo) Libri vett. *nunquam relliqiio.*

v. 569. Qua vi cunque genantur) Quidnam MSS. & edd. *qua vi quaeque gerantur*, quod placet Gif. & Par. Sed Lamb. tuetur *genantur.* Totum vero hunc versum, tanquam importunum, amovendum censet Creech.

v. 573. Omnis) Gassend. *omni*, probante Creech.

v. 579. Tuendi) Quidam libri *tenendi.*

v. 582. Quin) Al. *quando*, non probante Creech.

v. 584. Generaleis) Quidam legi volunt *genitaleis.*

Ibid. Corpori inesse) Gif. al. *corpore esse.*

v. 590. Haereat) Gif. Par. *haerens.*

v. 592. Victum) Sic Codd. At *vultum* mallet Creech.

v. 593. Quoniam extremum cujusque cacumen Corporis est aliquod &c.) Alii legunt, *quoniam est extremum quodque cacumen Corporis illius quod nostri &c.*

v. 598. Alterius quoniam est ipsum pars &c.) Al. *alterius quoniam est ipsum: primae quoque & imae.*

v. 600. Agmine) Al. *augmine.*

v. 602. Ut nequeant ulla) Ita recte conj. Lamb. neque sunt audiendi, qui scribunt *unde queant nulla.*

v. 605. Ullorum) Preig. *illarum.*

v. 607. Iam.) Gif. al. *quid.*

v. 611. Pars) Preig. *par.*

v. 613. Escit) Al. *esset.*

v. 618. Credere posse animum, victus) Gryph. Nard. al. *credere posse animi, victus.*

v. 622. Denique ni) Ita sententia ipsa postulante edidit Lambinus. At Gif. Par. Nard. al. *denique si*, reclamante v. 625.

v. 625. Quae multis) Sic recte Lamb. contra omnes libb. MSS. *quae nullis:* cui lectioni ipse Lucretius, & sensus communis repugnat. Al. *quae ullis.*

v. 628. Geruntur) Lamb. Gassend. *genuntur*, eamque lectionem contra Gisanii & Parei strepitus v. 626. probe defendit & tuetur.

v. 629. Hic versus cum sex sequentibus abest a Bodl.

v. 630. Tempore quaedam) Pro *tempore* Fayus legit *corpore;* & pro *quaedam* alii *quaeque:* utrumque imperite.

v. 641. Quamde graveis inter Graios) Pius *quam gravior Graios inter.* Nard. vero *quamde Graiis inter Graios.* Frustra.

v. 643. Inversis) Gassend. *immersis.*

v. 647. Ex vero) Lamb. *ex uno.*

Ibid. Puroque) Fragm. Gottorp. *vereque.*

v. 650. Super) Ita Codd. Sed alii legunt *ſuus*, & iſta vox non incommode reſpicit *partes* in v. 649.

v. 652. Diſque ſupatis) Lamb. *diſque paratis.*

v. 656. Atque hi ſi) Aliqui legunt *id quoque ſi.*

v. 658. Muſſant) Ita recte Lamb. Alii *multi*: al. *eſſe*: al. *ineſſe*. Male.

v. 663. Raptim) Al. *raptis*, i. e. conſtipatis. Al. *natum.* Al. *raptum.* Sed *raptim* ſequenti verſui magis convenit.

v. 667. Stingui) Pius *ſtringi.* Imperite.

Ibid. Mutareque) Al. *maſſareque*, i. e. ſolidare & conſtringere. At *mutare* confirmatur v. 671.

v. 668. Reparcent) Pius *reportent.* Al. *receptent.*

v. 681. Abire, atque alia) Alii legunt *adire*, *atque alio.*

v. 683. Si tamen) Ita Lamb. ex quibusdam Codd. Alii Codd. *ſi tantum*: unde alii *ſi tandem.*

v. 684. Omnimodis) Quidam amant *omnimodus.* Al. *unimodus.*

Ibid. Crearent) Gif. Par. Nard. al. *crearet.*

v. 692. Rem veram) Faber *naturam*: improbante Creech.

v. 701. Quo) Codd. Voff. Gif. Par. *quī.*

v. 712. Longeque erraſſe) Quidam Codd. *longe deerraſſe*, quod arridet Lamb. & Creech.

v. 720. Ionium glaucis áſpergit virus ab undis) Quidam legunt: *Ionio*, *& Lybicis aſpergit virus ab undis.* Al. *litus ab undis.* Sed optimi Codd. habent *virus.*

v. 722. Italiae terraï) Ita Lamb. MSS. *terrarum.* Pro *Italiae* vero quidam e MSS. legit *Aeoliae.* Fragm. G. *Haeliae.*

v. 725. Eruptos) Codd. antiqui *eructos*, pro *eructatos.*

v. 726. Rurſum) Al. *ſurſum.*

v. 731. Carumque) Al. *clarumque*, probatque Faber; quaſi Lucretius dixiſſet, Nil habuit *praeclarius*, & *magis clarum.*

v. 743. Quod) Gif. Par. *quo.*

v. 746. Corpus) *Corpore* mallet Creech.

v. 752. Quod) Gif. Nard. al. *quae.*

v. 753. Minimum conſiſtere) Lamb. *minimum in conſiſtere.*

v. 754. Quod jam) Gif. Par. Nard. al. *quoniam.*

v. 756. Atqui) Preig. *utque.*

v. 758. Vireſcere) Lamb. Gif. Nard. al. *vigeſcere*, probante Creech.

v. 762. Coorta) MSS. & edd. quaedam *coacta.* Rectius.

v. 774. Quid) Gif. Par. Nard. al. *cum.*

v. 777. Atque ardor) Ita Lamb. non dubiis conjecturis ductus. Al. *& quodam.*

v. 787. Mutare, meare) Quidam libri *mutando meare.*

v. 788. Sidera mundi) Quidam Codd. *sidera coeli.* Mutatur nempe hic versus ab iis, qui *mundum* pro *coelo* saepissime poni ignorarunt.

v. 802. Rebus mutarier) Faber non absurde legit *rebus res vertier.*

v. 806. Vacillant) Quidam legunt *focillat*, quae vox Lucretii sententiae optime convenit.

v. 808. Non possunt) Gif. e Codd. *ne possint.*

v. 810. Corpore) Bodl. *tempore.* Sed quidam Codd. Pii *robore.*

v. 841. Ignibus ex ignem) Quidam scribunt:

Sic ignem inter se parvis coëuntibu' nasci
Ignibus, exiguis humorem humoribus esse.

v. 852. Sub dentibus) Al. *sub coetibus.* Quidam libb. *subeuntibus.* Muret. *sub motibus.* At *dentibus* aptius convenit *oppressu valido* in versu praecedenti.

v. 853. Sanguen? an Ossa?) Gif. *sanguisne, anne os.* Nard. *sanguis an? anne os?* Codd. *sanguinis ad nos: sanguinis onos: sanguis ὁμοίως.* Aliqui legunt *sanguis, an ossum.* Creech. *sanguis an? os an?*

v. 856. Victa) Bodl. *cuncta.*

v. 861. Hunc versum multi Codd. non agnoscunt, quod librariorum negligentiae imputandum est, illum enim sibi vindicat Lucretius.

v. 862. Sive) *Sine* pro *sin* Voss. ex Codd. suis.

v. 867. Venisque) Al. legunt *sanieque.* At quis non videt ex v. 860 *venisque* retinendum?

v. 873. Post hunc versum inserit Lambinus:

Ex alienigenis quae lignis exoriuntur:

& castigat Gifanium, qui delendum esse censuit. At dum deleatur iste versus, irascatur Lambinus. *Creech.*

v. 880. Minutas) MSS. Preig. *minaci.* Bodl. Nard. *minacis.*

v. 883. Hunc versum ejiciendum esse monet Faber, quoniam nihil in eo est, quod in priori versu *Robore cum saxi &c.* non legitur. Probat Creech.

v. 885. Et laticis) Lamb. e Codd. *latices.*

v. 886. Quali sunt ubera) Al. *quales sunt ubere.*

v. 899. Donec fulserunt flammae fulgore coorto) Al. *donec flammaï fulserunt igne coorto.* Al. e vett. Codd. longe melius: *donec fulserunt flammai flore coorto.*

v. 903. Tanta) Quidam MSS. *facta.*

v. 908. Contineantur) Al. *conjungantur.* Bodl. al. *contingantur.* unde *contignantur.*

v. 918. Tremulo) In Cod. rev. vetustatis Pii scribitur *temulo.*

v. 931. Pergo) Aliqui Codd. *porgo*, i. e. porro ago; illaque voce usus est Ennius.

v. 941. Tali facto) Lamb. (ex voce *contingunt* in v. 937.) *tali tactu*, quod displicet Creech.

v. 943. Retroque) Ita rectius, quam *ideoque*, quod Codd. nonnulli exhibent.

v. 949. Qua constet comta) Al. pro *comta* legunt *cuncta.* Al. *qua constent cuncta.*

v. 952. Summaï ecquaenam) Bodl. Nard. Voss. *summa audi quaenam.* Par. Fay. *summaï quaenam.* MS. Voss. *summa quaedam.*

v. 953. Necne sit, evolvamus) Gif. Par. *nec sit.* Bodl. *nec si te volvamus.* Nard. *haec sic volvamus.*

v. 956. Pateat vel ad usque) Nardius *patefiat ad usque.* Sed Lamb. Par. aliique *pateat vasteque*, probante Creech.

v. 958. Namque) Lamb. *nam qua*, quod non placebat Creech. *Ibid.* Debebat) Faber *debebit.*

v. 960. Ultra sit) Creech. cum Lamb. e vers. 962 reponit *extra sit.*

v. 961. Quo) Quidam legunt *quoad*, i. e. ultra quod.

v. 964. Assistas) Fay. *absistas.*

v. 967. Si jam finitum) MSS. Lamb. Preig. *Sic jam finitum.*

v. 968. Procurrat) Ita Codd. optimi. Al. *percurrat.*

v. 970. Id validis) Gassend. & al. *invalidis*, pro *valde validis.* Sed vulg. recte habet.

v. 971. Quo) Gryph. Nard. *quod.* Abest hic versus a Bodl.

v. 976. Officiatque) Fragm. Gottorp. Coll. Heins. Codd. Voss. *efficiatque.*

v. 978. Non est ea finis profecto) Ita optime Lamb. Al. *non est a fine profectum.*

v. 984. Si inclusum certis consisteret) Gassend. *conclusum certis si insisteret.*

v. 987. Geni) Omnes Codd. vett. *geri*, ut & *geruntur* v. 994. eamque lectionem Gif. Par. Nard. al. tuentur. At contra omnes libros admittenda est vox, quae Lucretium sapit, & ad argumentum apprime facit. *Creech.*

v. 995. Aeternaque) *Infernaque* Bodl. & alii Codd. nullo sensu.

v. 1002. Flumina) Aliqui libri, ut & Nard. *fulmina*: quam vocem Faber amplectitur; sed improbant Lamb. & Gif.

v. 1003. Possint) MS. & Gif. *possunt*.

v. 1004. Ire, meando) Aliqui, ut monet Gif. *in remeando*.

v. 1011 & 1012. De his duobus versibus varia Critici, quae v. apud Creech. ad h. l. Meliorem lectionem ex MSS. protulit Creech. legendo:

Aut etiam, alterutrum nisi terminat alterum eorum,
Simplice natura pateat tamen immoderatum.

v. 1016. Dispulsa) Cout. *dissipata*.

Ibid. De coetu) Bodl. *detectum*: unde *dejectu* conj. Creech. qui tamen alteram lectionem *de coetu*, vel *coitu* praefert.

v. 1021. Ordine se quaeque &c.) Quidam libri *ordine se suo quaeque*. Marul. *ordine quaeque suo*. Gif. *ordine se suo*. Aliquando etiam Lamb. legit, *se ordine suo quaeque*. Bodl. *ordine seque suo*. Al. *se ordine quaeque suo*.

v. 1022. Hunc versum non agnoscit Bodl.

v. 1023. Sed) Gass. *quae*.

Ibid. Multimodis) Gif. Par. al. *multa modis*.

Ibid. Mutata) Quidam Codd. *motata*.

v. 1024. Vexantur) Quidam vett. *versantur*.

v. 1027. Rebus) Faber *rerum*, probante Creech.

v. 1028. Servata) Cout. *formata*.

v. 1036. Tempore quoque) Gif. al. *tempore quaeque*. Nard. *corpore quaeque*. Al. *corpora quaeque*.

v. 1040. Recta regione) Codd. Voss. Bodl. Nard. *aliqua ratione*. Gif. Par. e vett. libr. *aliqua regione*.

v. 1041. Possent) Gif. Par. e vet. libr. *possunt*.

Ibid. Extrinsecus) *intrinsecus* Gif. & Par. imperite, ut patet ex v. 1054.

v. 1043. Partemque) Gif. *partimque*, probante Fabro. At *partem* melius respondet τῷ *aliae*, & τῷ *summa*.

v. 1058. In terraque) Gif. Par. al. *in terramque*, eodem sensu.

v. 1059. Videmus) Gassend. *vocamus*.

v. 1060. Subtu'.) Ita optime reposuit Lamb. pro *supra*, l. *cuncta*, l. *suapte*, ut est in plerisque MSS. & edd. Salmas. conj. *suppa*, i. e. *supino*, addicente MS. Voss.

v. 1062. Recidere) Al. *decidere*, quam vocem etiam Lamb. admittit. Male, judice Creech.

v. 1066. Parileis) Bodl. *paribus*.

Ibid. Diesque) Gif. Par. al. *diebus*, adstipulantibus quibusdam MSS. Sed istis sapientior Lamb. qui legit *diesque*.

v. 1075. Aequis) Lamb. Gif. Par. al. *aeque*, probante Creech.

Ibid. Motus) Alii legunt *motis:* al. *motu.* Gif. & Par. *mota.* Eligat lector.

v. 1081. Victae) Creech. conj. *vinctae.*

v. 1082. Quoque jam) Omnes praeter Lamb. *quoniam*, nullo plane sensu.

v. 1083. Terrarum atque liquorum) MSS. *liquoris:* unde Gif. post Lamb. conjicit legend. *terraï atque liquoris.*

v. 1085. Hic versus abest a Bodl.

v. 1090. Ibi colligat igneis) Aliqui libb. *sibi colligat omnis.*

v. 1091. Hic versus non legitur in Bodl.

v. 1093. Cuique cibatum) Lamb. *quisque cibetur*, rejecto vers. sq. Gif. ex vet. Cod. *quodque cibetur*, monetque, versum proximum insertum esse : quem tamen Creech. recipiendum putat, ut aliquis saltem sit hujus loci sensus, cui per se satis obscuro longissimum ὑπέρβατον majores tenebras offundit.

v. 1097. Sequantur) Gryph. Nard. al. *ferantur.*

v. 1098. Tonitralia) Ita recte Lamb. dum Bodl. Nard. aliique retinent *penitralia.*

v. 1100. Permistas terrae) Al. *rerum.* Gif. *mixtas terrarum.*

v. 1102. Exstet) Bodl. *restet.*

v. 1104. Quacunque--corpora cêsse) Bodl. *quaecunque--corpore deesse.* Al. *corpora deesse.* Vulg. debetur Lamb.

v. 1107. Perfunctus) Gif. Par. Nard. al. *perductus.*

v. 1110. Accendent) Male Gif. & Par. *accendunt.* Poëta enim tendit ad ea, quae in libris sqq. praesertim secundo, scripturus est.

IN LIBR. II.

v. 6. Tua) Alii, inter quos Gassend. approbant *tui.*

v. 7. Dulcius) Gassend. *suavius*, probante Creech.

v. 12. Praestante) Gassend. *constante.*

v. 16. Degitur) Non. Lamb. Fab. *degimus.*

Ibid. Videre) Bodl. Gryph. Nard. al. *videtis.* Sed MSS. optimi *videre*, cui *est* frustra a quibusdam adjungitur.

v. 17. Nisi ut, cum) Fay. contra omnes Codd. *nisi utque*, & sequenti versu *mensque.* Al. approbant *utqui:* al. *ut, cui:* & pro *semota* legunt *semotu'*; forsan rectius.

v. 21. Quemque) Alii *cunque*, assentiente Creech.

v. 22. Multas) Lamb. Gif. Par. al. *nullas*, & hanc lect. ipse Faber amplectitur. Sed *multas* retinendum bene judicat Creech. vers. 31 admonitus.

v. 27. Auroque) Preig. *ostroque*.

v. 28. Templa) Macrob. Lamb. *tecta*.

v. 29. Attamen) Al. *tum tamen*: al. *cum tamen*: al. *quin tamen*; quae vox a Macrobio probatur.

v. 41 & 42. Fervere cum videas &c.) Alii praeferunt:

Fervere cum videas classem, lateque vagari,
Ornatamque armis belli simulacra ciere.

v. 43. Timefactae) Al. *tumefacto*. Creech. mallet *tumefactae*, i. e. superbae. Faber *pavefactae*; & mox *pavidi*.

v. 45. Pectus) MSS. Lamb. Gif. al. *tempus*.

v. 49. Rerumque potentes) Quidam Codd. Pii *regumque potentes*.

v. 52. Quin omne sit hoc) Al. *quin omnis sit haec*, quod non probatur Creechio; multoque minus *potestas* pro *egestas*, quod quidam Codd. agnoscunt.

v. 63. Quaeve) Gif. e vet. lib. *quaeveque*.

v. 71. Cuique) Al. *cunque*. Non tanti est.

v. 72. Augmine) Al. *agmine*, improbante Creech.

v. 78. Hunc versum loco suo movet Faber, & versui 75 subjungit.

v. 84. Aut ictu forte) Codd. Pii. Lamb. *aut ictu auferri*. Et in quibusdam Codd.

—————— nam concita saepe
Obvia conflixere ita uti diversa repente.

quam lectionem tanquam probabilem amplectitur Lamb. Male. nam gravia semina deorsum tendunt, ideoque consideranda sunt tanquam *superne obvia*.

v. 85. Cum flixere) Sic lib. VI. *pulsareque* flictu *ferrea texta suo*. Nard. *cum fluxere*. Bodl. *confluxere*.

v. 87. Ponderibus) Gassend. *corporibus*.

Ibid. A tergis) Gif. Nard. al. *a tergibus*. Voss. *a tergo ibus*. Quidam *tergoribus stet*.

v. 94. Nulla) MSS. *multa*. Voss. *invita*.

v. 97. Conflicta) Lamb. *contusa*. Gif. *consulta*. MSS. *consulta*, quod probat Faber, repugnante v. 105. Vulg. *conflicta* amplectitur Creech.

v. 98. Nexantur) Quidam Codd. *vexantur*. Sed vulg. confirmatur v. 100.

v. 99. Condenso) Priscian. & quidam Codd. *contenso*.

v. 100. Connexa) Al. *convecta*. Al. *conjecta*.

v. 105. Et cita) Gif. Nard. al. *cetera*: inepte. Quidam *citaque*.

v. 111. Memoro) Vett. quidam *memorabo*.

v. 114. Infertim) Quidam Codd. *inferti*, & mox *radii*: quae lectio videtur posse aliquo modo confirmari e Serv. ad Virg. Ecl. 6.

v. 120. Conjicere) Bodl. *corripere*. Sed nihil mutandum.

v. 121. *Quale*) Voss. *quidve*. perperam.

v. 130. Denique) Alii praeferunt *undique*.

v. 131. Scilicet hic a) Quidam *scilicet hic &*, quos neglige. Alii legunt *hinc*.

v. 136. Ipsaque) Frustra in quibusdam Codd. legitur *istaque*.

v. 151. Quasi cum) Gassend. & Codd. *quasi dum*. Gif. Par. al. *quod sol*.

v. 154. Retrahuntur) Gryph. Nard. *turbantur*. Lamb. *tardantur*. Utrumque reclamantibus omnibus libris.

v. 158. Atque ipsa) Faber legit *quin ipsa*, & in seq. versu *ferantur* pro *feruntur*. Sed hac emendatione non opus est.

v. 159. Connixa) Al. *connexa*. frustra.

v. 164. Hunc versum quidam Codd. non agnoscunt, & in seq. versu pro *perscrutari* legunt *perfectari*.

v. 169. Rationibus, ac moderatis) Salmas. e MSS. *rationibus admoderate*, i. e. ut humanae rationes postulant. Probat Creech.

v. 181. Quae tanta' st) Bodl. *quamque haec sint*.

v. 183. Hunc versum rejicit Lamb. contradicente Creech.

v. 193. Subigente) Ita Lamb. uno MS. adjutus. Alii omnes *subjecta*.

v. 197. Quam magi' mersimus) Bodl. & alii Codd. *quo magis urgimus*. Al. *ursimus*.

v. 199. Revomit) Quidam MSS. *removet*. Sed melius est *revomit*.

v. 212. Vergitur) Alii legunt *spargitur*.

v. 219. Decedere) Lamb. *secedere*. Antiqui omnes Codd. *se pellere*.

v. 220. Tantum quod momen mutatum) Ita vett. libb. Turnebus legit *momen mutatus*, i. e. mutationis. Al. *tantum quoad momen &c.* Al. *tantum quod minimum mutatum*.

v. 227. Plagas) Ita reposuit Lamb. e v. 241, ubi est *gignere ictus*, licet omnes libb. *plagis* exhibeant.

v. 230. Deorsum) Al. *rarum*: quae vox respondet v. 232. *naturaque tenuis aëris*.

v. 242. Genat) Gif. Par. al. *gerat*. Sed *genat* melius respondet v. 228.

v. 243. Clinare) Al. *inclinare*. Sed quis *clinare* rejiceret, qui *clinamen* v. 292 admittit?

v. 262. Rigantur) Gassend. *vagantur*. Al. *geruntur*. Al. *reguntur*.

v. 268. Connexa) Creech. mallet cum Gif. Par. al. legere *connixa*.

v. 277. Extera) Ita melius, quam *extima* Lambini.

v. 286. Nobis) Ita e vett. Codd. Lamb. dum alii legunt *ollis*.

v. 289. Mens) Codd. omnes *res*. Sed praeferenda est Lambini coniectura *mens*, quam sententia ipsa postulat.

v. 299. Posthac) Gif. *posthoc*; & in sq. versu *qua consuerunt*.

v. 312. Infra) Alii exhibent *ipsa*: sed Lambinus nihil mutare ausus est.

v. 320. Coniscant) Lamb. *coruscant*, l. *corussant*, a κορύττω, cornibus peto. At nostro utitur Cic. in Pis. *Caput opponis cum eo coniscans*.

v. 329. Clamoreque montes Icti rejectant) Quidam Codd. *clamor quoque montes Icit, & ejectat*.

v. 343. Laeta armenta) Ita legimus cum Vulp. postulante sensu. Vulg. *laeta arbusta*: qui error exinde videtur ortus, quod in MSto scriberetur *arta* compendiose.

v. 344. Laetantia) Lamb. conj. *fluitantia*, l. *lactantia*, i. e. invitantia. Faber *liquentia*. Sed Voss. defendit *laetantia*.

v. 348. Distare) Al. *differre*.

v. 356. Linquit) MS. Voss. *non quit*, i. e. non facit quiescere: a *quio*, quiesco. Si esset vox *quio*, quam nondum inveni, lectionem veram esse iudicarem. *Creech*.

v. 359. Adsistens) MSS. Voss. *adsittens*, ex voce σίττα: quae lectio, notante Creech. vaccam Lucretii in pastorem, caprarium, l. armentarium convertit. Al. *adsectans*.

v. 365. Alio, curaque) Al. *animum*, *curaque*. Al. *animum*, *curamque*. Pro *alio* reliqui pugnant, & laudant Cic. alicubi dicentem, *alio responsionem suam derivavit*.

v. 369. Balantum pecudes) Al. *balantes pecudes*. Gif. Nard. *balatum pecudis*.

v. 376. Pavit) Al. *lavit*, auctore Nonio, qui in voce *lavit* hunc versum laudat.

v. 382. Penetralior) Quidam Codd. *penetralius*: ut & v. 384 *coelestis* pro *coelestem*.

v. 385. E parvis) *&* *parvis* mavult Faber, probante Creech.

v. 388. Cornu) Gif. Par. MSS. Voss. *cornum.*

v. 395. Deducta) Quidam MSS. & edd. *diducta*, assentiente Creech.

v. 406. Rescindere) Alii legunt *restringere*, quod forsan idem valet.

v. 410. Ne tu) Gassend. *nec tu.*

v. 425. Vix operae pretium monere, in quibusdam Codd. huic versui subjungi

At quae lenis, & est jucundo praedita sensu;
Haec aliquo sine seminio graviore creata est.

v. 430. Inulaeque) Ita Lamb. e Codd. cum vulg. habent *vinique.*

v. 439. Confunduntque) Creech. conj. *compunguntque.*

v. 443. Edere) Al. legunt *reddere.* Gif. *laedere*, quod nullo modo ferri potest.

v. 446. Ramosis) Al. *per ramos.*

v. 452. Fluido quae &c.) Quidam Codd. *liquido quae corpore fluvida constant.*

v. 457. Omnibus) Ita legit Maret. elegantius quam vulg. Codd. qui *omnia* exhibent.

v. 460. Nec tamen) Sic omnes MSS. & edd. Sed sensus postulare videtur *&*: quae vox in MStis frequenter scribitur *ec*, pro quo oscitans librarius reposuit *nec*. Ceterum hos tres versus, quos omnes Codd. agnoscunt, tanquam supervacaneos rejicit Lamb. contradicente Creech.

v. 464. Sudor uti maris est) Faber conj. *sudor amarus ut est.* male. Lege *sudor maris* seu *udor maris*, quod idem est ac *humor*. v. Varronem de ling. lat. L. IV. voc. *udus.*

v. 479. Finita variare -- ratione) Quidam Codd. *variata*. Al. *finitas -- rationes.*

v. 482. Cujuscujus) *Cujusvis* Gif. e Codd. & numeros esse Ennianos centendit.

v. 503. Myrrhae) Vett. Codd. *Smyrnae.*

v. 520. Insessa) Al. *infesta.* Turneb. *infessa.*

v. 528. Quatuor sqq. versus tanquam inidoneos argumento explicando praetermisit Gassendus. Et abesse possunt, si consideremus Lucretium de figuris seminum disputare: si vero particulare, quod sequitur, argumentum spectemus, necessarii videntur. *Creech.* quem vid.

v. 533. Minus) Al. *magis*, improbante Creech.

v. 551. Conciliandi) Quidam Codd. *conciliari.*

v. 552. Multisque) Al. *ventisque*. Male.

v. 590. Flumina) Cod. Voss. *frigora*, quod Salmasio unice placet.

v. 592. Sola) Gassend. *loca.*

v. 596. Fluidas) Codd. Voss. *fluvios.* Sed *fluidas* mavult Creech.

v. 601. Sublimem) MSS. & edd. vett. *sedibus.* Sed antiquissimus Lambini Codex legit *sublimem:* quae lectio omnino praeferenda est.

v. 626. Omne viarum) Al. *omnia circum.* Sed vulg. melius.

v. 627. Ninguntque) Quidam MSS. & edd. *pinguntque.*

v. 630. Catenas) Gis. *caterva*, i. e. catervatim. Al. *canentes*, Quidam *coruscans.* Vulg. Faber defendit.

v. 631. Laeti) Gis. Par. *fleti*, i. e. resperfi. Al. *pleti*, i. e. repleti. vid. v. 621.

v. 640. Praedicere) *Prodicere* malit Faber, ut significantius & plenius.

v. 654. Hic) Alii *hinc*, & *huc.*

v. 661. Buceriaeque) Alii *buceraeque*, seu *bucera aeque.* Βούκερος enim & Βουκέραος legitur: at Βουκέριος frustra quaeres. *Cr.*

v. 663. Retinentque parentum) Quidam Codd. *retinente parente*, i. e. tellure, quo nihil ineptius.

v. 672. Ex se ea corpora) Gis. Par. *haec in corpora*, ut *in* pro *intus* accipiatur. Lamb. restituit *ex se ea corpora.* Alii legunt *ex se* vel *ex suo corpore:* & *trudunt* pro *tradunt.*

v. 679. Cum odore) Al. *cum adoles.* Hunc versum rejicit Lamb. sequentem etiam delet Faber, contradicente Creech.

v. 683. Et rerum) Quidam Codd. *seorsum*, rectius: ut & v. sq. *privis* pro *primis* haud absurde legitur.

v. 685. Glomeramen) Gassendus *glomerantur.*

v. 715. Intra) Quidam Codd. *inter.* Creech. conj. *indu.*

v. 716. Animari) MSS. *imitari*, quod & sensus, & latinitas respuit. *Animari*, quae est conjectura Lamb. confirmatur v. 146. lib. V. Faber. conj. *atque igitari*, i. e. & adagitari. Turneb. *micare*, i. e. moveri.

v. 718. Res terminat omneis) Gis. Par. *disterminat omnia*, quod probat Creech.

v. 733. Quae) Gassend. *quem.*

Ibid. Induta) Ita Lamb. MSS. *imbuta.*

v. 735. Tincta) Lamb. *tacta.*

v. 739. Fieri) Al. *ferri.*

v. 742. Contincta) Lamb. *contacta:* ut & *tacta* v. 746.

v. 759. Praeterea) Gif. Par. al. *propterea*, probante Creech.

v. 762. Extemplo) Al. *exemplo*.

v. 784. Omne sit extra) Ita Lamb. e Codd. Marull. & Nard. *esset in illis*.

v. 808. Scilicet id fine &c.) Gif. & alii *scire licet fine--putandum*, omisso *est*.

v. 822. Pennis) Gass. conj. *pariter*. Sed vulg. melius.

v. 844. Sterila) Al. *sterilia*. Sed recte *sterila*, ut I, 341 *sublima*.

v. 847. Florum) Lamb. *florem*. Bene.

v. 849. Potis es reperire) Carrio e MSS. *potis est reperiri*.

v. 850. Quae) Al. *quod*.

v. 859. Molli lenta &c.) Ita legit Turnebus. Gif. Par. al. *mollia, lenta, fragosa, putri cava, corpore rara*.

v. 887. Ex insensilibus) Priscin. l. 4. *ex insensibili*.

Ibid. Ne credas) Gif. *ni* pro *ne*; & pro *credas* Lamb. *credat*.

v. 889. Vitalem reddere sensum) Gassend. *virtutem reddere sensus*.

v. 890. Foedus) Ita Lamb. e quatuor MSS. Al. *rebus*, probante Creech.

v. 892. Sensilia extemplo &c.) Alii *sensile & extemplo me gigni dicere sensus*. Codd. Flor. *sensile progigni extemplo, & producere sensus*. vitiose.

v. 895. Quae) Alii melius legunt *queis*.

v. 900. Debent) *Debeant* mavult Lamb.

v. 901. Deinde ex sensilibus &c.) Creech. re ipsa admonitus conj. *denique principiis qui sensile posse creari*.

v. 903. Tum faciunt) Gif. e Codd. exhibet *cum*, & conj. legendum *confaciunt*.

v. 910. Namque alium sensus membrorum respuit omnium) Lamb. Gassend. Fab. *namque alium sensus membrorum respuit omnes*, & vers. 912 subjungunt. At Creech. legendum existimat: *namque alium sensus membrorum res petit omnis*, & vers. 909. subiungendum.

v. 922. Pro hoc versu alii libri exhibent: *Sic itidem quae sentimus sentire necesse 'st*. Lambin. e libro quodam cum MSS. comparato substituit *Per Veneris res &c*. Gif. rejicit: & omnino abesse potest.

v. 925. Fugimus) Creech. legendum putat *figimus*, i. e. ponimus s. probamus: quae vox respiciat v. 870, ubi pars hujus argumenti proponitur.

v. 927. Vermeisque effervere, terram Intempestivos cum &c.)

Alii legunt: *Vermeisque effervere terram, Intempestivos quam* &c.

v. 931. Hunc & seq. versum ita legit Gifanius:

Posse ea non-sensu, sensus mutabilitate,
Aut aliquo tanquam partu, quod proditur extra.

Nardius:

Posse ex non-sensu: sed sensus mobilitate
Ante aliqua tangi partum, quam proditur extra.

Creechius:

Posse ex non-sensu sensus mutabilitate
Ante aliqua, totum partum quam proditur extra.

v. 935. Commutari) Muret. *coagmentari*, vel *coamentari*. Sed *commutari* placet Creechio, ut & v. seq. *principiûm*, quod Lamb. Gif. Par. al. habent, pro *primorum*: quamquam *prima* aliquot locis apud Lucretium pro *principiis* sumantur.

v. 939. Flammaque creatis) Gif. Par. *terraque creata.*

v. 941. Quibus omnituentes) Al. *quibu' convenienter.*

v. 949. E corpore) Alii legunt *a corpore*: alii *in corpore.*

v. 954. Relliquiae) Gif. Par. MSS. Voss. *relliqiii.*

v. 958. Creech. huic versui versum 1009 una cum duobus seqq. subjungendum existimat, ut integrior sit sententia. In eo enim, in quo nunc leguntur, loco nihil agunt: hic vero positi, Lucretii mentem explicabunt, & vim objectionis frangent, contra quam non satis provisum videtur.

v. 960. Conlecta) *Conjecta* Gif. & al. imperite.

v. 968. Ex ullis) Gif. Par. *ex illis.*

v. 973. Etiam) Al. MSS. & edd. *jam.*

v. 974. Factum) Gif. Par. al. *auctum*, ut & vers. 985. *auctus* pro *factus.*

v. 977. Mistura) Gassend. *natura.*

v. 979. Mortalibus) Gassend. *animalibus.*

v. 990. Semine) Quidam *stirpe.*

v. 1009. Aeterna penes) Creech. *interna minus* vel *parum.*

v. 1017. Haec) Ita bene emendabat Lambinus. Al. *res.* inepte.

v. 1027. Quidquam) Lamb. *quoiquam.*

v. 1028. Quod non minuam mirarier omnes) Alii Codd. exhibent: *quod non minus fiat mirabile cunctis.*

v. 1035. Quod) Lamb. *quid.*

v. 1036. Nil) Lamb. & al. *nulli*: & vers. sq. *quam* pro *quôm.*

v. 1038. In coeli) Al. *hinc coeli.*

v. 1040. Exspuere) Sic omnes fere Codd. Lambinus tamen amat *respuere.*

v. 1043. Animus) Fayus legit *animi*, & quarto versui notam interrogationis subjungit. Sed hoc acumine non opus.

v. 1046. Jactus) Al. *tractus*. Al. *tactus*.

v. 1052. Undique cum) Male Lamb. *cum quoquo*.

v. 1060. Cooluerint) Gif. Par. al. *coierint*. Sed bene Lamb. reposuit *cooluerint*, h. e. concreverint, coagmentata fuerint. *Olescere* enim Festo est *crescere*; quo verbo utitur idem Lucretius infra v. 1129. ubi tamen quidam legunt *alescere*, male.

v. 1061. Semper) Fab. conj. *nempe*, quod *semper* cum *repente* convenire non possit. At vero ista tinnientia - *conjecta repente* - *exordia nempe* - quae auris pati potest?

v. 1068. Geni) Ita Lamb. addicente vers. 1077. Gif. Par. al. *geri*.

v. 1078 & 1079. Quin cujusque &c.) Hos versus, quos spurios esse cum Lamb. asserit Faber, Creechius emendat, legendo:

Cujuscunque fiet secli; permultaque eodem
Sunt genere: inprimis animalibus injice mentem.

v. 1081. Genitam prolem) MS. Voss. *geminam prolem*, i. e. utrumque sexum.

v. 1085. Unica) MS. Nonii *unum*, improbante Creech.

v. 1101. Deserta) Gassend. *diversa*.

v. 1102. Quod) Quidam Codd. *quo*.

v. 1107. Hunc versum delendum censet Lamb. non probante Creech.

v. 1109. Adpareret) Ita optime Lamb. pro *aptaret*, quod alii habent.

v. 1112. Ad sua secla recedunt) Al. *ad sua semina cedunt*: al. *ad sua foedera*. frustra; dum & Codd. & ipse poeta alibi exhibet *sua secla*.

v. 1115. Perfica) Gif. & Par. *perfice*, i. e. perfecte. Male.

v. 1119. & 1120. His aetas - His natura) Al. *hic aetas* - *hic natura*, e Codicibus.

v. 1126. Vescitur) Quidam *pascitur*. Faber conj. *nanciscitur*, i. e. occupat, prehendit. Sed Lucretii Codd. *vescitur*, quae vox commode retineri potest.

v. 1127. Ac decedere) Alii *atque recedere*.

v. 1128. Multa, manus) Gif. Par. al. *multimodis*.

v. 1129. Olescendi) Al. *alescendi*. Sed vid. ad v. 1060.

v. 1132. Demto) Ita melius legitur, quam al. *adepto*.

v. 1136. Nec fatis est, pro quam &c.) Lamb. legit *Nec fatis est quae per &c*, totumque versum tanquam adulterinum rejicit.

Faber ita legit: *Nec satis est praequam largos exaest. auctus*. Sed nulla est utriusque conjectura, judice Creech. quem v. ad h. l.

v. 1145. Putreisque) Gassend. *tristesque*.

v. 1146. Huic versui nonnulli subjungunt versum prorsus ineptum: *Et fulcire cibis, ac omnia sustentare*.

v. 1149. Jamque adeo affecta est aetas &c.) Lamb. praefert *Iamque adeo fracta est aetas, effetaque tellus*, nec rejicit *Iamque adeo affecta est aetas, affectaque tellus*.

v. 1160 & 1161. Hos duo versus Lucretii lucerna indignos judicat Faber. Gifanius legit:

Conterimusque boves, & vires agricolarum
Conficimus, feris vix arvis suppeditati.

Fayus vero:

Conficimus, ferrum vix arvis suppeditarit.

v. 1162. Pereunt) MSS. Voss. Palmer. *parcunt*, i. e. parcius redduntur.

v. 1164. Magnum) Voss. *manuum*.

v. 1166. Post hunc versum alii inserunt:

Tristis item vetulae vitis sator atque fatigat.
Temporis incusat nomen seclumque fatigat.

IN LIBR. III.

v. 3. Decus) Gassend. *dux*.

v. 4. Fixa) Quidam ἀρχαϊκῶς *ficta*.

v. 11. Limant) Ita Lamb. e Codd. Alii *libant*, quae vox cum seq. *depascimur* melius convenit.

v. 15. Haud divina) *Haud* abest ab omnibus libb. sed restituit, sententia ipsa postulante, Lambinus: qui conjicit etiam legendum *divum sine*.

Ibid. Coortam) Alii *coactam*. Quidam etiam *creatam*.

v. 24. Delibrat) Al. MSS. & edd. *delibat*, quos sequitur Creech.

v. 28. Tibi) Gif. Par. al. *ubi*.

v. 29. Percipit) Alii *perciit*: & mox *sit* pro *sic*.

v. 30. Patet) Gif. Par. Nard. al. *patens*.

Ibid. Retecta) Gif. & Par. *retorta*, i. e. evoluta, quae prius contorta, & involuta videbatur.

v. 33. Aeterno) Lamb. al. *alterno*. Sed quomodo semina *al-*

terno motu percita *ſua ſponte* volitarent? vid. II, 1054. & IV, 28. ubi hi verſus repetuntur.

v. 43 & 44. Duos hoſce verſus delendos cenſet Faber. At Creech. emendat: *Et ſe ſcire Animi naturam ſanguine ineſſe &c.*

v. 46. Venti) Giſ. Par. al. *vetiti*.

Ibid. Forte) Giſ. Par. *fera*: unde Palmer. *fera*, i. e. ſtulta, ſiniſtra. Faber *dira*. Quidam *corde*.

v. 52. Et Manibus) Giſ. Nard. *quas manibus*.

v. 58. Ejiciuntur) Quidam Codd. *eliciuntur*.

v. 62. Praeſtante) Sic lib. II, 12. Alii tamen Codd. *perſtante*, i. e. aſſiduo, pertinaci.

v. 65. Fama) Quidam Codd. *ferme*: unde alii *formae*. Nard. *famae*. Sed Codicibus iſtis & conjecturis melius Lambini judicium, qui edidit *fama*.

v. 69. Refugiſſe) Al. MSS. & edd. *effugiſſe*, & mox pro *receſſe*, *remaſſe*, pro remeaviſſe, vel *remoſſe*, vel *remanſe*.

v. 76. Claroque incedere honore) Giſ. Par. Nard. *claro qui incedit hon.* Lamb. *clarus qui* &c. Alii *clarus qui incendit hon.*

v. 78. Intereunt partim ſtatuarum) Quidam Codd. *ſtatuaï*. Alii *intereuntes faſtus tantum*, vel *intereuntque potentatus*.

v. 80. Humanos) Gaſſend. *ingratos*.

v. 84. Fundo) Nonnulli *ſuadet*. male. Giſ. & Par. *funditus*. Sed *fundo* agnoſcit Virg. Aen. X, 88.

v. 94. Quem) Alii, veteris Grammatici auctoritate, *quam*.

v. 98. Putarunt) Giſ. & Par. *putarit*.

v. 100. Vitalem) Gaſſend. *totius*.

v. 102. Cum ſenſu) Creech. conj. *concentu*.

v. 107. Aegrit) Ita veteres. Giſ. tamen & alii *aegrum 'ſt*.

v. 109. Uti) Alii *ubi*.

v. 114. Onuſtum) MSS. Voſſ. *honeſtum*. Preig. *honeſto*.

v. 130. Moribundos) Faber *moribundis*.

v. 133. Ab organico ſaltu delatum Heliconis) Faber *ab organico cantu ductum citharai*. Sed *ſaltum Heliconis* non abſurde dici, probat Creech. ex Manil. Aſtronom. L. I. Voſſ. *ad organicos alto delatum Helicone*, & pro *traxere* in ſeq. v. *texere*.

v. 156. Aboriri) Creech. conj. *aboleri*.

v. 161. Exin) *Exhinc* legi poteſt, nullo vero modo *extra*. Creech.

v. 164. Hic verſus non placet Creech. & ſi Codd. permitterent, rejiceret.

v. 171. Teli) Giſ. Par. Nard. al. *lethi*. Sed Creech. praefert *teli* ex v. 177. Ceterum hunc & quatuor ſeqq. verſus, Lucretio

indignos, expungunt Lamb. & Gassend. probante Creech.

v. 174. In terra mentis qui) Faber *interdum moriendi*. Al. *inter moerentes qui*. Al. *inter lamentas*.

v. 190. Flutat) Gif. Par. al. *fluctuat*. sine causa.

v. 197. Namque papaverum) Ita Codd. & recte. Pius corr. *Nam pappos minima* &c. Sed *pappi* huic loco non conveniunt, utpote minime laevigati & rotundi.

v. 199. Conjectum) Gif. Par. al. *conlectum*.

Ibid. Spiclorumque) Alii *spicarumque* f. *spicorumque*. Sed vulg. melius.

v. 200. Quanto) Alii *proquam*, vel *perquam*.

v. 201. Mobilitata feruntur) Vett. quidam Codd. & edd. *mobilitate*. Alii etiam legunt *mobilitate fruuntur*.

v. 202. Pondere) Creech. *corpore*.

v. 209. Deliquat) Alii praeferunt *dedicat*, ut I, 368.

v. 214. Ibi limatum) Gif. Par. al. *ibi libatum*. Sed Lamb. maxime probabat *delibratum*.

v. 222. Quod genus est Bacchi) Lamb. *quod genus aut Bacchi*.

v. 226. Pondere) Gassend. *corpore*.

v. 227. Quia multa) Nisi vox ista *multa* sileat, vereor ne poeta sibi parum constare videatur: sint enim *minuta* semina, at *multa* detrahas, & moles & pondus diminuetur. vid. etiam v. 279. *Creech*.

v. 237. Cieri) Alii *moveri*. perinde est.

v. 241. Quaedam qui mente volutent) Gif. Par. Nard. MSS. Voss. *quaedam*, *quae mente volutet*. Faber conj. *queis omnia mobilitantur*. Voss. *qui dant quae mente volutes*.

v. 250. Tum quatitur sanguis) Ita rectius & sonantius Lamb. dum alii scribunt *concutitur tum sanguis*.

v. 251. Postremo) Lamb. Gif. Par. *postremis*.

v. 260. Comta) Al. *juncta*. Creech. cum Fabro *cōpta* f. *coapta*, i. e. uniter apta, connexa.

v. 267. Animantum viscere) Preig. *animantum est visere*.

v. 268. Calor) Gif. Par. *color*.

v. 281. Atque animai) Quidam Codd. *atque animae quasi*.

v. 289. Est etiam) Faber *est etenim*, non improbante Creech.

v. 290. Oculis-acribus) Ita Virg. Aen. XII, 102. Gif. tamen *acrius*.

v. 310. Animae) Lamb. Gif. Par. *animi*.

v. 320. Videor) Ita recte emendabat Faber. Al. *video*.

v. 321. Naturarum) Quidam praeferunt *naturai*.

v. 322. Dictis) Gif. Par. Fab. *doctis.*

v. 334. Nec sine vi quidquam alterius sibi posse) Alii legunt: *nec sibi quaeque* (al. *quidque*) *sine alterius vi posse.*

v. 335. Sentire) Quidam Codd. *constare.* perperam.

v. 340. Vaporem) Nonnulli Codd. *saporem*, improbe. Neque *ab hac causa* v. sq. in *ab ea causa* mutandum.

v. 351. Renutat) Ita Lamb. Alii *refutat.*

v. 355. Quis afferet) Al. *asferet.* Faber *quod afferat.* Sed vulg. bene habet.

v. 358. Hunc versum rejicit Lamb. & sequentem *Multaque praeterea &c.* retinet, quem Faber & alii sequuntur: Gifanius, eiusque sequaces una cum Gassendo parenthesi includunt. Sed Creech. retinendum censet, & potiori jure hunc locum possidere docet, quam *Multaque praeterea* --, quem Cod. Vatic. non agnoscit.

v. 362. Desipere 'st) Ita recte Lambinus. MSS. *difficile est.*

v. 363. Omnes Interpretes, praeter unum Fayum, hunc versum rejiciunt.

v. 366. Ipsi) Gassend. *asse.*

v. 372. Viri) Faber *sibi.*

v. 374. Nectere) Fayus *vertere*, contra omnes libros.

v. 376. E) Alii *&.*

v. 383. Insidere) Al. *sidere;* & in seq. versu *nebulam noctis.*

v. 392. Est in nobis multa ciendum) Ita passim Lucretius. Alii tamen legunt: *in nobis sunt multa cienda.*

v. 393. Immista) Gassend. *immissa.*

v. 395. Et quam intervallis tantis) MSS. Voss. Gif. *& quantis intervallis* Lambinus magis probat *& quam sis intervallis*, i. e. *quam suis.*

v. 413. Confiet) Ita Lamb. Sed Gif. Par. Nard. al. *non fiet;* & in versu antec. *&* pro *sed.*

v. 417. Vincti) Quidam Codd. *juncti.*

v. 421. Tua -- vita) Creech. conj. *tuo -- vate.*

v. 433. Vapore) Preig. *vaporem.*

v. 434. Genuntur) Gif. Par. al. *geruntur.* Creech. mallet *feruntur.*

v. 440. Omnibus e membris) Alii Codd. *ex hominis membris*, quod probatur Gassend. Gifanius & Par. *ex omnibus membris.* Nam *omnibus* Terent. & Plaut. saepe corripiunt.

v. 454. Linguaque mensque) MS. Voss. *lingua, madet mens.* Gif. in marg. *lingua, animusque.*

v. 457. Ceu fumus) Gif. & Par. *ceu fumum*. Creech. conj. *cum corpore*, quod melius convenit feqq.

v. 458 & 459. Videmus - fatifcit) Al. *videtur* -- *fatifci*. Non tanti eft. Praeftat tamen vulg.

v. 461. Dolorem) Al. *laborem*, comprobante Creech. Al. *pavorem*. Sed *dolorem* defendi poteft e verf. 473.

v. 465. Dementit) Lambinus, cui fufpectum eft verbum *dementire*, mallet *dementat*, quod fane ufitatius eft. Al. *dementia*.

v. 467. Nutuque) MSS. Flor. Gif. Par. al. *vultuque*.

v. 474. Poft hunc verfum alii inferunt

Praeterea mentem fanari, corpus ut aegrum,
Et pariter flecti medicina poffe videmus.

v. 480 & 481. Quaecunque fequuntur? Cur ea funt, nifi &c.) Preig. Hav. *quaecunque fequuntur, Curvafcunt? nifi &c.*

v. 490. Inconftanter) Preig. *incunctanter*.

v. 492. Spumans ut in &c.) Al. *fpumans volat*: al. *fpumantes aequore falfo Ventorum ut &c.* Gif. *fpumantes ut in aequore falfo*, & literam *f.* in *fpumantes* abradit. En litem Grammaticis dignam! *Creech.*

v. 493. Fervefcit -- unda) Al. *fervefcunt* -- *undae*.

v. 497. Bene hunc verfum delendum cenfent Lamb. & Creech.

v. 503. Talipedans) MSS. *vacillans*. Sed Lamb. reftituit *talipedans*, quae vox eft Enniana.

v. 511. Mentem) Alii *vitam*.

v. 513. Aliud) Lamb. Gif. Par. Nard. *aliquid*.

v. 525. Cernimus ire) Al. *cernis obire*.

v. 526. Deperdere) Quidam legunt *difpergere*.

v. 544. An contractis &c.) Ita hunc verfum legit Nonius in voce *Brutum*. Alii *An contracta fuis e partibus obbrutefcat*.

v. 552. Sed tamen in parvo linquuntur tempore tali) Hunc verfum fpurium effe ait cum Lamb. & Gaffend. Creechius. Is. Voff. Preig. Hav. legunt: *Secta etenim parvo liquuntur tempore tabi*.

v. 572. Atque animans) Aliis placet *aeque animis*.

v. 573. In eo) Gif. Par. al. *in eos*. Sed *in eo*, int. *aëre*, probatur verfu proxime inferiori: *Quos ante in nervis &c.*

v. 578. Animam) Quidam *animae*.

v. 589. Effe fibi) Gif. *ipfe fibi*, ut mox *ire anima* v. 593.

v. 594. Hunc & feq. verfum Lamb. Gif. Creech. al. rejiciunt.

v. 596. Quod genus eft, animo &c.) Al. *quod genus aut animo*. Lamb. *quod genus, effe animo*. Sed τὸ *eft* damnari non debet, judice Fabro.

v. 600. Conlabefiunt) Gif. & Par. *conlabafcunt.* fruftra.

v. 604. Omnem poffit) Lamb *omne incolumis.*

v. 617. Omnis inhaeret) Codd. *omnibus haeret.* Gif. & Par. *omnis haeret.*

v. 620. Hunc cum feq. verfu Lamb. Gaffend. al. delent. Pro *pro totis* alii Codd. exhibent *par totis*, f. *in totis*, f. *de totis.* Voff. *difpertitum.*

v. 632 *fq.* Nec aures Abfq. an.) Salmaf. *neque auris Auditum*, pro auditu.

v. 633. Abfque anima per fe &c.) Gif. Par. Nard. al. *auditum* (i. e. fonum) *per fe.* Lambinus aliquid e textu excidiffe exiftimans, cum argumentum non plane explicatum videret, tres feqq. verfus fubjungit:

Nec fenfus ipfi feorfum confiftere poffunt
Naribus, atque manu, atque oculis, atque auribus, atque
Lingua: nec poffunt per fe fentire, neque effe.

At Creech. rectius delet verfum 633, ut prorfus inutilem, & in praecedente verfu legit *Effe poteft animae.* Sic argumentum eft integrum, & fatis explicatum.

v. 657 fq. Minantis ferpentis caudam) Alii legunt: *minacem ferpentem, & cauda.*

v. 674. Mutata) Gif. Par. al. *vitiata.*

v. 675. Omnis) Gif. & Par. *omnium.*

v. 681. Limen inimus) Gif. Par. al. *lumen adimus.*

v. 685. Hunc verfum nothum cenfent Lamb. & Gaffend, nec adamat Creech.

v. 694. Oppreffus fub dente e frugibus) Omnes Codd. *oppreffus fubitis e frugibus*: unde quidam *fubito de frugibus*: Faber *fubitis offractibus.* Voff. *fubitis affrictibus.* Creech. *expreffus fubito de frugibus.*

v. 700. Tanto quaeque) Faber *tanto nempe.* Sed MSS. Preig. *tanto cuique.*

v. 710. Peritat) Al. *periit.*

v. 717. Sinceris membris) Faber *fincera ex membris.* Recte.

v. 723. Privas) Preig. *priva fi.*

v. 736. Cum) Faber *quod.* Bene. olim enim ita fcriptum; inde *quom*, & tandem *cum.*

v. 745. Inque genuntur) Ita Lambinus. Codd. tamen *ingenioque. Ingenerafcunt* habet aliquid latius, & quod ad fpeciem magis pertinet; at *ingenuntur* ad fingularia, feu individua, ut vocant. *Faber.*

v. 747. Toto) Alii *quoque*, ut & verf. 765. Probat Creech,

v. 758 & 759. Hos versus delet Creech.

v. 767. Confugient) Gif. Par. al. *confingent*. Lamb. Gassend. Creech. *non fugient*, i. e. non poterunt negare. Ferri tamen potest *confugiunt*.

v. 772. Hunc versum quidam Codd. non agnoscunt.

v. 776. Sunt immortali) Gif. & Par. *sunt jam immortali*.

v. 790. Longius) Al. *longiter*.

v. 794. In eodem homine, atque in eodem vase) Faber legit *in toto homine, aqua ut in toto vase*. Mox pro *maneret* alii *manere*. Utrumque displicet Creech. cui rejiciendus potius videtur versus, qui nihil profecto hic loci agit.

v. 814. Fungitur) Ita Lamb. reposuit pro *frangitur*, quod male habent alii.

v. 818. Diffugiat) Gif. Par. al. *diffugiant*.

v. 824. Proruere) MSS. *corruere*. Sed Lamb. edidit *proruere*, quoniam *corruere* non usurpatur ἐνεργητικῶς.

v. 831. Lethalibus) Alii *vitalibus*, inepte: ut & *plena salutis* in seq. versu.

v. 836. Praeter enim quam quod) Fayus *praeter enim quod tum*, quod & aliquando placebat Lambino.

Ibid. Morbis tum corporis aegrit) Gif. & Par. cum Lamb. *morbi est, cum corpori aegre est*. Al. *morbi est, cum corpus aegrotat*.

v. 839. Admissa annis) Al. *admissa malis*: al. *male admissis*. Male.

v. 847. Auris) Gif. & Par. *oris*.

v. 848. Fuit sub utrorum regna) Ita recte Lamb. Codd. *fuere utrorum ad regna*. Unde Gif. *fueret utrorum ad regna*.

v. 863. Repetentia) Gif. Par. al. *retinentia*. Al. *repentia*. Sed praeferenda est Lambini emendatio *repetentia*.

v. 871. Deprendere) Lamb. Gif. Par. *reprehendere*.

v. 874. Quoi forte) Voss. *si forte*.

v. 875. Cum male) Alii legunt *cui male*.

v. 876. At quoniam) Alii MSS. & edd. *id quoniam*.

Ibid. Im, prohibetque) Quidam Codd. *esseque prohibet*, quod aptius videbatur Salmasio.

v. 878. In quibus & nunc nos sumus) Al. *quibus aegri nunc sumus*. Inepte vero Gif. e suis Codd. *quibus e nunc nos sumus*.

v. 881. Differre) Lamb. *referre*.

v. 883. Miserarier) Al. *indignarier*; male, judice Creech.

v. 885. Aut flammis interfiat, malisve) Creech. *aut interfiat morsu malisve*. Sic & prisca exempll. Pii.

v. 889. Et inde) Alii *abunde.*

v. 894. Vindicat) Alii *dividit*, probante Creech.

v. 910 Factis tibi fortibus esse, tuisque) Alii *factis florentibus esse cuiquam.* Gif. & Par. *factis florentibus esse tuis:* Quos versus quis ferat?

v. 911. Miser! o miser!) Gif. Par. Nard. al. *misero misere.*

v. 914. Insidet rerum insuper) Al. *rerum superinsidet.*

v. 922. Ab hoc) Gif. *ob hoc.* forsan melius.

v. 927. Homullis) Faber *homulli.*

v. 928. Fuerit) Creech. *fuerint.*

v. 930. Torreat) Lamb. *terra.* frustra.

v. 931. Rei) Al. *res.*

v. 934. Hunc versum sequenti subjicit Salmasius: & pro *soporem* legit *suprema.* Al. *supremo.*

v. 956. Nec) Al. *non.*

v. 962. Hunc versum quidam improbe rejiciunt.

v. 967. Barathro) Gif. Par. al. *barde.* Al. *baro.* Heins. *balatro.*

v. 979. Decidit) Gif. Par. Nard. al. *deditur.*

v. 982. Quam nunc) Al. *quam tu.* Gif. *quam quae.*

v. 1001. Dispensis) Ita optime reposuit Lamb. pro *dispersis*, quod Gif. Par. al. male exhibent.

v. 1007. Cuppedine) Gif. e Codd. *torpedine.* Sed non est acuta *torpedo*, qua *curae scindant.*

v. 1028. Luela) Al. *numella.* vid. Varr. L. 2. de R. R. Columell. L. 7. & Plaut. in Asinar.

v. 1038. Lumina sis oculis etiam) Frustra quidam legunt, *lumina sic etiam solis.*

v. 1044. Super ire) Gif. & Par. *superire*, antique pro. *superare.*

v. 1045. Aquis insultans) Ita recte Lambinus. Gif. legit *equis insultans*, probante Salmas. Quasi id ageret Lucretius, ut sciremus Xerxem Hellesponto juncto tam equites quam pedites trajecisse.

v. 1050. Unus Homerus) Al. *avus Homerus*, imperite.

v. 1053. Memorem) Gif. Par. al. *memores.*

v. 1055. Ipse Epicurus) Quidam huc retrahunt praecedens *ipse*, ita ut sit *ipse ipse Epicurus:* & pro *lumine* legunt *limite.*

v. 1057. Praestinxit) Salmas. e scriptis *restinxit.*

v. 1068. Et -- cognoscere) Al. *e -- quoque noscere.*

v. 1091. Certa quidem) Al. *certe equidem.* minus bene.

v. 1098. Vehat) Quidam *ferat.*

v. 1101. Delibrare) Gif. Par. Nard. *delibare*, i. e. detrahere de tempore. Recte.

IN LIBR. IV.

v. 9. Lepore) Quidam Codd. *liquore.* imperite. cf. I, 29.

v. 17. Tactu) Al. *pacto*: al. *facto*. Gif. conj. *tractu*, i. e. haustu. Non tanti est.

v. 24. Perspicis) Vulg. *percipis.*

v. 25. Persentis) Lamb. Gif. Par. *praesentis.* Male.

v. 31. Comta) Faber *côpta*, ut & lib. III, 260.

v. 47. Corpore) Recte Lambinus Gifanium cum suo *corti*ce e Codd. desumto castigat.

v. 56. Veteres) Al. *teretes*; & mox *aetate* pro *aestate.* frustra.

v. 61. Haec quoniam) Al. cum Lamb. *quae quoniam.*

v. 64. Hiscendi) Ita ex optimis Codd. Lamb. & vani sunt qui *ostendi* praeferunt.

v. 67. Veterem & formae) Al. *solitam & formae.* Quidam *& conformem* s. *& consimilem formae.* Gif. & Par. *& con formae.*

v. 69. Et sunt) Gif. & Par. *ut sunt.*

v. 70. Nam certe jaci, atque emergere) Gassend. *nam jacier certe &c.* Gif. & Par. *nam certe jacier ac tergeri.* Al. *nam deter- geri atque emergere.* Hav. *nam certe facile impertiri.*

v. 82. Cum corpore) Al. *ceu corpore.*

v. 85. Certa) Al. *caeca*; male.

v. 125. Ciebis) Al. *movebis.* Voss. *revolvas.*

v. 126. Quamprimum noscas) Voss. e veteris scripturae vestigiis, *quin potis es noscas.*

v. 139. Aëra mulcenteis motu) Al. *aëre mulcentes motum.* Gif. Par. al. *aëra mulgentes motum*, i. e. impellentes, l. agitantes. Al. *mulcantes*, i. e. verberantes. Decem hi versus in Codd. misere turbati sunt. In aliquem saltem ordinem redegit Lambinus: forsan non in optimum. Versum igitur 145 *Inde alios trahere &c.* loco suo motum, versui 138 subjungas, & cum Gassendo legas: *Inde alios trahere atque inducere nubila nimbos.* Nihil tamen muto. *Creech.*

v. 144. Genantur) Ita Lambinus. Gif. Par. al. *gerantur.* Item vers. 155. & vers. 160. *geruntur.*

v. 152. Accidit) Gif. Par. al. *occidit*: quae quidem ferri potest lectio, sed altera probabilior.

v. 159. Texturas) Meursius *exturas.*

v. 167. Queiscunque obvertimus oris &c.) Al. *quocunque obvertimus, illuc Res tibi respondent.* Turneb. *quoicunque obvertimus aeris.* Lamb. maluit *quoicunque obvertimus orae*, l. *quamcunque obvertimus oram.* Quidam vero, *quocunque obvertimus, omneis Res tibi respondent.*

v. 170. Foede) Gassend. *saepe.*

v. 180. In quemcunque) Gif. Par. al. *in quem quaeque*, probante Creech.

Ibid. Numine) Alii legunt *momine.*

v. 194. Parvola) Faber *plurima.* Sed non opus est ista emendatione, si *parvola* non voci *causa*, sed *simulacra* jungas. vid. v. 66.

v. 200. Ex alto in terras) Quidam legunt *ex altoque foras.* forsan rectius, judice Creech.

v. 208. Multiplexque) Gif. Par. al. *multiplicisque.*

v. 216. Ad terrarum accidat) Al. *in terrarum incidat.*

v. 217. Mitti haec) Gif. Par. al. *minima haec.*

v. 219. Odores) Al. *obortu*, imperite. Ceterum Lamb. hunc versum subjungit versui 221.

v. 221. Circum) Preig. *propter.*

v. 222. Auras) Gif. & Par. *per aures.*

v. 230. Et sentire sonorem) Recte sic: & idipsum agnovit Lamb. qui aliquando legit *exaudire sonorem.* Gif. tamen *sentire sonare.*

v. 249. Omnis) Ita necessario legendum. Lamb. *omnes.*

v. 256. Quale sit) Creech. mallet *quali' sit.*

v. 261. Privam) Lamb. *primam.* frustra. *Privam* enim rectius opponitur voci *universum* v. 263. & cf. III, 390.

v. 264. Aliquae) Al. *aliqua.*

v. 271. Remmota) Gif. & Par. *remota.* perinde est. *Semota* vero rejice.

v. 275. Is quoque enim) Gif. Par. *ipse etenim.*

v. 276. Posteis) Gassend. *positus.*

v. 290 *sqq.* Hos tres versus delendos censet cum Lamb. Creech. Sane hic loci otiosi sunt.

v. 294. Fit ut in) Muret. *fit uti.*

v. 298. Cretea persona) Al. *cerea persona.* male. Lamb. mallet *cressam.* f. *creteam personam.*

v. 299. Fronte) Quidam legunt *forte.*

v. 304. Sexve ut) In quibusdam scriptis & edd. est *sex ut.*

v. 311. Inde retrorsum reddit se) Gif. & Par. omittunt *se*. Quidam Codd. *inde retroversum redit*.

v. 322. Illinc) Lamb. *illuc*, quae lectio admitti non potest. *Ibid.* Reverti) Gassend. *remitti*.

v. 326. Tendere) Al. *intendere*. Gif. & Par. *cernere*.

v. 337. Pingunt) Gassend. *tingunt*.

v. 349. A luce) Lamb. Gif. Par. *e luce*, comprobante Creech.

v. 353. Conjecta) Lamb. & Par. *contecta*, contradicente vers. 347. ubi vox *adaperta* legitur.

v. 362. Quasi tornata ut) Ita Lambinus. Gif. Par. al. *quasi ut ad tornum*.

v. 377. In ignem lana) Scaliger Observ. ad Tibull. legit *carmine lana*, ut edidit Par. Carmen autem est instrumentum lanificum.

v. 399 *sq.* Idem Apparent, & longe divolsi licet) Quidam Codd. haec non agnoscunt, & Lamb. rejicit.

v. 421. Huic versui iniquus est Lamb. & rejicit. Faber emendat, legitque: *Corpora mirando sub terras abdita pacto.* Al. vero: *Corp. mirandi sub terras abdita coeli.* Gif. & Par. *Corp. mirande &c.*

v. 430. Longa) Gif. Par. al. *longe*, i. e. procul.

v. 438. In portu) Creech. *in ponto:* quia navigia in portu non obnituntur undis.

v. 447. Nubeis) Gif. Par. Nard. al. *nimbos*.

v. 448. Quam quo) Quidam Codd. *ac vera*.

v. 450. Pressit eum, quodam) Gif. & Par. *pressit; cum quodam*.

v. 452. Florentia) Al. *flagrantia*. frustra.

v. 460. Conclusoque loco) Gif. in marg. *conclusique loco*.

v. 469. Egregius) Alii Codd. *aegrius est*. Rectius, judice Creech. Ceterum hunc & seq. versum Lamb. ὀβελίζει, quod minime probandum.

v. 470. Addit) Al. *abdit*. male.

v. 472. Qui) Al. *quo*. Gassend. *quom*.

v. 473 *sq.* Hos duos versus omnes Codd. agnoscunt, suspectos tamen habet Lamb. tandem vero legit, *Hunc igitur contra quidnam contendere cu..m &c.* Mox pro *instituit* Gassend. mallet *insistit*. Gronov. vero *in statuit:* quam lect. duo MSS. Voss. confirmant.

v. 475. Hoc quoque uti) Gassend. *hunc quoque ubi*.

v. 481. Sensus) Gif. & Par *sensibus*. imperite.

v. 507. Quaequam) Gif. & Par. cum Gassend. *quaeque*.

v. 531. Praeterradit enim vox) Al. MSS. *praeterea radit vox.*

v. 536. Hunc versum rejicit Lambinus. At Creech. retinendum censet, quod ad rem facit, & commodam explicationem patitur. Pro *viis* al. legunt *suis.*

v. 550. Retrocita cornua) Hunc versum Lucretio abjudicat Lamb. Al. legunt *retrocita barbara.* Voss. *berecynthia barbara*, i. e. tibia Phrygia.

v. 551. Mirifica circa h. l. variantium lectionum multitudo est. Quidam legunt

Vallibus & validis ne tortis ex Heliconis.

Alii

Vallibus & cycni nece detorti ex Heliconis.

Alii

Et gelida cycni nece torti ex antro Heliconis.

Vulg. debetur Lamb. quem sequitur Faber. Sed loco *orti* substituit *côrti.* Voss. tandem legit

Et validis cycni torrentibus ex Heliconis.

v. 564. Neque hilum) Ita recte Lamb. quamvis aliorum tam *illa* quam *illam* recipi potest.

v. 583. Iterabant dicta referre) Codd. *iterabant dicta referri.* Pro *iterabant* Faber mallet *tradebant.*

v. 602. Conloquimur &c.) Gif. & Par. e Codd. *Conloquium clausis foribus quoque saepe tenemus.* Versum subditivum esse affirmant Lamb. & Fab. Sed omnes Codd. agnoscunt: & rectius cum al. *cum loquimur* legendum.

v. 606. Travolat) Gif. & Par. *trameat.* Al. *qua traviat.* perinde est.

v. 619. Haec, queis) *Nec*, *queis* cum Fabro legit Creech.

v. 631. In fine palati) Voculam *in* delet Palmer.

v. 650. Generatim) *Variatim* legendum esse multis contendit Faber. frustra.

v. 651. Circumcaesura) Gif. Par. al. *circumtextura.* Sed *circumcaesura* utitur Arnobius, & Lucretius ipse III, 220.

v. 679. Volvat) Ita melius, quam *solvat.*

v. 685. Promissa) Al. *permissa*; ut v. 692 *permitti.*

v. 692. Alio -- alter) Faber *illo* -- *ille*, quia de duobus agitur, ubi non potest dici, *alter est major alio.*

v. 699. Atque recedere) Ita Codd. Lambinus tamen mavult *ac decedere* f. *atque excedere.*

v. 701. Conlabefacta) Sic L. I, 493. Gif. & Par. vero *concalefacta.*

v. 708. Decurrit) Vett. libb. *decurrunt.*

v. 733. Percipiunt) Gif. & Par. *percutiunt.*
v. 735. Sensumque) Faber *mentemque*, probante Creech.
v. 742. Et quae consistunt &c.) Quidam Codd. & edd. *& quae consiunt &c.* Lamb. *partim quae constant ex harum &c.*
v. 745. Convenit) Gif. Par. *concurrit.*
v. 746. Haerescit) Al. *accrescit.*
v. 754. Oculis) Quidam MSS. & edd. *illi.*
v. 765. Reddita vitai jam mors) Salmas. *reddita vita &c.* consentientibus Codd. Voss. Faber *reddita vitai jam pausa.*
v. 767. Effecti) Leg. *offecti.* Sic II, 155. Al. *affecti.*
v. 770. Differtit) Creech. conj. *discernit.*
v. 777. Huic versui Codd. subjungunt,

Tanta est mobilitas, & rerum copia tanta,
Tantaque sensibili quovis est tempore in uno
Copia particularum, ut possit suppeditare.

Sed spurios censet cum Lamb. Creech.
v. 778. Quaeruntur) Pius *quaerendum.*
v. 779. Exponere) Fay. *expandere*, perinde est.
v. 792. Oculis) Creech. *ollis.*
v. 793. Madent) Ita Codd. & recte. Alii tamen *valent.*
v. 796. Cum sentimus id: ut cum &c.) Gif. Par. al. *consentimus, id est, cum &c.* Sed ejicit Lamb. nec revocat Creech.
v. 815. Frustramur & ipsi) Cod. Voss. *frustraminis ipsi.*
v. 821 *sq.* Illud in his rebus vitium &c.) Gif. Par. al.

Illud in his rebus vitium vehementer inesto,
Effugere illorumque errorem praemeditemur.

Alii

Illud in his rebus vitium vehementer vise
Effugere, errorem vitareque praemetuenter.

Faber

Illud in his rebus vitium vitare memento,
Effugere illorumque errorem praemetuenter.

Quidam

Illud in his rebus vitium vehementer nosse
Et fugere errorem, vitareque praemetuenter.

Subaudito *oportet.* Nardius denique

Effugere errorem illorum, qui haec praemeditantur.

Sed de his litigent Grammatici.
v. 823. Ne facias) Gif. & Par. *qui faciunt.*
v. 859. Plurima) Faber *pluria*, non probante Creech.
v. 876. Varieque) Ita melius, quam *vareque*, quod quidam Codd. exhibent.

v. 894. Hinc) Faber *his.*

v. 895. Corpus uti, ut navis) Gif. & Par. *corporis ut haec navis*; inepte.

Ibid. Velis) Gaſſend. optime conj. *remis.*

v. 902. Unum) Gif. & Par. *una*, ſc. manus. Al. *unus*, ſc. navis rector.

v. 912. Diſcedas) Al. *diſcedant.* Sed vulg. melius.

v. 926. Caeco) Ita Codd. & recte. Al. *tecto.*

v. 932. Tundier) Haec vera eſt lectio, ut v. 955. *contuſa.* Al. *trudier.*

v. 934. Aut ſeta, aut conchis) Gif. & Par. *aut etiam conchis.* Al. *aut cute concluſae.*

v. 946. Aditus) Gif. & Par. *coitus.* Sed Lambini conjectura praeſtat Giſanii Codicibus.

v. 950. Procumbunt) Gif. *procubant*, ut luxatas verſus luxatis poplitibus conveniat. Perperam. Turneb. *cubant pro.* Alii autem legunt *cubanti*, & ſubjungunt

Saepe etiam ſummittuntur, vireſque reſolvunt.

Alii

Saepe tama ſummittuntur, vireſque reſolvunt.

Sed Lamb. legit *procumbunt*, & verſum *Saepe &c.* rejicit.

v. 963. Leges) Sunt qui legant *lites.*

v. 965. Cernere bellum) Gif. *degerere bellum*, pro *gerere.*

v. 973. Huic verſui voculam *at* praeponit Gif. cum Par. Male.

v. 987. Hunc verſum rejiciunt Interpp. retineri tamen poſſe judicat Lamb. ſi legatur,

Tunc quaſi carceribus patefactis tempore puncto.

Sed Hav. hunc & antecc. ita emendat & in ordinem redigit:

Spirareque ſaepe;
Haud, quaſi carceribus patefactis, ſtare quiete,
Et quaſi de palma ſummas contendere vires.

v. 994. Erroribus) Ita Turnebus. Giſanii Codd. *terroribus.* Male. Quid enim terreat canes, veſtigia ferae perſequentes?

v. 996. Hunc verſum poſtulante ſententia inſeruit Lamb.

v. 999. Semina eorum) Rectius cum Gif. Par. al. leg. *ſeminiorum*, ſ. quod Creech. mallet, *ſemina rerum.*

v. 1020. Puſi) *Puſi*, *Puri*, *Pueri*, legi poteſt: eadem enim omnium ſignificatio.

v. 1026. Quoque) Gif. & Par. *quoique.*

v. 1030. Fluminis) Gif. *ſeminis*, ſ. *fleminis.*

v. 1040. Huic verſui quidam ſubjiciunt,

Incitat irritans loca turgida ſemine multo. Fruſtra.

v. 1042. Hunc & duo sqq. versus eradit Lamb. qui tamen ad rem facere, & non indigni Lucretio videntur.

v. 1051. Nomen) Creech. bene conj. *numen.*

v. 1053. Fervida) Gif. Par. Nard. al. *frigida*, contra Codd. antiquos, & sententiam Lucretii.

v. 1057. Absterrere) Gif. Par. *abstergere.*

v. 1059. Conversum unius amore) Faber cum quibusdam Codd. *conceptum unius amorem.* Recte.

v. 1061. Post hunc versum inserit Gassend.

Quod cupido affixum cordi vivescit, ut ignis.

v. 1081. Coram) MSS. *totum.*

v. 1089. Tenuia, quae vento &c.) Gif. Par. *Tenuia, quae vento spes captat &c.* Faber *Tenuia, quae venti suevit raptare procella.* Sed versum, vel ita emendatum, rejice cum Lamb. & Creech.

v. 1098. Flore fruuntur) Lamb. *flore juvantur.* Gif. *flore utuntur.* Palmer. *flore luuntur* (λύονται). Sed Creech. stat pro vulg. quo sane nihil facilius latiniusve.

v. 1108. Rupit) Edd. ante Creech. *erupit.*

v. 1118. Unguenta) Faber *unioque*, l. *fibulaque*, l. *Tyrrhena*; nam *unguenta* locum hic habere nequeunt.

v. 1136. Aperto) Voss. *operto.*

v. 1150 sqq. Hos tres versus deleri vult Lamb. contradicente Fabro.

v. 1155. *ια*) Sive *μία* legas, nihil interest.

v. 1173. Venientem) Alii *veniens*, probante Creech. Faber conj. *vel venti.*

v. 1192. Subat, ardet) Al. *subito ardet.*

v. 1196. Non) Melius cum Gif. leg. *cum.*

v. 1202 *sq.* Semen forte virile Feminea commulxit &c.) Salmas. *semine, forte virilis Femina vim vicit &c.* Gif. & Par. *Femina immulsit.*

v. 1218. Nihilo minus) Gif. Par. al. *nihilo magis.*

v. 1264. Clunibus) Faber *crissans ipsa.*

v. 1267. Seminis ictum) Faber *semini' jactum.* Recte.

v. 1268. Idque sua causa) Lamb. *sicque sua causa*, l. *atqui*, Faber *hacque ipsa causa.*

v. 1279. In longo) Gif. e Cod. *id longo.*

IN LIB. V.

v. 3. Qui fundere laudes) MSS. constanter habent *fingere*,

l. *fundere*. Gif. tamen legit *pingere*. Faber *quis* i. e. *queis fingere*.

v. 8. Ille fuit) Gif. Par. al. *ipse fuit*.

v. 45. Tunc ingratis) Gif. *est ingratis*. Al. *sunt ingratis*.

Ibid. Insinuandum) Voss. *se insinuant dum*.

v. 56. Nunc rationes) Al. *dum rationes*. Forsan melius, judice Creech.

v. 117. Aeterna manere) Quidam Codd. *aeterna meare*.

v. 124. Sic sunt indigna) Alii *quae sint indigna*.

v. 129. Nec in aequore) Al. *non aequore*, uti III, 786.

v. 135—138. Quatuor hos versus huc cum aliis temere translatos conjicit Faber. Sed ad rem aeque ac reliqui faciunt.

v. 155. De corpore) Lamb. *pro corpore*.

v. 164. Summam) Al. *summa*. Lamb. *fundo*.

v. 174. Amorem accendere) Al. *amore accendere*.

v. 181. Esse creatum) Al. *esse creato*, ut v. 177 *esse creatis*.

v. 187. Creandi) Lamb. *creando*, comprobante Creech.

v. 188. Multa modis multis) Lamb. Gif. Par. al. *multimodis multis*.

v. 195. Genitur) Gif. Par. Nard. al. cum MSS. *geritur*.

v. 202. Avidam) Marull. *aliam*. Bene: nisi malis cum Creech. *habitant*; neque enim insolentius *montes habitant*, quam *sylvae possident*.

v. 222. Apportant) Lamb. *important*. Sic III, 825, & infra v. 370.

v. 225. Vitali) Ita Muret. dum Codd. *vitaï*.

v. 230. Nec crepitacula eis opus sunt) Quidam Codd. *nec crepitacula eis opus est*. Rectius. Sic Plaut. *Puero opus est cibum*.

v. 240. Debet tota eadem) Gif. Par. *debet eodem omnis*.

v. 258. Alid auget) Lamb. Gass. al. *alit*, *auget*.

v. 261. Limatur) Al. MSS. & edd. *libatur*, melius.

Ibid. Recrescit) Gassend. *senescit*.

v. 309. Fessa fatisci) Faber *fissa fatisci*.

v. 312. Hunc versum delendum censet Faber.

v. 313. Cedere proporro &c.) Gif. Par. al. *Quaerere proporro sibi cunque senescere credas*, i. e. ut credas, ea quaerere sibi aliquando senectutem. Consentiunt quaedam MSS. Faber conj. *Omniaque ut porro, subitoque sen. credas*. Sed melior vulgata lectio.

v. 348. Magnasque) Gassend. *tristesque*.

v. 362. Summarum) Gassend. *summaï*.

v. 363. Quis) MSS. Hav. *qui*.

v. 396. Regnarit) Gassend. *superarit*.

v. 397. Ambens) Al. *ambiens.*

v. 399. Terrasque per omneis) Gassend. *terrasque perussit.*

v. 407. Vera est animi) Vett. libb. *vera nimis est*, probante Creech.

v. 413. Ut fama 'st hominum, &c.) Gif. Par. Nard. al. *ut fama est, hominum multos quando obruit undis.* Voss. *multas* (i. e. crimina hominum, s. impios homines) *quando obruit undis.* At quid hic loci Lucretius cum criminibus hominum? Profecto Epicureus nunquam credidit istas aquas ad eluenda hominum peccata fuisse terrarum orbi immissas. *Cr.*

v. 416. Imbres) Gassend. *nubes.*

v. 419. Solisque & lunae) Gif. Par. al. *solis lunai.*

v. 430. Tandem ea conveniant, quae ut convenere repente) Al. *tandem conveniunt* (al. *conveniant*) *ea quae conjuncta repente:* & melius. vid. II, 1060.

v. 431. Saepe) Faber *nempe;* quae emendatio nulla est. vid. II, 1061.

v. 452. In medioque imas) Turneb. *in medio, atque imas.*

v. 460. Signifer) Quidam Codd. *ignifer.*

v. 465. Ipsa quoque) Al. *ipsaque ut.*

473. Hunc versum delet Lamb. parenthesi includunt Gif. & Par. delet item Creech. Pro *inter utrosque* Faber legit *astrorumque.* Sed nulla est haec emendatio. Cf. Creech. ad h. l.

v. 477. Viva) Fayus *bina.*

v. 480. Moveantur) Al. MSS. & edd. *moveant nos.*

v. 483. Suffudit) Al. *suffodit.*

v. 508. Ponti mare) Ita recte Lamb. qui etiam conj. *tantum mare.* Gif. *ponto mare*, i. e. in ponto mare. Absurde.

v. 513. Extraque tenere) Al. *& utraque tenere.*

v. 515. Aeterni) Faber *alterni.*

v. 522. Volvunt se immania) Tò *se* Creech. delendum censet. Pro *immania* alii legunt *inania.*

v. 533. Quae vegeat motum signis) Marullus *qua vigeat motus* &c. Al. *quae vegeat motu insignis.*

v. 539. Sidit) Gif. Par. al. *vivit.* Male.

v. 546. Cui quae adjaceat) Gif. Par. *quid quae adjaceat,*

v. 548. Objecta) Quidam libri *adjecta.*

v. 561. Quis potis est) Faber *quid potis est.*

v. 569. Illa ipsa intervalla nihil) Gif. Par. *nihil visus intervalla.*

Ibid. Limant) Al. *libant.*

v. 572. Loca tingunt) Al. *loca fulgent.*

v. 573. Filumque) Gif. *ſublime*, quod ferri poteſt. Al. *illimque*, antique, pro *illic*. fruſtra.

v. 588. Perparvum) Gaſſend. *perpetuum*.

v. 589. Cum longius) Al. *quo longius*.

v. 597. Flumen) Al. *lumen*. fortaſſe melius.

v. 608. Accipere) Sic VI, 149. Gif. & Par. tamen *accendere*.

v. 635. Reviſunt) Alii *recurrunt*. Sed *viſere ad*, & *reviſere ad* optimi auctores, & ipſe Lucretius VI, 1236 & alibi.

v. 650. Extima coeli) Al. cum Turneb. *ultima coeli*, perinde eſt.

v. 656. Defert) Quidam Codd. *differt*, i. e. late ſpargit.

v. 675. Non nimis incertis) Faber *non minus haec certis*.

v. 676. Hunc verſum delet Faber, & in ſequenti legit *Namque uti res mundi &c.* At Creech. retinet, & pro *namque ubi ſic fuerunt* legendum conj. *namque uti ſanxerunt*.

v. 678. Conſequa natura 'ſt jam rerum &c.) Gronov. ex vet. Cod. *conſequiae quoque rerum ſunt &c.*

v. 719. Globus ut, ſi forte, pilaï) Douza filius *globus ut ſit forte pilaï*.

v. 722. Donicum eam) Gif. Par. al. *denique eam*.

v. 725. Luciferam partem) Douza fil. *dimidiam partem*.

v. 732. Aboleſcere) Gif. & Par. *aboriſci*. Gaſſend. *aboriri*.

v. 734. Difficile 'ſt) Faber *id facile 'ſt*, improbante Creech.

v. 746. Ac dentibus algus) Al. *accentibus algi*, eamque lect. male praefert Fayus.

v. 749. Cum fieri poſſint) Lamb. ex 2 MSS. *cum florere queant*.

v. 762. Oppreſſum ſolem ſuper ipſa) Lamb. *oppreſſum ſub ſolem ipſa*. male.

v. 769. Pererrat) Gif. Par. al. *peragrat*. Al. *per exit*.

v. 798. Adulto) Al. MSS. & edd. *adulta*.

v. 809. Ibi) Lamb. *ibus*, pro *iis*.

v. 837. Androgynum &c.) Heinſ. ad. Claud. Phoen. legit *Androgynen inter neutra, atque ab utroque remotum*. Mittimus aliorum emendationes. Verſus ſpurius eſt, & omnino delendus.

v. 839. Multa) Alii *muta*: & venuſtius.

v. 844. Abſterruit) Gif. & Par. *abſterguit*.

v. 848. Producere) Al. *procudere*.

v. 850. Qua) Al. *quae*. Et verſu ſeq. —— *habere*, *Mutua queis nectant inter ſe gaudia uterque*.

v. 856. Mobilitas) Barthius conj. *nobilitas.* male. vid. v. 861. ubi *fuga.*

879. Hinc illinc par vis &c.) Ita Turneb. nec incommode. Alii aliter. Faber *hinc illinc par vis ut partibus esse potis sit.* Quidam *hinc pars ut non sit, pars illinc esse potis sit.*

v. 883. Lactantia) Vossius ad Catull. *laetantia.*

v. 890. Rapidis) Creech. cum Heinsio *rabidis.*

v. 892. Discordia) Creech. *dissortia.*

v. 894. Projiciunt) Ita Lamb. Al. Codd. & edd. *proficiunt.*

v. 899. Flamma quidem vero) Al. *ignea flamma quidem.*

v. 912. Ponere) Alii *pandere.*

v. 921. Res sic quaeque --- & omnes) Gif. Par. al. *sed sic quidque --- & omnia.*

v. 930. Tractabant) Al. *tolerabant.*

v. 932. Molirier) Aliis non displicet *mollirier.*

v. 945. Claricitat late) Haec est Sim. Bovsii conjectura plausu dignissima. Al. *clare citat ad se*, l. *clarior accitat.*

v. 946. Noctivagi) Ita melius quam *nota vagis.*

v. 968. Sylvestria) Gif. & Par. *sylvestribus.*

v. 973. Respectabant) Faber *exspectabant.* At Creech. mallet *resupinabant.*

v. 983. Setigeri) Al. *spumigeri.*

v. 987. Labentis) Ita Muret. Codd. *lamentis.*

v. 1000. Sed temere, incassum mare &c.) Codd. *Sed temere, incassum, frustra mare saepe coortum.* Voss. ad Catull. *sed temere, incassum, flustro mare saepe coortum.* frustra.

v. 1001. Ponebat) Al. *miscebat.*

v. 1037. Vixdum cum ipsis sunt) Gif. & Par. *vix etiam cum sunt.* Lamb. *Vix dum etiam cum sunt*, l. *vix dum eis cum sunt.*

v. 1063. Fremunt) Ita recte legitur, nec admittendum est Nonii *tremunt*: rejiciendum vero, licet mille Codd. exhibeant, Gifanii *premunt.* Cr.

1067. Jactant) Al. *lactant.*

Ibid. Petentes) Voss. *patente.*

v. 1068. Teneros) Faber *veros*, improbante Creech.

v. 1098. Et micat) Lamb. Gif. al. *emicat.*

v. 1111. Viresque vigebant) Faber *viresque vigentes.*

v. 1130. Hunc & sequentem versum deleri vult Creech.

v. 1142. Docuere) Creech. conj. *didicere.*

v. 1150. Hunc versum post v. 1152. ponendum censet Creech.

v. 1158. Procraxe) Al. *protraxe*, pro *protraxisse*.

v. 1163. Sanus & integer est versus; quem Faber spurium putat, l. ita mutandum: *Quae nunc in cunctis fumant arisque focisque*.

v. 1176. Et manet omnino, & quod) Gif. & Par. *& tamen omnino, quos*: qui quid velint ipsi videant. Alii *& manet omnino, quos*.

v. 1189. Severa) Gassend. *serena*.

v. 1208. Deum nobis) Pro *nobis* Faber substituit *endo polis*, in coelis. Sed ista audacior est conjectura, & *tibi*, *sibi*, *vobis*, *nobis*, &c. pro libitu inserebant vett. poetae. *Cr.*

v. 1213. Et tanti motus &c.) Al. *& taciti motus &c.* perinde est. Faber *Hunc tanti motus possint sufferre laborem.*

v. 1252. Altis) Al. *altas*, minus bene.

v. 1265. Sylvasque excidere) Creech. *quibu' sylvas caedere.*

v. 1266. Materiem laevare, dolare &c.) Creech. *materiamque dolare, & laevia reddere.* Perinde est. Gif. & Par. *materiemque dolere, laevare &c.*

v. 1289. Serebant) Al. *ferebant*, i. e. inferebant. At Tacitus *proelia serere*: Livius *pugnam conserere*: Plautus *pugnos serere*.

v. 1296. Reppertum) Alii *armatum*, probante Creech.

v. 1297. Dextraque vigere) Gif. & Par. *vegere*, i. e. incitare, impellere. Quasi dextra equos equites impellant! Faber *virgave viere*.

v. 1299. Bijugo) Faber *bijugos*, quae felicior est conjectura.

v. 1307. Moenere) Al. *moenera*, l. *munera*.

v. 1309. Parthi) Al. *partim*.

v. 1314. Hunc versum abesse velit Faber. Alibi legitur lib. II, 632. sed suo loco, & una voce variat.

v. 1318. Petebant) Gif. Par. al. *patebant*.

v. 1319. Diripiebant) Turneb. *deripiebant*.

v. 1320. Deplexaeque) Al *depexae*, i. e. horridae. Al. *devexae*, i. e. pronae & deorsum ruentes. Mox pro *vinctos* Gif. & Par. *victos*.

v. 1326. Posteriorem multi, utrumque versum Lambinus veruto conficit; nec illum crudelem censet Creech.

v. 1338. Boves Lucae) Lamb. *boves lectae*. At Gif. e Codd. *boves templis*.

Ibid. Male mactae) Al. *male caesae*, quae lectio est Codd. Gifanii.

v. 1339. Fera facta) Lamb. *fera fata.*

v. 1340. Sic fuit) Quidam MSS. *si fuit.*

v. 1347. Ipsique perire) Nonnulli libri *ipsique perirent.*

v. 1350. Tela parantur) Codd. & Gif. *tela paratur.* Tela enim aliquando significat ipsum instrumentum textorium, cui accommodatur tela.

v. 1359. Hunc versum spurium esse monet Faber.

v. 1390. Omnia cordi) Faber *otia cordi.* venuste. Voss. ad Catull. *omnia chordae*, quia post satietatem cibi nihil hominibus aeque placeat ac musica, utpote quae tunc sit *τὰ παντα.* Priorem lect. praefert Creechius.

v. 1398. Coronis) Gif. Par. al. *corollis.*

v. 1420. Distractum) Al. *distractam*, int. vestem: & in seq. versu *disperiisse.* Sed hanc lectionem sequentia *neque in fructum &c.* non patiuntur.

v. 1427. Signisque ingentibus) Gassend. *gemmisque insigniter.*

v. 1440. Discretaque) Gif. Par. al. *descriptaque.*

v. 1441. Velivolum) Gif. cum sequacibus *velivolis.*

Ibid. Navibus pandis. Ita bene Lamb. e quibusdam Codd. Gif. & Par. *navibus ponti.* Al. MSS. *propter odores*, quod nemo intelligat. Voss. conj. *Protei ad oras.* frustra.

v. 1455. Videmus) Alii *videbant.* imperite.

IN LIBR. VI.

v. 1. Frugiferos) Al. *frugiparos.*

v. 10. Hunc versum delet Lamb. quoniam *vitam tutam consistere* nullo modo dici possit: & exempla Gifanii ab hac significatione *τοῦ consistere* prorsus aliena esse affirmat. Vix tamen a me impetrare possum, quin credam Lucretium scripsisse *consistere*: ista enim vox Epicuro propria, qui *ἡδονὴν καταστηματικὴν τοῦ σώματος*, & non solum *ἡδονὴν ἐν τῇ κινήσει* agnovit. *Cr.*

v. 14. Cuiquam) Alii *quidquam.*

v. 29. Quod flueret naturae vi) Ita Lamb. Codd. enim *quod flueret naturali.* Alii *quod flueret naturali vira atque veniret.* Faber. *quod fl. permananter*, l. *permutatim.* Sunt etiam qui legant *quod fl. fortunai.* Sed Creech. totum versum deleri vult; qui sane abesse potest.

v. 44. Fientque, necesse) Gif. Par. Nard. al. *fierique necesse est*: & versu sq. pro *esse ea dissolvi*, *Pleraque dissolvi*; quae merae sunt nugae.

v. 46. *sq.* Io. Auratus totum hunc locum sic legendum censebat:

Quandoquidem semel haud segnis conscendere currum
Ventosum spes hortata est, atque---

Gif. & Par. *ventorum* (eorum quae consequetur) *exhortantur spes*. Alii *votorum*. Lamb. hos duos versus cum sq. suppositios putavit. Vossius tandem ad Catull. legit:

Quandoquidem semel insignem conscendere currum
Ventorum exhortat pellacia, & omnia rursum
Quae fuerant, sunt placato conversa favore.

v. 66. Tota regione) Gif. Par. al. *caeca ratione*.

v. 67. *sq.* Longeque remittis--putando) Alii *longeque renutas* (l. *remittis*) --*putare*. Heins. *putata*.

v. 69. Delibata) *Delibata* an *delibrata* legi debeat, certant Lamb. & Gif. Sed neutra vox ferri potest. Creech. conj. *deirata*, i. e. valde irata; quam emendationem sqq. versus confirmant.

v. 70. Quod) Lamb. Gif. al. *quo*.

v. 80. Profata) Alii *profecta*.

v. 82. Ratio coeli speciesque) Lamb. Gif. Par. al. *ratio superum coelique*.

v. 84. Quaeque ferantur) Alii *cunque ferantur*.

v. 103. Tam tenues) Creech. *tum tenui*: ut vers. 101. *tam condenso*.

v. 104. Nam aut cadere abrupto) MSS. *nam cadere aut bruto*, i. e. gravi; eamque lect. bene revocant Fab. & Creech.

v. 109. Malos) Al. *muros*, frustra. v. Creech. ad h. l.

v. 117. Corpori' tractum) Gif. *corporis tactum*, ridicule.

v. 119. Exierit) Creech. mallet *exierunt*. Consentiunt duo Codd. Voss.

v. 124. Intorsit) Al. *infercit*.

v. 127. Commovit) Ita melius, quam *contumuit*.

v. 146. Clamore) Lamb. *clangore*.

v. 181. Nictantia) Voss. *minitantia*.

v. 182. Adlicit) Al. *attigit*, eadem significatione. Al. *adficit*, & Palmer. *adtigit*.

v. 185. Inpete miro) Creech. mallet *agmine miro*.

v. 200. E nubibus) Creech. *in nubibus*, ita postulante sententia.

v. 220. Halantes) Quidam libri *halantis.*

v. 222. Per se) Melius, quam *saepe.*

v. 228. Clamor uti ac voces) Alii *clamor uti vocis.* Sed totus versus abesse posse videtur Creechio.

v. 236. Pollens) Sic recte Lamb. & valeat Gisanii *tollens*, & aliorum *candens*, vel *cellens.*

v. 241. Demoliri) Gif. Par. Fay. *commoliri.*

v. 257. Et fertur tenebris procul, & trahit atram) Preig. *& fertus tenebris, procul attrahit atram.* Faber *& fertur terris procul, & trahit &c.* Sed cf. Creech. ad h. l.

v. 265. Nec tanto possent haec terras &c.) Gassend. *nec tanti possent venientes opprimere imbres.* Alii aliter. Sed non opus est mutatione.

v. 278. Ipse sua nam) Lamb. *ipse suapte*, probante Creech. non enim placet vocis istius *nam* repetitae sonus.

v. 291. Atque ita praecipitans) Faber *atque ita Pyrrhae nos*, Ingeniose quidem: sed minus vere. Cf. lib. V, 256.

v. 293. Provolat) Al. *pervolat.*

v. 346. Intendunt) Gif. & Par. *intendant.*

v. 348. Liquidis) Creech. cum Nard. *liquidus.*

v. 356. Stellis fulgentibus alta) Faber *telis fulgentibus* (i. e. fulmine) *alta.* Creech. *stellis fulg. apta.*

v. 381. Indicia) Al. MSS. & edd. *judicia.*

v. 388. Quo cuique 'st cunque voluptas) Gif. Par. al. *quo ducit quemque voluptas.* al. *voluntas.*

v. 390. Halent) Alii *edant.*

v. 396. An con brachia suefaciunt) Alii *an tum brachia consuescunt.*

v. 404. Huic versui Lamb. existimat versum, qui ab hoc septuagesimus est, si modo Lucretianus est,

Nam ratio cum sanguine abest humoribus omnis.

subjungendum.

v. 420. Plurimaque hujus) Gif. & Par. *plurimaque plus.*

v. 431. Quam coepit) Gassend. *qua coepit*, & ita postulat sententia.

v. 442. Venti se nubibus) Al. *ventis e nubibus.*

v. 453. Comprensa) Sic potius legendum, quam *compressa.* Ita v. 455. *comprendunt inter se.*

v. 465. Condensa ac stipata &c.) Gif. Par. Nard. al. *& condensa atque arta apparere, & simul ipso.* Hunc versum, cum versf. 467. & 468. multi rejiciunt. Ferri tamen possunt, seu potius videntur necessarii, praecipue duo posteriores, quibus

ventos sursum tendere, atque ideo nebulas ad montium cacumina tollere declaratur. *Cr.*

v. 473. Momine ponti) Al. *numine ponti.* Minus bene. Voss. *momina ponto.*

v. 474. Hunc versum nonnulli subjungunt v. 404. alii v. 522. Sed omnino delendum censet Creech.

v. 482. Hunc--in coetum) Al. *huc--in coelum.*

v. 498. Utrasque) Lamb. Gif. Par. al. *utrumque.*

v. 500. Corpus cum sanguine) Lamb. *sanguis cum corpore*: & versum seq delet. At *corpus cum sanguine*, & *humor cum membris* respondent versui 498 *pariterque ita crescere utrasque.*

v. 502. Concipiunt) Al. *confugiunt*, al. *conciliant.*

v. 508. Nubes vi venti) Creechius, cui voces *vi venti* e seq. versu huc delatae videntur, Lucretium scripsisse conj: *nubes imbres tum.*

v. 510. Coorta) Al. MSS. & edd. *coacta.*

v. 514. Stillantque) Gif. & Par. *stillantia.*

v. 516. Utroque) Al. *utrinque.*

v. 519. Multa fuerunt) Voss. *multa flentur.* frustra.

v. 531. Repetire) Alii *te per te*, quos pauci sequuntur.

v. 540. Submersaque saxa) Voss. ad Catull. legit e Coddi *submerso capte*, i. e. capite.

v. 553. Aqua & fluctu) Alii *aquae fluctu*, & mox *vacillans.* Gif. *aquae fluctu--vacillet*, quod nullo modo ferri potest.

v. 554. Ut vas in terra) Voss. ad Catull. *ut vas inferis*, i. e. vini novi. Male.

v. 568. Eunteis) Lamb. Gif. Par. *euntem*, probante Creech.

v. 580. Magnas) Faber *megnos.*

v. 582. Simul artam) Lamb. Gif. al. *simul altam.* Par. *simulatam.*

v. 599. Idque) Lamb. *imque*, i. e. illumque.

v. 609. Quo tanti fuat) Al. *quo fit tantus.* Gif. & Par. *quo fiat tantus.*

v. 619. Pelage) Frustra Gif. rescribit *pelagi.* cf. V, 36.

v. 632. Conjunctas--cingit) Ita Lamb. At omnes Codd. *conjuncta est--cingens.*

v. 641. Media de clade) Gronovii Cod. *media Graecia de:* Salmas. *media e re clade*, i. e. ex media rerum natura. Faber *dia de clade*, quae egregia est conjectura. Sunt & qui legant *mediocri clade.* non male.

v. 647. Tibi rebus) Al. *tibi in rebus.*

v. 652. Et quota pars homo terrai &c.) Voff. Preig. *nec tota pars, homo terrai quota totius unus.*

v. 663. Haec tellus nobis coelumque) Gif. Par. Nard. *haec tellus morbi, coelumque.*

v. 674. Fluvius, qui non eft, maximus eii 'ft) Al. MSS. & edd. *fluvius, qui visus, maximus eii.* Non male. Salmaf. *fluvius quis visus maximus eii.*

v. 698. Et penetrare mari &c.) Alii:

Et penetrare mare, & penitus se cogier arcto.

Sed difplicet haec lectio Fabro, quoniam non de maris, fed de venti in fpeluncas ingreffu agitur. Itaque legendum putat:

Et penetrare animam penitus res cogere aperto.

Creech. mallet:

——— *animam penitus res cogit aperta.*

Lamb. vero verfum fpurium cenfet.

v. 701. Ventigeni crateres) Al. *vertice item* (al. *enim*) *crateres.* Sed prior lectio praeferenda.

v. 710. Quod concio dicat) Al. *quod contigit eij.*

v. 720. Flumine) Al. *flamine.* male.

v. 722. Virum, percoctaque fecla calore) MSS. Lugd. *virum percocto fecla colore.*

v. 746. Averno eft) Creech. *Avernu' eft.*

v. 747. *fq.* De duobus hifce verff. multa interpretes; quorum omnium commenta refutavit Faber, & ipfe tandem legit:

Ut Cumas apud eft locus Euboico fub monte.

Gaffendus vero:

Qualis apud Cumas Mifeni fub pede montis.

v. 755. Ipfa fua vi) Alii *ipfa fuapte.*

v.756. Item locus effe, videri) Faber *item fpelunca videri.* Creech. *item locus effe, vigentes.*

v. 757. Quadrupedes &c.) Hunc verfum Faber ita emendat:

Quadrupedum quo fecla fimul veftigia prima.

v. 782. Infefto fenfu) Lamb. corrigit *infeftae fenfu*, i. e. fenfui. At nihil mutandum.

v. 793. Dejicere ut pronos qui morbus &c.) In Codd. mira eft varietas. Faber hunc verf. ita refingit:

Nidore ut fomnos qui morbus mittere fuevit.

Gif. e Codd. *deicere ut privos qui*, &c. Sed Creech. retinet *pronos*, & morbum qui pronos dejicit, recte interpretatur *morbum Comitialem.*

v. 798. Sedibus intus) Gaffend. *fedibus ipfis.*

v. 804. *sq.* At cum membra hominis &c.) Gif. & Par.
Aut nisi membra prius pertexit frigida servus,
Aut sit odos vini, plagae manabilis mora.
Quasi haec omnia essent remedia contra vim gravem & odorem carbonum.

v. 823. Ut cadat) Gassend. *& cadat.*

Ibid. Qua dirigit aestus) Gif. *derigit*, i. e. deorsum tendit. At aestus non dicitur deorsum tendere, sed de terra surgere in auras, v. 819. Faber legit *qua se erigit aestus.* frustra. Leg. *dirigit*, & omnia sunt plana.

v. 836. Nictari) Gif. Par. Fab. al. *nixari.*

v. 858. Sociare vapori) Alii *satiare vapore.*

v. 869. Terram) Creech *umbram.*

v. 878. Nodosque) Quidam Codd. *venasque.* Gif. *nervosque*, improbante Fabro.

v. 890. Endo mari spirat) Locus male sanus. Voss. Preig. *endo mari Aradio.* Creech. *Aradius spirat*: de quo fonte Strabo in libr. Geogr. 6.

v. 913. Ordine demisso) Al. *ordine demissos.*

Ibid. Auris) Al. *hamis.* frustra. neque enim hamis jactantur annuli.

v. 922. Mitti spargique necesse 'st) Alii *mitti fateare necesse 'st.*

v. 946. Diditus) Sive cum aliis *diditur* legas, perinde est.

v. 954. Undique qua circum corpus lorica &c.) Ita aliquando Lamb. In iterata ed. legit *qua circum corii lorica.* Gif. & Par. *circum coli*, i. e. pectus, venter & latera. Salmas. *circum coeli*, & in versu anteced. *qui ferri* pro *quin ferri.* Faber tandem *quam circum corii.* Sed hae nugae sunt. Creechius nihil mutat, sed in seq. vers. pro *morbida vis* legit *fervida vis*, & interpretatur de militibus loricatis, qui dum urbem expugnant, pice, sulphure, seu aqua fervente aspersi, vim fervidam loricas suas penetrantem senserunt.

v. 956. Et tempestates---coortae) Faber *nam tempestatem---coortam.*

v. 957. E coelo emotae &c.) Gif. Par. Nard. al. *in coelum terrasque remotae jure facessunt.* Faber *vel ferri natura timet, circumque fatiscit.*

v. 965. In ejus) Alii *in ignis.*

v. 977. Haec res munda) Alii *haec jucunda*, quae lectio ferri potest.

v. 986. Alia --- aliaque) Gif. Par. Nard. al. *alio---alioque.* perperam.

v. 988. Lamb. Gif. Par. al. hunc versum collocant post vers. 995.

v. 1007. Nec res ulla) Lamb. *nam res nulla.*

v. 1021. Hic versus Lambino suspectus est. *Pro adjumento* Palmer. legit *molimento.*

v. 1030. Parvas) Al. *pronas*, l. *privas.* Gassend. *primas.*

v. 1039. Et quamquam in partem) Omnes fere MSS. & edd. *& partem in vacuam.*

v. 1046. Interposito discordia) Al. *interposito; & discordia*, sublato puncto post *videtur.*

v. 1051. Fluctu) Lamb. *flictu.*

v. 1062. Magnesi femina saxi) Al. *Magnesi flumina saxi.* Al. *Magnesia flumina saxi.*

v. 1076. Denique res auro argentum &c.) Faber,
Denique auro res aurum copulat.
recte, judice Creech. licet non sit rejicienda vulgata:

v. 1103. Discrepat aër) Al. *discrepitant res.* inepte.

v. 1104. Britannum coelum) Lamb. *Britanno coelo*, & vers. seq. *Id quod* pro *& quod.* Sed Codd. constanter *Britannis;* unde Faber *Brittanidis.*

v. 1117. Alienum 'st) MSS. Lugd. *venenum.*

v. 1132. Coeli---amictum) Alii *coelum amicum:* & in seq. vers. *inimicum* l. *corruptum* pro *cruentum.*

v. 1136. Aestus) Al. *aër:* sed *aestus* olim Macrob.

v. 1152. & 1153. Duos hos versus suo loco emotos versui 1149 *Inde ubi &c.* subjungendos censet Creech.

v. 1166. Ad ossa) Alii *adesa.* Quidam insuper rejiciunt versum sequentem.

v. 1168. Nil adeo posset cuiquam) Lamb. Fab. *nil adeo ut posset quidquam.*

v. 1169. Vertere) Al. *verti.*

v. 1174. Mersans) Faber *vexans*, improbante Creech.

v. 1184. Aut ingens) Gif. Par. al. *ac ingens.* frustra.

v. 1186. Contincta) Al. *contacta.*

v. 1193. Inhorrebat rictum, frons tenta minebat) Rutgers. *inhorrescens rictum---minabat.* Alii *meabat.* absurde. Creech. *micabat*, l. *manebat.*

v. 1198. Ulceribus) Al. *visceribus.*

v. 1202. Huc) Faber *hac*, i. e. ea parte, per nares scilicet.

v. 1210. Incesserat) Ita Lamb. MSS. *incusserat.* Par. *invaserat.*

v. 1217. Solibus) Al. *sedibus.* At *solibus* melius respondet voci *noctibus* in sq. vers.

v. 1218. Noctibus) Al. *noxia.*

v. 1233. Idque vel in primis &c.) Codd. Lugd. Rutgerf. hunc versum post vers. 1235 *Ex aliis alios &c.* collocant, eumque ordinem probat Creech.

v. 1245. Inque aliis alium) Faber *inque aliis alius.*

v. 1257. Nec minimum partim) Alii melius *nec minimam partem.*

Ibid. Aegroris) Al. *moeroris.* Fab. *aegror is.*

v. 1260. Quo mage eos tum Confertos) Al. *quo magis aestu Confectos.* Utraque lectio ex Thucyd. probari potest.

v. 1269. Ulceribus tetris prope jam, fordique sepulta) Turneb. *Ulceribus caecis prope jam, fordique sepultis.* Al. *visceribus.*

v. 1277. Ut prius hic) Gif. Par. al. *ut pius hic.* Frustra. nam Thucyd. οἷς πρότερον ἐχρῶντο.

I N D E X

INDEX

RARIORIS ET OBSOLETAE LATINITATIS.

Prior numerus librum, alter versum denotat.

A.

E.

I N D E X.

L.

O.

P.

Q.

T.

U.

